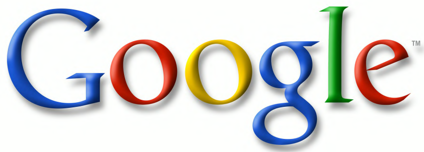
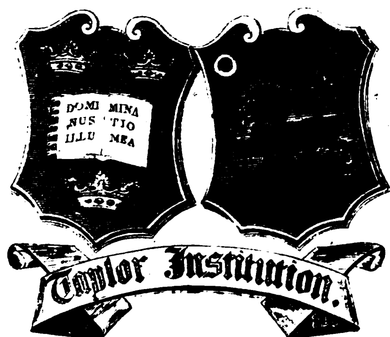

DOMI NUS ILLU MINA TIO MEA
Taylor Institution.

J. L. Heibergs

Samlede Skrifter.

Prosaiske Skrifter,

Femte Bind.

Johan Ludvig Heibergs

Prosaiske Skrifter.

Femte Bind.

Kjøbenhavn.
C. A. Reitzels Forlag.
1861.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

Indhold.

Side

Tegnérs Frithiof.

(Flyvende Post, 1827.)

En nordisk Saga, behandlet i en Cyclus af Romancer i de forskjelligste Characterer og Versemaal, erindrer saa levende om Noget af det Ypperligste, som vor Litteratur besidder, Romancerne i Oehlenschlägers Helge, at en dansk Critiker, som betragter Tegnérs Frithiof*), ikke kan lade være at bringe denne i Sammenligning med hiint Digt, selv uden Hensyn paa, at den danske Digters Værk upaatvivlelig har foresvævet den svenske under Udarbeidelsen af hans. Sammenligningen maa saa meget mere paatrænge sig, naar man betænker, at Frithiofs Saga er hertillands, hvor man ellers desværre kun altfor lidt interesserer sig for svensk Litteratur, bleven saa populær, at den næsten er anseet som Ambassadeur for det hele svenske

*) Frithiofs Saga, af Esaias Tegnér. Andra Upplagan. Stockholm 1825.

Parnas ved de danske Musers Hofstat. Er Talen om svensk Litteratur, om svensk Digtekunst, strax tænker Enhver uvilkaarlig paa Frithiof, som begges Repræsentant. Concurrencen af Oversættere har været saa stor ved dette Digt, at baade Danmark og Norge har hver sin fuldstændige Oversættelse deraf, uden at tale om de fragmentariske Oversættelser af enkelte Stykker, som af og til ere komne for Lyset. Ja selv i Tydskland, hvor den nordiske Litteratur, vel især formedelst dens Ordføreres Smagløshed, har fundet saa liden Indgang, har man dog allerede ikke mindre end tre Oversættelser af Frithiof. En Dansk kan ikke lade være at studse ved dette besynderlige Phænomen, og spørge sig selv og Andre: hvoraf kommer det, at Helge, som er et saa meget ældre Digt, endnu ikke er blevet een eneste Gang oversat i noget fremmed Sprog? Ja, et andet Spørgsmaal, som ligger endnu nærmere, er dette: hvorledes gaaer det til, at selv her i Danmark en stor Mængde Læsere, som med Begjerlighed have slugt Frithiof i Hr. Millers Oversættelse, ei engang vide, at der existerer et dansk Digt, som hedder Helge? Det er naturligviis ikke de med nogen Litteraturkundskab begavede Læsere, som nære denne Uvidenhed, men det er den langt større Mængde af dem, som læse blot for at fordrive en ledig Time, med eet Ord: vore Leiebibliotheks-Kunder, vore utallige Romanlæsere, og endnu mere Roman-

læserinder. Da imidlertid dog ogsaa de dannede Læsere sætte Frithiof meget høit, saa kunde man næsten, uden at have læst dette Digt, fristes til at antage paa Tro og Love, at det maa være et sandt poetisk Kunstværk, ja at det langt maa overgaae Helge, thi hvad der saaledes virker baade paa de Dannede og Udannede, maa, om ikke alle Julemærker slaae feil, besidde en ægte Gehalt.

For saa meget som muligt at motivere min Dom, vil jeg særskilt betragte Digtets Stof, Plan og Udførelse. Den logiske Trehed, hvorpaa der saa ofte er blevet gjort opmærksom i disse Blade, og hvis Anvendelse allerede er viist paa ganske forskjellige Gjenstande, frembyder ogsaa her det angivne tredobbelte Synspunct. Stoffet eller Sujettet til et Digt er det umiddelbart Poetiske, hvori de poetiske Elementer endnu ligesom slumre. Planen er deres Udvikling til modsatte Kræfter, og saaledes det Dialectiske. Endelig er Udførelsen Planens Tilbagevenden til det umiddelbart Poetiske, og følgelig Eenheden af det Umiddelbare og det Dialectiske, det er: det Speculative i Poesien. Denne Trehed er i Poesien det Samme som Treheden af Kjerne, Plante og Frugt er i den vegetative Natur. Kjernen er det umiddelbart Vegetative, hvori Kræfterne endnu slumre; den er ligesom Stoffet til Planten. Planten selv er Udviklingen af de i Kjernen indeholdte Kræfter; den er

disses Dialectik, og saa at sige Planen til den tilkommende Frugt. Endelig er Frugten Vegetationens speculative Eenhed, der, idet den er et Product af det Dialectiske, vender tilbage til det Umiddelbare, nemlig forsaavidt som den selv indeholder Kjernen.

For Enhver, som har givet sig af med at digte, vil det Anførte være fuldkommen klart, naar han vil betænke, hvad det egenlig var som vakte hans Begeistring til Udførelsen af et poetisk Værk. Det har vistnok aldrig været denne eller hiin Begivenhed, dette eller hiint Factum, som begeistrede ham, med eet Ord, Intet af alt Det, som tilhører Planen til Digtet; thi en poetisk Form er altid upoetisk; Poesien lever kun i det Umiddelbare; i det Dialectiske gaaer den tilgrunde. Det er altid Stoffet som begeistrer; thi kun dette er poetisk. Det er, som sagt, ikke en vis Begivenhed, ikke en vis Forvikling, et engang en vis Characteer, men noget meget Finere end alt Dette, en ligesom usynlig Duft, der omgiver det, en Slags Grundtone, som ledsager det, noget aldeles Ubeskriveligt, netop fordi det hører til det Umiddelbare, thi dette kan ikke opfattes i Begreber, og følgelig heller ikke beskrives i Ord. Enhver med poetisk Sands begavet Læser, om han ogsaa har glemt hele Indholdet af et Digterværk, som han for lang Tid siden har læst, beholder dog bestandig Indtrykket af denne ubeskrivelige Duft eller Grundtone; og han kan derfor

endnu bestandig udsige om et saadant Værk, at det er poetisk eller upoetisk, at det er skjønt eller uskjønt, uagtet han ikke erindrer et eneste Ord eller en eneste Begivenhed deraf. De upoetiske Læsere have derimod blot Sands for Planen eller Indholdet; Stoffet formaae de ikke at opfatte. Bestod imidlertid Digtergaven blot i at opfatte det poetiske Stof, saa vilde de sande Digtere være langt flere i Tallet, end de virkelig ere. Thi en stor Mængde Mennesker ere poetisk nok organiserede til at sættes i Begeistring ved et poetisk Stof; men Vanskeligheden bestaaer i at udarbeide en Plan for dette Stof, og i Udførelsen af denne at lade Værket vende tilbage til det umiddelbart Poetiske. Ja Digterens sande jordiske Qval og Fødselsvee er netop denne fordømte Plan, hvori han er nødt til at slaae det poetiske Stof ihjel. Hvor mangt et Digt er ikke blevet upoetisk just derved, at Digteren har lagt en sindrig Plan for det? Og hvor mangt et planløst Digt er ikke blevet poetisk, fordi det Umiddelbare just ved Mangelen af Plan er kommet til at ligge Digteren nærmere? Men alle de Digterværker, som paa denne Maade ere blevne enten poetiske eller upoetiske, ere i høi Grad ufuldkomne. Den sande Digter maa forstaae begge Dele; hans hele Kunst bestaaer i først at dræbe det Poetiske i en god Plan, men dernæst at oplive det paany i en god Udførelse, saaledes at Planen aldrig, Stoffet derimod

stedse kommer tilsyne deri. Kun ved denne Tilbagevenden til det Umiddelbare faaer det Poetiske, saa at sige, Allestedsnærværelse i Digtet, og tiltaler, nu selv umiddelbart, igjennem hvert Ord, hver Tanke, hver Begivenhed, hver Forvikling og hver Characteerskildring.

Efter disse Præmisser vil jeg nu undersøge, om det poetiske Stof til Frithiofs Saga, dette, som begeistrede Digteren til at skrive, om det er forblevet i Udførelsen, og følgelig endnu kan begeistre Læseren, eller om det er evaporeret i Planen, istedenfor at lade sig sublimere i Udførelsen.

Stoffet til Frithiof er ikke episk, saaledes som Stoffet til Helge; thi hiint er afsluttet og færdigt, det episke Stof er derimod uden Begyndelse og Ende. Den første Deel af Helge, Frodes Drapa, forudsætter Fortællingen om Frodes Historie, hans Eventyr med Havfruen o. s. v. Allerede Begyndelsen af dette Digt:

Kong Frode staaer i Leiregaard,
Han gav sin Broder Ulivssaar,
Det var stor Ynk og Smerte:
Ung Halfdan ligger krum paa Skjold,
Med Staalet i sit Hjerte —

sætter os strax ind i Midten af en Fortælling (rapit auditorem in medias res), og tyder hen paa en Baggrund, hvoraf denne Begyndelse har udviklet sig.

Frithiof derimod har ingen Forudsætning; den begynder med Begyndelsen:

Der växte uti Hildings gård
Två plantor under fostrarns vård.
Ei Norden förr sett två så sköna,
de växte herrligt i det gröna.

Og efter at denne Allegorie er bleven endnu mere udmalet, efter at vi have faaet at vide, at den ene af disse Planter var en Eg, den anden en Rose, hedder det:

Så växte de i fröjd og lek,
och Frithiof var den unga ek,
men rosen uti dalar gröna
hon hette Ingeborg den sköna.

Ligesom Frithiofs Saga begynder med Begyndelsen, saaledes ender den ogsaa med Enden, nemlig dermed, at Frithiof efter alle sine Gjenvordigheder kommer i Besiddelse af Ingeborg. I Helge derimod afløses Frodes Drapa af Helges Eventyr. Men Stoffet er endnu ikke udtømt. Det udvikler sig nu til Tragedien Yrsa, og derpaa følger Hroars Saga, ligesom ogsaa Rolf Krages Historie endnu kan følge derpaa. I ethvert episk Stof afløser den ene Cyclus af Personer og Interesser den anden. I Frithiof derimod er hele Interessen concentreret i de to Elskende; og saasnart disse blive lykkelige, saa siger Enhver: Snip Snap Snude, Nu er Eventyret ude.

Dette er imidlertid ikke nogen Feil ved Frithiof. Det er ikke en Nødvendighed, at et Stof skal være episk; det kan have en anden ligesaa poetisk Character; kun er det nødvendigt, at Digteren maa være kommen til klar Bevidsthed af Stoffets Natur, for at han ikke skal ubevidst forsøge paa at gjøre f. Ex. et uepisk Stof episk i Planen, ved fremmede Tilsætninger, som ikke have udviklet sig af selve Kjernen. Netop Dette er Grundfeilen i Frithiof. Digteren har ikke selv vidst, om hans Stof var episk eller ei; derved er hans Plan bleven fremmed for Stoffet, og i Udførelsen har han anvendt en forgjæves Møie paa at reducere Digtet til dets Udspring. Stoffet er nemlig intet Andet end sentimental og reflecterende Kjærlighed. Frithiof og Ingeborg høre aldeles ikke med til Stoffet; først i Planen komme de tilsyne; thi at Digteren just har valgt Disse for at lade sin Grundtone klinge gjennem deres Historie, er upaatvivlelig vilkaarligt. Et ganske andet Par Elskende kunde ligesaavel have tjent til Folie for et saadant Stof. Ja Valget er endog i høi Grad uheldigt, fordi den heroiske Tidsalder ingenlunde er sentimental eller reflecterende. Stoffet fordrede et moderne Digt, hvad enten Forf. nu vilde have valgt moderne Personer, eller blot conseqvent moderniseret Frithiof og Ingeborg. Det Sidste kunde være misligt nok, men havde ialfald været bedre, end Det, Forf. har gjort.

Denne Fremgangsmaade har desuden sin Autoritet i hele poetiske Skoler. Saaledes skildre Calderon og Racine stedse deres egne Nationer og Tidsaldre, endskjøndt deres Sujets ere hentede uden Forskjel af den græske, den romerske, den engelske, den polske Historie o. s. v. Havde Tegnér indskrænket sig til det Samme, da havde hans Digt ganske vist vundet derved, istedenfor at han nu, forledet af sin heroiske Plan, er bleven fjernet fra sit sentimentale Stof. Denne blot tilfældige Forbindelse mellem Stof og Plan er den alleralmindeligste Feil hos Nutidens Digtere. For under Udførelsen at raade Bod derpaa, tilføie de lyriske Partier, hvori de, naar det Objective i Digtet løber bort med Stoffet, paa subjectiv Maade stræbe at bringe det tilbage. Heraf reiser sig al den falske Lyrik i vore moderne Tragedier.. I Begivenhederne og Charactererne er Stoffet dødt; Digteren har saaledes ingen anden Udvei end at oplive det i et lyrisk Paahæng. Vore Tragedier ville nemlig gjerne være historiske; men ikke desmindre have de et blot subjectivt Stof: det er denne eller hiin Følelse, denne eller hiin Stemning eller Colorit, som har begeistret Digteren til at skrive. Da nu det Objective i Digtet ingenlunde vil lempe sig herefter, men gaaer sin egen Gang, saa kan Digteren virkelig ikke gjøre Andet, end hvert Øieblik raabe: „Stop! det var dog ikke saaledes, jeg vilde have det, men saaledes."

Planen til Frithiof er i faa Ord følgende: Bondesønnen Frithiof og Kongedatteren Ingeborg elske hinanden, men Dennes Brødre forsmaae en saadan Forbindelse, og gifte hende med den gamle Kong Ring. Frithiof vil hævne sig paa Brødrene, og træffer dem i Balders Tempel, hvor han tilforn ofte har havt Sammenkomster med Ingeborg. Sin Armring, som han havde givet hende til Erindring, og som hun har befæstet om Armen paa Balders Billedstøtte, vil han (og, som det synes, med fuldkommen Eiendomsret) tage tilbage, men derved gaaer der (Gud veed, hvorledes) Ild i Gudens Billedstøtte, og hele Templet brænder op. Beladt med Balders Vrede, gaaer Frithiof i Landflygtighed, men kommer siden tilbage, opbygger Templet igjen, hvorved han forsoner Guden, og ægter Ingeborg, hvis gamle Mand imidlertid er død.

I den videre Udarbeidelse af denne Plan, i alle de Episoder og andre Details, som ledsage den, kommer Forf. nu saaledes ind i den heroiske, naive Tidsalder, at Planen ganske fjerner sig fra Stoffet. Derfor gaaer der igjennem hele Digtet en uopløselig Modsætning af modern lyrisk Sentimentalitet og gammeldags Naivetet. Det Sidste contrasterer med det Første paa den meest skjærende Maade, ja ophører endog i denne Modsætning at være naivt; thi da Læseren nødvendigviis henfører Dette, saavelsom Alt

hvad der indeholdes i Digtet, til dettes sentimentale Grundtone, saa sees ogsaa det Naive i et modernt Lys; det gjennemtrænges af den samme Reflexion, der er eiendommelig for det Sentimentale; men det reflecterende Naive er ikke længere naivt; det er meget mere Affectation og Svulst. Frithiofs blinde Tillid til sine physiske Kræfter har derfor overalt noget Latterligt i dette Digt. Hans Forsikkringer om sin Styrke see overalt ud som Rodomontader. F. Ex. Pag. 9:

Högättad är all kraft, ty Thor,
dets ättefar, i Thrudvang bor.
Han väger börden ei, men värdet:
en väldig friare är svärdet.

Og Pag. 59 det Samme næsten med de samme Ord:

En väldig öfvertalare, en skarp,
har jag, han hänger vid min venstra sida.

Fremdeles Pag. 47:

Var icke rädd, här fins ei fara;
Björn står der nere med sitt svärd,
med kämper nog att oss försvara,
om det behöfdes, mot en verld.

Pag. 123:

Björn.

Gå dock ej ensam, din hemväg kan stängas.

Frithiof.

Ej går jag ensam, mitt svärd följer med.

Björn.

Mins du hur Hagbart blef hängd i träd?

Frithiof.

Den som kan tagas, är värd att hängas.

Alle disse Kraftsteder kunde meget passende anbringes i Jacob von Thyboes Rolle; men i et sentimentalt Reflexionsdigt forfeile de ganske deres Hensigt.

For nu at redde sit Stof i denne aldeles derfra fjernede Plan, har Digteren maattet lægge noget Nyt i Udførelsen, Noget, som var naturligt for Stoffet, men som just derved igjen er blevet fremmed for Planen. Hans ældre, rigtignok meget ubetydeligere, Digt, Axel, har den Fordeel, at Stof og Plan stemme bedre overeens med hinanden, og at der følgelig i Udførelsen ikke er noget pludseligt Spring tilbage til Stoffet, men en naturlig Overgang dertil. Men de Palliativer, hvortil Digteren saaledes har maattet tage sin Tilflugt i Udførelsen af Frithiof, fortjene nu en nærmere Betragtning.

Det Frappanteste er et vist nyplatonisk Sværmeri, som ikke blot udtaler sig paa flere enkelte Steder, f. Ex. Pag. 47:

Till himlen mera än till jorden
min kärlek hör, försmå ej den!
I himlen är han ammad vorden,
och längtar till sit hem igen.

O den som ren deruppe vore!
O den som nu med dig fick dö,
och segrande till Gudar fore
i famnen på sin bleka mö! —

men som især er consequent udført, ja endog systematisk fremsat i det sidste Digt i Bogen, kaldet Forsoningen. Dette Digt, efter at have givet en Beskrivelse over det af Frithiof paany opbyggede Balders-Tempel, lader Gudens Præst fremtræde for Frithiof, og i en formelig Præken udvikle for ham, hvori Forsoningen bestaaer. Resultatet af denne Præken er imidlertid vanskeligt at udfinde, deels fordi Forfatterens ubetvingelige Lyst til store Ord har isærdeleshed i dette Digt ladet ham sammendynge en saadan Mængde af affecterede Billeder og svulstige Trivialiteter, at man har en næsten uendelig Vei at pløie for at naae til hans Tanker; deels fordi disse selv ikke synes at have været ham tilstrækkelig klare, inden han tildækkede dem med sit poetiske Glimmersand. Efter de philosophiske Raisonnements, at paa Jorden findes ingen anden Forsoning end Døden, at Tiden er størknet Evighed, at det jordiske Liv er Affald fra Alfaders Throne, o. s. v., viser Præsten, hvorledes den nordiske Gudelære i sin Mythe om Asernes Opstandelse efter Ragnaroke lærer Forsoning; men at Forsoningen her i Livet bestaaer i at forsone sig — med sin Fiende. Herefter henviser han, uden mindste Forbindelse med

det Foregaaende, til „en sydlig Balder, en Søn af Jomfruen," hvis Lære han rigtignok tilstaaer, at han ikke kjender, endskjøndt han dog, ligesom ethvert menneskeligt Hjerte, har havt en Anelse om den i sine bedre Timer; han spaaer, at den vil fortrænge den gamle Lære (som han da kunde have sparet sig at udvikle), beder de nye Slægter om ei at foragte de gamle, der ogsaa have søgt Sandheden, og giver dem i den Anledning at betænke, „at Alfader er Een, men at hans Sendebud ere flere." (Mahomedaner er denne Præst rigtignok ikke). Endelig forener han Frithiof og Ingeborg, der, som man seer, faae en efter Omstændighederne temmelig christelig Vielse.

Denne hele Fremstilling er saa subjectiv reflecterende som muligt. Frithiofs Digter forlader her ganske sine Læsere, og det er Bispoppen i Lund som taler til dem. Det vedkommer os ikke, hvorvidt denne matte Stræben efter at forene Hedenskab og Christendom egner sig for en Biskop, men i æsthetisk Henseende smager den allerede saa vammelt, at den — for at bruge en berømt Mands noget djærve Udtryk — bliver, som Alt hvad der hverken er varmt eller koldt, spyttet ud igjen. Frithiofs Saga spiller i Hedenskabets glimrende Tid; under hele Digtet har der ikke været mindste Grund til at tvivle paa Eddalærens Guddommelighed; det er saaledes meget ilde anbragt, at lade en af denne Læres Præster forkynde

et høiere Lys. Først naar en bestaaende Lære har tabt sin Autoritet i Mængdens Øine; naar dens hele Ritus er bleven en tom Form, hvorpaa ingen Fornuftig troer; naar Begrebet, som skulde opfylde Formen, er forsvundet deraf, og Læren følgelig er død (thi hvad er Døden Andet end Begrebets Adskillelse fra Realiteten, eller Sjælens fra Legemet?): først da vender Blikket sig mod noget Nyt. En saadan Allusion paa Christendommen, skjøndt fremsat paa en ganske anden Maade, vilde f. Ex. være passende i en Skildring af den romerske Historie under Tiberius eller Caligula, da den antike Verden havde overlevet sig selv, og Trangen til det Nye lod sig føle ved Siden af Smerten over Tabet af det Gamle. Jeg frygter ikke for at begaae nogen Indiscretion, ved at gjøre opmærksom paa en i denne Aand opfattet, og derfor ogsaa sand poetisk Allusion paa Christendommen i Slutningen af Hauchs om kort Tid udkommende Tragedie, Tiberius.

Men det Middel, hvoraf Digteren især har betjent sig for at føre sin oprørske Plan tilbage til Stoffet, er den over hele Digtet udbredte brillante lyriske Diction. Dette Middel forfeiler ikke sin Hensigt. Vel føler man overalt, hvor fremmed en saadan Diction er for Planen, men man føler tillige, hvor naturlig den er for Stoffet. Havde Forf. istedenfor denne subjective Lyrik betjent sig af den mere

objective, som Helges Digter har brugt med saa udmærket Held, saa var hans Værk blevet noget ganske Andet end Det, han oprindelig vilde, det skulde være. Imod dette Middel kan Critiken følgelig ikke have noget at indvende, at sige under Forudsætningen af de oprindelige Feil, som have gjort dets Anvendelse nødvendig, og det kommer nu blot an paa, hvorledes denne Anvendelse selv er beskaffen.

Den bestaaer ikke blot i en omhyggelig og kunstrig Versification (der med alt Det, som vi siden skal see, ikke er fri for visse Feil), men i et rigt Blomstersprog, der næsten aldrig udtrykker Noget ved de simple Ord, men stedse gaaer en lyrisk Omvei, igjennem den utroligste Mængde af Metaphorer og Billeder. Da Mange staae i den Formening, at Poesiens egenlige Væsen bestaaer i et brillant metaphorisk Sprog, eller da idetmindste den Mening er meget udbredt, at, om ikke Poesien selv, saa dog den poetiske Diction bestaaer i Blomsterfylde og metaphorisk Rigdom (have vi ikke Exempler paa Digtere, som ei engang kunne sige: „Claus, hent mig mine Tøfler," uden at omskrive det i et meer eller mindre uforstaaeligt Billede?): saa er det maaskee ikke uden Interesse at undersøge, hvad Betydning Billedsproget i det Hele har i Poesien.

De poetiske Billeder ere alle grundede i den Overeensstemmelse, som man finder mellem det Na-

turlige og det Aandelige. I Henseende til deres Form kan de saaledes være af to Slags, nemlig eftersom det Naturlige eller det Aandelige gjøres til Basis, og det Modsatte henføres dertil. Man kan i denne Betydning sige, at der gives materialistiske og idealistiske Billeder. Naar man f. Ex. kalder en ung, uskyldig Pige en Rosenknop, der endnu ikke har udfoldet sig, saa har dette Billede en materialistisk Form, thi det neddrager det Aandelige til det Naturlige. Naar man derimod siger, at Blomsten, som dreier sig efter Solen, er den i jordisk Fangenskab sukkende Sjæl, som længes efter det Evige, saa har dette Billede idealistisk Form, eftersom det hæver det Naturlige til det Aandelige. Men hele denne Forskjel er, som sagt, kun en Forskjel i Form, og er endog temmelig uvæsenlig. I Virkeligheden er nemlig ethvert Billede idealistisk, thi det forudsætter det Aandeliges Prioritet, og selv naar det neddrager det til det Naturlige, hæver det derved dette. Ihvad Form det end har, saa betragter det stedse Naturen som Aandens Symbol, aldrig omvendt, og kun under denne Forudsætning har det poetisk Betydning.

Identiteten af det Naturlige og det Aandelige, denne Kilde til det hele Billedsprog, er ikke fremmed for nogen Tidsalder eller nogen Nation, ei engang for noget personligt Individ, ja man kunde lægge til: ei engang for nogen Skabning, thi Alt, ligefra Na-

turen til Mennesket, har en dunklere eller klarere Fornemmelse deraf, og blandt Menneskene selv hæver denne Fornemmelse sig igjennem utallige Grader fra Anelse til Viden. De poetiske Billeder staae saaledes i et bestandigt Forhold til Poesiens Udvikling i Almindelighed, og herpaa kan man grunde en langt væsenligere Forskjel end den som er hentet af deres udvortes Form.

Uagtet Poesien, som allerede bemærket, kun har hjemme i det Umiddelbare, saa kan den dog tillige henføres baade til det dialectiske og til det speculative Standpunct. Thi ethvert enkelt Moment gjentager i sit Kredsløb den hele Trehed. Den umiddelbare Poesie er den orientalske, som man nærmest kunde betegne ved Tankepoesie; den har Tankens egen Umiddelbarhed. Dialectisk eller reflecterende er den classiske Poesie, som man kunde kalde Naturpoesie; den forholder sig til den forrige, som Naturen til den abstracte Tanke, det er at sige: i Naturen har Tanken paataget sig et Legeme, og er derved bleven synlig eller phænomen. Endelig er den romantiske Poesie speculativ, og kunde derfor kaldes Aandens Poesie, thi den forholder sig til den classiske som Aanden til Naturen; Aanden er nemlig Naturens Tilbagevenden til den umiddelbare Tanke; saaledes er den romantiske Poesie Naturpoesiens Udvikling til en ny og høiere Tankepoesie.

I den orientalske Poesie er Billedsproget følgelig en umiddelbar og abstract Opfatning af Naturens og Aandens Identitet. Den betjener sig altsaa ikke af Sammenligninger, som allerede ere et Product af Reflexionen, men den siger ligefrem, at det Naturlige er det Aandelige, og omvendt. Denne Form have alle Billederne i det gamle Testament, og selv hvor der indblandes et som, f. Ex. „min Elskede er som Gazellen," er Dette dog endnu saa langt fra at være en virkelig med Kunst udført Sammenligning, saaledes som Homer har saa mange, at det tvertimod maa ansees for synonymt, enten der staaer: „Min Elskede er som Gazellen," eller: „Min Elskede er en Gazelle." I Alt, hvad vi kjende af persisk, arabisk, indisk og chinesisk Poesie, er Billedsproget stedse grundet paa denne umiddelbare og abstracte Opfatning af det Naturliges og det Aandeliges Identitet. Men heraf kommer ogsaa den store Vilkaarlighed i de orientalske Billeder: Enhver Ting kan udtrykkes ved utallige Billeder, og det er ganske tilfældigt, hvilket af dem der bliver valgt, thi de ligge alle lige nær for det med Naturen ubevidst sympathiserende Gemyt. Da følgelig den orientalske Poesie ikke blot siger, at det Naturlige er det Aandelige, men at alt Naturligt er alt Aandeligt, saa bliver det enkelte Billede, som tilfældigviis vælges, ikke andet

end et Tegn, „en Pyramide, hvori en fremmed Sjæl er opbevaret*).“

Ikke saaledes i den classiske Poesie. Dens dialectiske Standpunct ophæver den umiddelbare Eenhed af Billedets to Momenter, og disse træde nu selv i en dialectisk Modsætning, som en reflecteret Sammenligning. Ved Sammenligningens kunstrige Uddannelse ophører det Vilkaarlige og Tilfældige, men idet de sammenlignede Gjenstande træde ud af deres oprindelige Eenhed, saa bliver den ene ikke Andet end en Analogie af den anden; det Symbolske forsvinder og det Allegoriske tager Overhaand.

I den romantiske Poesie uddannes Sammenligningen til Symbol. Det orientalske Billedsprogs Umiddelbarhed vender tilbage, men Billedet er ikke længere vilkaarligt, thi Identiteten af det Naturlige og det Aandelige er bleven til Bevidsthed, og Billedets tvende Momenter ere forenede med et nødvendigt Baand; d. e. Billedet er Symbol. Det Characteristiske, ikke blot ved den nyere Poesie, men ved den hele nyere Literatur, Det, hvorved den civiliserede Verden, trods Sprogenes Forskjellighed, dog kun har een Stiil, er en uophørlig Symboliseren. Den nye romantiske Stiil forholder sig til den gamle classiske ganske som den lutherske Kirkes Formular

*) Hegels Encyclopädie 2c. S. 247. (3die Udg. § 458).

ved Alterens-Sacrament forholder sig til den reformeertes: Den første siger: „Dette er;" den anden siger: „Dette betyder." Den bestandige Fremskriden i Symboler i al, ikke blot poetisk, men philosophisk og videnskabelig Stiil kan ene Den, som ganske miskjender Litteraturens Standpunct, betragte som en Forskjønnelse, der efter Behag kan anbringes; den er meget Mere end Dette: den er en Nødvendighed, som man ikke kan afskaffe, uden at fornægte de Ideer, man vil udtrykke.

Til denne Indsigt eller idetmindste til Følelsen deraf maa enhver Forfatter, der ikke staaer under sin Tidsalder, være kommen. Skulde Noget bringe til at tvivle paa, at Tegnér virkelig er Digter, da ere det ikke saameget de hidindtil oplyste Feil ved Frithiof; men det er den for ham fortvivlede Omstændighed, at hans hele poetiske Stiil, som netop er det Positiveste i hans Digter-Characteer, staaer ganske udenfor Billedsprogets æsthetiske og historiske Udvikling. Dette trænger til nøiere at oplyses.

De poetiske Billeder have, ifølge det Foregaaende, ikke længere Gyldighed som rhetoriske Figurer. I denne Betydning ere de tvertimod komne i Foragt. En geistlig eller verdslig Taler, som fører hvad man kalder et blomstrende Sprog, bliver i vore Tider til Spot for sine Tilhørere, thi Enhver føler, at det i vigtige Gjenstande ikke kommer an paa smukke Ord,

men paa dybsindige Tanker. At man med alt Det taaler de rhetoriske Figurer hos Digteren og paa Theatret, medens man laster dem f. Ex. hos Prædicanten, er en Inconsequens, som synes at vise, at Mængden er længere tilbage i æsthetisk end i religiøs Dannelse. Saalænge man betragter Poesie og Kunst som en blot Behagelighed i Livet, er det naturligt, at man finder det passende at forskjønne dem ved udvortes Midler. Saasnart man derimod anseer dem for Gjenstande af Vigtighed, saa vil man i dem, ligesaavel som i Religionen, fordre, at Foredraget skal svare til Gjenstanden, at Stilen skal være den naturlige og nødvendige Indklædning, som Tanken selv giver sig, ikke en bebræmmet Kaabe, som man udvendig fra hænger over den. Nuomstunder bør ethvert Billede bringe os videre enten i Kundskab eller Anskuelse af den i Billedet indfattede Gjenstand. Det vælges ikke til Pryd, men til Nytte, og af Nødvendighed. Symbolik er den hele nyere Litteraturs Characteer; ikke blot i Stilen, allerede i sit inderste Væsen er den symbolsk. Intet røber sig derfor snarere ved nyere Forfatteres Arbeider end en falsk og afmægtig Symboliseren. Den sande Digter vil langt hellere indklæde sine Tanker i de egenlige Udtryk end i falske Symboler. Saaledes har Göthe skrevet mange Digte, hvori der ikke forekommer et eneste Billede, og hvor det heller ikke behøves, forbi de allerede i Grundideen

selv ere symbolske. Allerede det første Stykke i hans Samling af lyriske Digte:

Dichter lieben nicht zu schweigen,
Wollen sich der Menge zeigen,
Lob und Tadel muß ja seyn, o. s. v.

udmærker sig ved denne ædle Simplicitet. Først i Slutningen deraf fremkommer et Billede, der antyder Grundideen af Digtet:

Was ich irrte, was ich lebte,
Was ich stritt und was ich strebte,
Sind hier Blumen nur im Strauß.

En Landsmand af Tegnér, Digteren Bellman, er netop derved saa stor, at han veed at symbolisere uden at bruge et eneste poetisk Billede. Hans Naturbeskrivelser, som ere affattede i de simpleste Ord, en Prosaist kunde vælge, gjøre just derved den uhyre Virkning, som ingen anden beskrivende Digter har opnaaet. Men uagtet den sande Digter saaledes ofte kan undvære Billedsproget, saa bliver det dog vist, at dette er i det Hele naturligt for den nyere Literatur. Det vilde være latterligt at dadle Tegnér, fordi han ikke har skrevet som Göthe eller Bellman; tvertimod passer Billedsproget godt til Stoffet i Frithiof; men Feilen deri er netop, at det ikke er symbolsk, d. e. at det ikke er et sandt Billedsprog, i den nyere Litteraturs Betydning af Ordet.

Billedsproget i Frithiof mangler nemlig den sande symbolske Characteer, denne Nødvendighed af det valgte Billede, denne dybere Indsigt i Gjenstanden, eller denne klarere Anskuelse, som Symbolet forskaffer. Istedenfor overalt at vælge det rette Billede, og udmale det for vor Phantasie, griber Frithiofs Digter iblinde efter Billeder, ubekymret om Qualiteten, naar blot Quantiteten er betydelig, og kaster dem alle imellem hinanden, saa at det ene fortrænger det andet og ophæver dets Virkning, og den hele Mangfoldighed tjener kun til at skjule og forvirre Gjenstanden, ligesom i en caleidoscopisk Uorden, der ene ved Gjentagelsen af sig selv bliver symmetrisk. Forsaavidt vilde hans Billedsprog være at henføre til den orientalske Poesie; men Dette lader sig ikke gjøre, eftersom Digtets hele Characteer giver det en ganske anden Plads; og saaledes kommer da Stilen i Frithiof til at staae isoleret, udenfor alt Objectivt og Gyldigt.

Den Lov, som især synes at have bestemt Valget af Tegnérs poetiske Billeder, er Idee-Associationen, den laveste af alle Love, den mindst skikkede til at beherske Digteren, eftersom denne saakaldte Lov ikke gjælder uden i det Tilfældige. Lovene for Idee-Associationen ere kun Lovene for subjective Forestillingers tilfældige Forbindelse, og lade sig omtrent henføre til den Grundlov, at de (indenfor en vis Kreds) modsatte Forestillinger opvække hinanden. Saa-

ledes, for blot at vælge eet Exempel, taler Tegnér næsten aldrig om Solen eller Dagen, uden strax ovenpaa at nævne Maanen eller Natten, og denne tomme Form har han allerede i det første Digt i Frithiof gjentaget ikke mindre end tre Gange. Nemlig først Pag. 4:

Såg du de två i dagens ljus,
du tänckte dig i Frejas hus,
der månget litet brudpar svingar
med gula hår och rosenvingar.

Men såg du dem i månens sken
kringdansa under lummig gren,
du tänckte: under lundens kransar
Elfkungen med sin drottning dansar

Dernæst Pag. 7:

När Dagen uppå fästet står,
verldskungen med de gyllne hår,
och lifvet rörs och menskor vandra,
då tänka de blott på hvarandra.

När Natten uppå fästet står,
verldsmodren med de mörka hår,
och tystnad rår och stjernor vandra,
då drömma de blott om hvarandra.

Og endelig Pag. 8:

Du knapp på Odens kungastol,
du verldens öga, gyllne sol!

Var du blot min, din blanka skifva
till sköld jag ville Frithiof gifva.

Du lykta i Allfaders hus,
du måne med ditt bleka ljus!
Var du blott min, jag gaf dig gerna
till smycke åt min sköna terna.

Er det ikke, som om Digteren var bange for at Maanen skulde blive vred, naar han gjorde for meget af Solen? Og til hvilke Trivialiteter maa ikke et saadant paa den blotte Idee-Association grundet Billedsprog forlede Digteren? De anførte tre Exempler indeholde allerede en ikke ubetydelig Mængde deraf. Til Overflod vil jeg endnu, ligeledes af det første Digt, anføre: Pag. 6.

han tänckte: gult är Frejas hår,
ett kornland, som för vinden går.
Från det kan jag ei Ingborgs skilja,
ett nät af guld kring ros och lilja.

Dette er endogsaa Nonsens; thi for at skjelne et Net af Guld om Roser og Lilier fra et Kornland, behøver man just ikke at være stærk i Distinctioner. Videre:

Idunas barm är rik, och skönt
han hoppar under silke grönt;
jag vet ett silke, der det hoppar
Ljus-Alfer två med rosenknoppar.

Man seer heraf, som ogsaa af flere andre Steder i Digtet, f. Ex. af Pag. 40.

Hon sömmar i silke, hon sömmar i gull,
och gråter full
sin barm: det är dagg öfver lilja —

og Pag. 127,

som tvenne vattenliljor inunder stormens larm
stå gungande på vågen, så häfdes hennes barm —

at Digteren gjerne vilde tilegne sig den brændende Sandselighed, som hersker i Helge, men den er ham ikke naturlig. De Billeder, ved hvilke en skjøn Barm sammenlignes med Lilier, Rosenknopper, Lysalfer o. s. v., har Oehlenschläger omtrent udtømt, og der hører Meget til at bringe nyt Liv i denne Form. Fremdeles Pag. 6:

Och Friggas ögon äro blå,
som himmlen till att se uppå;
Jag känner ögon; mot de båda
är ljusblå vårdag mörk att skåda.

Spørge vi, efter disse og lignende Trivialiteter: hvorledes saae da Ingeborg ud? saa bliver Svaret: Hun saae ud som Folk ere fleest, thi disse Billeder ere alle saa abstracte, at de omtrent ligegodt kan anvendes paa Alle og paa Ingen. Læs derimod hos Oehlenschläger Beskrivelsen over Fiskerpigen, over Dronning Oluf, og i Nordens Guder over Gerda,

og hvis du er Maler, kan du strax fremstille dem for Øiet.

Skulde man anføre alle de intetsigende Trivialiteter, hvortil Forfatterens falske Billedsprog har forført ham, vilde det fylde Meer, end disse Blade kan optage. Til Exempel staae endnu følgende Steder: Pag. 51:

Dess själ är ren som dina*) strålar,
dess öga som din himmel blått,
och samma guld din hjessa målar,
har hon i sina lockar fått.

Pag. 159 (i det sidste Digt: Forsoningen):

Välkommen hit, son Frithiof! Jag har väntat dig.
Ty kraften svärmer gerna vidt kring jord och haf,
en Berserk lik, som biter blek i sköldens rand,
men trött och sansad vänder hon dock hem til slutt.
Den starke Thor drog mången gång till Jothunheim,
men trots hans gudabälte, trots stålhandskarna,
Utgårda-Loke sitter på sin thron ännu;
det onda viker icke, sjelf en kraft, för kraft.
En barnlek blott är fromhet, ej förent med kraft;
hon är som solens strålar uppå Ägirs barm,
en löslig bild med vågen stigen eller sänkt,
förutan tro och hällning, ty hon har ei grund.
Men kraft förutan Fromhet tär och bort sig sjelf,
som svärdet tärs i högen: hon är lifvets rus,

*) Solens.

men glömskans bägèr sväfver öfver hornets brädd,
och när den druckne vaknar, blygs han för sitt dåd.
All styrka är från jorden, ifrån Ymers kropp;
de vilda vattnen äro ådrorna deri,
och hennas senor äro smidda utaf malm.
Dock blir hon tom och öde, blir hon ofruktbar,
tills solen, himlens Fromhet, skiner deruppå —

o. s. v. I denne Tone gaaer Digtet frem paa 11 Sider. Jeg tvivler paa, at selv Frithiofs ivrigste Beundrere have kunnet læse al denne vidtløftige Passiar uden at gabe derved. Hvor Idee=Associationen, saa=ledes som i dette Digt, forlader Forfatteren, der gaaer han reent paa Lykke og Fromme ud paa sin Billed=jagt, men man seer ogsaa, hvad det er for Vildt han skyder. Med hvilken Møie søger han ikke her efter Billeder, istedenfor at lade dem fare, hvor de ikke komme af sig selv? Men selv hvor Forf. gjør Afkald paa sit Billedsprog (hvilket rigtignok er yderst sjeldent), der veed han dog ligesaavel at finde sine yndede Trivialiteter. F. Ex. Pag. 65:

Frithiof.

På mannens kärlek hvilar qvinnans värde.

Ingeborg.

Ej länge älskar han den han ej aktar.

Frithiof.

Med lösa nycker vins hans aktning ej.

Ingeborg.
En ädel nyck är känslan af det rätta.
Frithiof.
Vår kärlek stridde ej mot den i går.
Ingeborg.
I dag ej heller, men vår flykt dess mera.
Frithiof.
Nödvendigheten bjuder henne, kom!
Ingeborg.
Hvad som är rätt och ädelt, er nödvendigt —

o. s. v.

Da Forf. paa denne Maade spiller et Slags Hazardspil med Billeder, saa er det naturligt, at naar han har gjort mange Tab, maa han ogsaa en enkelt Gang vinde. Det vilde være ubilligt ikke at bringe hans Gevinster med i Anslag ved hans poetiske Regnskab, og jeg vil derfor anføre følgende Steder, som kunde passe sig for en Digter, der virkelig forstod den poetiske Stiil. Pag. 33:

Han lät oss växa hos Hilding opp,
likt ungträn som växa tilsammans i topp.
Derofvanföre
band Freja de toppar med gyllne snöre.

Pag. 150:

Men pilten satt på skölden lyft,
lik kung å stol,

lik unga örnen, som från klyft
ser opp mot sol.

Ogsaa hvor Digteren ganske naturlig fortæller, uden metaphoriske Omsvøb, ere enkelte Steder lykkedes ham godt, f. Ex. Pag. 93:

Sex dar han seglar, men på den sjunde
en mörkblå strimma han skönja kunde
vid himlaranden, den växer ut
med skär och öar och land til slut.
Det är hans land som ur böljan träder,
han ser dess skogar i gröna kläder,
han hör dess forsar med skummigt larm,
och klippan blottar sin marmorbarm.

Pag. 130:

Han riter mång runa i isens famn,
skön Ingeborg åker öfver sitt namn.

Det Bedste ved Frithiof er Versificationen, som røber en øvet og kunsterfaren Digter. Versene ere lette, flydende og behagelige at oplæse. Allerede i de her anførte Prøver, der for største Delen ere fremsatte som Exempler paa Forfatterens Misgreb, udviser dog Meget, med Hensyn paa det Mechaniske, en saa stor Færdighed, og klinger saa smukt, at der hører et Slags Overvindelse til at citere det i en dadlende Hensigt. Forfatteren har et stort Talent til at finde det rette Versemaal, som passer til ethvert enkelt Digts Tone og Indhold. Allerede det

første Digt i Bogen, Frithiof og Ingeborg, udmærker sig i denne Henseende, og det niende Stykke, Ingeborgs Klage, er, i al sin Simpelhed, et lille Mesterstykke af Versification. Der kan ikke være Tvivl om, at Frithiofs Saga skylder Versificationen den store Lykke, den har gjort; thi saa smukke Vers maae nødvendigviis indtage enhver Læser som har Gehør derfor; Ordene blive til Musik, og i Musiken spørger man ikke meget efter Meningen. Frithiofs Saga er i denne Henseende en levende Gjendrivelse af den af og til yttrede absurde Mening, at Versificationen er en Biting ved Poesien, og at det sande Genie endogsaa bør forsømme den. Den er tvertimod conditio sine qua non. Hvad Digteren forresten præsterer, det være nok saa ypperligt, hvis han ikke kan lade det fremtræde under en fuldendt Form, da er han ingen Digter.

Da Tegnér er en Mester i Versificationen, saa er det saa meget mere paafaldende, at hans Vers dog have een Ting tilfælleds med de sædvanlige Versemageres, nemlig de modbydelige Hiater, hvilke i saa fuldendte Vers see dobbelt keitede ud. Det vilde være overflødigt at anføre Prøver paa denne Feil. Paa enhver Side i Frithiof vil man finde dem i utilbørlig Mængde; ja selv de Exempler, jeg har fremsat, og som dog ere valgte i en ganske anden Hensigt, indeholde en skammelig Hoben deraf. Alle gode svenske Digtere undgaae denne Feil; selv Bell-

man, som bevæger sig i en lavere Sphære, og ofte synes skjødesløs, endskjøndt med Uret, thi han er netop en fortræffelig Versificator, gjør sig kun libet skyldig deri. Med alt Det synes det, som om de nyeste svenske, danske og tydske Digtere atter ville indføre en Feil, som deres Forgængere have udrøddet, og som ethvert Sprogs Aand direct modsætter sig. Saaledes har det franske Sprog det euphemistiske *t*, som indskydes mellem to Vocaler, f. Ex. i *a-t-on*. I det hele vilde i de sydlige Sprog Den, som begik Hiater, ansees for den usleste Riimsmed. I det tydske Sprog have Göthe, Schiller, Wieland og Klopstock ganske afskaffet dem, men hos de nyeste Forfattere komme de igjen tilsyne. Hos os havde Holberg og Wessel endnu ikke Øre for den Velklang som forbyder Hiaterne; først Ewald, Baggesen og Oehlenschläger forjoge dem af Sproget; men Ingemann og næsten alle nyere Digtere kaldte dem igjen tilbage, og indblande dem, som det synes, aldeles bevidstløs (thi ved det simpleste Pennestrøg kunde de ofte tilintetgjøres), saa at man virkelig maa troe, at vore Digtere ei engang kjende Reglen derfor, eller have Kundskab om deres Forgængeres Bestræbelser. Selv vore nyeste dramatiske Digtere og musikalske Oversættere, som fremfor Alle burde undgaae en saa lydelig Feil, lægge i al Uskyldighed baade Declamateurer og Sangere de afskyeligste Hiater i Munden. Det er paa Tiden,

at denne moddydelige Misbrug erholder sin fortjente Revselse. Som bekjendt, bebreide Fremmede det danske Sprog en altfor stor Blødhed. Dersom Digterne faae Lov at skalte med det som de vil, saa bliver det tilsidst ganske til en jævn Grød*).

For at komme tilbage til Tegnér, da besidde hans trochæiske Vers den meget almindelige og rigtignok ikke let undgaaelige Feil, at Ordene udfylde hver Fod, istedenfor at være fordeelte imellem dem. Saaledes i det 19de Digt, Frithiofs Fristelse:

Våren | kommer: | fåglen | qvittrar, | skogen | löfvas, | solen | ler —

og ligeledes i hans Hexametre i tredie Digt:

Voro nu | satte i hög kung | Bele och | Thorsten | den | gamle —

(hvilket Vers alene indeholder to Hiater).

Originale Rhythmer, som synes at være Dig-

*) I det sidste Hæfte af Hertha giver en unævnt Forfatter en Prøve af en Oversættelse af Æneiden, og fremsætter til Sammenligning Hr. Dr. Meislings Oversættelse af det samme Sted. Læseren kan vist ikke være i Tvivl om Valget mellem begge. Dr. Meislings er ligesaa flydende og kunstmæssig, som den Andens er knudret og ubehjelpelig. Men hvad som i lige Grad støder i dem begge, er den store Mængde af Hiater, som i de antike Versemaal blive dobbelt utaalelige.

terens egen Opfindelse, findes i det 6te Digt, Frithiof spiller Skak, og i det 15de, Vikingabalk. Begge ere ret smukke. Men den, han har valgt i sit 10de Digt, Frithiof paa Havet, er meget maadelig. Den er langstrakt og affecteret, og savner ganske Eenheden. Selv paa Behandlingen af Emnet synes denne uheldige Rhythmus at have havt Indflydelse, en Ting som allerede Hr. Prof. Molbech har bemærket i sin Anmeldelse af Frithiofs Saga i 1ste Binds 1ste Hæfte af Nordisk Tidsskrift.

I det Hele synes Forfatterens rosværdige Bestræbelse efter at frembringe metrisk Afvexling at have ført ham for vidt. At bringe Hexametre ind allerede i det tredie Digt, er omtrent som, med visse nyere Componister, at begynde en Symphonie i afvigende Tonarter, saa at Tilhøreren længe bliver i Uvished om dens Grundtone. Først naar denne er ganske bestemt, tør man tillade sig Afvigelse derfra. At skrive det sidste Digt i Trimetre, klinger som at ende en Symphonie med Dominant-Accorden og er en i enhver Henseende plagalisk Endelse. De femføddede urimede Iamber i det 8de Digt, Afskeden, passe ogsaa kun maadeligt til det Øvrige, og værre bliver det ved den dialogiske Form, som dette Digt længere hen antager, og dennes affecterede Efterligning af de græske Tragediers korte Sentenssprog. (See den ovenfor meddeelte Prøve heraf).

Kaste vi tilsidst et flygtigt Blik paa hele Digtet, da finde vi en stor Feil i den Omstændighed, at Handlingen ikke er jævnt fremskridende, men indeholder betydelige Pauser, hvori den ganske staaer stille, og giver Plads for kjedsommelige Details. Saaledes indeholder allerede det 2det Digt en vidtløftig Samling af Havamaals Tankesprog, og det paa et Sted, hvor Handlingen neppe har taget sin Begyndelse. Det derpaa følgende 3die Digt giver en endnu kjedsommeligere Beskrivelse over Frithiofs Bolig og hele det dertil hørende Inventarium, Alt med en affecteret homerisk Vidtløftighed. Det 8de Digt, Afskeden, er ogsaa ligesom en stor Steen, man kaster i Vandet, for at hindre Strømmens uafbrudte Fremgang, og tvinge den til at fordele sine Bølger derom; og det sidste Digt, Forsoningen, er som en fuldkommen Dæmning, der tillukker det hele Løb. Derimod er det 9de Digt, Ingeborgs Klage, en kunstmæssig Pause, der ved sin Korthed og Simpelhed hæver det Øvrige, ligesom ogsaa dette Digt udentvivl er det skjønneste i Bogen.

Og hermed nok om Frithiofs Saga. Meget kunde endnu være at sige derom; men nærværende Critik er allerede bleven saa vidtløftig, at det vilde være en Misbrug, at sætte et Ugeblads Læsere paa en længere Taalmodigheds-Prøve.

Bellman, som comisk Dithyrambiker.

Et Foredrag, holdt ved det scandinaviske Selskabs Bellmans-Fest den 20de December 1843.

(Intelligensblade,. 1844. Nr. 41—42.)

Mine høistærede Herrer!

Vi leve i Contrasternes Tid. Medens man rundt om os stifter Maadeholds-Foreninger, baade totale og partielle, ere vi her forsamlede for at feire Mindet om Nordens bacchantiske Sanger, hvis Afholdenhed ei alene ikke var total, men ei engang partiel, thi hans Begeistring opflammedes ikke blot ved den ædle, til alle Tider besungne Drue, men ikke mindre ved den nuomstunder saa haardt anfægtede distillerede Drik. Det være langt fra mig at ville ved denne Leilighed træde Nogens Troesbekjendelse for nær. Jeg kan desuden ikke vide, hvor Mange af mine ærede Tilhørere der interessere sig for Maadeholdssagen og bidrage til dens Fremme. Men hvad jeg er berettiget til at forudsætte, det er, at Enhver, som har indfundet sig til en Bellmans-Fest, har medbragt idetmindste

Tolerance mod Begeistringens flydende Kilder. Og hermed staaer en anden, en politisk Forudsætning i Forbindelse. Intet Medlem af et scandinavisk Selskab kan i denne Forsamling medbringe Sympathier, der ere fiendtlige mod Frankrig. Ingen af os kan derfor ville bidrage til at ruinere dette skjønne Land ved at tilstoppe dets fornemste Indtægtskilde. Vel kan det være fortjenstfuldt at tage sig af sine vaklende Medmenneskers Ligevægt, naar det kun ikke skeer ved Tilintetgjørelsen af den politiske Ligevægt, som især i nærværende Øieblik beroer paa den i enhver Betydning central-europæiske Stats Vægt og Indflydelse. Ja, jeg gaaer endnu et Skridt videre. Jeg udbeder mig, idetmindste for iaften, velvillige Følelser for en Classe af Medborgere, som baade her og i andre nordlige Lande ere nær ved at sættes i en verdslig Orthodoxies Ban: jeg mener Brændevinsbrænderne, og ikke mindre denne ubilligt miskjendte Sects Propagandister: Kro- og Skjænkeverterne. Dog, mine indledende Ord ere vistnok overflødige; den rette Stemning maa allerede være tilveiebragt ved det blotte Syn af de bacchantiske Emblemer, hvormed Kunsten har omringet os; denne colossale, af Satyrer omsværmede Punschebolle har allerede stillet os paa det rette Standpunct; de Sange, som nys klingede for vort Øre, og den foregaaende Talers Skildring af et til Bacchi Tjeneste indviet Digterliv, — alt Dette

har ført os til en Indgang, over hvilken der staaer skrevet: „Træder ind! thi ogsaa her ere Guder."

Man har kaldet Bellman Sverrigs Anacreon, men denne Lignelse halter betydeligt. Alt Stort, alt Udmærket maales ved sit eget Maal, ikke ved et fremmed. At betegne den ene originale Digter med den andens Navn, kan blot føre til en falsk Forestilling om den Ubekjendte, som man vil characterisere ved at stille ham sammen med den Bekjendte. Den skabende Kraft gjentager ikke en virkelig original Individualitet. Der gives ingen anden Anacreon, og endnu bestemtere tør man paastaae: der gives ingen anden Bellman. Denne er eneherskende Konge i sit bacchantiske Rige. Lad os nævne ham ved hans kongelige Navn: Han er da Fredman den Første, Fredman den Sidste, Fredman den Eneste. Og hvad jeg strax maa begynde med at udhæve, det er den Lethed, hvormed vi Danske have formaaet at gjøre denne originale Svensker tilgængelig for os, medens det er aldeles umuligt, at han nogensinde kan komme til at tiltale Udlandet, undtagen dette vil gjøre sig den Uleilighed at lære et fremmed Sprog og studere sig ind i en fremmed Nationalitet. Oversættes kan nemlig Bellman umuligt; man tænke sig ham paa Tydsk eller paa Fransk, han vilde ikke være til at gjenkjende; men Uoversætteligheden er Tegn paa den nationale Originalitet. Vi Danske ikke desmindre

gaae til ham næsten uden alle Forberedelser, uden formelig at have lært Svensk, uden at have gjort nogetsomhelst Forstudium, og han oplader sig umiddelbart for os, og meddeler os sin Sangs hele poetiske Duft, om der end i Enkelthederne er Et og Andet, som vi ikke forstaae uden et foregaaende Studium af Sproget og Localiteterne. Denne Bemærkning maa jeg stille i Spidsen for mit Foredrag, thi hvad kan bedre end denne Omstændighed give os Fortrøstning om, at der er et naturligt scandinavisk Familieforhold, og at følgelig den sympathetiske Følelse, som grundede vort Selskab, har stillet samme paa et naturligt, og derfor urokkeligt Fundament? I det Foredrag, som blev holdt i vort Selskabs allerførste Samling, bemærkede den høiærværdige Taler, at Danske, Svenske og Norske kunde med Lethed tale med hinanden, uden egenlig at have lært hinandens Sprog. Denne Bemærkning er af største Vigtighed i Vurderingen af de scandinaviske Sympathier, og jeg vil derfor iforbigaaende betragte den fra en æsthetisk Side. Dersom en Tydsker og en Dansk gjensidig have tilegnet sig Saameget af hinandens Sprog, at den Ene forstaaer den Andens, uden dog at kunne tale det, da kunne de vel ogsaa meddele sig indbyrdes, idet Enhver benytter sit Modersmaal. Men for dem selv vil denne Underholdning have noget Ubeqvemt, der let foraarsager, at man holder sine bedste Tanker tilbage, og

ikke blot for dem selv, men for Tredjemand noget Stødende, der endog bliver af comisk Virkning, og derved betager Samtalen det Præg af Skjønhed, som den aldrig aldeles kan undvære. Heraf følger, at denne Meddelelsesmaade udelukker den rette ideelle Meddelelse, og blot kan anvendes utvunget i det reent Underordnede. Man kan paa denne Maade uden Vanskelighed tale med sin Tjener og sin Kudsk, man kan spørge om Veien, man kan kjøbslaae, man kan sige: Giv mig Spise, giv mig Drikke. Men Udvexling af Ideer kan ikke finde Sted uden med stor Indskrænkning, og hvorfor? fordi Ideen forsvinder, naar den sættes udenfor Skjønhedens Element, men her er al Skjønhed ophævet. Hvor derimod Danske og Svenske gjensidigt meddele sig, Hver i sit Tungemaal, kan det idethøieste være i det første Øieblik, at den uvante Meddelelsesmaade gjør Samtalen ufri; saasnart denne nok saa lidt er kommen igang, mærker man ikke mere til nogen Tvang, og selv om man af og til maa spørge om Betydningen af et og andet Ord, glemmer man dog ganske, at der her findes en Skillevæg, og man har Følelsen af, at der kun tales eet Sprog. Dansk og Svensk forene sig ulige villigere, end Dansk og Tydsk, til den Harmonie, hvorom Skjønheden slynger sit Baand. Herom overbevises vi endydermere ved den Lethed, hvormed vi tilegne os Bellman, medens Tydskerne ved Bekjendtskabet

med denne Digter vel maatte føle sig ligesaa fremmede som ved Aristophanes, og behøve et næsten ligesaa stort Apparat for at forstaae ham.

Det Argument, som i denne Henseende kan hentes fra Bellman, er af meget større Vægt end det, som nogen anden scandinavisk Forfatter kunde afgive, netop fordi Bellman er national i en strengere Betydning af Ordet, end nogen anden svensk eller dansk Forfatter, saa at det forudsætter en stærkere fælleds national Sympathie at kunne opfatte ham end en anden. Uagtet vi derfor ikke oversee, at Nabofolket har givet Tegn paa samme Sympathie ved allerede for længe siden at tilegne sig Holberg og Oehlenschläger, saa er dog Partiet her ikke lige, da det kræver langt færre Forudsætninger i Nationalcharacteren, at tilegne sig Disse end Hiin. Thi med al deres nationale Originalitet staae dog de tvende nysnævnte danske Digtere i en meget nær Forbindelse med deres Tids almindelige, verdenshistoriske Cultur, og ere inderligt sammensmeltede med den, medens Bellman derimod er en Autochthon, fremvoxet af en ganske particulær Jordbund, uden alt umiddelbart Sammenhæng med den universelle Litteratur, og uden Spor af nogensomhelst enten fremmed eller endog indenlandsk Indflydelse. Herved mangler altsaa Bindeledet mellem ham og de fremmede Aander; der er ingen Bro, som fører over til hans ubeboede Ø; kun et

aandeligt beslægtet Folk kan gjøre ligesom hans eget: kaste sig i hans Toners Hav og svømme over til hans eenlige Bacchus-Tempel. Men for Holberg og Oehlenschläger er der bygget Bro, ikke blot over til Sverrig, men selv ind i Tydskland. I denne Henseende har den bekjendte tydske Litterator og Digter Prutz leveret en mærkelig, os Danske kun lidet bekjendt Oplysning om Holberg. I hans nyligt udkomne „Litterarhistorisches Taschenbuch" for 1844 findes en af Udgiveren forfattet Afhandling under Titel „Ludvig Holberg." Heri beretter han, at der var en Tid, da det tydske Theater ene og alene holdtes opreist ved Holbergs Comedier; man kjendte ingen andre, man havde ingen andre; Holberg var den tydske Scenes Eneherskre ligesom den danskes; og som det bedste Middel til dog engang at producere en national Comedie, raader Forfatteren det tydske Theater at vende tilbage til hiin sin oprindelige Kilde. Her høre vi da omsider en Tydsker tale et fornuftigt Ord om det tydske Drama. Hvorvidt iøvrigt hans Raad er probat, vedkommer os ikke her. Men jeg anfører hans Yttringer som et factisk Beviis for, at Holberg, tiltrods for sin stærke Nationalitet, har kunnet vinde Indgang i Tydskland. Med Bellman vil Dette aldrig kunne blive Tilfældet, fordi han staaer langt mere isoleret fra den universelle Litteratur, og det er derfor et betydningsfuldt Nationaltræk, at netop vi Danske

kunne tilegne os ham uden synderlig Forberedelse. Thi hvor aldeles forskjellig er ikke vor egen lyriske Poesie fra den bellmanske? Naar vi have nævnet Wessel og Baggesen, saa have vi nævnet de stærkeste Contraster til Bellman, og dog ikke desmindre de Eneste, som vi kunne bringe i Sammenligning. Ikke blot de Figurer, som forekomme i Wessels og i Baggesens comiske Fortællinger, stikke af mod Bellmans som comiske Spidsborgere mod comiske Heroer, der ligesom bæres af en usynlig comisk Gudeverden; men den hele Tone, den hele Duft er grundforskjellig, Noget, som Enhver allerede ved det flygtigste Bekjendtskab strax føler. Imidlertid har dog Baggesen, hvis Digteraand var saa særdeles bøielig, mellem sine utallige forskjellige og endog modsatte Stemninger ogsaa havt enkelte Dieblikke, hvori en lignende Aand som den bellmanske flygtigt besøgte ham. Herom vidner blandt Andet hans berømte classiske Sang: „Boer jeg paa den tamme Bred," som i Kjækhed og Jovialitet har Meget tilfælleds med Bellmans Sånger, og det uden al synlig Efterligning, der her saa meget mindre kan ventes, som Baggesen neppe kjendte Bellman synderlig mere end af Navn. Naar den bellmanske Aand hvilede over Baggesen, da var den primitiv hos ham. Dette viser sig, naar vi betragte Anledningen til, at denne Aand meldte sig hos ham. Det var ved den sørgelige Epoche, da vi mistede vor

Krigsflaade. Da vaagnede hos Baggesen den danske Nationalfølelse i den for os nationaleste Form. Den danske Mand er Sømand; ikke blot de Enkelte, som gjøre Professtion deraf, nei vi Alle føle os hendragne mod det fortladne Hav, de Danskes Vei til Roes og Magt; Havet er for os, hvad Bjergene ere for Schweitzerne. Dette viste sig ret ved hiin sørgelige Catastrophe, der af Alle betragtedes som et Nationaltab. Den Danskes Kjærlighed til Havet, hans medfødte Sømandsnatur blev ham dobbelt kraftigt bevidst, da han mistede sit stolte Herredømme over Elementet. Baggesen med sin levende Phantasie gik saa aldeles op i denne Følelse, at han drømte sig at være Skibscapitain og Matros; og jo mere han overlod sig til denne Stemning, desto mere fandt han i sig selv den kjække, besindige og joviale Tone, som characteriserer den danske Sømand; og man vil saaledes indsee, hvorledes han i sine Sømandssange, i sit Flaskebrev og i den omtalte bekjendte Vise let kunde komme til at anslaae lignende halvt burleske, halvt rørende Accorder som Bellman, og udtale, skjøndt oprindeligt og paa første Haand, lignende Inspirationer.

Et andet, men endnu fjernere Sammenligningspunct med Bellman afgiver vor i sin Tid saa yndede og endnu stedse berømte Drikkevise-Litteratur, hvortil næsten alle Datidens berømte Digtere have contribueret, ingen dog mere og med større Held end Rahbek. Men

Forskjellen er her saa umaadelig stor, at det ikke lønner sig at gjennemføre Sammenligningen. Det maa være Nok at erindre om, at hiin Tids saakaldte Drikkeviser vare bestemte til at synges i Chor af alle Gjæsterne om et muntert Spisebord, hvorimod de bellmanske Sange, ligesom de gamle Skjalde- og Bardesange, fordetmeste ere indrettede paa at foredrages af en enkelt Person, hvorved de komme til at bære et dramatisk Præg. Kun saalænge man i Betragtningen af Bellman bliver staaende ved hans Sånger, kan man af og til træffe paa noget Analogt med vore Drikkeviser. Men det er fornemmeligt i hans Epistlar, at vi maae søge hans characteristiske Egenskaber.

Disse saakaldte „Epistler," 82 i Tallet og fordetmeste af meget betydeligt Omfang, maae betragtes som et sammenhængende Heelt, som et Epos af den meest lyriske Characteer. Sammenhængen viser sig ikke just deri, at det ene Digt begynder, hvor det foregaaende slipper, uagtet der dog ogsaa findes Exempler herpaa, saasom i de to Digte, der beskrive, først hvorledes Corporal Mollberg rider ud for at besørge Alt ordnet til den Begravelse, som skal finde Sted paa Kroen Wismar, hvis „Mutter" er død, dernæst hvorledes han vender tilbage, efter at have besørget Alt paa det Punctligste; han bringer nemlig et Lagen til at svøbe Madamen, han bringer Fisken levende i en Kasse med Vand, han bringer Kringlerne

i et Tørklæde . . . Men, I Guder! udbryder han: Der er Noget, jeg har glemt. — Hvad da? spørger man ham. — Ligfølget og Kisten. — Har du da husket Brændevinen? — Ja, her er den, og vil du see, hvilken Couleur! — Nu, saa er jo Alting i ret god Orden; sæt dig ned, Broder Mollberg, og spiis Frokost, visk din svedende Hest af, og drik.

I Almindelighed er dog Sammenhængen kun at forstaae saaledes, at det er de samme Figurer, som optræde, men i Situationer, der ikke ved nogen fortløbende Traad slutte sig til hinanden, eller motivere en heel og enkelt Handling. Men hvor plastiske ere ikke disse Figurer! For Enhver, som kjender Digteren, behøver man blot at nævne deres Navne, og strax staae de som Individualiteter lyslevende for hans Erindring. Corporal Mollberg, Fader Mowitz, Fader Berg og Fader Bergstrøm ere typiske Figurer, ligesom de homeriske Helte, og den deilige Ulla Winblad kan vel svare til den skjønne Helene; hendes Fader var Corporal ved Garden; det er her og i denne Forbindelse ligesaa reputeerligt som at være Kong Tyndarus i Lacedæmon.

Tiltrods for de individuelle Forskjelligheder, have dog alle de optrædende Personer en fælleds Grundcharacteer. De høre nemlig Alle til den lavere Borgerstand, og denne leverer ogsaa i Almindelighed det ægteste comiske Stof. Paa denne Classes Basis kan

nemlig den høiere Comik udvikle sig, at de comiske Figurer ikke blot ere comiske for Andre, som betragte dem, for Tilskuere, men at de ere comiske for sig selv. Latterlige Figurer findes overalt, baade i den fornemme og i den simple Verden; men de Fornemme ere kun latterlige for Dem, som betragte dem, de ere kun comiske som Objecter; og det Samme gjælder om de laveste Classer i Samfundet, navnlig om Almuen paa Landet. Denne lever nemlig i en saa isoleret Tilstand, at dens Naivetet ikke kan forstyrres ved en vaagnende Opmærksomhed paa sig selv. Saalænge ingen Anden har Øie for en Persons comiske Sider, kan denne selv heller ikke faae det; saalænge han ikke har været comisk Object, kan han ikke blive det som Subject. Med den fornemme Verden forholder det sig paa lignende Maade; den trækker sig tilbage for sig selv, den stiller sig nødigt tilskue, og den selskabelige Etiquette forbyder desuden den Ene at lade sig mærke med, at han morer sig over den Andens Daarskaber. Her falder da ligeledes Objectiviteten bort, eller kommer idetmindste ikke til Subjectets Kundskab, og Resultatet bliver følgelig det samme. Men den lavere Middelstand mellem Kjøbstadbeboerne er i livlig gjensidig Berøring fremfor Land-Almuen, og har ikke den fornemme Verdens ømfindtlige Delicatesse; her leer den Ene frit ad den Anden, og derved komme de tilsidst til at lee ad dem selv. Først ved denne

Subjectivitet i det Comiske bliver det Meer end Ironie, bliver det Humor, bliver det — kunde man sige — Poesie. Den comiske Digter, saavel den lyriske som den dramatiske, vil derfor aldrig kunne undvære denne classiske lavere Middelstand; kun i den kommer det Comiske til begeistret Udbrud; det elegante Selskab bringer os fordetmeste kun til en let Trækken paa Smilebaandet, og den laveste Almue vil ligesaalidt kunne afgive Stof til et virkelig comisk Digt af større Omfang.

De i „Fredmans Epistlar“ handlende Personer ere nu alle af den omtalte Classe. Fader Berg er Tapetmaler, Fader Bergstrøm Navnedagsblæser i Catharine-Qvarteret i Stockholm, Fader Mowitz Constabel, Frömau Graver og Tracteur. Fader Kulkus har sit Levebrød ved at aflægge Vidnesbyrd, dog — føies der til — har han sjelden været Øienvidne. Corporal Mollberg havde prøvet, hvad Verden giver; thi først var han Huus-Eier og Participant i en Fabrik, siden blev han Rytter, „uden Huus, Hest og Schabrak;“ omsider blev han Dandsemester; og i denne sidste Function see vi ham give Ulla Winblad en høist underholdende Lection i sin nye Kunst. Fremdeles er der et andet Punct, hvori alle disse Personer, eller de vigtigste af dem komme overeens: de ere musikalske Dilettanter, nogle af dem næsten Virtuoser, f. Ex. Christian Wingmark, kaldet „Wingmark med stora peruken,“ der paa Fløite næsten kunde

maale sig med de første Kunstnere. Kun om en Eneste anføres, at han i denne Henseende danner en formelig Contrast til de Andre, og det er Ulla Winblads Ægtemand, Norstrøm, som er Told-Visiteur, og om hvem der udtrykkelig siges, at han har ingen Stemme og spiller intet Instrument, men derimod forskriver han selv sine Vine, en Bemærkning, som synes at staae i Forbindelse med, at han er Told-Visiteur. Alle hine hele og halve musicalske Genier, hvoraf den Ene tracterer Fløite, den Anden Hoboe, den Tredie Clarinet, den Fjerde Valdhorn, den Femte Violoncel o. s. v., have nu deres Hoved- eller Bifortjeneste ved at spille paa forskjellige Vertshuse, saasom paa Grønnelund, paa Lokatten, paa Tre Bøtter, paa Terra nova, paa Thermopolium og paa de forskjellige Kipper i „Djurgården." Alle disse Steder ere tillige Dandseboder, og følgelig vanker der ofte Slagsmaal. Mollberg faaer Prygl paa Kroen Rostock, forbi han paa sin Harpe spiller en Polske i G dur, hvilket en Skoflikker betragter som en utidig Allusion til Polens politiske Forhold, og flere Tilstedeværende finde ligeledes, at man ikke bør røre ved Polen, efter at det er blevet straffet og dets Skjæbne afgjort. Følgen bliver, at den stakkels Mollberg faaer sin Harpe slaaet istykker og sin Næse tilblods. Over Mowitz synes at hvile en endnu større Fatalisme. I Kolmätar-Gränden, hvor han spiller paa Basfiol, faaer han Bank af en

rporal, forbi han gjør Cour til Opvartningspigen tte; og en anden Gang, da han i en natlig Time ger efter en Skjønhed paa Gaden, kommer en :abant, og snapper hende ikke alene fra ham, men nger ham til at følge efter og spille paa sin Bas-l, og da nu Qvinten springer for den stakkels and, banker Drabanten ham ovenikjøbet. Under-en gaae Slagsmaalene over til hele Batailler; saa-es lære vi af den sørgelige Elegie over Slags-alet paa Grønnelund, at Alt paa denne Dandse-) var blevet ruineret i den Grad, at — som det der — „denne store Stue, som nys var fuld af ger, er nu saa tom, at man neppe kan finde en ue i Loftet." En herlig Contrast til disse Skil-nger danner Epistlen „till de Förnäma;" Dette den eneste, hvori et fornemt Selskab fremføres. r vises nemlig et Bal i et greveligt Huus, og re Dandsebods-Virtuoser ere tilstede derved som ede Musikanter; og medens de spille, gjøre de res Bemærkninger over det fornemme Selskab: amerne manoeuvrere med deres Vifter, og ere rdte i Silke og Flor; Herrerne spadsere

„Stolta med hvita strumpor och knarkande skor,
„Snusa, le,
„Pudrade,
„Handen uti barmen,
„Hatten under armen
„Af fin Castor.

„Fröknerne le och läspa,
„De frysa och de jäspa" (gabe eller gispe).

Og ligesom Dandsebodsballerne ofte ende med Slagsmaal, saa ender dette fornemme Bal med stor Bestyrtelse og Allarm, da en Frøken daaner af Jalousie paa en Cavaleer, der ude i Forstuen gjør saa glubende Cour til en anden Dame, at dennes Smække falder ned af Trappen, Bouquetten forsvinder, Kjolen rives istykker, og „Fanden tager ved Halsbaandet."

Endelig er der endnu et Punct, hvori alle disse Personer komme overeens, nemlig en vidt dreven Kjærlighed til Bacchi Gaver, og man seer dem ligesaa ofte berusede, som ædrue. Hvo, som tager Forargelse heraf, maa betænke, at dette Træk ganske hører med til deres Characteristik, og at det vilde klæde dem meget ilde, om de, tilbringende deres Liv paa Kroer, Kipper og Dandseboder, sad som Skabhalse, der ikke kunde gjøre Besked, og teede sig som Medlemmer af en Maadeholdsforening. I vore egne danske Drikkeviser ere vi vante nok til saadanne Ytringer som: „Aldrig Nok man drikke kan," eller „Vers og Kjærlighed og Drik taaler ingen Maade" eller „Sex Flasker Viin, drik dem, saa er du rig," eller „For at være som man bør, Venner, bør man drikke," og „Jeg er fuld, du er fuld, vi er Alle fulde." Nu vel, de bellmanske Figurer fremstille practisk, hvad vore Visedigtere fremstille som en Maxime. Men

ogsaa her maa man sige, at det er ingen Kunst at tage Munden fuld, naar man giver et godt Raad, men det gjælder om, selv at følge det; at have gode Grundsætninger er Et, at udføre dem er et Andet. Den hele Characteer, som Bellman har givet sine Personer, er consequent, og alle dens Træk i fuldkommen Harmonie. Hertil hører da ogsaa, at der i det Hele er mere Tale om Brændeviin end om Viin; thi disse Personer have ikke Raad til at drikke sig fulde i Viin, og finde vel ogsaa mindre Behag deri. Mangen af vore Poeter, som har været i samme Casus, har alligevel undseet sig ved at nævne Barnet ved det rette Navn, og har i sine Sange per euphemismum kaldet sin Begeistrings Kilde Viin, uagtet den var Brændeviin. Men Bellman er sanddru og ærlig, han er kjæk nok til at besynge Brændevinen, som hidtil var anseet for at være en upoetisk Gjenstand, og heri ligger et betydningsfuldt Element af hans Originalitet, hvilket Enhver let kan overbevise sig om, thi man sætte f. Ex. Champagne i Stedet for Brændeviin, og hans Skabninger blive da usammenhængende Fictioner, ikke længere levende Virkeligheder. Men vistnok er her det vanskeligste Punct, hvor det holder haardest at knytte Bellmans bacchantiske Digtning til de nuværende Maadeholdsfordringer. Paa en Tid, da man er saa forbittret paa Brændeviin, at man, for ret at degradere den, endog gjør den i

sine Afhandlinger til et Neutrum, og skriver om Brændevinets skadelige Virkninger, var det vistnok ikke uden Grund, at jeg udbad mig mine Herrers velvillige Følelser for Brændeviinsbrænderne, thi uden denne respectable Clàsse vilde de bellmanske Digtninger ikke have existeret. Der er desuden et gammelt Venskab mellem Apollo og Bacchus, og det vil sikkert blive ved at bestaae, tiltrods for den Splid, som man søger at sætte mellem disse Magter. Det nytter ikke at henvise Digterne til Vandet. Barbarer i Oldtiden tvang Sangeren Arion til at springe i Vandet, men Apollo sendte ham en frelsende Delphin, som bar ham gjennem det smagløse Element, og satte ham iland ved de corinthiske Viinbjerge.

Jeg har hidtil dvælet ved den burleske Side af vor Digters Production. Men hvad der nu midt i denne episke Objectivitet betegner ham som en eminent Lyriker, og fornemmelig paatrykker ham Originalitetens uefterlignelige Stempel, det er den romantiske, himmelblaae Traad, som slynger sig igjennem de burleske Situationer, og, selv hvor den skjuler sig for Øiet, ligesom forvandler sig til en Stræng, der klinger for Øret i de sværmeriske Melodier, som maaskee aldrig passe bedre til Texten, end hvor de i deres romantiske Tone allermeest contrastere med hiins groteske Indhold. Bellmans Texter ere uadskillelige fra hans Melodier: men inden jeg kaster et Blik paa

denne mageløse Eenhed, vil jeg endnu kortelig betragte hiin romantiske Traad, forsaavidt som den idetmindste kan skimtes i Texten, og forsaavidt som det i det Hele er muligt at gjøre denne i sig selv utilladelige Adskillelse. Men her er en saa vid Mark for Betragtningen, at jeg er uvis om, hvad jeg skal udhæve, og hvad jeg skal holde tilbage. Jeg forudsætter Bekjendtskab til vor Digter, og vil blot appellere til Erindringen. Hvilken Kraft i den romantiske Natur-Opfatning og Natur-Beskrivelse findes ikke f. Ex. i Fortællingen om Ulla Winblads Seilads i Djurgården, under Accompagnement af Valdhorn! Det er den samme, som vi for faa Øieblikke siden hørte foredrages. Fremdeles i Beskrivelsen over den maaneklare Nat, tilbragt ombord paa et Skib i Havnen, hvor man seer Vertshuset Lokatten ligge oplyst ved Bolværket, og hører Skiltet at knærke og hvine paa Stangen, — et løst henkastet Træk, som ikke desmindre væsenligt orienterer os i den hele Scene, ved at antyde, at Natten ikke er stille, men at det blæser. Et Pendant til denne Scene afgiver den maaneklare Vinternat i den Epistel, hvor Ulla, Mollberg og Madame Wingmark spille Kort, og da de endelig ere trætte af at see paa Kløver Knægt og Ruder Dame, gaae til Vinduet, aabne det et Øieblik, og betragte Maanens og Stjernernes Skin paa Sneen, og de forbifarende Slæder. En ligesaa mageløs Duft, men

af en Sommernat, aander derimod i det fortryllende Digt, som beskriver, hvorledes Mowitz spiller Kegler i Maaneskin „hos Faggens vid Hammarby-Tull.“ I Beskrivelsen over en Artillerie-Manoeuvre troer man at høre Kanonskuddene, og det ikke blot i Musiken, men selv i Ordenes Rhythmus. I et andet Digt fortælles, at der er Ildløs i det Huus, hvor Mowitz boer. I den monotone Melodie og dens ligesaa monotone Accompagnement troer man at høre Klokkernes Klemten. Udmærket malerisk er Slutningen af Digtet, der beskriver, hvorledes den fattige Mowitz, som ikke har Andet at redde end en stor Læderstol og sine musikalske Instrumenter, forlader Huset med dette ringe Bohave, medens Ilden allerede har taget fat i Clarinet, Fiol og Hoboe, medens Gnisterne flagre i hans Paryk, Sprøiten rammer ham i Nakken, Slangen slaaer ham paa Maven, og Vandet overskyller hans Been, hvorpaa han gaaer „fornøiet,“ som det hedder, til den nærmeste Kro, tager der et Kruus paa Credit og sover roligt ind ved en Halvskillings-Praas. Her forekomme de skjønne, rørende Ord:

„Jordens Gudar, all Er lycka
„Er et stoft (Støv), et glitter-grus;
„Fattigdomen vid sin krycka
„Lemnar lätt sit trånga hus.“

I det Hele gaaer den romantiske Tone hos Bellman

meget ofte over til en dyb Melancholie, men som altid er poetisk vederqvægende, aldrig hypochonder og nedtrykkende. Hvilken mageløs Forbindelse af det Melancholske med det Burleske findes ikke i det Digt, hvor han sidder og drikker sig fuld af Sorg over sin Elskedes Ubestandighed, medens han opregner Alt, hvad han har gjort af Godhed for hende: hvorledes han har skaffet Barnet paa Stiftelsen, og da det døde, gjorde han Gilde og drak Graveren fuld. En næsten rædsom Gravtone gaaer igjennem det høist burleske Digt, hvori han skildrer en af sine Kromødres Begravelse, og hvori han holder følgende Trøstens Tale til den Afdødes Mand, som er Vertshuusholder ved Dantobommen:

„Så gick til hvila, från Slagsmål och Bal,
„Grälmakar *Löfberg*, din maka;
„Där, dit åt gräset långhalsig og smal,
„Du än glor tilbaka.
„Hon från Dantobommen skildes i dag,
„Och med Hänne alla lustiga lag:
„Hvem skal nu Flaskan befalla?
„Törstig var hon och uttörstig er jag;
„Vi ä törstiga alla."

I det Digt, som omhandler Mollbergs Paradering ved Corporal Bomans Ligbegængelse, og som jeg med Fornøielse seer at staae paa Listen af dem, som ville blive foredragne, er derimod Sagen mere taget fra

den overgivne Side, uagtet der dog umiskjendeligt ligger en vis melancholsk Ironie i Skildringen af, hvorledes den Afdødes Enke staaer fuld, støttende sig mod en Tønde, og med Psalmebogen i Haanden, og ikke mindre i Beskrivelsen over Lig-Processionen: Først kommer Christian Wingmark, den nærmeste Frænde, saa Bergstrøm, saa Kroverten Ede, saa Præsten, saa Bælgetræderen, saa Taarnvægteren, saa Kroverten paa Sodoma, saa Kroverten paa Kryb-ind; men foran Vagten

„Lunkar Klockarn röd och full,
„Bär efter tacten
„En skofvel mull."

Efter nu at have erindret, naar og hvor den salig Afdøde sidste Gang drak sig fuld, hedder det:

„Boman, din aska
„Hedras af oss."

Men — jeg gjentager det — de bellmanske Texter kunne aldrig vederfares fuldkommen Ret, naar man skiller dem fra deres Melodier; og Melodierne ligesaalidt, naar de skilles fra deres Texter. Mange af disse Melodier ere heelt og holdent laante fra den Tids Operaer og gængse Musikstykker, men dog altid behandlede med en kjæk og eiendommelig Frihed, andre ere originale Inspirationer. En Musiker, som blot seer paa Noderne, vil neppe finde noget særdeles

ærkeligt ved dem; thi saaledes har man berøvet
n deres Sjæl. Men Texterne, betragtede for sig
ne, ere omtrent i den samme Stilling. Man kan
, saaledes som jeg har gjort iaften, udhæve enkelte
ppante Steder af dem, men i det Hele gjøre de
› den blotte Læsning et svagt, ja tildeels ubehage-
t Indtryk, fordi de forekomme urhythmiske, saa at
:n ikke veed, hvorledes Meningen er med deres
etrum. Men Dette kommer deraf, at deres Rhyth-
r ere aldeles og udelukkende bestemte ved Musiken,
i en Detail, som vore moderne, accentuerende
›rog ikke formaae at udtrykke ved dem selv alene.
ısaa fra dette Synspunct maa man da billige, hvad
:llgren, skjøndt ledet dertil ad en anden Vei,
:eslaaer: hellere at sammenligne Bellman med Pin-
rus end med Anacreon. En ung Philolog i Lund,
:. Dr. Jantzon, som nylig har udgivet nogle
krifter over den pindariske Metrik, og deri søger at
le den hele Metrik paa et nyt Fundament, anseer
: for en Urimelighed, at den nyere lyriske Poesie
r skilt sig fra Lyren eller det musikalske Foredrag,
han opfordrer den til, efter de Gamles Exempel,
indgaae den gamle Forening paany. Vistnok maa
t indrømmes, at i deres Adskillelse fra Musiken ere
nyere Sprog indskrænkede til et meget ringe An-
: Rhythmer, hvis idelige Tilbagevenden tilsidst maa
ette Øret, hvorimod de, naar de i deres egen me-

triske Ubestemthed forene sig med Musikens Bestemthed, have en Uendelighed af de forskjelligste Rhythmer til deres Disposition. Den nævnte Forfatter anfører netop i denne Henseende Bellman som et Exempel, og benytter ham flere Gange til at anskueliggjøre sin Mening.

Hos Bellman maae vi altsaa ikke skille Ord og Musik fra hinanden. Vi see her det Særsyn, at medens hvert af disse Elementer for sig kun har en forholdsmæssig ringe Virkning, saa bliver deres Virkning næsten exempelløs i Foreningen; men igrunden er Dette ikke noget Særsyn, thi alt Fortræffeligt i Kunsten bestaaer i Foreningen af Elementer, Samvirkningen af Midler, der, hvert for sig, ere utilstrækkelige. Heri bestaaer Kunstens uendelige Magie: den skaber af Intet; thi de Elementer, som den anvender, ere, hvert for sig, et Intet i kunstnerisk Henseende. Enhver har de samme til sin Raadighed, men det er kun Mesteren, som kjender Sammenføiningen. Men hvad hjelper da og al Tale om en Digter, om en Sanger, hvis Virkning er ubeskrivelig, og derfor maa erfares? Maaskee har jeg allerede misbrugt mine ærede Herrers Taalmodighed. Jeg tier, idet jeg overlader til de bellmanske Sanges levende Foredrag at være Fredman den Enestes eneste Tolk.

Cervantes' Don Quixote,

oversat af Schaldemose.

(Maanedsskrift for Litteratur, 1830.)

Neppe besidder hele Litteraturen et Værk, der mere egner sig til almindelig Folkelæsning, end denne saa vidt berømte og saa almindelig udbredte Roman, hvorom A. W. Schlegel, maaskee uden Overdrivelse, siger:

„Dies bleibt die unvergleichlichste Historie."

Det gaaer med Folkeskrifter, som med Børneskrifter: i intet Fag er Litteraturen mere forsømt end i disse. Et Børneskrift kan ikke kaldes godt, med mindre det kan læses med Interesse af de Voxne. Almuen er et Barn i Nationen; derfor svarer heller ikke noget Almueskrift til sin Bestemmelse, saafremt det ikke kan tiltrække den dannede Mand, det vil sige: saafremt det ikke, meer eller mindre, kan betragtes som et Folkeskrift. Thi uagtet saavel Børn som menig Mand forlange, at Den, som vil undervise eller more dem, skal kunne sætte sig ind i deres Kreds af Forestillinger og lempe sig efter deres ind-

skrænkede Fatte-Evne, saa have de dog tillige en Følelse af det underordnede Standpunct, hvorpaa de befinde sig; og brændende af Længsel efter at kaste et Blik ind i den høiere Region, hvori de see lykkeligere Aander at vandre, opdage de snart Trivialiteten hos den Forfatter, der med al Magt vil fastholde dem i deres snevre Kreds. Det fortjener at bemærkes, at paa samme Tid som — jeg tør ikke sige dannede Mænd, men dog Folk af de dannede Classer, foretrække det Comiske for det Tragiske, fordi de, som det hedder, have Sorg og Bedrøvelse nok i Livet, og derfor i Litteraturen og Theatret trænge til at glemme hine ved en dygtig Lungerystelse, saa har den simplere Classe, hvis Kaar dog neppe ere lykkeligere, den modsatte Smag: den vil hellere opløftes i en høiere Kreds af Forestillinger, selv om mange af disse ere den uforstaaelige, end lytte til en Fremstilling af Hverdagslivets den kun altfor vel bekjendte Usselheder. Det Comiske forekommer den simplere Classe som en Gjentagelse af det daglige Liv, og det med større Ret, end det Tragiske mangen Gang viser sig for den dannede Classe i det samme Lys, thi der hører en høiere og sjeldnere Dannelse til at forstaae den poetiske Idealisation af Livet, som er indhyllet i det Comiske, end til at opfatte den mere umiddelbare Idealisation, der ligger til Grund for det Tragiske.

Det Poetiske i en comisk Composition fattes i det Hele ligesaa lidt af de høiere, som af de lavere Stænder; men Almuen yttrer, om jeg saa tør sige, en naturligere og ædlere Stræben, end de høiere Classer; thi medens det Velbehag, som disse finde ved det Comiske, ofte kun er en degraderende Fornægtelse af den medfødte, poetiske Følelse, en trøstesløs Glæde over at see det Høiere i Livet reduceret til Nul, saa viser den simple Mands Smag, at han længes efter noget Bedre end det hverdags, efter noget Bestandigt og Ophøiet, som han ikke formaaer at finde i sine foranderlige, lave Omgivelser. Men det er bekjendt, hvor saare let denne agtværdige Perfectibilitet hos menig Mand kan ledes i en falsk Retning og give Massen af Folket en slet og forkastelig Smag. Kjærligheden til det Ophøiede er hos Mængden en uforstaaet Stræben; dens Bevægelse mod det Ideale er en Seilads uden Compas; Unatur, Svulst og Affectation komme let til at tilfredsstille dens Trang. Det er denne Retning, som Smagen ofte tager, selv hos Folk af de dannede Classer; og naar de da endelig erkjende Tomheden af det Opnaaede, da indtræffer det omtalte Tilfælde, at de med det indbildte Høiere tillige bortkaste deres Attraa efter det virkelig Ophøiede, og nedsynke til en brutal Forgudelse af de Idealitets-Negationer, som den comiske Poesie frem-

stiller, skjøndt til et ganske andet Maal end den upoetiske Verdens Triumf. Man vil derfor neppe kunne tænke sig en fortrinligere Morskabsbog for alle Classer af Folket, end „Den sindrige Adelsmand, Don Quixote af Mancha," som ved en forunderlig, romantisk Blanding af det Sentimentale og det Pathetiske paa den ene Side, med det Humoristiske og Burleske paa den anden, tilfredsstiller i begge modsatte Retninger den hele Læseverdens dobbelte Attraa, og ved den poetiske Eenhed, hvori disse stridende Elementer gjennemtrænge og opløse hinanden, vogter Smagen for enhver eensidig Retning, for enhver overdreven Nydelse. Uagtet denne berømte Bog ikke pleier at henregnes til de egenlig saa kaldte Folkebøger (man pleier snarere at betragte den som et poetisk Kunstværk, og analysere den i æsthetisk Henseende), saa er det dog vist, at den i vore Tider er langt mere skikket til almindelig Morskabslæsning, end de Bøger, man sædvanlig anfører under denne Rubrik, men som allerede ere forældede, og kun lidet svare til den store Læseverdens nuværende Fordringer. Den fortrinligste af disse gamle Bøger er udentvivl Reinike Foß, men den afskrækker ved sin store Vidtløftighed og sin platte Stiil. Hvor rig en Guldmine af poetiske Ideer denne besynderlige Fabelverden alligevel indeslutter, det har Göthe lært os, idet han med sit

uendelige Talent (selv om man i dette specielle Tilfælde vil underskrive Wolfgang Menzels almindelig udtrykte Dom*), at hans Talent er større end hans Genie), har ombannet hiin gamle, skimlede Bog til det yndigste og livfuldeste Epos, smykket med Vaarens Farver, og duftende af dens Aromer. Men den antike Form, som Göthe med sin mageløse Kunst har vidst at passe til det gothiske Digt, betager det en Deel af dets Popularitet; saa tiltrækkende som det i denne Form er for Kjendere, saa lidet er det skikket til en mere udbredt Virkning. En anden, ikke mindre bekjendt Folkebog, Uglspil, dvæler udelukkende i det Burleske, og fastholder Læseren i en Kreds af raae, tidt pøbelagtigt indklædte Forestillinger, fra hvilke, som allerede bemærket, just den lavere Classe af Læsere kun altfor gjerne vil løsrives. De mange Ridderhistorier fra Middelalderen bære altfor meget Præget af en svunden Tid, hvis latterlige Side (mod hvilken just Don Quixote var polemisk henvendt) nuomstunder falder endnu stærkere i Øinene, og viser os Gjenstandene som tomme Former, til hvilke ingen Realitet i Livet svarer. At ville indføre disse og lignende Bøger paany, er en frugtesløs Stræben,

---

*) Die deutsche Litteratur, von W. Menzel, 2ter Th.

som man maaskee ikke tilstrækkelig havde betænkt, dengang man hos os begyndte at ville udbrede de islandske Sagaer i danske Oversættelser, i den Tanke, at Folket skulde finde Smag i en Læsning, der sætter det tilbage i en raaere Tilstand end dets egen, da det tvertimod føler Trang til Civilisation, og stræber efter at blive deelagtigt i de nyere Tiders finere Cultur.

At „Don Quixotes Levnet og Bedrifter," skjøndt over 200 Aar gammel, endnu bestandig kan henrive, røre og forlyste næsten alle Classer af Læsere, og næsten i alle Lande med samme Virkning, medens hine nys omtalte og lignende Bøger ere fortrængte af den almægtige Tidsaand, er let at forklare, naar vi betænke, at denne Bog er skreven af en Digter, og det en Digter, som Cervantes. Det viser sig her ret tydeligt, hvorledes i Poesien det Nationale er det Universelle, thi den Troldom, som Don Quixote i en saa lang Række af Aar har udøvet og endnu bestandig udøver baade over sin egen og over fremmede Nationer, vilde være betydelig ringere, dersom ikke Cervantes med sin Mesterpensel havde malet os sit originale, romantiske Fødelands Natur, Characterer, Sæder og Skikke. Dette er en betydningsfuld Ramme, hvori Digteren har indfattet den store, gjennemgribende Idee, som ligger til Grund for hans Roman, og uden

hvilken Billedet ikke vilde gjøre den halve Virkning. Saa ægte digterisk er denne Bog baade i sin Composition og i sin Udførelse, at endog de Partier deri, som bære Præget af en falsk, Nationen og Tidsalderen eiendommelig Smag, og som følgelig forekomme os som forældede Traditioner, dog ikke kunne betage det Hele den livfulde, varme Colorit, hvormed det bestandig fortryller os. Man finder saaledes, især paa de sentimentale Steder, ofte en unaturlig Vidtløftighed og ligesaa unaturlig Stivhed, der næsten grændser til Etiquette, en Feil, hvori Cervantes gjør sig skyldig paa samme Tid, som han bebreider Ridder-Romanerne den samme Egenskab. Men det var ham saa meget vanskeligere at undgaae denne Art af Overdrivelse, som den var characteristisk for den hele spanske Litteratur. Det var forbeholdt et af Nationens ypperste Genier, Calderon, ikke at bortkaste den nationale Vidtløftighed og Stivhed, men — mirabile dictu — at gjøre den poetisk, ved ligesom at opfylde disse Former med deres Modsætning: den eiendommeligste, meest lyriske Frihed. Calderons Dramer forekomme som en Labyrinth, bestaaende af symmetrisk anlagte Gange, som just ved deres Lighed gjøre Veien vildsom; men i de stive, ziirligt tilstudsede Taxushækker synge de yndigste Fugle, og fremkalde Frihedsfølelsen midt under de tvungne Former. Saavidt har Cervantes ikke bragt det; den overdrevne Anstand,

hvorved hans ædle Personer ofte udmærke sig, er en Mangel paa Overlegenhed hos Digteren, en ubevidst Fastholden ved nationale Fordomme, en let forklarlig Reminiscens af den i Nationen saa dybt rodfæstede Roman- og Ecloge-Litteratur, fra hvis conventionnelle Former selv den udmærkede Genius, som bekæmpede dem, dog ikke ganske kunde løsrive sig.

Grund-Ideen i Don Quixote er en af de dybest opfattede og meest indgribende, som nogen Digter har fremstillet. Helten er et Sindbillede paa de Characterer, som i Begeistring over en forsvunden Tidsalders Glands og Herlighed glemme, at det Svundne er svundet, og at Nutiden har samme Fordring paa dem, som hiin Tid paa sine Helte. Modsætningen til denne Art af Characterer danne De, som, vendende deres Blik mod det Tilkommende istedenfor mod det Forbigangne, ligesom anticipere Oplysningen, idet de stræbe at fremtvinge den med Magt, istedenfor at bidrage til dens gradvise Udvikling af sig selv. Har Spaniens store Digter, Cervantes, i sin Don Quixote givet os et uforgængeligt Billede af de Fanatikere, som ville skrue Nutiden tilbage til det Forbigangne, saa har vor egen udødelige Holberg i sin Erasmus Montanus fremstillet en ligesaa levende Typus for den pedantiske Oplysnings-Syge. At Don Quixote just sværmer for Riddertiden, ligesom Erasmus Montanus for det coperni-

canske System; at Hiin drager om paa Landeveiene i Skikkelse af en vandrende Ridder, medens Denne bruger sin sophistiske Tunge som en Landse til Angreb og et Skjold til Forsvar; — Dette hører til Ideens tilfældige Side, og maa udledes af de særegne Omstændigheder, under hvilke begge Værker fremstode: hiint som en Polemik mod Ridder-Romanen, dette som et Angreb paa det lærde Pedanterie. Men det Væsenlige ved begge Figurer er, at deres forskruede Adfærd fremgaaer ikke af en tom Stræben, men tvertimod af en sand Realitet: Don Quixote er et poetisk Gemyt; men Eensidigheden af hans Begeistring hindrer ham fra at finde sin poetiske Trang tilfredsstillet i de Skikkelser, som hans Samtid frembyder, og han maa derfor, til sin egen Skade, opponere imod den; — Erasmus har Ret i sin Paastand, og hans Omgivelser have Uret; men i en høiere Forstand forholder det sig omvendt, thi hans Mangel paa Forsigtighed og Skaansomhed i at fremsætte Sandheden viser, at det ikke er Sandheden, han elsker, og gjør ham værdig til den corporlige Revselse, som tildeles ham i femte Act. Til alle Tider gives der Don Quixoter og Erasmi Montani; nuomstunder have de naturligviis et andet Anstrøg. I de Lande, hvor al Strid dreier sig om et politisk Midtpunkt, ere Hine Ultra'er, Disse Liberale. Hos os, hvor Litteratur og Kunst give den offentlige Virk-

somhed ligesaa Meget at bestille, som Politiken i andre Lande, have Don Quixoterne fordetmeste en litterær-fanatisk, Erasmerne en borneert-philanthropisk Retning. Men Grundvolden for begge Characterer er, trods Tidens Modificationer, uforandret den samme; og derfor vil saavel den spanske som den danske Digters Mesterværk beholde Nyhedens Interesse, saalænge det ligger Publicum saa nær at sige: Fiat applicatio.

Den omtalte, dybe og gjennemgribende Idee, der giver den spanske Roman en uforgængelig Grundvold, har imidlertid neppe fra først af været dens Forfatter klar. Af denne Aarsag vilde et alvorligt Studium af Don Quixote, med Hensyn paa den poetiske Composition deri, bringe et høist interessant Udbytte, thi man vilde deraf see, hvorledes et tilfældigt Stof, fremkaldt ved en udvortes Anledning, kan under Geniets Behandling udfolde sig til en Idee af største Omfang og Betydenhed. Det er indlysende, at Cervantes har begyndt dette indholdsrige Værk under temmelig indskrænkede Udsigter. Hans Bestemmelse var i Begyndelsen kun at skrive en Satire over Ridder-Romanen; først under den fortsatte Udarbeidelse af Bogen mærkede han selv den Rigdom af Skjønheder, som kunde udvikles af hiin eensidige Begyndelse, idet den til en udvortes Hensigt knyttede Idee lidt efter lidt løsrev sig fra de underordnede

Betingelser, og vandt den intellectuelle Frihed, hvorved den kunde beherske alle isolerede Hensyn. Men selv den polemiske Hensigt, som fremkaldte Don Quixote, er i høi Grad mærkelig. Medens i vore oplyste Tider og i vort tale- og skrivefrie Land visse Litteratorer ansee Critiken, anvendt paa Nationens Forfattere, som en moralsk Brøde, vovede Cervantes, for over 200 Aar siden, og midt i den meest fanatiske af Europas Nationer, at angribe hele den daværende populære Litteratur, nemlig Ridder-Romanen, som var hele Nationens Yndlings-Lecture, og slog den saaledes ihjel, at den aldrig reiste sig mere. Og dette Dommedagsslag var ikke anbragt i blindt Raseri, eller som Følge af et Magtsprog (hvilket Fanatikerne langt fra ikke have saa meget imod, som imod Critiken); nei, det var motiveret ved Grunde; Forfatteren skjelnede mellem de gode og de slette Ridder-Romaner, eller med andre Ord, han anvendte en formelig Critik paa dem, især deles hed i det Capitel, hvor Barberen og Præsten gjennemgaae Ridderens Bibliothek, og vie de fleste af hans Bøger til Flammerne, men undtage dog „Amadis af Gallien“ og et Par andre, hvoriblandt Ariostos „Orlando“, men denne sidste — som det udtrykkeligt hedder — kun i Originalsproget, ingenlunde i den mislykkede spanske Oversættelse. Overalt var Cervantes en meget critisk sindet Digter. Han anvendte Critiken ikke blot paa Andre,

men ogsaa paa sig selv, hvilket man allerede seer af hans Betænkning over sin „Galatea“, (i samme Capitel), men endnu mere af den tydelige Progression mod Fuldkommenheden, som viser sig i den fortsatte Række af hans Værker, hvorimod f. Ex. Calderon er ligesaa fuldkommen i sit første som i sit sidste Værk. Hvis Calderon i denne Henseende kan sammenlignes med Göthe, hvis Værker næsten alle ere at betragte som Natur-Frembringelser, der, hver paa sin Maade, ere lige fuldkomne, og ligesaalidt, som Naturen, kunde eller burde være anderledes, end de ere: saa har Cervantes derimod Lighed med Schiller, som ved fortsat Kamp og Anstrengelse bestandig meer og mere nærmede sig Idealet, og derved yttrede den moralske og æsthetiske Frihed, som af Alt i Verden er den litteraire Fanatismes alvorligste og meest forhadte Fiende.

Ved at anmelde de to første Bind af en ny dansk Oversættelse af denne berømte Roman, var det neppe upassende at give en foreløbig Udsigt over dennes Idee og Væsen, for derved at erindre om dens store poetiske Værd, og gjøre opmærksom paa dens Anvendelighed i vore Tider. Hvad Oversættelsen angaaer, da bliver den at betragte i sit Forhold deels til Originalen, deels til den ældre danske Oversættelse. Denne, der — som bekjendt — er af Jomfru Biehl, har allerede een Fortjeneste, som ingen følgende kan

gjøre den stridig, nemlig at være den første i vort Sprog, og at have skaffet sin Original en næsten ligesaa stor Popularitet her tillands, som der er bleven vor egen originale Digter Holbergs Comedier og Peder Paars til Deel. Hvo af den nuværende Generation har ikke, idetmindste som Barn, læst Jomfru Biehls Don Quixote, og gottet sig ved den comiske, til Holbergs Maneer grændsende Stiil, hvori Bogens lystige og burleske Partier ere gjengivne; følt Nysgjerrigheden spændt ved den sindrige Composition af de romantiske Begivenheder, skjøndt med en Fornemmelse af, at den sværmeriske og sentimentale Tone, som disse Fortællinger ofte antage, dog ikke var det Behageligste i Bogen; og endelig for største Delen oversprunget de talrige, versificerede, lyriske Steder? Heri ligger den sandeste Critik over Jfr. Biehls Oversættelse, betragtet med Hensyn paa det danske Sprog. Hun, som just ikke var nogen udmærket Stilist, forefandt den danske comiske Diction saa kraftigt uddannet ved Holbergs mægtige Indflydelse, at hun næsten var nødt til at træffe den rigtige Tone og det rigtige Udtryk. Medrette kunde derfor Recensenten af denne Oversættelses første Deel (i den critiske Tilskuer for 1776, Nr. 41 og 42) give den følgende Skudsmaal: „Blandt de originale Arbeider og Oversættelser, hvormed Jomfru Biehl har beriget sit Fædrelands Litteratur, fortjener nærvæ-

rende ganske vist det øverste Sted. — — Vi have sammenlignet de tvende tydske og den franske med denne danske Oversættelse, og fundet saa himmelvid en Forskjel, at vi maae ønske vort Sprog til Ære med den eneste Efterligning af saa ypperlig en Original, som kan erstatte enhver, der ikke forstaaer det spanske Sprog, den Misfornøielse, ikke at kunne læse samme deri." — Hvad den critiske Tilskuer dengang sagde, kunne vi, over et halvt Aarhundrede sildigere, endnu gjentage, med Hensyn paa den comiske Diction i Jfr. Biehls Oversættelse; thi uagtet der siden hiin Tid ere udkomne nyere Oversættelser i fremmede Sprog, og imellem disse især deleshed Tieck's er foretagen efter et langt dybere Studium af Originalen, og med et langt større Herredømme over Modersmaalet, saa staaer dog hans comiske Diction meget tilbage for Jfr. Biehls, thi i den tydske Litteratur var ingen saadan Forgænger, som Holberg, der i denne Henseende dannede hele Nationens Tunge og Øre, og indgav baade Forfatterne og Publicum Tact for det comiske Udtryk. Saa let som Jfr. Biehl derfor havde det i Behandlingen af Bogens comiske Partier, saa store vare de Vanskeligheder, hvormed hun maatte kæmpe i Gjengivelsen af den høiere og ædlere Stiil, i de sentimentale, og endnu mere i de lyriske Partier. Paa disse Steder giver hendes Prosa kun en svag Idee om den spanske Digters fine og

og dannede Stiil, og hendes Vers forekomme næsten som Parodie paa den glødende, halv orientalske Lyrik, hvormed Cervantes, skjøndt ikke fri for en vis national Maneer, saa rigt har udstyret sit Værk. Steder, hvor Jfr. Biehl har misforstaaet sin Original, ere ogsaa temmelig hyppige; endnu hyppigere ere de Steder, hvor hun har handlet ilde med det danske Sprog, ja endog begaaet temmelig frappante Sprogbommerter. Den omtalte Recensent i den critiske Tilskuer gjør derfor ogsaa til Slutning den Erindring, at hun bruger nogle Talemaader, „som ikke ere danske, men for meget tilskaarne efter det tydske Snit," f. Ex. at forsætte En et Slag; at sætte en Hest fast (istedenfor at binde den fast ved et Træ); at ophæve (gjemme) Noget i Archiverne; at give sig Møie for; at forhænge Noget, som en Straf; der var ingen Forliig (Sammenligning) at gjøre imellem dem; han laae sine Vaaben, o. s. v. Det vilde være let at forøge Recensentens Liste til en betydelig Grad, thi der findes i Jfr. Biehls Oversættelse en stor Overflødighed paa Udtryk af denne og lignende Art; men Dette er unægtelig en stor Anstødssteen i vore Tider, da Sprogsandsen er saa langt mere uddannet, end dengang. Uagtet altsaa Jfr. Biehls Oversættelse vistnok har sine store Fortjenester, ja endog har Krav paa det danske Publicums Tak-

nemmelighed, saa seer man dog, at der for en ny Oversætter er ikke Ubetydeligt at præstere.

Hr. Schaldemose, som har havt Leilighed til at gjøre sig fortrolig med det spanske Sprog, og som i sine Skrifter har viist sig deels som en correct og smagfuld Prosaist, deels som en let og behagelig Versificator, maatte frem for de Fleste synes kaldet til at give os en ny Oversættelse af Don Quixote, svarende til de Fordringer, som betinges ved den i vor Tid mere uddannede Smag og mere udbredte Sands for Litteratur. Ved Oversættelser af Digterværker har man en dobbelt Opgave at løse: deels at gjengive Originalen saa fri og utvungen, at Oversættelsen saa meget som muligt selv ligner en Original, og derved forskaffer den Nation, for hvilken den er bestemt, en ligesaa primitiv Nydelse, som den, Originalen forskaffer sine Læsere; deels at gjengive den med den størst mulige philologiske Nøiagtighed, for at baade de populære Læsere, der ikke blot læse til Tidsfordriv, men til et litterært Øiemed, og de egenlig Lærde, som tilfældigviis ikke ere hjemme i et vist bestemt Sprog, kunne erhverve sig en Forestilling om det Characteristiske i dette Sprogs, og navnlig i en enkelt af dets Forfatteres, Stiil, Versification, Udtryksmaade og andre Details. Næsten alle Oversættere stræbe eensidigen at opfylde den ene af disse Fordringer, medens de glemme den anden, skjøndt

det er indlysende, at hver enkelt af dem kun er et abstract Moment, der først i sin Forening med den anden giver en total Virkelighed; thi man kan ikke fuldkommen tilfredsstille den ene af dem, uden tillige at fyldestgjøre den anden. Men yderst faa ere de Oversættere, der, saaledes som A. W. Schlegel og Gries (og selv Disse dog ikke altid med lige Held) formaae at see begge Momenter i deres Eenhed, og, ved paa eengang at fyldestgjøre dem begge, derved fyldestgjøre det Hele. Mange ere de Oversættere, der lægge altfor stor Vægt paa det Uvæsenlige, og indrømme Bogstaven større Magt end Aanden; mange ere ogsaa de, som ved at gaae udenom Bogstaven, for at finde en Gjenvei til Aanden, hverken skjænke os den ene, eller den anden. Ligesom vor nyeste Oversætter af Shakspeare, Hr. A. E. Boye, helder saa meget til den philologiske Side, at han ikke tilfredsstiller de egenlige Læsere, saaledes har Hr. Schaldemose i sin Oversættelse af Don Quixote betraadt den modsatte Vei; og jeg vil gjerne tilstaae, at ved en Morskabsbog af denne Art er det bedre at opoffre det philologiske Hensyn end det populære, saafremt endelig eet skal opoffres; men det Bedste havde været at forene dem begge; og denne forenede Fordring var man vel berettiget til at gjøre til Jfr. Biehls Efterfølger.

Med andre Ord: de hidtil udkomne to første

Bind af Hr. Schaldemoses Oversættelse forekomme snarere som en ny og meget forbedret Udgave af Jfr. Biehls Oversættelse, end som en ny Oversættelse fra den spanske Original. Hermed vil jeg ikke sige, at Hr. Schaldemose uden Hensyn paa Originalen, blot har omarbeidet den ældre Oversættelse; hans Kundskab til det spanske Sprog gjorde ham et saadant Kunstgreb unødvendigt, selv om det kunde bestaae med hans allerede erhvervede Navn. Hr. Schaldemose har vistnok oversat efter Originalen (hvilket jo ogsaa sees deraf, at han har rettet en Mængde Misforstaaelser, hvori Jfr. Biehl havde gjort sig skyldig), men han har udentvivl troet at lette sig Arbeidet, eller maaskee at udføre det endnu samvittighedsfuldere, ved idelig at conferere den gamle Oversættelse, hvorved han dog snarere har gjort sig Arbeidet besværligere, og berøvet os mangt et heldigt Udtryk, som han, ledet af sit eget Talent, kunde have fundet, saafremt han ikke altfor ængstelig havde sluttet sig til sin Forgænger. Uden denne Omstændighed vilde det være uforklarligt, at en Deel af Jfr. Biehls baade temmelig iøinefaldende Misforstaaelser og særegne Udtryk ere blevne staaende hos Hr. Schaldemose.

Til Exempel kan tjene det Sted i 10de Capitel, hvor Sancho Panza bebreider sin Herre den frygtelige Ed, han har svoret. Originalen siger: Que de al diablo vuestra merced tales juramentos, señor

mio, replicò Sancho, que son muy en daño de la salud, y muy en perjuicio de la conciencia; hvilket hedder hos Jfr. Biehl: „Herre, sagde Sancho, det har Djævelen skabt at gjøre slige Eder, som Deres Velbyrdighed har gjort; det er ikke alene meget skadeligt for Helbreden, men endog en svar Byrde paa Samvittigheden;“ — og hos Hr. Schaldemose: „Det maa være den Onde selv, svarede Sancho — der har lært Eders Velbyrdighed saadanne Eder, der baade ere til Skade for Helbredet og besvære Samvittigheden.“ Ordet salud, som her naturligviis betyder Frelse, vilde Hr. Schaldemose neppe have oversat ved „Helbred,“ dersom han ikke havde fundet dette Ord hos Jfr. Biehl; ligesom han vel ogsaa vilde have fundet et andet Udtryk for «perjuicio de la conciencia',« der betyder Præjudiz for Samvittigheden, dersom han ikke af Jfr. Biehls Udtryk: „en svar Byrde paa Samvittigheden“ havde laant sit: „at besvære Samvittigheden.“

Et andet Exempel vil jeg vælge af Chrysostomo's Canzone (14de Capitel), hvor det hedder i 3die Strophe:

De tanta confusion no las arenas
Del padre Tajo oiran los tristes ecos,
Ni del famoso Betis las olivas.

Dette hedder hos Jfr. Biehl:

„Saa græsselig en Lyd har Echo aldrig hørt;
Den gamle Tajos Strand ved den er aldrig hævet
Ved den ei Betis saae, at Olie-Grenen bæved."

Hos Hr. Schaldemose:

En saadan Qval har Fader Tajos Sand
Og Olietræerne paa Betis' Rand
„Ei hørt, som den" ꝛc.

Uagtet Hr. Schaldemose her er kommen Origina
nærmere end Jfr. Biehl, saa maa man dog troe,
han har lært af hende at oversætte Futuret oi
ved et Perfectum, hvorved den rette Mening alde
gaaer tabt. Slutningen af Canzonen har Jfr. Bi
misforstaaet paa en saare latterlig Maade; Hr. Schal
mose har rigtignok ikke gjort sig skyldig heri, thi l
han har ganske udeladt den.

Et tredie paafaldende Exempel kan man fi
i 2det Capitel, hvor Don Quixote, da de to l
agtige Qvinder, som han antager for Prindses
tage Rustningen af ham, takker dem i følgende Udtr

Nunca fuera caballero
De damas tan bien servido,
Como fuera Don Quixote,
Quando de su aldea vino.

Med disse Ord parodierer Don Quixote en gam
Romance, som han længere hen (i 13de Capitel) a
fører i den oprindelige Skikkelse:

Nunca fuera caballero
De damas tan bien servido,
Como fuera Lanzarote,
Quando de Bretaña vino.

Ikke desmindre har Jomfru Biehl, og efter hende Hr. Schaldemose paa det første Sted kun givet Indholdet deraf i Prosa, paa det andet derimod oversat det paa Vers. (Første Gang, da Cervantes omtaler de to foregivne Prindsesser, siger Jfr. Biehl, at de vare af det Slags Fruentimmer, man kalder „Godvillige", hvorimod Hr. Schaldemose kalder dem „barmhjertige Søstre." Intet af disse Udtryk svarer ganske til Originalens, men Jfr. Biehls er dog heldigere, da Ordet „barmhjertige Søstre" betegner en vis Nonne-Orden. Længere hen kalder Jfr. Biehl dem „Lokkeduer," Hr. Schaldemose „Duller og løse Qvinder", og det første af disse to Udtryk forekommer ogsaa hos Jfr. Biehl i samme Capitel. Originalen har »Llevadas y traidas«, hvilket Pellicer i sin Note forklarer ved „omflakkende", fordi Muulæsel-Driverne pleiede at befordre slige Fruentimmer fra den ene folkerige Stad til den anden).

Selv den allerførste Sætning i Don Quixote er urigtigt oversat af alle mig bekjendte Oversættere. Cervantes begynder Bogen saaledes: En un lugar de la Mancha, de cuyo nombre no quiero acordarme, etc. Han siger ikke no puedo acordarme,

men no querio acordarme. Ikke desmindre over sætte Alle: „Paa et Sted i la Mancha, hvis Navn jeg ikke kan erindre," eller, om ikke med samme Ord saa dog med samme Mening. Men Forfatteren siger at han ikke vil eller gider erindre det; og Dett har Hensyn paa en Omstændighed i hans eget Liv han var nemlig engang bleven fængslet i Argamasillo og havde derved faaet en Afsky for Stedet. Do minde jeg ikke for Øieblikket, hvorfra jeg har denn Oplysning, der ikke findes i Pellicers Noter. For resten stemmer den ret vel overeens med hvad Hr Schaldemose i Cervantes Saavedras forudskikkede Li og Levnet, (Don Quixote, 1ste Deel S. XXXII) for tæller om Digterens omtalte Fængsling*).

At anføre flere Exempler paa de kun altfor hyp pige Steder, hvor Hr. Schaldemoses Oversættel mangler den philologiske Nøiagtighed, man kunde o burde vente hos Jfr. Biehls Efterfølger, vilde ga altfor meget udenfor denne Anmeldelses Grændse Hensigten med de allerede fremsatte Exempler va ogsaa blot at vise, hvilken Art af Nøiagtighed d er, som man savner i dette Arbeide. Iøvrigt er d

*) De LVI Sider, som ere forudskikkede den første De af Oversættelsen, indeholde, foruden den spanske Dig ters Fortale til Don Quixote, en Fremstilling af han Liv og Levnet, for største Delen efter Navarete.

ikke let at bestemme, hvor vidt en Oversættelses nøiagtige Overeensstemmelse med Originalen skal gaae i Detail. Der gives Tilfælde, da en skjønsom Oversætter endog bør opoffre den. Naar f. Ex. Cervantes (i 2det Capitel) siger om den Kro, som den hungrige og udmattede Don Quixote fik Øie paa: que fue como si viera una estrella, que á los portales, si no á los alcazares, de su redencion le encaminaba; og naar Jfr. Biehl oversætter Dette saaledes: „og anſaae han den som en Stjerne, der veiledte ham til Portene, om ikke ind i Slottet til hans Forløsning;" Hr. Schaldemose derimod saaledes: „der forekom ham som en Stjerne, der skulde veilede ham til hans Forløsnings Havn"; — saa er vel den ældre Oversættelse nøiagtigere, men den nye Oversætter har i dette Tilfælde gjort vel i at ombytte det for danske Læsere tvungne Billede med et andet, der langt bedre stemmer overeens med vor Talebrug, og derfor strax fattes, uden al Anstrengelse. En saadan Forandring kan ikke lægges en Oversætter til Last; tvertimod vidner den om et rigtigt Øre for Modersmaalets Behandling.

Hvad som derimod endnu maa fremhæves, er den overfladiske Maade, hvorpaa den nye Oversætter har behandlet alle de metriske Partier. Ogsaa her synes det, som han har lagt den gamle Oversættelse til Grund, og for største Delen indskrænket sig til at forandre dens platte og forældede Udtryk. Herved

er nu rigtignok vundet, at Digtene i den nye Oversættelse kunne læses uden alt ubehageligt Anstød, men ved Siden af denne negative Fortjeneste lide de af en betydelig Mangel paa alt positivt Tiltrækkende. Ved at forandre det høist Characteristiske i den spanske Digters Poesie til vor danske Poesies jevne Betegningsmaader, er den gløende Colorit i hiin bleven et mat Graat, og det Hele utilbørlig trivialiseret. Hvo kan f. Ex. paa det allerede anførte Sted i Crysostomos Canzone:

„En saadan Qval har Fader Tajos Sand
Og Olietræerne paa Betis' Rand
Ei hørt som den, der fra min døde Tunge
Skal nu med stærke Ord udstønnes her."

finde Spor af Originalens Ild, Kraft og Velklang:

De tanta confusion no las arenas
Del padre Tajo oiran los tristes ecos,
Ni del famoso Betis las olivas:
Que alli se esparciran mis duras penas
En altos riscos y profundos huecos
Con muerta lengua y con palabras vivas.

Og dog er dette Sted (den forhen omtalte Feiltagelse fraregnet) ikke et af de uheldigere i Oversættelsen. Hertil kommer endnu, at ligesom Materien i disse Digte har tabt alt sit Characteristiske, saa har Formen ikke tabt mindre, thi Hr. Schaldemose giver

os ikke den mindste Skygge af den saa originale spanske Metrik. Dette var dog unægtelig Noget, som Oversættelses-Kunstens store Fremskridt i de sidste 50 Aar gav Grund til at forlange. At en saadan Efterligning vilde medføre overordenlige Vanskeligheder, er vist, men en Oversætter af Cervantes maa ikke lade sig skræmme af disse.

De Skjemtedigte, som Cervantes har sat foran det 1ste Capitel af sin Don Quixote, saavel som dem, der findes i Slutningen af den 1ste Afdelings 52de Capitel, har Hr. Schaldemose aldeles oversprunget; og Dette dadler jeg ikke saa meget (eftersom disse Digte, især i Oversættelse, ei kunne have saa stor Interesse), som jeg derimod maa dadle, at han ikke i en lille Anmærkning har underrettet Læseren om, at de ere udeladte. Især vilde Dette have været gavnligt i det 52de Capitel; thi Hr. Schaldemose havde da ikke været sat i den Nødvendighed at maatte skjule Udeladelsen ved at forandre lidt i den prosaiske Text. En saadan Vilkaarlighed er neppe tilladt i nærværende Tilfælde.

Da imidlertid den nye Oversættelse, trods alle de her angivne væsenlige Mangler, er affattet i et yderst correct og i sine prosaiske Dele meget smagfuldt Sprog; da de comiske Partier have vedligeholdt deres humoristiske Kraft, og de rørende eller alvorlige ere udførte i det Sprog, som nuomstunder bruges

i den høiere og ædlere Tale; da endelig selv de
triske Steder dog ere af den Beskaffenhed, at de ku
læses uden Anstød: saa fortjener Hr. Schaldem
Arbeide vistnok at foretrækkes for Jfr. Biehls, ef
som det langt mere passer til Smagens nuvær
Fordringer. Det vil følgelig allerede meget ku
bidrage til at vedligeholde Interessen for denne
træffelige Roman, som i den gamle Oversættelse
gyndte at blive den nyere Tid lidt utilgængelig;
det maa følgelig betragtes som et fortjenstfuldt V
som man maa ønske, at Oversætteren vil fortsætt
slutte. Maaskee vil han, i sin vedholdende Besk
tigelse dermed, gjøre det nødvendige Forstudium, hv
ved han længere hen vil sættes i Stand til at le
en saadan Bearbeidelse af Don Quixote, som m
i vore Tider og paa Litteraturens nuværende Sta
punct er berettiget til at vente.

Lope de Vega: Kongen og Bonden.

(Intelligensblade, 1843. Nr. 39—40.)

Dette Stykke er ikke noget Mesterstykke," siger dets
ske Bearbeider, Hr. Hertz, men han undlader ikke
ilføie, at af Mesterstykker gives der desuden ikke
ige. Ja, det turde være Tvivl underkastet, om
mellem alle Lope de Vegas 2000 Theaterstykker,
vilke omtrent 600 ere trykte og adsplittede rundt
ring i Europas forskjellige Bibliotheker, er eller
været et eneste, som just kunde fortjene Navn af
sterstykke. Men hvad man kan vide, selv uden
kjende en Tøddel af denne berømte Forfatter,
er, at en saa mageløs Productivitet i Forbindelse
den ligesaa mageløse Celebritet og Anseelse, som
erhvervede sig i sit Fædreland, maa forudsætte
næsten colossal Opfindelses-Evne, et Genie, som
op i denne Form og paa denne Maade aldrig
en før eller siden er blevet nogen Dødelig tildeel.
heraf bærer ogsaa dette Stykke et kjendeligt Præg.

Enhver med nogen Receptivitet begavet Tilskuer ma
ihvad han forresten dømmer om Stykket, have f
sig overrasket ved det Storartede i Opfindelsen, v
det Originale i den hele Composition, ved det Ua
mindelige i den Luftning, som det fører med sig f
et fremmed Land og en fremmed Tidsalder, og so
er saa meget mere substantiel, som den ei engang
bortdunstet under to nulevende Digteres paa førs
og paa anden Haand foretagne Tillempelser af Stykk
for den nuværende Scene. Det vilde være inte
ressant at gjøre Bekjendtskab med Originalen, for a
see, hvorvidt Friederich Halm har modificeret den
uagtet det er udenfor al Tvivl, at baade Stykket
egenlige Idee og dets romantiske Duft, fremdeles de
stærke Characteertegning — Noget, hvori Lope ud-
mærker sig fremfor sin Landsmand Calderon, — kor
sagt, alt det Piquante og Overraskende i Stykke
skylder den oprindelige Forfatter sin Tilværelse, lige
som og alle de Steder, hvor Dictionen hæver sig ti
et lyrisk eller, efter vor Smag, endog altfor rhetoris
Udtryk. I Originalen vil denne Side endog vær
langt mere luxurierende, og det er meer end rime
ligt, at den tydske Bearbejdelse ikke strækker sig syn
derlig videre end til en Beskjæren af denne over
flødige Væxt. I hvad Forhold derimod den dansk
Bearbeidelse staaer til den tydske, kan Enhver erfare
da den tydske er trykt; og ved at anstille en Sam-

menligning vil man finde (hvad man vel ogsaa kunde vide iforveien), at Stykket, langt fra at tabe ved den danske Digters Behandling, tvertimod har vundet, og det i flere Henseender.

Den Idee, som dette Stykke fremstiller, er en politisk Idee, nemlig: det absolute Monarchie i Udviklingen fra et af sine Stadier til et andet og følgende. De, som fordre, at Poesien skal være politisk, kunne da glæde sig over, at den allerede er det i dette henved 300 Aar gamle Drama.

For Den, som ikke kan eller ikke vil gjøre Forskjel paa Despotismus og absolut Monarchie, er imidlertid Lopes Værk ikke digtet. I Despotismen er der Een, som er Herre, og alle Andre ere Slaver; i det absolute Monarchie er der ogsaa Een, som er Herre, men de Andre ere ikke Slaver; tvertimod er det absolute Monarchie ligesaavel som det constitutionelle grundet i Frihedens Idee; og det gjælder naturligviis om alle de Statsformer, som ere forenelige med Civilisationen. Den Frihed, som det absolute Monarchie garanterer sine Statsborgere, er vel ikke den politiske, men den individuelle, og heri adskiller denne Statsform sig væsenligen fra Despotiet, hvor netop den individuelle Frihed er enten tilbageholdt eller endog qvalt. Hvad som i det absolute Monarchie derimod holdes tilbage, er den politiske Frihed; men ved Siden af denne Indskrænkning tilstedes den

individuelle Frihed en Udvikling, som den ikke i den Grad kan erholde under det constitutionelle Monarchie, og endnu mindre under Republiken; thi jo mer democratisk Statsforfatningen bliver, desto større Andeel faaer enhver Borger i de offentlige Anliggenders Afgjørelse; men heraf følger, at han maa slutte sig til et Parti; men da nu de Allerfleste ikke have den Selvstændighed og den Indsigt, som behøves til at vælge med sand Frihed, saa følge de den Strøm, som tilfældigt river dem med sig, og herved komme de da ind under en Causalitet, som i sin ubarmhjertig Consequens gjør dem til sit Bytte, og berøver dem den individuelle Frihed. Derimod i det absolut Monarchie findes ingen saadan rivende Strøm, som kan blive farlig for denne Frihed. Idet dens Raaderum er indskrænket til private Forhold, i hvilke Enhver er bedre orienteret end i de offentlige, saa e han derved sat paa et langt mere autonomisk Standpunct. Naar Lope de Vegas „Bonde" reflectere over sit Forhold til Kongen, saa fremhæver han idelig det Synspunct, at Arbeide og Nydelse ere saaledes fordeelte, at Kongen har faaet Arbeidet, Bonden derimod Nydelsen. Vistnok røber denne Anskuelse en ikke ringe Grad af politisk Borneerthed forsaavidt som Bonden, der dog veed, at hans egen Nydelse tildeels bestaaer i hans Arbeide, ikke kan indsee, at det kongelige Arbeide just maa være en

kongelig Nydelse, hvorfra han selv er udelukket, forbi han ikke har Arbeidet. Bonden sætter, tiltrods for den Erfaring, som hans egen Virkekreds har skjænket ham, Nydelsen i det abstracte Resultat, ikke ligesaameget i de Præmisser, hvoraf det fremgaaer, og saaledes kommer han da til den trivielle Synsmaade, at for en Konge bestaaer ikke Nydelsen i at regjere, netop i at bære denne ophøiede Stillings Byrder, men — ligesom for Spidsborgerne — i udenfra grebne Adspredelser og Forlystelser. Fra Bondens Standpunct betragtet, er imidlertid denne Anskuelse consequent, og følgelig rigtig. Han er nemlig en saa kraftig Repræsentant for sin egen Stand, at han umulig kan forestille sig, hvad der foregaaer i en Konges Sjæl. Han føler med sig selv, at for ham vilde Regjeringen, eller endog blot Andeel i samme, være en Byrde uden Nydelse, en med hans hele Tilværelse incommensurabel Tilstand, der vilde forstyrre hans idylliske Ro, hans patriarchalske Tilfredshed. Og heri har han fuldkommen Ret; Deeltagelsen i de offentlige Anliggender, uden at tale om den øverste Styrelse af samme, lader sig ingenlunde forene med det jævne, rolige Sind, der befinder sig bedst indenfor en snevert afstukken Virksomheds-Grændse, og ikke trænger til at udvide denne, for at komme i Ligevægt. Det er denne Stemning, som udgjør, hvad man egenlig kalder Lykken, og som

meer og mere maa opgives, alt eftersom man udvider sine Grændser. Den sande Lykkelige er Den, som til sin Tilfredshed ikke behøver andre og stærkere Pirremidler, end at lade Solen skinne paa sig og indaande en vederqvægende Luft. Efter Göthes Bemærkning er det Samlivet med Naturen, fornemmelig Sympathien med dens periodiske Afvexlinger, som gjør et Menneske lykkeligt. Symbolsk er Dette antydet i Lopes Drama, allerede ved Bondens første Optrædelse, idet Denne befaler, at man ikke skal lægge befryndsede Tepper over de Frugter, som han vil sende sin Nabo, men Viinløv og Markblomster. Havde den af Digteren skildrede Bonde været Medlem af en Stænderforsamling eller endog blot af et Communalraad, da kunde han ikke have været omstraalet af den uskyldige, patriarchalske Lykke, som netop nu gjør ham saa tiltrækkende. Dette Synspunct er Basis for hele Stykkets Bedømmelse.

Det ligger aabenbart i det absolute Monarchies Begreb, at det hele politiske Forhold, hvori Statsborgerne befinde sig, kun er det reent umiddelbare Forhold af hver enkelt Borger til Kongen, ingenlunde et indbyrdes Forhold imellem Borgerne selv, undtagen forsaavidt som et saadant bestaaer i de adskilte Stænder og Corporationer, hvis respective Medlemmer vel ere factisk eller objectivt sammensluttede, men ikke subjectivt eller med en Villies-Be-

stræbelse. Først i det constitutionelle Monarchie er Borgernes politiske Forhold til Kongen medieret ved deres politiske Forhold til hverandre indbyrdes; derfor er ogsaa først det constitutionelle Monarchie en virkelig politisk Organisation; det absolute er derimod en politisk Atomisme; Borgerne ere Monader, der ikke indbyrdes ere forbundne, men kun satte, hver for sig, i umiddelbart Forhold til en Centralmonade, som er Kongen. Men herved er tillige at erindre, at idet den politiske Forbindelse mellem Borgerne mangler, saa er den individuelle saa meget stærkere fremtrædende, eftersom det absolute Monarchie netop befordrer det individuelle Livs Udvikling. De gjensidige Sympathier, de velvillige Bestræbelser, de gemytlige Foreninger gjøre sig derfor her langt mere gjældende, end hvor den politiske Parti-Aand udstrøer Tvedragtens Frø i Familie- og Venskabsforhold. I politisk Henseende hersker derimod, som sagt, Adskillelsen istedenfor Foreningen. Atomer eller Monader ere, som bekjendt, saa langt fra at tiltrække hinanden, at deres Væsen netop bestaaer i den gjensidige Repulsion. Practisk lægger Dette sig for Dagen derved, at Enhver passer Sit, men bekymrer sig ikke om det Almindelige. Men den politiske Repulsion yttrer sig ikke blot indbyrdes mellem Borgerne; paa det absolute Monarchies første og oprindelige Stadium yttrer den sig

ogsaa mellem den enkelte Borger og Kongen. Thi da den enkelte Borgers hele politiske Forhold er hans umiddelbare Stilling ligeoverfor Kongen, saa antager selv dette i sit Væsen politiske Forhold Præget af et individuelt, men maa dog igjen opgive denne Characteer, fordi den individuelle Lighed ikke kan finde Sted mellem Personer af saa forskjellig Stilling som den kongelige og den borgerlige, altsaa heller ikke gjensidig Sympathie og Venskabsforhold, og dog ere det kun disse, som kunne begrunde en individuel Forbindelse, hvor den politiske slipper. Borgernes individuelle Forhold til Kongen maa da igjen reduceres til et politisk; men eftersom dette nu er blevet udtømt for al individuel Substans, og ikke til Erstatning er blevet opfyldt med en politisk Mediation, saa er det abstract, og da al sand Forbindelse blot kan finde Sted i det Concrete, saa er i Grunden Repulsionen etableret mellem Kongemagten og Borgerne, ligesaavel som mellem disse indbyrdes.

Jeg har sagt, at det var paa det absolute Monarchies første og oprindelige Stadium, at hiin Tilstand var betinget, og jeg skal længere hen vise, hvorledes den forandrer sig under denne Statsforms videre Udvikling. Men først vil jeg betragte den lidt nøiere, især med Hensyn paa den spanske Digters Opfattelse deraf. Hvad jeg har kaldet den politiske Repulsion imellem Borgerne og Kongemagten,

kan naturligviis ikke træde synligt frem hos enhver af de enkelte Borgere; tvertimod, da den største Deel af dem er udenfor al umiddelbar Berøring med Kongen, saa maa Forholdet hos de Allerfleste snarere yttre sig som Indifferens, uagtet det i sig selv og væsenligt er Repulsion, og derfor ogsaa vil yttre sig som saadan, naar det faaer Anledning dertil. En saadan Anledning findes hos de enkelte faa Individer, som enten ved Fødsel eller ved Rigdom eller ved udmærkede Talenter, kort sagt, ved et af de Fortrin, som tiltrække Opmærksomheden og udøve Indflydelse, ligesom begrunde en Magt i Staten udenfor Centralmagten, det vil sige udenfor den eneste Magt, som er politisk berettiget i det absolute Monarchie. Saalænge denne Statsform endnu er ung, saaledes som den var i Middelalderen og paa Grændsen af Middelalderen og den nyere Tid, da den næsten i hele det continentale Europa afløste foregaaende friere, men raaere Forfatninger, har den endnu at kæmpe med en Masse af ophævede Privilegiers og Prærogativers Gjengangere, som endnu ikke ville opgive deres Fordringer paa at existere, og det ligger følgelig i Sagens Natur, at Kongemagten seer med et mistænksomt Øie paa ethvert sig selv dannende Centralpunct, som truer med at udvikle en Magt imod Magten. Under Ludvig den 14de i Frankrig faldt en høi og anseelig Adelsmand i

Unaade, blot fordi han bevertede Kongen med en Overdaadighed, der syntes at kappes med den kongelige; og i vor egen Souverainetets Historie behøve vi kun at pege paa Navnene Corfitz Ulfeld, Kai Lykke og Griffenfeldt. Men ligesaa mistænkeligt som Kongemagten seer paa de begyndende individuelle Magter i Staten, der true med at blive politiske Magter, ligesaa mistænkeligt see disse igjen paa Kongemagten, og det politiske Forhold mellem Kongen og de deres Stand isærdeleshed repræsenterende Borgere er saaledes etableret som en gjensidig Repulsion. I Lope de Vegas Drama er det derfor et særdeles dybsindigt Træk, at Bonden Jean Gomard, følgende sine Forfædres Exempel, ikke vil see Kongen, uagtet han har den største Ærefrygt for ham og er beredt til ethvert Offer, som han kunde forlange; thi Jean Gomard er ved sin uhyre Rigdom og ved den velfortjente Anseelse, som han har erhvervet sig, en sand Repræsentant for sin Stand, og derved en Magt i Staten, eller idetmindste Muligheden til en saadan. Jeg veed ikke, om man under vor nuværende politiske Udvikling er bleven saa overfladisk politisk, at man ikke kan forklare sig Bondens Beslutning uden ved at supponere Vrede paa Kongen, eller Misundelse, eller Hovmod, eller lignende particulære Bevæggrunde. Men isaafald er man politisk syg, og maa, for at forstaae den sunde Digtning, trænge saa

meget ind i sit eget dybere Jeg, at man i Stedet for hine overfladiske Motiver idetmindste forestiller sig en hellig Frygt, som er grundet i den naturlige, uforvanskede Følelse, den samme som gaaer igjennem den livløse Natur, og som er udtrykt i den Lov, at det Ligeartede frastøder sig selv. Saameget er imidlertid vist, at Digteren har gjort Sit for at forstaaes, idet han har ladet sin Bonde tidt og ofte gjentage, at han selv er en Konge, et Udtryk, som den virkelige Konge siden benytter, ved at kalde ham Fætter. Men det er ikke alene i Skakspil, at den ene Konge ikke tør rykke den anden for nær; ogsaa de virkelige Konger, om de end ved visse Leiligheder mødes, vilde dog for længere Tid neppe befinde sig vel i hinandens Selskab, allerede af den Grund, at de mindre føle sig som Konger, jo mere de ved Siden af dem have en Ligeartet, mod hvilken det maa være deres inderste Natur at forholde sig repellerende. Vistnok kunde Digteren istedenfor en mægtig Bonde have stillet en mægtig Adelsmand eller Fyrste eller Vasal imod Kongen; men de spanske Digtere have en egen Tilbøielighed og et eget Talent til at drive de dramatiske Contraster til de yderste Spidser af Modsætning, — Noget, hvori ogsaa Scribes Virtuositet bestaaer; — og denne yderste Spids opnaaes netop ved „Kongen" og „Bonden," det Høieste og det Laveste i Staten.

Men følge vi Digterens Ideegang videre, saa finde vi, at den omtalte Repulsion kun yttrer sig fra Bondens Side, ikke derimod fra Kongens, som endog selv gjør det første Tilnærmelses-Skridt. Herved er da ligesaa plastisk, den sande dramatiske Digter ligesaa værdigt, betegnet, at det absolute Monarchie ikke er fremstilt paa sit første, oprindelige Stadium, men paa sin Overgang til et følgende. Ved denne Overgang viser det absolute Monarchie paany sin Forskjel fra Despotismen. Under en despotisk Forfatning vilde man nemlig gjøre kort Proces med alle de individuelle Magter, som truede med at blive farlige; man behøvede blot at lade den saa meget stærkere Regjeringsmagt knuse dem. Men Monarchiet, der, som sagt, er grundet i Frihedens Idee, lærer at gaae en anden, med Ideen overeensstemmende Vei til det samme Maal: det lader sin Repulsion forandres til Attraction; Kongen bliver en democratisk Konge, som trækker de enkelte Borgere til sig, og uden at ophæve det umiddelbare politiske Forhold, hvori de staae til ham, giver dets abstracte Form Kjærlighedens Indhold, og derved bevirker, at Forholdet bliver et privat Forhold, ligesaameget som det ifølge sin oprindelige Natur er et politisk. Paa dette Stadium af det absolute Monarchie er Kongen sit Folks Fader og Patriarch, — hvilket er meget Mere end blot en poetisk Floskel; han er derfor tilgængelig

for Alle, han er, hvor det behøves, selv den Enkeltes faderlige Ven, Raadgiver, Trøster og Hjelper. Betragte vi vort eget Lands Historie, da finde vi, at det var dette Ideal, som allerede foresvævede Kong Christian den Fjerde, uagtet den daværende Forfatning maatte lægge det uovervindelige Hindringer iveien. Først efter Souverainetetens Indførelse, hvilken Christian den Fjerde saae ligesom i en Drøm, var Jordbunden beredet for det, og det var forbeholdt Kong Frederik den Sjette at realisere det paa den skjønneste Maade. Men at ogsaa dette Ideal, efter at det engang er blevet realiseret, maa vige Pladsen for et andet, eller at det absolute Monarchie ikke kan blive staaende paa dette sit andet Stadium, men maa gjøre Overgang til et tredie, forstaaer sig af sig selv, ligesom jo ogsaa hertillands Begyndelsen er skeet ved Indførelsen af de raadgivende Stænder og ved saa meget Andet.

Man har ofte nok sagt og gjentaget, at i det absolute Monarchie ere Alles Villier underkastede en Enkelts og ophævede i denne. Det Urigtige i denne Mening er indlysende for Enhver, der indrømmer den opstillede Fundamental-Sætning: at det absolute Monarchie er, som enhver med Civilisationen forenelig Statsform, grundet i Frihedens Idee. Kun ved at benægte denne Fundamental-Sætning kan man komme til hiint Resultat, men ved en saadan

Benægtelse vilde man indvikle sig i en Mængde af Modsigelser, der bleve vanskeligere at hæve end den: at hvor kun den Enkeltes Villie raader, der raader Pluralitetens. Thi saafremt man ikke betragter Historien som et Maskineri, hvori en Enkelts Fingertryk kan sætte umaadelige, men villieløse Kræfter i den Bevægelse, han selv attraaer, saa vil man indsee, at der overalt maa være en gjensidig Imødekommen og en frivillig Overeenskomst mellem den herskende Villie og den beherskede. Selv det største Genie, selv en Napoleon, kunde ikke udrette Noget, dersom han ikke seilede for den offentlige Menings Vind. Idet nu Lope de Vega vilde fremstille en absolut Monarch, som vil give sin Regjering den Fremgang i Udvikling, at tiltrække de Magter, som etablere sig paa individuelle Puncter i Samfundet, og venligt forbinde sig med dem, istedenfor, som forhen, at frastøde dem, saa maatte han tillige, for at garantere denne Bestræbelses Realitet, vise os Tidsalderens Tendens til denne Overgang, eller hvorledes Tidsalderens Villie i denne Henseende kommer den kongelige Villie imøde. Og ikke mindre plastisk, den sande dramatiske Digter ikke mindre værdigt, er Dette tilkjendegivet derved, at netop Bondens Børn, altsaa den yngre Generation føler Trang til at emanciperes fra den naturbestemte Stilling, som Fødselen har anviist den, til at nærme sig den kon-

gelige Herskker, til at bade sig i hans Naades Solskin og i hans Hofs eventyrlige Glands, medens derimod Bonden selv, som Repræsentant for den ældre Generation, endnu bestandig bliver staaende paa Repulsionens Standpunct. Denne Forskjel mellem Bondens egne Tilbøieligheder og hans Børns er det Tragiske i hans Skjæbne, men Ingen kan ønske det anderledes, thi det er en nødvendig Følge af den almindelige Udvikling, at den ældre Generation maa see den yngre løbe fra den, og derved maa komme i den samme Stilling som Hønen, der har udruget et Ande-Æg, og med Forfærdelse seer Ællingen betræde et for den selv utilgængeligt Element. Idet Bonden, ledet dertil ved sin store Rigdom og Anseelse, har givet sine Børn en Opdragelse, hvorved de voxe deres Stand over Hovedet, har han, uden at vide det, selv emanciperet dem, og maa nu finde sig i, at deres Vei divergerer fra hans. Dersom Børnene forhindredes i at følge denne Vei, saa miskjendte Digteren det Reelle i den nye Overgang fra et Stadium i Monarchiet til et andet; og dersom Bonden blev tvungen til at forlade sin Stilling og følge Børnenes Vei, saa antydede Digteren derved, at han miskjendte det første Stadiums Realitet, og satte det ikke som et Moment i Ideen, men som en Afvei, der aldrig burde være betraadt. Nu derimod har Digteren erkjendt begge Momenter i deres Gyl-

dighed, og har ladet baade den ældre og den yngr
Generation vederfares den Ret, som tilkommer enhve
af dem; og hvis der ligefuldt ligger noget Sørgelig
i denne Divergens af Faderens og Børnenes frem-
tidige Baner og i den heraf følgende Opløsning a
et respectabelt Familieforhold, saa vilde man dog ikk
undvære dette Sørgelige, fordi det ikke kunde af-
værges uden ved en Uretfærdighed, som vilde vær
langt mere saarende for den sunde poetiske Følelse
Nu derimod maa man beundre den Klarhed og Sik-
kerhed, hvormed den poetiske Retfærdigheds Opgav
er løst; og det fortjener at bemærkes, at i det spansk
Drama i Almindelighed hører denne Fordring til
dem, som paa det Strengeste opfyldes. Denn
Fyldestgjørelse af den poetiske Retfærdighed er, hva
man fornuftigviis har at forstaae ved et Stykke
saakaldte „Moral." Aldrig har man snakket saa
meget om de dramatiske Digterværkers Moral, som
i vore Tider, og aldrig har man havt en saa slap-
pet Sands for den, som netop i disse samme Tider,
hvor man sier Myggen fra og sluger Kamelen, hvor
man overseer og ikke forstaaer den sande poetiske
Moral, men med Begjærlighed nyder de falskeste
Surrogater for samme, ligesom man i visse Egne af
Tydskland er bleven saa vant til Cichorie, at man
ikke længere finder Smag i den virkelige Kaffe.

Meget kunde vort politiserende Publicum lære

af dette Stykke, dersom det ikke i sin moderne Iver forsmaaede en Lærdom, der er to til tre hundrede Aar gammel. Blandt Andet kunde det lære, at selv en republicansk Characteer midt i det absolute Monarchie kan være den lydigste Undersaat, beredt til ethvert Offer, som hans Konge kræver, og velvillig stemt for sin Regjering, uagtet han skyer al Berøring med Regjeringsmagten og trækker sig langt tilbage fra Hoffets i hans Øine falske Glands og indbildte Lykke. Hvorledes contrasterer ikke denne ægte frisindede Mand i sin gedigne Jovialitet med den moderne Tids mange vrantne og ærgerlige Liberale, der have tabt al Ligevægt i Sindet, og gaae igjennem Verden, som om den hverken havde Sol eller Maane, hverken Blomster eller Frugter? Bonden Jean Gomard er derimod i Ligevægt med sig selv, thi han forstaaer at forene sine Grundsætninger med Opfyldelsen af sine statsborgerlige Pligter; han giver Gud hvad Guds er, og Keiseren hvad der er Keiserens, og han behøver ikke at sætte sin Tilfredshed overstyr, da han ikke, som en ny Atlas, plager sig selv med at tage den nye Verdens Byrde paa sine Skuldre.

Den Parallelisme, som gaaer igjennem alle Detaillerne af Kongens Besøg hos Bonden og Bondens hos Kongen, er saaledes en Symbolik for hele Stykkets Idee, og kan følgelig aldrig af nogen for-

standig Tilskuer ønskes udeladt. Men vist nok er det, at hele denne Symbolik maa ikke bære mindste Præg af Ostentation fra nogen af Siderne eller af synlig Bestræbelse efter Effect. Det er derfor en Feil, at de Avlsredskaber, som Bonden kalder sine Tryllestave, istedenfor at være skjødesløst ophængte paa Væggene, saa at han blot behøvede at pege paa dem, nu ligge samlede med kjendelig Intention paa et Sted, hvor de ikke falde i Øinene, og hvorfra nu Skuespilleren maa hente dem i Haanden. Men værre var det, at man ved den første Aftens Opførelse paa en endnu mere stødende Maade gav en pompøs Udstilling af de Regalier og Insignier, som Kongen kalder sine Tryllestave, og det uagtet han tillige spøgefuldt giver dem Navn af „Skueretter,“ hvoraf da ligefrem følger, at de skal sættes paa Taffelet, ikke, efter at dette er taget bort, indbringes med en parodisk Prætention. Fra disse Misgreb, som ikke ligge i Stykket, maae vi naturligviis see bort, naar vi ville fælde en retfærdig Dom over det, thi kun altfor ofte begaaer man den Uretfærdighed at tillægge Digterne de Feil, som Scene-Arrangementet bringer ind i deres Stykker. Et Andet derimod, som i selve Stykket kan have noget Stødende paa dette Sted, det er, at Kongen udnævner Bonden til sin Senechal. Vel er Bonden saa fornuftig at afslaa denne Udnævnelse og vende tilbage til sit rolige

Hjem; men at Kongen, der har lært at kjende og beundre ham, blot et Øieblik kan have isinde at rive ham ud af den Stilling, hvori han selv finder ham saa agtværdig, synes at tyde paa en vis Borneerthed hos Kongen, hvem det snarere maatte være om at gjøre at conservere denne plastiske republicanske Figur. Men paa den anden Side maa det indrømmes, at Kongens Bestræbelse for at overvinde netop den stærkest fremtrædende Modstand, for at forvandle netop den meest deciderede Repulsionskraft til Attraction, er en Consequens af den Overgangs-Bevægelse, som han selv har givet sit absolut monarchiske System. Da Sagen saaledes virkelig har to Hanke, hvori den kan gribes, saa tør man ikke gaae videre irette med Digteren, fordi han har foretrukket den ene, og ikke den anden.

Hvad der iøvrigt ved dette Stykke, ligesom ved alle, der ere hentede fra spanske Kilder, maa tiltale et receptivt Publicum, det er den eventyrlige Glands, som er udbredt over Hverdagslivets Begivenheder, den Romantik, som gjennemtrænger selv alle de Forhold, der i vore Tider blot ere prosaiske, og endelig det overraskende Bekjendtskab med en original Tænkemaade, med en æsthetisk Moral, der i saa Meget er grundforskjellig fra den, som udtaler sig i den nuværende dannede Verdens Sæder. For Enhver, som ikke har altfor stor Træghed i Sindet, maa al-

lerede dette Udbytte være velkomment, om aldrig fo
Andet, saa fordi det frembyder en piquant Afvexlin
ovenpaa de franske Stykkers ideligt sig gjentagent
Skildring af den nuværende Tids sædelige Forhol
og Anskuelser. Det spanske Drama bevæger sig i e
ganske anden Cyclus af moralske Begreber end d
nuværende franske, hvis Nervus rerum gerendaru
er en ung Mands Forelskelse i en gift Kone, so
har gjort et Fornuft-Parti, og hvis Dialog er m
deleret efter Bal-Conversationen. Ligesom den span
Moral i dette og i mange andre Puncter er la
strengere end den nuværende, saa er den igjen
andre Henseender langt friere, og kan ogsaa væ
det, uden at sætte sin ethiske Gyldighed til. H
som ikke har fattet denne Sammenhæng, vil altid
Betragtningen af et spansk Drama være udsat for
forvilde sig i Vurderingen af dets moralske Ba
og vil saaledes — hvis han maaskee tager de k
benhavnske Sæder til Maalestok — idelig komme
at betragte som [illegible]oralsk, hvad der efter den span
Sædelighed er fuldkommen uskyldigt. Allerede mell
franske og danske Sæder finde mangfoldige Forskj
ligheder Sted, uagtet dog den franske selskabel
Moral er den, som ligger til Grund for hele
nuværende cultiverede Europas. Saaledes, for b
at anføre et eneste Exempel, har det for vore Sæ
intet Anstødeligt, om en Herre tager en gift Da

i Haanden, og endog kysser hendes Haand; men efter franske Begreber vilde denne Frihed i Almindelighed forudsætte en større Intimitet, end Damen kunde være bekjendt, hvorimod det, naar Tilfældet fører det med sig, ikke vækker Anstød, om Herren kysser hende paa Panden, paa Kinden, eller paa Halsen, hvilket hos os vilde ansees som meget uanstændigt, medens i Frankrig det Uanstændige sættes i Berøringen med Haanden. Denne samme Anskuelse gjælder i Almindelighed hos alle romanske Folkeslag; selv mellem Mandfolk bliver en Berørelse med Haanden let en Fornærmelse, endog i de Tilfælde, hvor den efter vore Anskuelser er indifferent. Den hos Nordboerne almindelige Skik, at Mandfolk ved alle Leiligheder tage hinanden i Haanden, er derfor ukjendt i Syden, hvor det er langt almindeligere, at de til Goddag og Farvel kysse hinanden. Vel er alt Sligt Conveniens, men derfor ingenlunde uvæsenligt, thi i saadanne Sæder og Skikke hviler et heelt System af moralske Anskuelser, der alle hænge sammen med Nationens sædelige Bevidsthed. I spanske Dramer, Romaner og Noveller finder man saaledes en ganske eiendommelig Emancipation af Qvindekjønnet, ikke den moderne, trivielle, som ikke er Andet end den almindelige politiske Misfornøielse, der nu ogsaa har udbredt sine Skyer over Qvindens Himmel, og faaer hende til at pukke paa Rettigheder,

som ikke kunne forenes med den ædlere qvindelige Natur, men en poetisk, en romantisk, en eventyrlig Emancipation, der følgelig ikke er en Emancipation fra selve Qvindeligheden, men tvertimod fra de selskabelige og conventionnelle Baand, som ere til Hinder for dens frie og energiske Udvikling. Det er nemlig ikke Tøileløsheden, men Kjærligheden, dette qvindelige Evangelium, som laaner den blufærdige spanske Elskerinde den Kjækhedens Fjederham, hvormed hun svinger sig over alle Hverdagslivets Hindringer, naar det gjælder om at møde hendes Tilbeder, og især hvis hun har ham mistænkt for at være troløs. Da seer man hende, blot ledsaget af en skrøbelig Kammerpige, at drage fra det ene Hjørne af Spanien til det andet, snart i den ene, snart i den anden, snart qvindelige, snart mandlige Forklædning, snart overskridende Sierra Morenas utilgængelige Høider, snart bydende de rivende Floder Trods, uanfægtet af Røvere og plumpe Muulæsel-Drivere, altid stolende paa sin Kjærlighed, sin Uskyld og sin qvindelige Magt. Enhver, som blot har læst Don Quixote, — og den har dog vel Enhver læst — vil mindes Snese af levende Billeder, hvorpaa hiin almindelige Characteristik passer. Men selv hvor Emancipationen ikke stiger til disse yderste Grændser, gaaer dog aldrig noget Kjærlighedsforhold af uden hemmelige Stævnemøder. Spanien er Stævne-

møderne Land; man aner dem igjennem Guitarens og Romancens natlige Toner, og der gives neppe et eneste spansk Drama (af dem, som skildre de spanske Sæder), hvori dette Centralpunct for Erotiken ikke fremstilles og benyttes.

Disse Stævnemøder have en eiendommelig uddannet og bestemt Ritual, som Udlændinger neppe kunne forestille sig. Ingen spansk Pige tør være bekjendt for Andre, at hun sætter sin Elsker Stævne, og dog veed Enhver, at hun gjør det, men veed tillige, at disse Stævnemøder ere saa ærbare, ere holdte i en saa ridderlig Tone, at hendes Uskyld ikke plettes derved; men ikke desmindre er hun blameret, ifald hun overraskes af Uvedkommende. Stævnemøderne holdes derfor i Nattens Mørke eller under Forklædning; ja det er ikke ualmindeligt, at Soubretten slukker Lysene, naar Cavaleren har listet sig ind til Damen. Men man vilde tage meget feil, om man underlagde disse og lignende Træk den Betydning, som de vilde have f. Ex. i Kjøbenhavn. Forudsætningerne og de moralske Muligheder ere heelt forskjellige. De spanske Stævnemøder holdes enten „á la reja," det vil sige „ved Gitteret," nemlig ved Vinduesgitteret, altsaa omtrent som i Klostrenes Parloir; eller, naar denne Formalitet tilsidesættes, og Mødet finder Sted enten i Stuen eller i Haven, da er Kammerpigen fordetmeste tilstede; men

under alle Omstændigheder. bestaaer den gjensidi
Meddelelse kun i fornyede Kjærligheds forsikkring
og i Protestationer imod Jalousiens Beskyldninge
Det er kun Veltalenheden, som her har frit Spi
fortrolige Tilnærmelser, Berørelser, end sige Omfa
nelser, finde aldrig Sted. Man indseer let, hvo
ledes denne nationale Skik er en ligefrem Følge
hine Tiders strengere selskabelige Etiquette, thi n
omstunder kan man næsten i enhver Soiree fin
Leilighed til at sige en Dame det Samme, hvor
der dengang udfordredes ikke Mindre end et hen
meligt natligt Stævnemøde.

Med disse Bestemmelser for Øie vil man fo
staae det Eventyrlige i Rosannas Characteer, og ik
lade sig desorientere ved en fra andre Tiders
andre Nationers sædelige Bevidsthed hentet Maal
stok. Det Stævnemøde, som hun er saa hurtig
at give Kongens Marskalk, har i sig selv intet A
stødeligt; men det vilde lettere opfattes i sin ret
nationale Betydning, dersom en mere chevaleresq
Aand, en spansk Grandezza kom paa dette Sted
at hvile over Forestillingen. Imidlertid maa d
indrømmes, at Udførelsen her har en Vanskeligh
maaskee en Umulighed at overvinde. De Ord, so
Ridderen har at sige, ere nemlig ikke mange og is
ikke tilstrækkelige til at udmale hans Lidenskab.
Dialogen findes lange Pauser, foraarsagede ved de

Sang, som lyder bag Scenen; hvad der, idet Talen falder bort, skulde udfylde disse Pauser, maatte altsaa være Mimiken; men uden at tale om, at det Mørke, hvori Scenen foregaaer, er til Hinder for denne, vilde en veltalende Mimik ved denne Leilighed være en Umulighed, fordi dens Yttringer vilde komme i Strid med Stævnemødets Ritual, der ene tillader Ordet at være Lidenskabens Tolk. Her ligger altsaa i selve Situationen en practisk Modsigelse, og da en saadan ikke pleier at finde Sted hos de spanske Theaterdigtere, og allermindst i Skildringen af locale Sæder og Skikke, saa kan jeg ikke troe Andet, end at den tydske Bearbeider her har gjort en væsenlig Forandring og Forkortelse, hvorved den nationale Colorit er gaaet tabt. Forsaavidt som man nemlig tør dømme efter Analogien med lignende Situationer i andre spanske Stykker, er Scenen vistnok meget anderledes i Originalen; thi det er en ganske almindelig Situation i de spanske Dramer, at en tilfældig Sang lyder bag Scenen under Elskerens og Elskerindens Stævnemøde, men denne Sang foranlediger aldrig Pauser i Dialogen, hvorimod denne næsten tactmæssigt følger med Sangen og træffer sammen med den i Refrainet, ved selv at udtale dettes Ord eller idetmindste stemme overeens med dem baade i Følelsen og i Rimet. Paa denne Maade har det udentvivl ogsaa været her. De El-

skende have vistnok udgydt sig i en stor lyrisk Strøm af Ord, der ustandset har smeltet sammen med Sangen, baade i dens Tact og i dens Indhold. Hervet forsvinde alle indre Vanskeligheder ved Situationen, og den Vanskelighed, som nu bliver tilovers, er kun en technisk, nemlig Tilveiebringelsen af et Ensemble, der beroer paa gjensidig Overeensstemmelse mellem de her samvirkende Kræfter, og paa en stor Øvelse.

Hvad som derimod, selv fra det spanske Standpunct, maa synes ikke at kunne forsvares, det er den Fripostighed, hvormed Rosanna, inden hun har en Elsker, drager, forklædt som Adelsdame, omkring paa Gaderne i Paris, taler med fremmede Cavalerer, og modtager kostbare Presenter af dem. Heri syne man snarere at gjenkjende en af den moderne Tids letfærdigt Emanciperede, end en af Riddertidens romantiske Figurer. Men hele dette slemme Anstød ligger aldeles ikke i Stykket; det er igjen det sceniske Arrangement, som har bragt det ind. Den hele omtalte Scene foregaaer nemlig paa et Marked men det er bekjendt, at i Middelalderen vare Markederne et Slags Carnavalsfester, hvorved Mange mødte forklædte og maskerede, og hvor en friere Tone var tilladt, end den ellers brugelige. At Rosanna her møder forklædt, at hun kommer i Samtale med en hende ubekjendt Ridder, og endog mod-

tager af hans Haand en Gave, rimeligviis kjøbt iforbigaaende i en af Markeds-Boutiquerne, har en ganske anden Characteer, end som det vises paa Scenen, hvor der ikke er Spor af noget Marked eller af de derhen hørende Reqvisiter. Vistnok gaaer man ved mange Theatre meget for vidt i sin Omhu for saadanne Accessorier; men det gjælder her at kunne see, om deres Hensigt ikke er Andet end Øienlyst, eller om de udøve Indflydelse paa den rette Bedømmelse af Charactererne og Handlingen; i sidste Tilfælde maae de idetmindste tilstrækkeligen antydes, hvis ikke Scene-Arrangementet vil have Ord for ei at have forstaaet et væsenligt Moment i Digterværket.

Jeg kan ikke slutte denne Artikel, uden at meddele nogle faa Noticer om den yderst mærkelige Forfatter til dette Drama og om hans Forhold til den spanske dramatiske Litteratur i Almindelighed. Don Frey Lope Felix de Vega Carpio var født i Madrid i Aaret 1562 (to Aar tidligere end Shakspeare), og døde sammesteds i Aaret 1635 (nitten Aar sildigere end Shakspeare). Han levede under Philip den 2den, under hvis Regjering han tog Deel i den store Armada mod England, fremdeles under Philip den 3die og Philip den 4de. Han var Samtidig med Cervantes, som døde den 23de April 1616 (samme Dag og samme Aar som Shakspeare); men Lope og Cervantes, endskjøndt Samtidige og

begge i første Rang af Spaniens store Mænd, fr
stille den yderligste Contrast i deres timelige Skjæ
Lope var Lykkens Yndling i samme Grad som (
vantes syntes udkaaret af Ulykken. Den F
fandt høie Beskyttere og erhvervede sig ved sit
lents mageløse Frugtbarhed en meget betydelig
dom, som han forresten for en stor Deel anve
til goddædigt Brug; den Anden derimod var
reel Beskyttelse, levede i Armod og døde i Usse
efter at han i sit hele Liv havde kæmpet med n
alle Livets Farer og Besværligheder. Lope var
lerede i levende Live i den Grad populær, ja
gudet, at det endog blev en Talemaade at sig
Alt, hvad der i sin Art var fortræffeligt: Es c
de Lope, det vil sige: det er, som det var af
Cervantes derimod var vel læst over hele Spa
og hans Don Quixote en uudtømmelig Kild
Morskab; men vurderet efter sit sande Værd
han paa ingen Maade; han betragtedes som en
derholdende Forfatter, men nød ikke en stor Di
Anseelse. Man fortæller, at da Philip den
engang fra Vinduet i Aranjuez saae en Mand
i Haven med en Bog i Haanden, og kaste sig
Græsset under Latter, og vælte sig i det, som
han havde Krampe, sagde han: „Enten er
Menneske affindigt, eller han læser i Don Quix
Denne Anecdot beviser, hvor populær Don Q

var; men den beviser tillige dens Forfatters ringe Anseelse, da endog den Konge, der dømte saaledes om hans Værk, ikke gjorde det Mindste for Digteren, som desuden ved sine Krigsbedrifter og sit lange Fangenskab i Algier havde, foruden sin Digterære, andre ligesaa glimrende Adkomster til Forsørgelse. Da han var død, blev han begravet i Stilhed, næsten som et Fattiglem, og Ingen kjender hans Grav; ved Lopes Død derimod holdt Madrid en Sørgefest, der varede i tre Dage, og hans Ligbegængelse var saa pompøs, som om det var en kongelig Person, der var himlet. Men selv i disse skjærende Contraster findes en Art af Ligevægt. Ligesom nemlig Lope allerede af sin Samtid modtog hele sin Erkjendelse og hele sin Løn, saa var det Efterverdenen forbeholdt at vurdere Cervantes; og ligesom Lope nød hele sin Anseelse i sit eget Fædreland, saa var det ikke blot dette, men den hele cultiverede Verden, som flettede den sildige Laurbærkrands om Don Quixotes udødelige Digter.

Der gives nemlig to Veie, ad hvilke en Forfatter kan vinde Udødelighed: den ene er at gaae med sin Tid, den anden er at gaae imod den. Den Sætning staaer ligefuldt fast, at kun ved at virke paa sin egen Tid opnaaer han at virke for Evigheden, og kun igjennem hans Nationalitet gaaer hans Vei til det store cosmopolitiske Pantheon.

Men denne umiddelbare Virkning paa Tidsaldere
og Nationen kan han frembringe enten ved at slut
sig til det Bestaaende og forherlige dette i de
ideelle Forklaring, eller ved at polemisere imod d
og ligesom tvinge det til at fremskynde den Føds
som Fremtiden bereder i dets Skjød. Lope og Ce
vantes repræsentere disse to Retninger. Lope v
aldeles rodfæstet i det spanske absolute Monarc
og i den strenge Catholicisme; derfor trivedes h
saa vel i sine Omgivelser, som en Plante i sin n
turlige Jordbund; derfor var han yndet, ikke b
af Kongen og de Store, men af hele Nationen,
selv følte sig stolt ved det Bestaaende, og nød
egen Storhed under hiint dobbelte, baade verdsl
og geistlige Scepter; derfor endelig beklædte han
høi Post under Inqvisitionen, da han, efter and
Gang at være bleven Enkemand i en endnu temme
ung Alder, havde valgt den geistlige Stand, s
iøvrigt ingenlunde forhindrede ham fra at vedbl
paa sin poetiske Bane og navnlig at digte Skues
for alle Spaniens Theatre. Cervantes derim
var, ligesom Lope de Vegas „Bande," en liber
Aand midt i det absolute Monarchie, medens h
tillige var den fortræffeligste Undersaat og Stat
borger. Tillige var han en protestantisk Aand m
i det meest catholske Land, en Lutheraner und
Philip den Anden; og havde han været født i Tyd

ınd, vilde han udentvivl have sluttet sig til Refor=
ıationen og vel endog taget personlig Deel i Reli=
onskrigene. For ham gives nemlig ingen færdig
ı afsluttet Objectivitet; den frie Forskning maa
ennemtrænge Alt, Erkjendelsen er Betingelse for
ıerkjendelsen, Subjectiviteten har en uendelig Ret.
den spanske Litteratur er derfor Cervantes, hvad
n selv kaldte Lope de Vega: Un monstruo de na-
ralezza, „et Vidunder af Natur," et Phænomen,
ortil neppe nogen anden Litteratur kan fremvise
age, og det er derfor begribeligt, at han tilhører
ıropa endnu mere end Spanien.

For Udlandet er derimod Lope de Vega næsten
e bekjendt ved Andet end sin uhørte Productivitet.
ruden de 2000 Dramer, som tillægges ham, har
n endnu skrevet flere store Heltedigte i mange
ange, en Masse af Romaner, Noveller, Ecloger
lyriske Digte, hvilket tilhobe, selv naar man reg=
r Skuespillene fra, maaskee er Mere end hvad
n productiveste Forfatter i noget andet Land har
embragt. Litteratorerne have moret sig med at ud=
gne, hvor mange Millioner Linier han har skrevet,
ı hvor mange der i Gjennemsnit gaae paa enhver
ime af hans Liv. Allerede af en saa colossal Pro=
ıctivitet, der, ligesaa godt som de ægyptiske Pyra=
ider, kunde regnes til Verdens Underværker, kan
ıan slutte, at han ikke har været en critisk Aand,

saaledes som Cervantes, ja at han endog i Sel critik maa have staaet meget langt tilbage for s Efterfølger Calderon. Men hvad der manglede ha i Critik, har været ham erstattet ved en genial N tur-Instinct, som i hans heldigste Momenter h virket med større Ufeilbarhed end selv den me øvede Critik. Herved forklares en mærkværdig B givènhed i Lopes litterære Liv, en Begivenhed, s er ligesaa exempelløs som hans digteriske Frugtbarh og som jeg derfor ikke kan nægte mig at anføre.

Man maa nemlig ikke troe, at Lope nød umaadelige Popularitet uden alle Anfægtelser. H der overalt og til alle Tider har fundet Sted, s ogsaa her: Digterens berømte Navn vakte de m delmaadige Talenters Misundelse, og det Sta punct, hvorfra disse angrebe ham, var ingenlu det, hvortil deres egne Anskuelser havdeført de men kun ganske simpelt det, hvorfra de haabede, l test at komme ham tillivs. Den uhyre Fors mellem det spanske romantiske Drama og det an græske eller romerske, en Forskjel saa stor, at R lerne for dette aldeles ikke kunne finde Anvende paa hiint, blev Udgangspunctet for en yderst b neret Opposition, der bebreidede Lope, at han i s Dramer tilsidesatte de aristoteliske Regler, og i Hele forsmaaede den classiske Dannelses Frugt

hvoraf Følgen blev, at hans Skuespil vare barbariske og absurde, og maatte bringe det litterære Spanien i Miscredit hos alle cultiverede Nationer. Academiet i Madrid, som meget yndede Lope, og gjerne vilde see hans ved Angrebet krænkede Ære restitueret, men ikke selv kunde finde paa, hvorledes denne haarde classiske Nød bedst kunde knækkes, opfordrede Digteren til selv at skrive et Forsvar for sin dramatiske Poesie, og denne Opfordring fulgte Lope; men aldrig har et Forsvar paa mere forbausende Maade nedslaaet de dertil knyttede Forventninger. Det er affattet paa Vers, i Form af en Epistel til Academiet, og begynder med en versificeret Fremstilling af de tre første Capitler af den aristoteliske Poetik, hvorved Forfatteren da lægger for Dagen, at han ikke er uvidende om Reglerne for det classiske Drama. Men da han nu skal til at gjøre Rede for, af hvad Grund han da ikke følger disse Regler, saa løber hele Forsvaret ud paa, at han er nødt til at skrive smagløst og mod sin bedre Overbeviisning, fordi Publicum ikke vil have det anderledes. „Undertiden," siger han, „har jeg skrevet i Overeensstemmelse med den sande Kunsts Regler; men naar jeg seer, hvorledes Pøbel og Qvindfolk flokkes for at see hine Uhyrer af Skuespil, der ere blottede for al Sandsynlighed, og hvorledes de formelig canonisere

dette sørgelige Haandværk, da vender jeg igjen til
bage til min barbariske Skik; og derfor, naar je
skal til at skrive en Comedie, saa laaser jeg for Reg
lerne med sex Nøgler, og kaster Terents og Plaut
ud af mit Studerekammer, for at ikke det blot
Syn af Bøgerne skal hindre mig i mit Forsæt. D
har jeg kun den Kunst for Øie at vinde Mængden
Bifald; thi da det er Mængden, som betaler Sty
kerne, saa er det billigt at gjøre Mængden tilp
ved at tiltale den som en Tosse" *). Hele den
Tilstaaelse er saa utrolig, at flere Litteratorer ha
erklæret den for Ironie, og meent, at Lope blot h
villet gjøre Nar af Academiet. Men denne Fo
klaring kan neppe holde Stik. Enhver, som ud
forudfattet Mening læser den hele Epistel, vil find
at den umiskjendelig udtaler den tørreste Alvor, s
at Digteren, ifald han ikke har meent sine egne Or
maa siges at have betjent sig, ikke af Ironie, me
af Hykleri. Lettest forklares Sagen af den ovenf
givne Characteristik, nemlig af den geniale Natur
Instinct, som gjorde ham ufeilbar, naar han i s
Productivitet overlod sig til den, men som just de

---

*) Porque como las paga el vulgo, es justo
Hablarle en necio para darle gusto.

for udelukkede den reflecterende Critik, hvis Mangel da bragte ham til at deraisonnere, naar han skulde gjøre Rede for sin Digtning, og til først at blive rigtig absurd i det Øieblik, da han reducerede sig selv ad absurdum.

Betænker man nemlig, at intet Drama i den nyere Tid er nationalt i den eminente Betydning som det spanske, der umiddelbart er voxet frem af den spanske Romances Rødder, og paa ethvert Punct næret med dens Safter, saa seer man, at det er Tingenes objective Magt, som har fremkaldt netop denne Form af Dramet; og isaafald maa man sige, at Landets største dramatiske Genie endog gjør en comisk Figur, idet han ganske naivt indbilder sig, at han havde Valget imellem denne Form og en anden, at han, som var udseet til at være Organet for det nationale Dramas Udvikling, havde en saa stor Raadighed i sin Mission, at han kunde stille sig over det litterære Forsyn, der havde udsendt ham, og selv, efter at have overveiet Grundene pro et contra, faae Lov til at bestemme Banen som et Resultat af sit overfladiske Raisonnement.

Sammenligner man Lope de Vega med hans nærmeste og berømteste Efterfølger, Calderon, som blev født, endnu medens Lope levede, nemlig den 1ste Januar 1601, og som følgelig var den sjeldne Gave,

som det nye Aarhundredes Nytaarsdag bragte Spanien: da har han vistnok ikke denne store Digters dybe speculative Mystik, ikke hans glimrende Lyrik, ikke hans uforlignelige Fiinhed. Calderon har en frigjort Selv- og Verdensbevidsthed, som hos Lope endnu er tilhyllet i den geniale Instinct. Men derimod er Lope en mere practisk Dramatiker, er, idetmindste efter nuværende Begreber, mere Theater-Digter. Ere hans Dramer ikke saa udarbeidede som Calderons, saa ere de bedste af dem at betragte som en fortræffelig Torso, der gjør sit fuldstændige Total-Indtryk, om den ogsaa mangler en Arm eller et Been. Hvad han som Dramatiker endog har forud for Calderon, det er Characterernes stærkere Individualisering og en saa stor Lune og Styrke i det Comiske, at han heri endog mangengang minder om Moliere og Holberg. Vil man derfor i denne paa original Opfindelse saa fattige Tid berige vore Theatre med Skatte fra Spaniens uudtømmelige Guldminer, da gjør man i det Hele bedre i at henvende sig til Lope de Vega end til Calderon, ogsaa af den Grund, at Calderon er i alle sine Detailler saa fuldendt, at enhver Omarbeidelse af hans Værker — og en saadan er dog uundgaaelig nødvendig — bliver meer eller mindre en Forvanskning eller Ødelæggelse, om ikke for Publicum, der altid vil beholde Nok tilbage, saa

og for Den, der kjender Originalen, altsaa for Den, som skal gjøre Omarbeidelsen, og man maa næsten være haardhjertet for at kunne nænne at bringe ham paa Scenen. Hos Lope derimod er ikke denne fine Sammenhæng, som gjør enhver Forandring af det Enkelte til en Forandring af det Hele. Her er altsaa en aaben Mark for en virkelig kyndig Bearbeider; og Bearbeidelsen af „Kongen og Bonden“ er, efter al Rimelighed, en saadan, hvori ikke meget Væsenligt er gaaet tabt.

Som allerede bemærket, antage Litteratorerne, at omtrent 600 af Lopes 2000 Theaterstykker ere trykte, men de findes ikke i nogen enkelt Samling, men adsplittede i mangfoldige, af hvilke nogle ere et Udvalg af forskjellige af Lopes Skrifter, andre, ligesom vort Theater-Repertoire, et Udvalg af Theaterstykker af forskjellige Forfattere. Ligeledes ere adskillige særskilt trykte, og man finder ofte i Bibliothekerne en gammel Skindbog, indeholdende et Udvalg af forskjellige Forfatteres særskilte trykte Comedier, hvilke en Libhaber fra de Tider har samlet efter sin egen Smag og ladet indbinde samt forsyne med et skrevet Titelblad. De i Madrid, Valladolid, Amsterdam og Brüssel foranstaltede Udgaver af Lopes Dramer finder man sjeldent complette, men i det ne Bibliothek finder man nogle af Bindene, i det

andet finder man andre af dem. Paa det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn kan man, naar man explorerer alle de herhen hørende Samlinger af alle Arter, opstille 78 af Lopes Comedier, foruden endeel Mellemspil og Forspil (entremeses y loas), af hvilke nogle ere i høi Grad groteske; og mellem disse 78 Stykker findes heldigviis ikke faa af hans berømteste og bedste. Paa det kongelige Bibliothek i Paris findes en endnu større Mængde; men i min Iver for at opsøge Alt, hvad der fandtes af Calderon, forsømte jeg desværre at gjøre Fortegnelse over Lopes Værker.

Om Scribe.

1.

Scribe som Moralist.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1828. Nr. 102.)

---

lnægtelig er Scribe et ualmindeligt dramatisk Ta-nt. Hvad man især maa beundre hos ham, er den kre Tact, hvormed han opfatter ethvert Sujet; n rigtige Følelse, hvormed han veed at gribe og emhæve det Dramatiske deri, og tilbageholde det dramatiske; fremdeles hans ofte sindrige Forviklinger Opløsninger; endelig hans flydende Dialog, der, gtet den allerede i og for sig selv morer ved sin ttighed og sit lette, gratiøse Tilsnit, ikke desmindre drig stræber efter at glimre paa egen Haand, men dse — selv hvor den er meest tiltrækkende — frem-nder Handlingen, og haandhæver sin Plads i det eles Oeconomie. Hvad man derimod, ikke uden rund, kan bebreide ham, er en falsk Sentimenta-tet og en indskrænket eller misforstaaet Moral, som ar til Følge, at hans Stykker, just naar han læg-

ger det an paa at gjøre dem moralske, blive um ralske. Til begge disse Feil har allerede Kotze vant os; dog ere de hos Scribe langt mindre f dende, deels fordi han er fransk, thi en fransk F fatter tager aldrig Munden saa fuld som en ty deels fordi han har mere Smag, og veed paa behændigere Maade at glide hen over sine eg Svagheder. Den indskrænkede eller misforstaae Moral, hvorover man saa ofte har ført Klage ho Kotzebue, og som man ligeledes kan bebreide Scrib og mange andre af Nutidens Digtere (thi hos d ældre findes den Feil sjelden), er dog, trods al hvad der er skrevet imod den, ikke blevet rigtigt op lyst; især have Critikerne ikke vidst at udfinde de urimelige Princip, som ligger til Grund for den, o hvoraf den har sit Udspring. Dette Princip kan saavidt jeg indseer, kortest og tydeligst bestemmes ve følgende Sætning: „Der gives Pligter, som hav absolut Gyldighed." Det er intet Under, at Dig terne, som sjelden have studeret Moralphilosophie uden videre Undersøgelse antage en Mening, de forekommer Mange at være fuldkommen rigtig; ikk desmindre følge de undertiden en bedre Følelse nemlig naar de benytte den saakaldte Pligterne Collision som et parodisk eller comisk Stof, thi denn Collision er virkelig grundcomisk, og er allerede i si selv en træffende Parodie paa de Digtere og Philo

sopher, som tilskrive de enkelte Pligter absolut Gyldighed. Thi da der gives mange Pligter, saa er det ligefrem, at hvis alle eller blot flere af dem ere absolute, da maae de komme i Strid med hverandre, og denne Strid er blot fremkaldt ved det urigtige Princip, hvorfra man gik ud. Naar en Pligt var absolut, saa vilde den jo blive den eneste Pligt; men en saadan kunde ikke udtrykkes uden i det almindelige Bud: „Gjør Din Pligt." Vil man nærmere bestemme, hvori Pligten bestaaer, da ophæver man den absolute Gyldighed, og enhver af de enkelte Pligter gjælder derfor kun indenfor visse Grændser. Der var, som bekjendt, en Tid, da „Pligtens Stemme" spillede en betydelig Rolle saavel i Poesie, som i moralske Afhandlinger; nu veed allerede enhver begyndende Forfatter, at han hverken skal tale om Pligten eller om Dyden, men kun om det Gode; og saa pudseerligt som det synes, at der ogsaa i slige Ting kan gives Moder (thi hvo som nævner Pligten og Dyden er ikke fashionable), saa er dette dog uden tvivl meer end en Mode, og har vel sin Grund i den meer eller mindre tydelige Indsigt, at kun det Gode er absolut, men ikke Pligterne, og heller ikke Dyden i den Betydning, hvori man sædvanlig tager Ordet, nemlig: Indbegrebet af de enkelte Dyder. Een af de Dyder, som Kotzebue tilskriver absolut Værd, er Godgjørenheden; for at be-

sidde denne i det fulde Omfang maae hans He
undertiden gjøre sig til Skurke eller til Narre. M
ogsaa en anden Pligt eller Dyd, der hos sam
Forfatter spiller en betydelig Rolle, fortjener l
nærmere at betragtes, saa meget mere, som Scri
i mange af sine Stykker drager væsenlig Ford
af den.

Denne Pligt er Lydighed mod Forældre. D
træder sædvanlig i Strid med Kjærligheden. Den
Strid, som saa ofte finder Sted i Virkeligheden,
allerede af den Grund et meget godt Stof for Sk
spillet; men mærkeligt er det forskjellige Result
som de forskjellige Tiders Digtere have givet d
Medens de ældre, kraftige Comikere, Moliere
Holberg, stedse toge Kjærlighedens Parti, og i
gjorde sig mindste Samvittighed af at underst
den baade med tilladelige og utilladelige Hjelpetrop
imod hiin Pligt, hvis Magt de med det sam
fremstillede saa svag som muligt, finder man, at
nyere Digtere tage det modsatte Parti. Hos d
træder Pligten i en sentimental Contrast med Kja
ligheden. En ædel Helt eller Heltinde opoffrer
Kjærlighed for sine Forældres Villie, især naar d
ere forarmede, og han eller hun ved et rigt Pa
kan hjelpe dem paafode. Forfatterne glemme m
og meer, at ogsaa Kjærlighed er en absolut Ma

og at de Løfter, man har givet en elsket Person, kunne være ligesaa hellige, som den Lydighed, man skylder sine Forældre. Da imidlertid den digteriske Moral antager det Modsatte, saa kan dette kun forsvares paa een Maade, nemlig, at den Kjærlighed, som Digterne fremstille, svarer saalidet til Begrebet af denne Følelse, at den ikke fortjener at komme i Betragtning, hvor reellere Forhold gjøre sig gjældende. For saa vidt ere de Stykker, hvori denne Strid fremstilles, og hvori den opløses paa denne Maade, rigtig nok, hvad Skuespillet bør være, et speculum vitae, et Maleri af Tidsalderens Sæder, thi mellem Tusindes Kjærlighed er neppe een bedre værd end at opoffres, endogsaa for langt ringere Hensyn end den Lydighed, man skylder Forældre; men paa denne Maade forstaae Digterne det dog neppe, thi de gjøre sig dog Umage for at skildre Kjærligheden med de skjønneste og stærkeste Farver; men at dette ikke lykkes dem, seer man deraf, at Tilskuerne ikke føle sig frastødte ved at Kjærligheden trækker det korteste Straa, thi hvis denne Følelse virkelig var skildret med Kraft og Sandhed, saa maatte det mishage, at see den udelukket af den moralske Orden, da det dog i Virkeligheden blot kommer an paa den selv, at indtage og haandhæve sin Plads deri. De gamle Comikere skildrede Kjærlig-

heden med svage Farver, men lode den endda vind[e] Seir, hvorved de paa en Maade indrømmede, a[t] uagtet deres Skildring kun var et Udkast, erkjendt[e] de dog Gjenstanden som en absolut Magt; de Nyer[e] derimod udmale Kjærligheden med glødende Farve[r] men lade den dog komme tilkort, og gjøre derve[d] den stiltiende Tilstaaelse, at selv den sandeste Kjær[-] lighed har ingen Realitet ved Siden af de and[re] moralske Forhold.

I mange af Scribes bedste Stykker, især hans saakaldte Comédie-Vaudevilles, der skulde væ[re] Malerier af den nuværende Tidsalder og de ny[e] Interesser, fordunkles Skjønheden ved denne fat[ale] Modsætning af Pligt og Kjærlighed. Hans Yel[va] ou l'orpheline russe er ganske grundet derpaa; ogs[aa] i Le mariage de raison er Sujettet for en De[el] hentet derfra. En streng Dommer kunde gjerne kal[de] disse Stykker umoralske (tiltrods for deres dramati[ske] Fortrin), og det med langt større Ret, end d[en] hvormed man, paa et i den ældre Critik almindel[igt] Standpunct, gav f. Ex. Figaros Giftermaal [det] samme Epithet. Allerede Madame de Staël har [i] sin Bog sur l'Allemagne klaget over Skuespil-Di[g]ternes spidsborgerlige Anskuelse af Kjærligheden, [og] rost Tieck, fordi han i sine dramatiske Værker ste[dse] lader det Geniale vinde Seier over det Spidsbo[r-]

gerlige. En saa talentfuld Digter, som Scribe, burde ikke hylde den omtalte Fordærvelse. I sin Vaudeville Simple histoire har han opstillet et skjønt Mønster paa en digterisk Fremstillelse af Kjærligheden. I dette Stykke — eet af hans fortrinligste Arbeider — kommer Kjærligheden i en interessant Collision med sig selv, ikke med overdrevne Pligter og underordnede Forhold.

2.
Om Syngespillet Bruden.

(„Dagen“ 1831, Nr. 103.)

Man læser i Kjøbenhavns-Posten Nr. 96, at Texten til Syngespillet „Bruden“ er „nogetnær den usædeligste, der er bragt paa den danske Scene.“ Denne Paastand maa have noget Frappant for Enhver som veed, at Sujettet til „Bruden“ er taget af den dydige Marmontels moralske Fortælling (Conte moral): »Il le fallait«, og at Scribe, langt fra at udhæve og udmale de Puncter i Fortællingen, hvilke, ifølge Kjøbenhavns-Postens Terminologie, ere „frivole og anstødelige,“ tvertimod har tilhyllet dem saa meget som den umiddelbare Fremstilling i et Drama fordrer. I Marmontels Fortælling har en ung Militair længe staaet i en utilladelig Forbindelse med en Dame af Stand. Da han en Nat overrumples, idet han lister sig ud fra hendes Huus, og han ikke vil skade hendes Rygte, gjør han den usandfærdige Bekjendelse, at hans natlige Besøg har gjældet hendes Kammerjomfrue. Denne, en ung, uskyldig Pige, som er ham ganske

dt, bliver herved blameret og ulykkelig, saa at
en anseer det for sin Pligt at ægte hende,
ved at udslette den uforskyldte Plet, som han
paa hendes Rygte. I Syngespillet ere disse
digheder betydeligt formildede. Grev Fre-
ır været forlovet med en ung Pige, som under
raværelse, da man ansaae ham for død, har
ammerherre Saldorf. Men han elsker hende
og hun ligeledes ham; de have endnu ikke
anden efter hans Hjemkomst, og hun skriver
, for at bede ham undflye hende. Han be-
ſig ogsaa dertil, men ønsker dog een Gang
ı at tale med hende:

ı som har tændt min Lue!
ȝ vil lyde dit Ord, thi min Herſker er du.
'n kun eengang endnu
) mig dit Aaſyn ſkue!"

(Side 8).

søger hende derfor en Aften, paa en Tid, da
d, at hun er alene: men da hendes Mand
uformodet tidligt hjem, og han ikke tør vise
denne, eftersom hans Nærværelse under de
digheder vilde være mistænkelig, maa han
te sig ud af et Vindue. Da han nu over-
af Vagten, og Saldorf erfarer hans nat-
hold i Huset, siger han, at han har besøgt

Henriette, og unddrager saaledes Fru Saldorf f
en uforskyldt Mistanke, som ellers vilde v
uundgaaelig; thi ved sit natlige Ophold i Huset h
han ikke havt anden Hensigt end at erholde en A
skeds-Samtale med sin fordums Elskede; og se
denne Hensigt er mislykket, thi han har slet ikke s
hende, hvilket indlyser af hendes følgende Brev
ham, hvori hun spørger: „Hvad er det, der er fo
„gaaet i denne Nat? Man taler om en Arrestatio
hvad vil det dog sige?" (S. 16). Disse Spørg
maal kunde hun ikke gjøre, ifald hun havde s
Greven, og talt med ham, thi i saa Fald kunde h
besvare sig dem selv. Vil man altsaa dadle Scri
Arbeide, saa maa det være i æsthetisk Henseen
fordi Sujettet er blevet mindre interessant ved
større Delicatesse, som han har udbredt over P
sonernes Forhold; men at dadle det i moralsk H
seende kan ikke falde Nogen ind, uden den, h
moralske Begreber ere aldeles forstyrrede. „U
delige" ere de Stykker, hvori den moralske I
er fremstilt af saadanne Digtere, som ei ere ist
til at opfatte den. Dette Udtryk passer derfor
Werners og Müllners Skjæbnetragedier, hvori
moralske Kraft er underordnet et blindt Fatu
fremdeles paa adskillige af Kotzebues Stykker, i hv
en indskrænket Pligt fremstilles som et absolut Go
og endelig, for ogsaa i denne Henseende at næ

Scribe, paa alle de af hans Stykker, hvori Kjærlighedens Idee underordnes spidsborgerlige Hensyn, og slette Handlinger (saasom en ung Piges Ægteskab med en Person, som hun ikke elsker, og følgelig bedrager ved at ægte ham) bruges som Midler, der skulle helliges af en god Hensigt. Ved slige Bestræbelser fremstiller man det Gode som Ondt, og det Onde som Godt, og dette er vist nok usædeligt, men ikke at skildre Dyder og Laster, Fortrin og Feil, i deres naturlige Forhold, og indenfor de Grændser, som den moralske Idee selv drager omkring dem. En Digter stiller Meget til Skue, som man i Virkeligheden søger at tilhylle; men hvis dette i sig selv er usædeligt, saa er det ogsaa usædeligt at male Figurer, som ere mere blottede, end man pleier at vise sig paa Gaden og i Selskaber. Enhver, hvis Moralitet kan taale, at han gaaer paa Maleri-Udstillingen, vil ogsaa, uden Skade, kunne see „Bruden" opføres.

Som den, der paa den kongelige Theater-Directions Befaling har oversat dette Syngespil, anseer jeg mig for den nærmest Berettigede til at gjøre Publicum opmærksomt paa den Borneerthed i Anskuelse, som ligger til Grund for den omtalte Paastand.

3.

Et Par Ord

angaaende

de fortsatte Beskyldninger mod

Syngespillet „Bruden".

(Mai 1831.)

Dyden maa være slemt i Knibe, siden den søger Tilflugtssted i Kjøbenhavns-Posten. Ifald dette Blad var Organet for nogensomhelst Majoritet, der kunde fortjene Navn af Publicum, og man følgelig fra den Forvirring, som hersker i dets æsthetiske Domme, kunde slutte til en lignende Forvirring i Publicums, saa vilde det unægtelig være paa høi Tid at berigtige disse. Men da Bladet kun, som Enhver veed, er et Organ for individuelle, aldeles isolerede Meninger, som, da de endog sædvanligen fremsættes anonymt, derved endnu hastigere opløses i deres eget Intet, saa er der sjelden nogen Nødvendighed i at tage til Gjenmæle mod dets Yttringer. Hvis jeg ikke desmindre endnu replicerer paa Bladets tre sidste Artikler angaaende Syngespillet „Bruden", af hvilke den første

taer i Nr. 103, og de to andre i Nr. 106, saa
er dette fra min Side mindre til Nytte end til
rnøielse; thi da det selv i Kjøbenhavns-Posten er
ldent at see Ukyndighed og Mangel paa Dømme-
ift at fremtræde med saa yndig en Ubevidsthed som
de til denne Strid henhørende Artikler, saa vil man
e fortænke mig i, at jeg til Læsernes og min egen
oerskab endnu engang dvæler et Øieblik derved.

Scribes Syngespil „Bruden" er vist nok, som
igterværk betragtet, en temmelig overfladisk Pro-
ction; men ifølge Voltaires Regel, at enhver Art
god, undtagen den kjedsommelige, maa dog denne
rt regnes til de gode, thi Situationerne ere over-
skende, og Stykket er heelt igjennem underholdende,
at det er værdigere til Opførelse, end saadanne
peraer, som Tancred, Oberon, o. s. v., hvis dræbende
edsommelighed snarere burde udelukke dem fra denne
re, saa meget mere som Musik-Compositionen til
sse Texter udentvivl lider af samme Feil, hvorimod
ubers Composition af Bruden er en livfuld Musik,
g paa dramatisk Effect, og næsten intet Øieblik kjed-
mmelig. Da jeg imidlertid gjerne indrømmer, at
oltaires Regel er langt fra at udtømme Kunstens
ordringer, saa skulde jeg visselig ikke havt noget
nod, om en Æsthetiker havde underkastet Scribes
ufuldkomne Text en critisk Bedømmelse, og oplyst alle
Manglerne og Svaghederne deri. Kjøbenhavns-Posten

syntes at ville paatage sig dette Hverv; men hvorledes gjorde den det? Paa samme Maade som alle de, der ikke have æsthetisk Dømmekraft: den betragtede Stykket fra den moralske Side, og det var da intet Under, at dens Dom faldt ufordeelagtig ud, og at den beskyldte Stykket for „Usædelighed". For imidlertid at kunne bedømme, hvorvidt et Digterværk er sædeligt eller usædeligt, er det neppe nok at have staaet til Confirmation, thi Balles Lærebog giver ingen Oplysninger i denne Sag. Det er ikke fra Moralens men kun fra Æsthetikens Synspunct, at man kan bestemme Digterværkets Sædelighed eller Usædelighed. Tilsidesættelsen af denne ufravigelige Regel har blandt andet været Grunden til den mellem Philisterne saa almindelige Klage over Göthe, som en usædelig Digter. Om Kjøbenhavns-Posten er af samme Mening, veed jeg ikke; men saa meget veed jeg, at selv Philistere bør være consequente, og at følgelig den, som kalder „Bruden" usædelig, bør tvinges til at erklære Forfatteren til „römische Elegien" og „Wahlverwandtschaften" for Moralens Antichrist.

At Beskyldningen for Usædelighed i Texten til „Bruden" var grundet i æsthetisk Ukyndighed, søgte jeg at vise i mine i „Dagen" Nr. 103*) indrykkede Bemærkninger. Kjøbenhavns-Posten maatte nu til

*) Nærv. Bind, S. 142—145.

[a]t bevise Rigtigheden af sin Beskyldning, og dette [va]r da Formaalet for dens tre ovenanførte Gjensvar, [p]aa hvilke det, for Curiøsitetens Skyld, vel er Umagen [v]ærdt at henlede Læsernes Opmærksomhed.

Jeg havde sagt, at Scribe, i Behandlingen af [M]armontels Sujet, havde tilhyllet visse Puncter, [s]aa meget som den umiddelbare Fremstilling i et [D]rama fordrer." Ifald jeg har Ret i denne Paa[st]and, saa maa Scribe unægteligen være retfærdiggjort, [th]i hvad kan en Digter gjøre meer, end opfylde [F]ordringerne af sin Kunst? Man høre nu, hvad [Kj]øbenhavns-Posten svarer derpaa (i Nr 103): „Af [de]n Grund kan vel Intet komme Hr. Scribes Dyd [til]gode; thi ved denne Tilhylling fulgte den routinerede [T]heaterdigter jo kun et Bud af Scenens Fordringer, [fø]lgelig af Nødvendigheden." Altsaa naar en [D]igter gjør hvad der, ifølge de æsthetiske Fordringer, [er] nødvendigt, saa har han endnu ikke gjort Nok? [M]ere naivt kunde Kjøbenhavns-Posten ikke have ved[ka]ndt sig det ovenomtalte Princip: at bedømme et [D]igterværks Moralitet, uafhængigt af den æsthe[ti]ske Synspunct. At forresten den hele Artikel, ved [a]t citere mine Ord, idelig gjør sig skyldig i forsætlige [U]deladelser og Fordreielser, udentvivl for at give [E]xempler paa det „Sophisterie," som den omtaler, [e]r det neppe værdt at bemærke. Kun eet Sted kan [je]g ikke undlade at anføre. Naar jeg har kaldet det

en slet Handling at indgaae Ægteskab med en Pe
som man ikke elsker, „og følgelig bedrager," sa
denne Bestemmelse ikke anvendelig paa Grev Fred
Ægteskab med Henriette, thi hun kjender meget
hans Følelser for hende, og hans Kjærlighed
Fru Saldorf; og ifald han altsaa ikke elsker Henri
saa veed denne det, og bliver ikke bedragen.

Den anden Artikel (i Nr. 106) har den „D
at den er overmaade kort; og dog havde det ma
været dens „Pligt" at være endnu kortere; i
mindste anseer jeg det for tilstrækkeligt at besvare
første af de tre Spørgsmaal, hvoraf den beste
thi de to sidste ere af den Art, at man tydelig
det ikke kunde nytte Spørgeren, om han fik n
Svar derpaa. Men det første Spørgsmaal er
sin store Naivetet høist forlystende, og har af d
Grund Krav paa Publicums Taknemmelighed saa
som paa et Svar. Det lyder saaledes: „Fortj
tilhyllet Usædelighed Navn af Sædelighed? Mon
hyklet Dyd er værre end Udyd?" Da den Sæd
hed og Usædelighed, hvorom Forf. taler, vel
forstaaes om et Digterværks Sædelighed eller Usæ
lighed (thi om Andet har der jo ikke været Spø
maal), saa vil jeg tjene ham med at svare: Ja;
hyllet Usædelighed fortjener Navn af Sædelig
eftersom Sædeligheden, negativt betragtet, just
staaer i at tilhylle hvad det vilde være usædelig

blotte. I modsat Fald vilde det være ligesaa usædeligt, i en Forsamling af Mennesker at vise sig paaklædt, som at vise sig nøgen, thi den Paaklædte har intet Andet fremfor den Nøgne, end at han har tilhyllet sin Usædelighed. Naar en Digter vil fremstille noget Usædeligt, — og det gjør enhver Digter, thi enhver fremstiller slette, d. e. umoralske eller usædelige Personer — saa maa han tilhylle det saa meget, som Kunsten fordrer, men hverken meer eller mindre. Hvorledes Digteren derved kan beskyldes for at „hykle Dyd", denne Deel af Spørgsmaalet maa den naive Spørger see at besvare sig selv.

Men ingen af disse Artikler kan endnu i sand elskværdig Naivetet maale sig med den tredie, som kalder sig „Endnu en Stemme," og er undertegnet XY (i samme Nummer 106). Denne gode Mand — ifald det skulde være et Fruentimmer, tager jeg mine Ord tilbage — vil ligeledes bevise, at Scribes Syngespil er umoralsk, men i sin Argumentation kommer han (man skulde troe, af Vanvare) til at bevise, at nogle af Personerne i Stykket handle umoralsk. Da han i sin Artikel stedse apostropherer mig, saa fordrer Høfligheden, at jeg gjør ligesaa ved ham, og jeg vil derfor svare ham: Gode Hr. XY! Om dette Punct kunne vi saare let blive enige, thi troe ikke om mig, at jeg vil forsvare Grev Frederiks eller Hr. Saldorfs eller hans Kones Opførsel; tvert-

imod jeg misbilliger den i høi Grad; og havde
kunnet drømme om, at det var paa disse tre '
soner, men ikke paa Scribe, at De var vred,
skulde jeg strax have været af Deres Mening,
ogsaa jeg er vred paa disse Tre, og finder, a
virkelig handle i høi Grad uforsvarligt. Derfor
existerede i Virkeligheden, og jeg kjendte dem,
vilde jeg sige til dem: „Fy! I maae skamme jer no
Men denne skjønne Enighed, som saa let havde ku
tilveiebringes mellem Dem og mig, har De desv
selv forskjertset ved den sidste Affats i Deres Ar
Havde den kun været borte — og det havde vis
ikke skadet det Hele — saa vilde jeg strax have
Dem Ret; men nu siger De, at De efter D
Æsthetik (jeg gratulerer Dem til at have en, og gl
mig oprigtigt, ved at erfare det af Deres egen M
kalder dramatisk usædeligt, „hvad der i det selsk
lige Liv, efter almindelige Velanstændighedsre
vilde blive kaldt usædeligt, som f. Ex. at ville
Natten liste sig ind til en anden Mands Kone,
ville forføre, eller benytte sig af en presumeret fa
Piges Svaghed, og endelig at vanhellige Livets
ligste Forbindelse ved at gjøre den qvindelige U
til en tvetydig Gaade.“ Men Herre Gud! har Sc
da gjort noget af alt Dette? Har han om Na
villet liste sig ind til en anden Mands Kone?
han forført Nogen, eller benyttet sig af præsum

faldne Pigers Svaghed? Jeg har aldrig hørt Noget herom; forresten troer jeg det gjerne, siden De siger det; men jeg forstaaer dog ikke, hvorfor just hans Syngespil „Bruden“ af den Grund skal kaldes usædeligt, thi De vil dog vel ikke tilskrive ham de samme Handlinger, som hans Personer begaae. I saa Fald maatte De jo betragte enhver tragisk Digter som en Morder; ja Shakspeare maatte endog, alene paa Grund af sin „Romeo og Julie“, ansees for at have to Gange taget Livet af sig selv, eftersom enhver af disse Personer dræber sig.

Jeg vil ikke tale om, at ifølge XY's Definition blive alle Holbergs Stykker dramatisk usædelige, thi de indeholde baade Ord og Udtryk og hele Situationer (f. Ex. med Skjøgen i „Ellevte Juni“ og med Magdelone og Bogholderen i „den Stundesløse,“ foruden utallige andre), som „i det selskabelige Liv, efter almindelige Velanstændighedsregler, vilde blive kaldte usædelige.“ Den „Borneerthed“ (Kjøbenhavns-Posten er endnu saa lidet Selvkjender, at den protesterer mod dette Udtryk), der antager, at hvad der i Virkeligheden er lastværdigt, er ogsaa lastværdigt som poetisk Fremstilling, fortjener ingen alvorlig Omtale. Jeg vil derfor heller slutte med nogle Bemærkninger angaaende de sande moralske Fordringer til et Digterværk, og derved faae Leilighed til at møde visse Fordomme, som ikke ere ualmindelige hos Folk, der endnu

ikke have hævet sig til at bedømme Poesien fra dens eget Standpunct.

Usædelige burde man vel kun kalde de Værker, i hvilke Sædelighedens Idee krænkes. Men dette skeer ikke derved, at visse af de handlende Personer føre sig umoralsk op; det skeer kun, naar Digteren, uden at have fattet hiin Idee, tager Parti for det Slette. Derfor kan „Fornuftgiftermaalet" af Scribe vel fortjene Navn af et usædeligt, eller — om man heller vil — umoralsk Stykke, thi den gamle Generals Overdrivelse af sin faderlige Myndighed, idet han ei alene forbyder sin Søn at ægte Marie (hvilket endnu er i sin Orden), men endog overtaler denne ulykkelige Pige til at ægte Vagtmesteren, som hun ikke elsker, og det blot for derved at gjøre hendes Ægteskab med Sønnen umuligt, — denne egoistiske og tyranniske Handlemaade, hvorved han, for at befordre sin Søns Lykke, sætter to andre Individers paa Spil, har øiensynligen Digterens Bifald, og fremsættes af ham som Stykkets Moral. Det er usædeligt at betragte Ægteskab blot som en Contract, men denne usædelige Anskuelse er dybt rodfæstet i de franske Sæder. Da nu en Digter, som Scribe, skildrer sin Nations Sæder, saa kan han i mange af sine Stykker ikke undgaae at fremstille denne Usædelighed; men hvad man kunde forlange af ham, det er at han ikke selv deelte denne Anskuelse, at han tvertimod enten fremstilte den blot

m et Factum, uden at tage Parti, eller og at han te en Modvægt af den sande sædelige Anskuelse od den.

Mærkeligt er det, hvorledes alle overfladiske Kunst- nmere ere tilbøielige til at indskrænke Udtrykket ædeligt" ene og alene til de Skildringer som grunde paa Kjøns-Forholdet. Slige Folks Moral er jet kort: den bestaaer kun af det sjette Bud; de re ni behøves ikke. Overtrædelsen af dette Bud ees dog ellers ikke for den eneste eller den groveste t; de borgerlige Love straffe et Mord eller et veri i langt høiere Grad. Ikke desmindre kalde se Mennesker ikke de Stykker usædelige, i hvilke myrdes og stjæles, eller hvori en stor Synder tter Gud og tager Herrens Navn forfængeligt; rimod ethvert Stykke, som dreier sig om Forførelse r utilladelige Kjærlighedsforbindelser, strax stemples d dette Udtryk.

Hvad man har Ret til at fordre, ikke af et gterværk i Almindelighed, men af et Skuespil, som nstilles paa et offentligt Theater, det er at det rken gjennem Ørets eller Øiets Vei saarer Blu- digheden. Et Skuespil kunde gjerne fortjene at des sædeligt, paa Grund af sin Idee og den hele igjennem udviklede Anskuelse, uagtet det i enkelte tryk og Situationer var anstødeligt, ligesom det saa, uden at indeholde Noget af denne Art, kunde

kaldes usædeligt (f. Ex. Fornuftgiftermaalet); men man har Uret i at troe, at det Anstødelige blot er at søge i Skildringerne af Kjønsforholdet. Om man i et Lystspil udmalede en Forførelseshistorie lige ind til de materielleste Details, over hvilke man ellers medrette kaster et Slør, saa vilde dette ikke være mere anstødeligt, end om man i en Tragedie udmalede det Dolkestød, hvorved Helten falder, i den Grad, at man optog alle de physiske Symptomer, som finde Sted ved det dødelige Saar. Paa Scenen kan man ligesaalidt vise Tortur og Halshuggelse, som de Materialiteter, der støde Anstændighedsfølelsen i mere indskrænket Betydning; men det er ogsaa kun de materielle Details, som ere stødende; ved at undgaae disse, kan man fremstille Piinsler og Død paa den ene Side, og Forførelse og sandselig Kjærlighed paa den anden.

Denne Fordring til Skuespillet, at det ikke maa saare Anstændighedsfølelsen, er en mindre absolut Fordring, end den, at det ikke maa saare Sædelighedens Idee, thi i Begreberne om det Anstændige er meget Conventionelt, som varierer ifølge Nationerne og Tidsalbrene. Det forstaaer sig selv, at det Obscøne, saavel i Ord som i synlige Fremstillinger, er udelukket fra Scenen, men Begrebet om det Obscøne har meget forandret sig fra Aristophanes' Tider til vore. Det vilde være uanstændigt, om en nuværende

Lystspildigter betjente sig af visse af Holbergs Talemaader; og mange af denne Digters Situationer vilde det være uanstændigt, i vore Tider at bringe paa Scenen, hvorimod alt dette i Holbergs Tid neppe har været uanstændigt, og følgelig heller ikke bør støde os ved den nuværende Opførelse af hans Stykker, eftersom man ikke bør tabe af Sigte, at de ere Frembringelser fra en tidligere Tidsalder, hvis Begreber om det Anstændige vare forskjellige fra den nuværende Tids. I det Hele taget ere de hyppige comiske Allusioner paa Kjønsforholdet ikke noget Særegent hos Holberg, men have fra Arilds Tid af været alle comiske Digteres Rettighed, kun med den Forskjel, som Tiderne og Nationerne betingede.

Men denne Anstændigheds-Fordring forvexles nu ofte med Sædeligheds-Fordringen. Dette er Tilfældet hos Kjøbenhavns-Postens Kunstdommere, som, naar de dadle „Bruden" for Usædelighed, udentvivl mene, at den indeholder anstødelige Situationer. Men hvori bestaae da disse? Svaret er: I Greve Frederiks utilladelige Kjærlighed til Frue Saldorf, hans deraf følgende Besøg om Natten, og endelig i Kammerherrens Bestræbelser efter at forføre Henriette. Men man maa da være en ægte „Ferskvands-Fisk" for at opholde sig over noget af dette. De samme og lignende Motiver findes i utallige Dramer, ligefra de ældste til de nyeste Tider, ligefra Sophocles' „Ødipus,"

hvori Handlingen endog dreier sig om Incestus, i Oehlenschlägers „Hugo von Rheinberg,“ som hee igjennem er opfyldt med forbuden Kjærlighed og Fo førelse; og det er derfor vissselig en ligesaa ny, so utrolig Fordring til Skuespildigteren, at han ikke ma benytte sig af et Motiv, som i Virkeligheden er d alleralmindeligste, nemlig Kjærlighed, saavel i den normale Retning, som i dens sædvanlige Forvildelse et Motiv, som spiller en saa betydelig Rolle i d virkelige Liv, som fremdeles Enhver dagligen hc Leilighed til at iagttage, og som endog er en ideli fornyet Gjenstand for Samtalen, saa at man ka antage, at Ingen, ved at høre slige Ting omtale paa Theatret, i mindste Maade lærer noget Ny som ikke Virkeligheden allerede skulde have lært har og som han ikke hundrede Gange tilforn skulde ha hørt fra Scenen.

Hr. XY mener derimod, at da Forførelse forbuden Kjærlighed, naar man træffer dem i Virke ligheden, stemples med Navnet af Usædelighed, so kunne de heller ikke anvendes som Motiver i et Dram Der røg Göthes „Faust“ af Pinden; ja dersom Prin cipet kunde sættes igjennem, saa vilde vort Theate Repertoire blive saa mærkeligen indskrænket, at d neppe vilde blive en Snees Stykker tilovers, so kunde opføres i Saisonen. Der hører en sjeld critisk Barnlighed til saaledes at slaae Streg over

Masse af Skuespil, som deels høre til de allerbe-
ømteste, deels til dem, som oftest opføres, og sees
ed allermeest Fornøielse. Jeg vil ikke tale om Hol-
:rgs „Barselstue" og „Julestue", af hvilke det sidstes
ntrigue dreier sig ene og alene om den unge Kones
mmelige Forstaaelse med Leander, til hvem hun, i
n første Sammenkomst, siger, at der ikke er Tid til
„præludere," hvorfor hun ogsaa allerede i det an-
t Møde finder Leilighed til, uden Præludium, at
ae lige til Texten. Men hvad skal man da sige
ı „Don Juan," som, efter Leporellos Fortegnelse,
r forført 640 Piger i Italien, 231 i Tydskland,
0 i Frankrig, 91 i Tyrkiet, og 1003 i Spanien,
lket udgjør 2065 i Alt, hvori endnu ikke ere ibe-
nede Stykkets handlende Personer: Donna Anna,
nna Elvire og Zerlina?*) Den danske Oversætter

) Elvires Forhold til Don Juan skildrer hun selv i følgende Ord:

For dig jeg glemte Alt, min Stammes Ære,
Min Pagt med Gud, mit Navn, min Dyd, mit Rygte,
Den Agt, jeg nød i Klostrets stille Celler;
Alt gav jeg dig, en Skjænk af Kjærlighed.
Jeg søgte Ly i dine elskte Arme,
Som Lammet i en Stormvind hos sin Moder, o. s. v.

Zerlinas Forhold til Don Juan sees af Duetten: „Læs, Hulde, i mit Øie," og af det Skrig, hun ud-

har i Oversættelsen af Leporellos Arie noget f
mindsket Antallet, men der bliver dog vist nok fl
tilovers, end Hr. XY kan taale at tælle. Hvad f
man sige om „Figaro," hvis Sujet ganske gaaer
paa Haandhævelsen af le droit du seigneur, hvil
ogsaa er Tilfældet med „den nye Jordegodseier,"
flere Stykker? Hvad skal man endelig sige om B
letten „Søvngængersken," hvori den unge Pige befi
der sig præcis i samme Situation, som Henriette
„Bruden?"

Naar det i den Artikel i Kjøbenhavns-Poste
hvorpaa jeg svarede i „Dagen," hedder, ikke blot
Texten til „Bruden" er usædelig, men „nogetn
den usædeligste, som endnu har været bragt p
den danske Scene," saa maa man vel spørge, o
Artiklens Forfatter ikke har seet noget af de anfø
Stykker, og om han i det Hele, ved Forestillingen
de allerfleste Stykker, bliver af en pædagogisk Haa
ført udenfor Døren, hvergang der forekommer
Sted, som kunde saare hans svagelige Sædelighed
Følelse, ligesom Børn, for at de ikke skulle give

---

støder i Pavillonen. Hvad der er passeret m
Donna Anna strax før Stykkets Begyndelse,
endnu medens Ouverturen spilles, er heller ikke va
skeligt at gjætte.

til at græde, undertiden føres udenfor Logen, naar der skal affyres et Pistolskud paa Theatret.

Naar den samme Forfatter i samme Artikel henregner „Bruden" til hvad man kalder „vor Scenes franske Equivoquer og Leflespil," og endog er saa forgabet i dette Udtryk, at han ordret gjentager det i sin følgende Artikel, saa maa man vel spørge ham, hvad Navn han da har til den bekjendte Scene i „Hugo von Rheinberg," hvor der spilles paa Violoncel for de to Elskende medens de ligge i Græsset.

Dog, Kjøbenhavns-Posten er vant til at vrøvle, og jeg er vant til at forlyste mig ved dens Vrøvl. Desværre er ingen af Delene noget Nyt for Publicum.

4.

Kjøbenhavnspostens liderlige Criticus.

(Kjøbenhavns flyvende Post 1834, Interimsblade, Nr. 32.)

Anderledes end det er skeet her i Overskriften, k
man ikke vel benævne Skuespillet Aurelias Rece
sent i Kjøbenhavnsposten Nr. 233; thi ikke ald
fører han Ordene „Liderlighed, Uteerlighed, Sand
lighed, Vellyst" idelig i Munden, men saavel ha
Fremsættelse af Stykkets Indhold, som hans D
derover, og hans ved denne Leilighed udviklede m
ralske Anskuelse stempler ham som en liderlig Critic
ja — om ikke alle Julemærker slaae feil — ogs
som et liderligt Menneske. I denne sidste Form
ning bestyrkes man endydermere ved hans egen T
staaelse, at han „aldeles ikke er af de skinhell
Heldører eller pedantiske Rigorister, som i et munt
Mandfolkelaug ikke kunne høre og deeltage i
skjemtsom og lystig Samtale om alskens Ting"; i
hvad kan ikke indbefattes under „alskens Ting", is

hvor en smudsig Phantasie bestemmer Indholdet? Og desuden lader det til, at vor Criticus er ligesaa rask paa det i andre muntre Laug, som i „Mandfolkelaug“, thi han taler med stort Velbehag om „Paradisvertens Duller (sic) i Ellevte Juni“, og røber sin Erfaring i slige Sager, ved at fortælle, at naar man har med det „Slags Fruentimmer at bestille (sic), saa siger man Du til dem.

Inden jeg gaaer videre, maa jeg bede Læserne, og især Læserinderne, undskylde de mange smudsige, fra den lave Pøbel-Conversation hentede Udtryk, som allerede ere forekomne, og endnu ville forekomme. Men vee Den, fra hvem Forargelsen kommer! Og at denne ligesaalidt kommer fra Aurelia, som fra mig, der nødes til at citere Recensentens Ord, er indlysende for Enhver, som kjender Stykket, og vil sammenligne det med den „Liderliges“ Beskrivelse.

Det er et gammelt Ordsprog, at for den Rene er Alting reent. Med samme Ret kan man sige, at for den Urene er Alting ureent. Det, hvorpaa man seer med liderlige Øine, viser sig ikke i Reenhedens Glands, om det saa var Uskyldigheden selv. Det er da intet Under, at Kjøbenhavnspost-Critikens forlorne Søn, der vel sagtens er vant til at æde med Svinene, finder lutter „Smudsighed, Usædelighed og Liderlighed“ i et Skuespil, der ikke indeholder det Mindste heraf. Vel siger han, at

han „har med største Nøiagtighed fremstillet Stykket og dets Indhold, saaledes som det i sin Heelhed gestalter sig i enhver Tilskuers Forestilling.“ Men man tør vel haabe, at ikke enhver Tilskuer har en Phantasie, der leder paa slige Afveie, som den Liderliges. En vis Nøiagtighed kan man imidlertid paa en Maade ikke afdisputere ham; det er samme Nøiagtighed som Bondekarlens, der fortæller Indholdet af Axel og Valborg: han beretter meget nøiagtigt, naar enhver Person kommer og gaaer og Alt hvad der i den massiveste Bemærkelse af Ordet tildrager sig; men Tildragelsernes Betydning og indre Sammenhæng har han misforstaaet og istedenfor de virkelige Motiver hos Personerne har han substitueret andre, som ere hentede fra hans egen lave Tankekreds. Ifald den i Aurelia fremstilte Handling var en sand Tildragelse, kunde man tænke sig, at en gemeen Livree-Bærer mellem Husets Tjenere, naar han saae Personerne komme og gaa ligesom i Stykket, og i Forbigaaende hørte Noget af deres Samtaler, vilde forklare sig Sammenhængen paa samme Maade, som Recensenten, og gjøre sig de Handlendes Tanker og Sindelag anskuelige, ved paa samme Maade at oversætte dem i sine egne pøbelagtige Forestillinger. Intet Arbeide er utaknemmeligere, ja man kunde næsten sige: dummere [illegible] at fortælle Indholdet af et Skuespil; thi Dem

som man har gjort bekjendt med hele Indholdet, kjender dog aldeles ikke Skuespillet. Jeg vil derfor ikke paatage mig at fremstille Stykkets virkelige Indhold, som en Modsætning til det fingerede, da jeg er overbeviist om, at det hos Enhver, som har seet eller læst det, uden selv at medbringe den Art af Indbildningskraft, som Recensenten har medbragt, maa „i sin Heelhed have gestaltet sig“ ganske anderledes.

Kun to Momenter i Recensentens Caricatur-Fremstilling kan jeg ikke undlade at berøre, da Feilen her ikke ligger i hans Subjectivitet, men i en ligefrem urigtig Relation af Facta.

Den unge Mands Kjærlighed til Kammerpigen finder ikke Sted paa samme Tid som hans Kjærlighed til Fruen; hiin er en ældre Tilbøielighed; og den Forbindelse, hvortil den har ledet ham, er ham under de nærværende Omstændigheder til Byrde; men han veed ikke, hvorledes han skal trække sig ud af den. Bondekarlen, der fortæller Indholdet af Stykket, har formodentlig været paa Sviir under den første Act, og da han endelig kom og saae Teppet gaae op til anden Act, troede han, at det var Stykkets Begyndelse. Idetmindste er i den „nøiagtige“ Indholds-Fremstilling hele den første Act sprungen over, og der er begyndt med den anden. Sammenkomsten med Kammerpigen

anden fransk Forfatter; da hedder det strax — om end ikke altid saa skjønt udtrykt, som hos Recensenten — at vi nu skulle „gjøres bekjendte med Kundskabens forbudne Frugt, saaledes som den hentes til os midt inde fra de meest overraffinerede og fordærvede Cirkler i Frankrigs Hovedstad." Jeg gad rigtignok vide, hvorfra den hos os udbredte Overtro reiser sig: at Kjøbenhavnerne ere dydigere end Pariserne. Thi at en ung Mand har Kjærlighedshistorier med en gift Kone og med en Kammerpige, er dog maaskee ogsaa arriveret i Kjøbenhavn, og hører vel ikke til de utrolige Ting, hvorom vi Intet vide, førend vi have lært det af franske Comedier. Ifald Pariserne i deres Uddyd ere mere *raffinerede*, og vi følgelig mere raae i vor, saa er jo Fortrinet paa Parisernes Side, og de kunne altsaa tage mere Skade af os, end vi af dem. Men Tingen er, at det netop er det Raae og Gemene, som vore liderlige Dydshelte finde Behag i, hvorimod det Forfinede er dem en Afsky. Det er saaledes ikke Skildringen af de forbudne Kjærligheds-Forhold, som bringer dem til at vræle saa høit, men en Omstændighed, som i de franske Skuespil ledsager denne Skildring, nemlig: at det er ved Talent til at behage, ved personlig Elskværdighed, ved aandelige Fortrin, at Lidenskaben gjør sig gjældende, og undertiden naaer sit Maal, ikke ved raa Sandselighed; men denne Tanke er

naturligviis ærgerlig for Alle, hvis Erobringer i Kjærlighedens Rige maae indskrænke sig til dem, der kunne gjøres med en Tobakspibe i Munden eller en Billard-Queue i Haanden.

Lang og gjentagen Erfaring har lært os, hvad det er, som disse Mennesker kalde dydigt og udydigt. Ogsaa Familien Riquebourg henregner den liderlige Criticus til de liderlige Skuespil, uagtet en Mand, der vel kan siges at staae i Spidsen for vort Lands religiøse og moralske Dannelse, har (i en bekjendt Recension i Dansk Ugeskrift) høilig berømmet Stykket, og fundet det ulasteligt fra Moralitetens Synspunct. Dog, ikke blot hine Domme, ogsaa Kaliberen af de Mennesker, som fremføre dem, og disses Værdighed til at beklæde et moralsk Dommer-Embede, har Publicum omsider lært at kjende. Følgen heraf er bleven, at de moralske Betænkeligheder ved et Skuespil allerede vorde ligegyldige, om ikke latterlige for det dannede Publicum, ja endog begynde at opvække dets Væmmelse — Noget, som vistnok ikke er ønskeligt, men som meget naturligt følger af saadanne Skraaleres idelig og idelig gjentagne Ophævelser uden Grund. Det dannede Publicum kan desuden umuligt nedstige til de plumpe Ordførere, der finde Behag i det Raae. Hvo der kan skrive en saa smudsig og tilsølet Critik, som den her omtalte; hvo der kan bringe Smagløsheden den

Erklæring til Offer, at han finder større Behag i Skjøger, end i et anstændigt Fruentimmer, der et Øieblik staaer i Fare for at bukke under for sit Hjertes Magt; hvo der endog „hverken vil eller kan tvivle paa", at Fremstillingen af det Gemeneste, som et Fruentimmer kan fremstille, er en værdigere Opgave for en Skuespillerinde, end Maleriet af en qvindelig Sjæl, der sønderrives af Lidenskaben — en Saadan har allerede tabt sin Proces baade for Moralens og for Æsthetikens Domstol; han har fraskrevet sig al Ret til at tale med, baade som Moralist og som Æsthetiker.

Det er visselig ikke af Interesse for Skuespillet Aurelia, at jeg har taget til Gjenmæle, thi dette Stykke er neppe den Uleilighed værdt; det er et af Scribes mindst heldige Arbeider, et Sammensurium af allerede bekjendte Situationer og Forhold, som ere langt bedre fremstillede i hans tidligere Stykker, især i To Aar efter Bryllupet, i Riquebourg og i Et Feiltrin. For en virkelig Criticus er her sandelig Nok at rive ned paa, men den Liderlige har ikke opdaget en eneste af Stykkets mange Svagheder, og Alt, hvad han udsætter paa det, er aldeles grundløst: det er hverken „liderligt" eller „uteerligt"; disse Prædicater har derimod Recensionen udelukkende tilegnet sig selv. Ligeledes er den Paastand, at Stykket er taget af

Les liaisons dangereuses, aldeles usand; men selv om saa var, hvad gjorde det til Sagen? Syngestykket Lodoisca er hentet fra Les Avantures du Chevalier de Faublas, og er dog et meget anstændigt Stykke.

Scribe har vistnok leveret baade fortrinlige, maadelige og slette Skuespil ifleng. Umoralsk er han undertiden, men i en høiere Betydning af Ordet, der ligger udenfor de Liderliges Erfaringskreds: han er det, ligesom Kotzebue, just derved, at han altfor meget jager efter en moralsk Tendens, og saaledes kommer til at fremstille endelige, indskrænkede Pligt-Bestemmelser som det absolut Gode. Paa denne Immoralitet, eller rettere sagt, bornerede Moral, har jeg selv fremfor Alle gjort opmærksom, saavel i mit Skrift om „Bruden", som i et særskilt lille Stykke „Om Scribe, som Moralist" *); og det er i denne Forstand, at jeg har omtalt Fornuftgiftermaalet **) og Robert af Normandiet ***) som umoralske Stykker, hvilket i Grunden vil sige det Samme som upoetiske. Men om ogsaa Scribe

*) Nærv. Bind, S. 135 ff.

**) Sammesteds, og Om „Bruden", S. 10. [Ovenfor S. 154.]

***) Flyvende Post, Interimsblade, Nr. 1. Saml. Skr. VI Bd., 1861, S. 146.

kan siges, undertiden at være umoralsk i den Betydning af Ordet (og det er visselig ikke den Immoralitet, som indsees af et Publicum), da han dog næsten aldrig uanstændig; herfra bevar han ved sin Smag og sin fine Verdensdannelse, i hvilken han staaer saa uendelig høit over den n alt sit Talent i Grunden plumpe og gemene Kotzeb Mellem de af Scribes Stykker, der ere mig bekjend erindrer jeg kun eet, som jeg vilde kalde uanstænd og det er Louise, ou la Réparation. Tydsklan fineste Critiker, A. W. Schlegel — som bekjen Kotzebues ivrigste Modstander — en Mand, kjender baade det engelske, det spanske og det italien Theater bedre end nogen Anden, har ganske nyli en privat Meddelelse ytret, at Scribe er den en nuværende Dramatiker, for hvem han, som han u trykker sig, „tager Hatten af". Men vi Da kunne ikke lade være at troe (hvad de dann Tydskere ikke troe), at i Tydskland er Alting bed Derfor kommer Recensenten med det latterlige A gument: at „paa flere tydske Theatre vilde et saad Misgreb (som Opførelsen af Aurelia) neppe gjø af vedkommende Directeurer, og neppe taales Publicum." Det er imidlertid vanskeligt at f hvilke Misgreb en tydsk Theater-Directeur ikke k gjøre, og hvad et tydsk Publicum ikke kan tag Men under alle Omstændigheder, hvad kommer

os ved? Skulle de tydske Theatre maaskee være Mønstere for vort? Har da Tydskland et Theater, som er bedre end det kjøbenhavnske, eller en Theater-Litteratur (for ei at sige: dramatisk Litteratur), der endog paa det Fjerneste kan taale Sammenligning med Danmarks? Lad da Tydskerne heri rette sig efter os, ifald de (mod Formodning) have Lyst dertil; men at vi skulle rette os efter Tydskerne, i et Fag, hvori vi saa betydeligt overgaae dem, er dog sandelig den absurdeste Fordring af Verden. Enhver Skuespilven bør netop glæde sig over, at det franske Theaters Kilde ikke endnu er udtørret for os, eftersom de franske Skuespil ere næsten de eneste fremmede, som passe for vor dannede Smag, og den danske Skueplads den eneste udenfor Frankrig, som formaaer at fremstille dem; og han bør endydermere i sin daglige Morgen- og Aftenbøn tilføie det Ønske: Bevar os fra tydske Comedier og fra tydsk Skuespilkunst!

„Naar Danske og Svenske faae tydske Mænds Sæd,
„Da vee dem begge Landskab ved!“

(Kæmpeviserne, 2det Bind, S. 166.)

Idet jeg altsaa indrømmer, at Skuespillet Aurelias Indlemmelse i vort Repertoire ikke er en Gevinst for Theatret, behøver jeg dog paa den anden Side neppe at tilføie nogen Beroligelse for de „retskafne“ Forældre, som Recensenten advarer imod at

lade deres Børn see dette Stykke, thi retskafne Forældres Børn ere vistnok for uskyldige til at see Det deri, som en Liderlig har seet. Naar Denne forresten, ikke blot i Anledning af Aurelia, men i Almindelighed tilraader Forældrene, ikke at lade deres Børn „uden Valg besøge den danske Scene", da giver jeg ham Ret, og jeg har endog selv sagt det Samme*). Men det er ikke blot den danske Scene, men enhver anden, hvorom Dette gjælder og nødvendig maa gjælde; thi Theatret er, ligesaalidt som Litteraturen, alene til for Børn. Et Stykke kan være meget godt, uagtet det ikke egner sig til at sees af Børn, men isaafald er det jo simplere at lade Børnene blive hjemme, end at afvise Stykket fra Repertoiret. Billigt vilde det dog have været at erkjende, at en saadan Risico er mindre ved det danske Theater, end ved nogetsomhelst andet, thi skulde vor Theater-Censur trænge til at skærpes, da maatte det vel snarere være paa den æsthetiske end paa den moralske Side. Med langt større Grund kunde man, efter at have læst den Liderliges Critik, gjøre de retskafne Forældre opmærksomme paa, hvad „de have at vente sig for deres Børn, naar de uden

*) Om Vaudevillen, som dramatisk Digtart, Kjøbenhavn 1826, S. 74. Saml. Skr. VI Bd. 1861, S. 84.

Valg" — lade dem læse Kjøbenhavnsposten; og i denne Henseende kan det vel være passende, endnu at henvende et velmeent Ord til hiint Blads ærede Redacteur. I mange Aar var Bladet et litterært Pakhuus, hvori Enhver kunde hensætte sine Varer; først i den senere Tid har det, rigtignok i een eneste Retning, nemlig i det Politiske, antaget hvad man kalder en Farve; og en saadan — den være forresten rigtig eller falsk — er altid et betydeligt Fremskridt til det Bedre. Men det Litterære, det Æsthetiske er, især i et Land, der staaer paa det Culturtrin, som Danmark, ikke saa underordnet det Politiske, at en Redacteur, som respecterer sig selv, skulde tillade Enhver, selv den Incompetenteste, at faae sit Besyv indført. Vi have jo Blade nok, hvori den umodne Skrivesyge kan finde Afløb, og hvor dette ikke gjør videre Opsigt, eftersom det taber sig i den fælleds Rendesteen. Den Tid, da Skoledrenge, ledede af Personer, der i Critiken ikke vare Andet end de selv, forestode Kjøbenhavnspostens Theater-Critik, har man troet at være forbi, eftersom slige Ressourcer ikke synes at kunne bestaae med det høiere Formaal, som Bladet begynder at stræbe efter. Herr Secretair Liunge er jo valgbar; et uplettet Rygte maa altsaa være ham af dobbelt Vigtighed; men det er ikke aldeles gjørligt, at skille Mennesket

fra Redacteuren; og hvis der altsaa i hans Bl
skulde komme mange saadanne Smudspletter, s
de, hvormed den Liderliges Critik har bestænket d
da er det uundgaaeligt, at en svag Skygge af Pl
terne maa kastes tilbage paa ham selv.

5.

En Lænke.

(Intelligensblade 1842, Nr. 6.)

---

er den med saa megen Forventning imøde-
: Comedie, En Lænke, gaaet over Scenen,
es ikke at have svaret til Forventningen. Neppe
Stykke gjøre den Lykke, som Et Glas Vand,
et som Kunstværk udentvivl staaer høiere, da
e behandler reellere Interesser, og ikke lider
a mange Urimeligheder og Usandsynligheder.
t er begribeligt, at man tilsidst bliver kjed af
Gjentagelser af de samme indskrænkede For-
længes efter at indaande en friere og renere
d alle disse indeklemte Stue- og Sovekam-
edier kunne skjænke. Scribe har unægtelig
tjeneste at have opdaget det dramatiske Stof
Side af Livet, som den gamle Comedie ikke
nyttet; men denne Side er i sig selv langt
sund poetisk, og taaler derfor ikke de Gjen-
som den anden. Forbudne Kjærligheds-for-

hold, fremstilte fra den sentimentale istedenfor den lystige Side; Hanreier, som ikke ere latterlige Personer, men ædle og værdige; flere Fruentimmer, som slaaes om eet Mandfolk (medens den gamle Comedie fremstilte det Omvendte), — alt Dette kan være interessant for eengang eller to, men taaler ikke Gjentagelse. Overalt, for hvor mange gode Egenskaber man ogsaa roser Scribe medrette, saa maa man dog altid ende med den Baggesenske Restriction:

Men Digter er han, min Sjæl, ikke,
Og heller ingen gammel Mand.

I.

Bemærkninger ved Hr. Steen Billes saakaldte Fordanskning af Casimir Delavignes L'école des vieillards.

(1826.)

II.

Zaire.

Tragedie i fem Acter, af Voltaire.
Fordansket af H. v. B. Kiel, 1831.

(1831.)

1.

Bemærkninger ved Hr. Steen Billes saakaldte Fordanskning af Casimir Delavignes L'école des vieillards.

(Kjøbenhavns Morgenblad, 1826, Nr. 149—50.)

„Om dette Stykke kan jeg ikke sige andet mærkeligt, end at det er malet af en Kammerjunker."

Catalog over den Fredensborgske Malerisamling.

„Jeg er vis paa, at om Herren vilde gjøre Vers, han stak ud alle de Poeter og Poetinder, som ere i Byen."

Jacob von Tyboe.

At disse Bemærkninger fremtræde med et dobbelt Motto, kommer deraf, at det første ikke var udtømmende nok, thi der kan om dette Stykke siges en Deel andet mærkeligt, foruden det anførte.

I et i disse Dage udkommet Skrift: Om Vaudevillen o. s. v., af Herr. Dr. Heiberg, erklæres der en, som det synes, noget ubillig Krig imod den poetiske Dilettantisme. Især forekom det mig noget overdrevet, at Herr Doctoren betragtede denne som et Tegn paa Foragt for Poesien; tvertimod kunde det snarere synes, at den var et Tegn paa det Mod-

satte, thi at Enhver tiltroer sig poetisk Cultur, viser at Enhver anseer denne som et nødvendigt Element af sin Udvikling som Menneske, og forudsætter at Poesien æres; ligesom den Omstændighed, at Enhver tilskriver sig selv Moralitet, viser den Agtelse, hvor Moralprincipet staaer, endogsaa hos dem, som idelig overtræde det. Denne min første Idee ved Læsningen af Dr. Heibergs Skrift blev imidlertid, om ikke ganske forandret, saa dog rystet i sin Grundvol da jeg fik Herr Kammerjunker Billes saakaldte Fordanskning at see, thi saadanne „Fuskerier" som denn kunne rigtig nok undskylde en endog overdreve Harme mod vort poetiske Dilettantvæsen. Man se deraf, at vore Dilettanter ei ere bange for at bin an med de første Mestere i Kunsten, thi en saad er Delavigne, hvis Comedie udentvivl er d bedste franske Comedie, som er skreven siden Molier Tid. Men ikke blot Characteerskildringen og Han lingen hæve dette Stykke til en høi Rang; det især Dialogens flydende Lethed, Vid og Følelse, u trykt i de skjønneste Vers, der maaskee nogensin ere skrevne paa Fransk, som gjør dette Stykke til af de yndigste Lystspil, men til eet af de allervansk ligste at oversætte. Hvad skal man da tænke om Dilettant, som agter sit neppe begyndte litterære saa lidt, at han vover sig paa en Expedition, hvo ved der tør væddes tusinde mod een, at han m

brække Halsen. Man holde Oversættelsen paa hvilketsomhelst Sted sammen med Originalen, og man vil snarere troe, at den er forhollandsket end fordansket; thi den forholder sig til de franske Vers omtrent som det hollandske »Karjöle, myn Möschen, karjöle« forholder sig til de tydske Ord: „Singe, meine Muse, singe." Det første, som en Oversætter, næst efter at kjende Sprogene, maa forstaae, det er, hvad der er det Væsenlige, og hvad der er det Uvæsenlige i hans Original; men herom synes Herr Kammerjunkeren ikke at have noget Begreb, siden han har havt Hjerte til at oversætte Delavignes mesterlige Poesie i de meest fordømte Brændehuggervers. Tag den lyriske Skjønhed bort af Delavignes Comedie, og der bliver ikke nok tilbage for at udgjøre et interessant Stykke; men endnu værre bliver det, naar den lyriske Skjønhed ikke blot forsvinder, men giver Plads for Platituder og raae Tilsætninger, som forandre Charactererne, idet Personerne naturligviis lide under de Trivialiteter, som lægges i deres Mund. Naar nu en Oversættelse som denne opføres paa vort Theater, og falder igjennem, saa hedder det: „De Danske have ikke Sands for det fine Lystspil," eller: „De danske Skuespillere forstaae ikke at spille Andet end det Burleske." Men man betænker ikke, at et Stykke som dette, skrevet i saa usfel og plat en Stiil, og i saa jammerlige

Vers, vilde paa ethvert fransk Theater ikke blot f
igjennem, men blive formelig udpebet, thi disse
taales allermindst i Frankrig, og intetsteds kund
mere uforskammet anbringes, end under Cas
Delavignes Firma. Herr Kammerjunkerens
ere saa blottede for al poetisk Diction, saa fuld
grove mechaniske Bommerter, at det ei engan
værdt at anføre Exempler, eftersom den hele
er eet eneste Exempel paa litterær Courage i d
Henseende. Men sammenligner man dem endt
mere med Originalens, saa kommer det Holla
især for Dagen; og man maa medrette spørge,
Herr Kammerjunkeren har lært sin danske Con
sation, siden han betjener sig af den flaueste kjø
havnske Klubstiil, samt Lapse- og Tøsetone. He
er det Umagen værdt at anføre Exempler:

Naar Danville svarer sin Kone, som
driver hans Beskyldning for Ødselhed:

Voilà quelques motifs qui sont d'assez bon sen
Mais au moins ces diners d'eux-mêmes renaissa
Ces éternels diners qu'une fois par semaine
Un bienheureux lundi pour trente élus ramène,
Je les crois superflus —

saa fordanskes dette saaledes:

Lad gaae; du raisonnerer ei saa ilde —
Men nu det dyre Maaltid, som hver Mandag

Dig spilder trende Timer af din Dag.
For tred've Venner, som du før ei kjendte,
Saa mange Retter Mad og Viin at give,
Som til et Regiment fornødent er,
Er det ei heller overflødigt.

Dette er meer end Fordanskning, det er Localisering, men en Localisering, som ikke gjør Nationen Ære; thi hvo gjenkjender ikke heri Caricaturen af den Kjøbenhavnske Selskabstone, den, at udhæve, hvor mange Retter Mad og hvilke Vine man har faaet, samt hvorlænge man har siddet tilbords, lutter Ting, som det i Frankrig vilde være uanstændigt at lægge Mærke til. Naar nu Hortense i sin følgende Replik, hvori hun forsvarer de store Diners, siger:

Il faut avoir un jour, fixé pour recevoir
Ses prôneurs à diner, et ses amis le soir —

saa hedde disse to Linier, fordanskede og localiserede:

Man een Dag have maa til at modtage,
Til Middag, dem som tale kan derom
Den næste Dag paa tredie, fjerde Sted;
De rose først dit Bord, din Viin, din Mad,
Gaae saa til Broncerne og Porcelainet,
Og naar de have talt om Fruens Kjole,
Beskrevet hendes Smykker og Garnering,
De sige: Herren er en artig Mand. —

Om Aftenen man har til The en Cirkel
Af sine mange Venners Fruer, Døttre,
Men Huset fuldt maa være, skal det gjælde.

Her vilde salig Galeotti have gjentaget: A ce trait je reconnais mes chers Danois; thi denne Pjatten om Viin, Mad, Broncer, Porcelain, Fruens Kjole, Smykker og Garnering, hører rigtig nok til den slette kjøbenhavnske Conversation, men ikke til den gode, og endnu mindre til den fine franske Tone. Localt er det ogsaa, at Damerne først komme om Aftenen, men Delavigne trænger ikke til at forskjønnes ved en Dilettants Tilsætninger. En Oversætter, for hvem det Mesterværk, han oversætter, ikke er helligt, viser at han ei engang har forstaaet Originalen, og tilkjendegiver høit og lydeligt sin Incompetence. Det Følgende:

De nos auteurs en vogue il faut avoir l'élite,
On en fait les honneurs aux grands que l'on invite —

er en smuk Compliment til Forfatterne. Men Fordanskeren finder det nok ligesaalidt Umagen værdt at sige dem smukke Ting, som at oversætte dem rigtig, thi hos ham hedder det:

Man beder og Authores, men de bedste,
Af dem som meest i Dagens Yndest er,
De Store, som man beder, kan godt lide
At være sammen med de lærde Herrer.

Slutningen af Replikken:

L'état
N'a pas dans ses bureaux de puissance intraitable
Pour l'heureux candidat qui la courtise à table;
Protégés, protecteurs au dessert ne font qu'un:
Mais ne me parlez pas d'un protecteur à jeun.
Recevoir me fatigue, et pour être sincére,
C'est un mal, j'en conviens, mais un mal nécessaire —

hedder fordansket:

Og da der findes saare Faa i Landet,
Som ved Desserten og et godt Glas Viin
Kan staae imod, naar man vil kjæle for dem,
Man efter Bordet bliver altid enig.
Patroner, Candidater, efter Stegen,
Faaer altid samme Syn af Landets Lykke,
Financernes Bestyring, og den Maade
Et Embed bør til Folkets Tarv forvaltes.
Men en Patron, som sulten er, er stiv;
Han viger ei en Fodbred fra sin Mening.
Kort: *) skjøndt det kjeder mig, det er nødvendigt;
Jeg ønsker kun, at det var snart forbi, **)
Men nu vi holde maae til Enden ud ***).

---

*) Jo, det er rigtig nok kort.

**) Det samme ønsker vist enhver Læser af Fordanskningen.

***) Nei, Gud bevare os derfra!

Naar Hortense i sin følgende Replik forsvarer, at hun har anskaffet sig Equipage:

Visitez donc les grands durement cahoté
Sur les nobles coussins d'un char numeroté:
Vous jouerez à leur porte un brillant personnage!
Y viendrez-vous à pied? ce n'est plus de votre âge—

saa fordanskes det saaledes:

Prøv da engang Visiter kun at gjøre
I Hyrevogn — Ministrens stive Portner
Dig aabner knap en Sprække, og naar du
Er kommen ydmyg op til Forgemakket,
Du staaer en Time, og maaskee omsonst —
Men kom i egen Vogn med Jæger paa,
Saa flyve begge Fløie op med Brag,
Og inden Vognen kan faae vendt i Gaarden,
Du sidder alt ved Excellencens Side. —
At gaae til Fods ei passer til din Alder.

Hvo som siger denne Replik, maa være en Person, der ret har studeret den Effect, man kan gjøre paa Portenes, Forgemakkernes og Gaardenes Befolkning.

Madame Sinclair, en Person, som Fordanskeren scanderer Sin-clair (med raskisk Orthographie vilde dette blive: Madame Sengklæer) siger: „Kys hende, det var ret," istedetfor: Embrassez-la, c'est bien. Den samme Dame beskriver Hertugen af Elmar, som scanderes El-mar, saaledes:

Han fører sin Person saa vel, saa frit,
Hans stolte Skridt os røber strax hans Rang.
Hos ham man lære kan den fine Tone,
Hvor sidde Klæderne ei smukt paa ham?
Og Blodet gyser i mig fast af Glæde o. s. v.

Man seer heraf, at denne Hertug er en Kjøbenhavnsk Frisskyr, som sætter Næsen høit i Veiret, vist een af dem, som, den forrige Regel troe, røbe deres Rang ved at imponere Domestiker; skjøndt man af et andet Sted skulde troe, han var Controlleur ved Comedien, thi det hedder om ham:

Han skaffer dem fortræffelige Pladser.

Et gaadefuldt Menneske. Thi der siges ogsaa om ham, at hans Onkel er en Maaned *). Oldingen som Ægtemand er derimod tydeligen beskreven, thi om ham siges der: at han er født i en By (i Sjælland?), som kaldes Havreby, og endvidere:

En gammel Mand er stundom ikke dygtig,
Man gjerne troer, han duer ei til meget.

En Sandhed, som han siden bekræfter med egen Mund, ved at sige til sin unge Kone:

Ha! Utaknemlige! jeg elsked dig,
Paa Livets Vei jeg leded dig med Lempe,
Med Svaghed styred jeg enhver din Lyst.

*) Side 9.

Det sidste er maaskee sandt, men det er dog en tung Tilstaaelse, som jeg i hans Sted ikke vilde have gjort. Disse tre Linier hedde paa Fransk:

Je vous aimais, ingrate, et jusqu'à la faiblesse.

La faiblesse er kommen Fordanskeren dyrt a staae, uagtet han har brugt Lempe, efter Ordsproget: Med Lempe kan man faae Æg i en Humlesæk. Den bekjendte Kjøbenhavnske Tøse-Exclamation Gud! er her anvendt i alle Personers Mund (f. Ex „Gud, Frue!") Hvor Hortense, for at gjøre sin Man god igjen, kysser ham, siger hun: Saa! (S. 21 Overalt er embrasser stedse oversat ved kysse, og Parentheserne, som Fordanskeren har tilføiet, fo ordnes hyppige Kys, baade absolute, og paa Haande

Dette maa være nok til en Prøve. De skjøn neste lyriske Steder i Originalen har jeg ikke vill anføre, men har holdt mig til nogle Steder, hvo Conversationen er dagligdags. Skulde imidlert Nogen troe, at jeg fornemmelig har udsøgt de svag Steder i Fordanskningen, saa forbinder jeg m til, i hvilkesomhelst to sammenhængende Linier, so man vil opgive mig, at udvise lignende Platitude Misforstaaelser eller andre grove Feil. Maaskee k dog det Anførte allerede befordre Værkets Affsætnin thi det vil sikkert interessere Mange, at overbev sig med egne Øine om, hvor vidt ulitteraære Me neskers litteraære Prætensioner kunne gaae.

2.

Zaire.

Tragedie i fem Acter, af Voltaire. Fordansket af H. v. B. Kiel, 1831.

(Maanedsskrift for Litteratur, 1831.)

Naar man sammenholder denne Fordanskning af aire med de ældste Udgaver af Originalen, saa kan an ikke andet end glæde sig over de betydelige Frem-ridt, som Bogtrykkerkunsten har gjort siden Voltaires id. Papiir, Typer og Tryk gjøre det kielske Of-:in megen Ære. At erkjende Hr. H. v. B.'s Andeel denne Ære, er ikke meer end billigt, da hans For-anskning jo har givet Officinet Anledning til at se sig fra saa fordeelagtig en Side.

Betragter man derimod Fordanskningen uden enseyn paa det udvortes Udstyr, da viser dens For-old til Originalen sig noget anderledes. Det er ke Anm., som tillader sig at kalde den en „For-anskning;" det er H. v. B. selv, som har valgt dette dtryk, maaskee for derved at restituere den Betyd-ing, som det ifølge Etymologien skulde have, da orstavelsen „for" i vort Sprog stedse betegner en esenlig Forandring i Hovedbegrebet. Udtrykkene

„fortydsket,“ „forfranskęt,“ „forengelsket“ (d. e. engli-
seret) betegne saadanne Omkalfatringer, i hvilke e
Værks originale Præg er gaaet tabt. En høflig Re-
censent vil derfor hverken sige, at Zaire er fordanske
eller forvansket af Hr. H. v. B.; men naar Denn
selv, maaskee af Beskedenhed, giver sin Bearbeidelse
et af disse Epitheta, saa bør en Recensent ogsaa vær
saa høflig, ei at modsige ham.

For at sætte Læseren paa det rette Standpunct
har han i Slutningen af Fortalen erklæret, at ha
„hverken befatter sig med troe Oversættelser elle
frie Omarbeidelser.“ Saa unødvendig som den førs
Deel af denne Erklæring var, saa meget kunde vi
nok den anden trænge til et yderligere Beviis, en
det som selve „Fordanskningen“ afgiver. Vi ville
en Prøve afskrive et Par Steder af Originalen,
vedføie Fordanskningen, idet vi forsikkre, at dis
Steder ingenlunde ere valgte, for netop ved dem
vise Fordanskningens Forhold til Originalen, thi d
kunde ligesaa godt, efter uvillige Mænds Skjøn, ha
været valgt enhver anden Pagina i Bogen, enhv
anden Replik i Stykket.

I 1ste Acts 1ste Scene findes en Replik
Zaire, hvori de bekjendte Vers forekomme:

Je le vois trop: les soins qu'on prend de notre enfanc
Forment nos sentimens, nos moeurs, notre croyance

J'eusse été près du Gange esclave des faux dieux,
Chrétienne dans Paris, musulmane en ces lieux.
L'instruction fait tout; et la main de nos pères
Grave en nos faibles coeurs ces premiers caractères
Que l'exemple et le temps nous viennent retracer,
Et que peut-être en nous Dieu seul peut effacer.

Dette er saaledes fordansket (S. 9):

Vær ikke grusom, min Fatime.
Hvad ere vi, som Børn, vel andet
End Blomsterfæd for hver en Have,
I hvilken Solen os beskinner?
For Roser og for Lilier vel,
Saa mange Sprog, saa mange Navne.
Hver Gartner dyrker sine Urter,
Og dem foraedler efter Evne;
Vel ikke Urten, men dens Dyrker
Tilkommer Dadel eller Priis.
Ved Ganges Bred for falske Guder
Troskyldigen jeg havde knælet;
Christinde var i Rom jeg blevet;
Tyrkinde maatte her jeg blive.

Neppe vil Voltaire vedkjende sig Hr. H. v. B.'s "Blomsterfæd, Roser og Lilier," samt den hele udtværede Omskrivning af Originalens kraftige Udtryk. De to rhetorisk skjønne Linier

J'eusse été près du Gange esclave des faux dieux,
Chrétienne dans Paris, musulmane en ces lieux,

hvilke næsten ere blevne til et Ordsprog, gjenkjend[illegible] es neppe i Fordanskerens fire sidste Linier, af hvilke d[illegible] en tredie ender paa „jeg blevet,“ og den fjerde paa „i [illegible] eg blive,“ medens Flik-Ordet „trostkyldigen“ er trostk[illegible] l-digen indflikket paa et Sted, hvor ingen Tøddel bur[illegible] de være til Overflod.

Længere hen i samme Replik siger Zaire om d[illegible] en christelige Religion:

J'honore, je chéris ces charitables lois,
Dont ici Nérestan me parla tant de fois;
Ces lois qui, de la terre écartant les misères,
Des humains attendris font un peuple de frères;
Obligés de s'aimer, sans doute ils sont heureux.

Fordansket (S. 10):

Hvad Nerestan saa skjønt fortalte
Om Christus, som han Frelser kalder,
Og som paa Korset maatte bløde,
Mig rysted dybt; og Christi Love,
Som han ved eget Blod beseglede',
Og ei ved Blod udbrede vilde *),
Tilvisse bære Mildheds Præg.
Den ømme Broderkjærlighed,

---

*) Disse to Linier afgive et Exempel paa Fordanskerens Begreb om Antitheser.

Med hvilken de omslynge Jorden,
Tilvisse og er sjelden skjøn;
Og alle Hjerter maae vel røres,
Naar de til Enighed formanes *).

Man seer her, at Originalen fremstiller Christen-
en fra den moralske Side, og forbigaaer den
tiske; og Andet venter vel heller ikke Nogen,
ot kjender det Allermindste til Voltaires Me-
. Fordanskeren har derimod fremstillet det
atiske som Christendommens Kjerne, og tilføier
ret naivt, at den ømme Broderkjærlighed er
: „ogsaa" meget god. Hvis saadanne Omkal-
jer, der forandre en berømt Forfatters hele
endte System, endnu ei kunne kaldes frie Om-
elser," da bliver det vanskeligt at bestemme,
nan skal forstaae ved saadanne. Heldigviis har
). v. B. selv givet os Nøglen til at forklare
Gaade. Han siger, i Slutningen af Fortalen,
ın omtaler Voltaire, at han bærer Agtelse for
:en, men at denne Agtelse ikke vedkommer Fri-

---

riginalen siger ikke, at de Christne maae være rørte,
ıen at de maae være lykkelige, fordi Kjærligheden
r deres Lov. Skulde man troe, at selv en „For-
anster" kunde oversee den Betydning, som denne
:anke har i den elskende Zaires Mund?

tænkeren. Det er altsaa for at see sin Agtelse f
Digteren forhøiet, at han har fordansket et af ha
Værker paa denne Maade. Vi haabe, at hans A
telse ikke vil gaae saa vidt, at Voltaire bliver ha
Gud i Litteraturen; thi da har han rigtignok vi
sig som Fritænker imod ham.

For Dem, som endnu ikke have Nok, vil An
anføre endnu een Prøve, og dertil vælge Begyndel
af Orosmans første Replik i 1ste Acts 2den Sce

Vertueuse Zaïre, avant que l'hyménée
Joigne à jamais nos coeurs et notre destinée,
J'ai cru, sur mes projets, sur vous, sur mon amou
Devoir en musulman vous parler sans détour.
Les soudans qu' à genoux cet univers contemple,
Leurs usages, leurs droits ne sont point mon exem
Je sais que notre loi, favorable aux plaisirs,
Ouvre un champ sans limite à nos vastes désirs;
Que je puis à mon gré, prodiguant mes tendresses
Recevoir à mes pieds l'encens de mes maitresses,
Et tranquille au sérail, dictant mes volontés,
Gouverner mon pays du sein des voluptés.

Fordansket (S. 12):

Tak, min Zaire, tak for Blikket,
Som mig velkommen hjertlig *) byder!

*) Slige Germanismer, som dette Ord og det paa F
Steder forekommende „Chrift" istedenfor Christ

Og du, Fatime, hilset vær,
Som denne Ædles troe Veninde *)
Paa nogle christne Nykker nær
Paaskjønnes ogsaa dine Dyder **);
Send franske Griller til Paris,
Saa skal hos os du Intet savne.
For eder begge lad mig nu
Som Muselmand oprigtig tale,
Og høit forklare mine Ønsker.
Som Sultan vil, med mine Lige
En Hæder, som fordunkler dem,
Jeg dele ***), deres Sæder ikke.
Vor Lov og Østerlandets Skik
Indskrænke Elskovs Lyster †) ei;

---

vil Anm. kun bemærke, som et Bidrag til Afgjørelsen af den forhen omtalte Qvæstion, hvorvidt Hr. H. v. B. har fordansket Zaire.

*) Orosman er høfligere paa Dansk end paa Fransk, thi han siger dog God Dag til Folk.

**) Nu gik den danske Høflighed over til en Compliment de boeuf.

***) Det bliver en vanskelig Divisions-Opgave; thi hvorledes han end deler, saa kommer han dog til at holde for sig selv den Hæder, som fordunkler de Andre.

†) Valget af dette Udtryk viser, med hvor megen Grund Fordanskeren har udeladt det første Ord i Orosmans Tiltale: Vertueuse Zaïre.

Og Qvinders Tal kan, til Behag,
I hvert Serail multipliceres *).
Fra Elskovs Favn, os stedse aabne,
Beherskes kunne Hær og Stat.

De anførte Exempler ere tilstrækkelige til at vise, baade hvorledes Hr. H. v. B. har opfattet sin Original, og hvad Begreb han har om Dictionen i danske Vers. Exemplerne tale for sig selv, og spare Anm. en vidtløftig Afhandling. Kun følgende Sætning vil han — ikke lære Maanedsskriftets Læsere, men blot erindre dem om: Den franske Tragedies Characteer er den lyrisk-rhetoriske Diction. Af denne positive Egenskab følge alle de negative, saasom den ufuldkomne Characteertegning, den uhistoriske Opfatning af Nationerne og Tidsaldrene, o. s. v., thi naar alle Personer skulle tale det eleganteste og meest dannede Sprog, saa bliver Dictionen eensartet for alle Subjetter, og modsætter sig følgelig Skildringen af det Characteristiske ved de forskjellige Personer, Folkeslag og Tidsaldre. Disse Mangler maae tolereres, da de ere nødvendige Følger af Grund-Principet. Men anderledes forholder det sig, naar man borttager dette positive Støttepunct, thi da staae de negative Egenskaber isolerede, og antage Characteren af aabenbare

*) Som man kunde vente, følger nu Multiplicationen ovenpaa Divisionen.

:il. I Oversættelsen af en fransk Tragedie er det
·for allerede meget betænkeligt at forandre det
xandrinske Versemaal. Ganske kan det neppe af-
ffes; men den Monotonie, som det frembringer i
rske Vers, kan ophæves, naar man lader det af-
:le med kortere jambiske Linier, saaledes som Bag-
en har gjort i sin mesterlige, desværre ufuldendte
arbeidelse af „Amphitryo" efter Plautus og Mo-
:e. Men en aldeles nødvendig Betingelse er at
›olde Rimet. Uden dette taber Digtarten sin hele
aracteer. Man siger ikke det Samme i Vers som
Prosa, ikke det Samme i rimede som i urimede
rs. Hvad som i den meest lyriske Form er na-
ligt, bliver, naar denne bortfalder, affecteret og
ningsløst. Schiller og Göthe have forsøgt at over-
:te et Par franske Tragedier i vore nuomstunder
agelige femføddede Jamber uden Riim, men deres
:evvexling viser, at de siden have indseet det Skjæve
›enne Bestræbelse. Hr. H. v. B. har derimod for-
gt noget Splinternyt, idet han har valgt fiirfød-
:de Jamber uden Riim. Et uheldigere Valg kunde
n ikke lettelig have truffet, thi denne korte Versart
rdrer i de nyere Sprog nødvendigen at være rimet,
| bliver uden denne Egenskab uforbragelig. Ethvert
ldannet Øre føler det, og Anm. kan derfor spare
| at vise det af metriske Grunde, hvilket vilde op-
ge større Tid og Plads, end den hele Gjenstand,
›ortil denne Anmeldelse knytter sig, er værd.

Som bekjendt, var det Lobdes Oversættelse Zaire (udkommen 1757), der fremkaldte ikke bl Nordal Bruns Tragedier, men ogsaa Wessels „Kjæ lighed uden Strømper." Saavidt det har været An muligt at forstaae Hr. H. v. B.'s confuse Forta misbilliges heri den Kjærlighed, som de Danske ha til den Wesselske Parodie. Maaskee vil Hr. H. v. betænke sig, naar han lærer at indsee, at hans Fo danskning af Zaire er selv en Parodie paa de Stykke, paa dets Forfatter og paa den hele fran Tragedie. Det bliver saaledes vanskeligt, i dette A beide at finde et Beviis for den Agtelse, som h siger at have for Voltaire, som Digter, hvorim Vessels Parodie røber et fortroligt Bekjendtskab den franske Tragedies væsenlige Egenskaber, og saa ledes idetmindste lægger for Dagen, at han har vi Digterne den Agtelse at studere dem.

Hr. H. v. B. nærer det sanguinske Haab, at han Fordanskning ikke blot skal blive læst, (see Omslaget men endog spillet paa det kjøbenhavnske Theater, (se de sidste Ord i Fortalen). Man skulde troe, at de stakkels danske Skueplads var en af Lægerne opgive Patient, som nu enhver Kvaksalver tilbyder at hjelp paa Benene ved sit Arcanum. Hvo vil nægte de franske Tragedies Betydning i Kunsthistorien? Me dens Tid er forbi, andre Kunst-Arter have afløst de Selv i Paris er den kun en Skygge af hvad den ha været, men Nationalfølelsen holder endnu paa dem

kygge. Hertillands, hvor den aldrig har været her-
nde paa vort Theater, vilde det være den største
orstand at indføre den. Ja selv i jo høiere Grad
ın erkjender dens Værd, desto mere maa man ind-
: det Urimelige af at ville give den til Priis for
kuespillere, som ere dannede i en ganske modsat
kole. Man viser kun ringe Agtelse for Kunsten
› at antage, at man uden den nødvendige Forbe-
›else kan fatte eller udøve den i nogensomhelst Ret-
ıg. Det er den samme Bebreidelse, der i høi Grad
:ffer Hr. H. v. B., som Fordansker af en af Vol-
res Tragedier. Denne Forberedelse til Opfatnin-
ı og Fremstillingen af den franske Skoles Tra-
›ier, denne Forberedelse, som i Frankrig er Aar-
ndreders Værk, mangler aldeles hos os, hvor hver-
ı Skuespillerne vilde kunne udføre, eller Publicum
staae et Kunstværk, som falder udenfor den Ret-
ıg, hvori Begge have uddannet sig. Eet Skridt
›ere i Daarskaben: og Aeschylus og Aristophanes
ıne da ogsaa blive oversatte til Brug for den danske
kueplads. Hvad her er sagt, gjælder om virkelige
versættelser eller Omarbeidelser, om saadanne, som
Sandhed fortjene at kaldes saaledes; om parodiske
›rkvaklinger kan der naturligviis under ingen Om-
endighed være Tale.

Hr. H. v. B. er en af vore flittigste Skribenter.
:ke blot det danske, ogsaa det tydske og det franske
ungemaal maae bære Vægten af hans Productivi-

tet. Hvad de to sidste angaaer, da ansee vi os ikke beføiede til at tale deres Sag, og de kunne ogsaa af mange Grunde bedre staae imod. Men vort eget Sprog, vor egen Litteratur ere svagere, og vise sig frommere mod en gjenstridig Pen. Forsaavidt som nu Hr. H. v. B. vil være dansk Forfatter, ikke blot i den subjective Betydning, hvori Den, som fortæller sine egne private Facta, og som, naar han er færdig med denne Meddelelse, maaskee ikke har Mere at betroe Publicum, kan kaldes Forfatter, men ogsaa som Den, der vil udøve objectiv Indflydelse paa Litteraturen, være sig som Digter eller Prosaist, som Litteraturens Formerer eller dens Bedømmer, som original Forfatter eller Oversætter: saa bede vi ham betænke, at om end vor Dannebrogsfane er pludselig falden ned fra Himlen, saa skeer det Samme dog ikke med vore Skribenter. Saavel her som andensteds er Skribentlivet langt fra at bestaae i den umiddelbare Tilværelse, som enhver Flyvegrille kan opnaae; tvertimod, under enhver reel Skikkelse fremstiller det sig som et Resultat. Men et saadant finder ikke Sted uden de nødvendige Forudsætninger. Hvor disse mangle, der kunne en Forfatters Frembringelser ikke andet end bære Præg af Frivolitet og Fadaise.

I.

Indledning til en Oversættelse
af
Mérimées
Leiligheden.

(1830.)

II.

Om dramatiserede Ordsprog
i Anledning af en Oversættelse
af
Leclercqs
Den vanskelige Dag.

(1830.)

1.

Indledning til en Oversættelse af Mérimées „Leiligheden."

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 14.).

De Læsere, som kjende den flyvende Post fra dens forrige Aargange, vide, at den aldrig anvender en strengere Critik end i Valget af Oversættelser. Saa gjerne den end af og til optager Artikler, der blot ere bestemte til hvad man kalder Moerskabs-Læsning, saa skeer det dog kun, saafremt slige Artikler ere originale. I Henseende til Oversættelser gjør den strengere Fordringer: den forlanger, enten at Oversættelsen selv skal kunne betragtes som et Kunstværk, eller at den oversatte Artikel skal være af en stor Interesse for dem, som med et aandeligt Blik betragte Litteraturens Udvikling.

Der gives for Øieblikket intet Land, hvor den skjønne Litteratur befinder sig i saa frisk og ungdommeligen Udvikling, som Frankrig. I Tydskland see vi

Poesien omtrent i den Stilstand eller Tilbagega
hvori den for nogle Aar siden var i Frankrig,
som er den naturlige Følge af en forudgangen gli
rende Periode; thi det ligger i Tingens Natur,
man hviler sig saalænge paa de vundne Laurbær,
man tilsidst slumrer ind, enten i en temporair Sø
eller til den evige Hvile. Tiltrods for enkelte leve
Puncter, hvorfra der endnu udbreder sig en va
Pulsation, maa man i Almindelighed tilstaae, at
tydske Poesie sover saa haardt, at man skulde t
den nær ved den evige Søvn, thi den har fra
sidste kraftige Udviklings-Periode for det meeste
beholdt Formerne tilbage; men Begrebet, som sku
opfylde disse Former, er lidt efter lidt bortdunst
og deri bestaaer netop al Død, at Formen skiller
fra sit Begreb, ligesom Legemet fra Sjælen. —
England synes ogsaa Poesiens meest levende Udvi
ling at være forbi; de faa store Digtere, som end
forherlige den engelske Litteratur, have desuden vu
det en langt større Popularitet iblandt os, end
franske. Deels er den nyeste franske Litteratur saa
lidet udbredt her i Danmark; deels er den kun, p
Theater-Arbeider nær, saare lidet benyttet af Ove
sættere og Bearbeidere, hvilket maaskee har sin Gru
deri, at da mange flere Mennesker hertillands læ
Fransk, end Engelsk, anseer man det for mindre nø
vendigt at gjøre Publicum bekjendt med den fransk

end med den engelske Litteratur. Men betænker man, at uagtet de fleste dannede Mennesker vel have lært saa meget Fransk, at de kunne forstaae det materielle Indhold af en fransk Bog, saa gives der dog Faa, som kjende Sproget saaledes, at de uden Anstød kunne opfatte alle Nuancer i Stilen, og i det Hele den Kraft, den Fiinhed, al den Skjønhed, som findes i Behandlingen, for saa vidt denne er udtrykt i Sproget; og dog er det denne, som giver Indholdet dets Værd. Paa Grund heraf vil det ikke være upassende at gjøre den danske Læseverden bekjendt med enkelte af den nyeste franske Litteraturs Frembringelser, der især udmærke sig ved den poetiske Behandling af Stoffet og ved et stort Mesterskab i Stilen.

Mellem den nyeste Tids Digtere er Mérimée en af dem, som allermeest fortjene at kjendes. Han har et vist aandeligt Slægtskab med Tydsklands Heinrich v. Kleist (Forfatteren til Prindsen af Homburg, Michael Kohlhaas o. s. v.). I alle sine Værker frapperer han ved dristige, ja forvovne Skildringer, som vilde mislykkes for næsten enhver Anden, men som han, i Følelse af sit Genie, fatter Mod til, og lykkelig udfører. I det Fine af Udførelsen finder man, ligesom hos Kleist, en sjelden Dybde af Characteer-Studium, der ofte yttrer sig ved at behandle Detailler, som synes grebne fra Characterens betydningsløse Overflade, og derfor af de fleste andre Digtere

oversees eller forkastes som ubrugbare, medens derimod hos ham ere ligesom ved et magisk Ba sammenknyttede med Characterens skjulteste og kr tigste Drivefjedre. Hans første Værk var det saaka Théâtre de Clara Gazul, comédienne espagn (hvori, blandt andet, findes Skuespillet Les Esp nols en Dannemarc, som skildrer de spanske Tr pers Undvigelse fra Danmark under Marquis R mana i Aaret 1808). Det varede længe, før man fik at vide, hvo der var Forfatteren til d Værk; Mange troede, at det virkelig var en O sættelse af en spansk Forfatterindes Original, og F havde i Sandhed ogsaa gjort Alt for at bestyrke de Tro; thi ved sin Kundskab til spansk Litteratur spanske Characterer, og ved sit sjeldne Herredøm over Stilen havde han paa mange Steder med anbragt Tirader, der syntes oversatte fra Spa endskjøndt uoversættelige, naar man sammenholdt med de Parallelsteder af den fingerede spanske Or nal, som han af og til citerede paa Skrømt i mærkningerne. Til denne Form har Forf. nu ledes vant sig, at han endog i nærværende drama Skizze, som han dog har undertegnet med sit N ei engang har kunnet løsrive sig derfra.

Det skulde gjøre mig ondt, om en indskræ eller fordærvet Smag fandt noget Umoralsk eller stødeligt i de Skildringer, som nu skulle blive fr

førte. Vel skildrer Forf. utilladelige Forhold, og lader sine Personer yttre Tanker og Følelser, som Enhver vilde skamme sig over, og skjule; men Personerne tænke naturligviis ikke paa, at det hele Publicum hører dem. I Forfatterens Skildringer er en saa grundig Sandhed og en saa stor poetisk Kraft, at enhver Indvending derimod, hentet udenfor Kunstens Synspuncter, maa ansees som underordnet, uvedkommende og magtesløs. I Øvrigt har Oversætteren tilladt sig at modificere et Par Udtryk, der synes ham udelicate, med Hensyn paa de Personer, i hvis Mund de ere lagte, og følgelig stridende mod den Sandhed, som ellers er en af Forfatterens største Fortjenester. Forresten er det indlysende, at dette lille Drama, ligesaalidt som Forfatterens foregaaende, er bestemt til Opførelse paa noget Theater. Det er snarere at betragte som en Novelle med et saa dramatisk Liv, at Formen af sig selv bestemmer sig til den dramatiske.

Originalen findes i et af de sidst udkomne Nummere (8de Binds 5te Hæfte) af Tidsskriftet: Revue de Paris.

2.

Indledning til en Oversættelse

af

Den vanskelige Dag,

eller:

Naar Noden er størst, er Hjelpen nærmest.

Dramatiseret Ordsprog af Théodore Leclercq.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 90.)

De dramatiserede Ordsprog (proverbes dramatiques) ere, saa at sige, en ny Digtart, som den senere Tid har udviklet sig i den franske Litteratur. I Begyndelsen vare disse „Proverbes" smaa Bagateller, der kun havde det fordringsløse Formaal, at tilfredsstille den i flere Familier, især paa Landet, overhaandtagende Lyst, at forkorte Aftenerne ved Udførelsen af en lille Comedie, der dog, ifølge Modens Fordringer — thi denne Tidsfordriv blev snart en formelig Mode — maatte lade sig udføre med ringe Midler, uden betydelige Anstrengelser eller stor Tidsspilde, og selv i sin Composition maatte

llidet som muligt gjøre Fordring paa at ligne et
keligt Theaterstykke; det maatte derfor være kort,
pelt i sin Handling, ikke spænde for meget ved
rvikling og Opløsning, og undgaae de lidenskabe-
e Skildringer, hvis Fremstilling passeligere over-
es til Kunstnerne af Faget. Under disse og lig-
nde Indskrænkninger opstode naturligviis en Mængde
gateller, hvis Formaal blot var at forskaffe Sel-
bet en behagelig Aften, og som ikke gjorde For-
ng paa nogen litterær Existens. Théodore Le-
rcq var, saavidt Undertegnede veed, den Før-
som aflokkede denne Art af Smaa-Comedier en
re poetisk Side. Uden at tabe det flygtige For-
al af Øie, og idet han opfyldte alle dets nega-
: Betingelser, vidste han tillige at give Tingen en
tiv Interesse, idet han anvendte den snevre
mme som en Indfatning om smaa characteristiske
lerier af sin Nations og sin Tidsalders Sæder,
r saadanne, hvis Udvikling ytrer sig i finere og
re skjulte Træk, end dem, som ligge til Grund
: de egenlige Theaterstykker, der fordre stærkere
massivere Omrids, for at gjøre den tilsigtede
irkning. Leclercq har ved disse Arbeider erhvervet
 et betydeligt Navn i den nyeste franske Litteratur.
cribe har i nogle af sine allerbedste Vaudeviller be-
ttet det ypperlige Stof, som et eller andet af Le-
ercq's dramatiserede Ordsprog frembød. Alle denne

Forfatters Ordsprog ere samlede i en Udgave i fe. Bind, under Titel: Proverbes dramatiques pa Mr. Théodore Leclercq, hvoraf det femte Oplag udkom i Paris 1828, hos Sautelet. Det Ordsprog, hvormed vi her ville gjøre vore Læsere bekjendte, findes i 2det Bind S. 137, og hedder: La journée difficile, ou Aide-toi, le ciel t'aidera. (Oversætteren har, med Hensyn paa vor danske Talebrug, maattet give Ordsproget en noget forskjellig Nuance). Dette lille Stykke hører maaskee til dem, som bedst kunne forplantes paa dansk Grund. Det fremstiller nemlig de store Ophævelser, hvormed man i adskillige Familier paa en smagløs Maade bestræber sig for at gjøre visse Festdage behagelige, men just ved den synlige Anstrengelse og Geskæftighed foranlediger en Mængde Brøvl, som gjerne har den modsatte Virkning. Stoffet er saaledes meget anvendeligt paa vort Lands Sæder og Skikke.

Schillers og Göthes Brevverling.

(Kjøbenhavns flyvende Post 1830.)

1.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 112.)

---

dette for Litteraturen saa vigtige Værk er det
Hensigten her at give en Recension eller endog
t en Anmeldelse. Det er i et ganske andet Øie-
, at jeg under ovenstaaende Overskrift vil levere
Fra Tid til anden fortsat Række af Betragtninger,
ved at knytte sig til de i Schillers og Göthes
vexling saa frit udtalte Ideer, skulle være af
flydelse paa Bedømmelsen af vor egen skjønne
eratur. I vor æsthetiske Udvikling er endnu megen
sidighed, megen Fordom herskende; i Bedømmelsen
Digterværker eller af Kunst-Fremstillinger i Al-
deligheb, og i den umiddelbare Maade, hvorpaa
ne Bedømmelse udtaler sig i Smagen og dens
ning, mærker man kun alt for ofte, at det Uvæsen-
er lagt til Grund, og det Væsenlige overseet.
lv de i vor æsthetiske Litteratur saa diametrisk mod-
te Partier ere et Beviis paa, hvorlidet det endnu
kommet til en fast og væsenlig Idee-Basis hos

vort dannede Publicum. Men Autoriteter, som Schiller og Göthe, virke ofte afgjørende, hvor Meningerne ere deelte, og hvor Raisonnementet, som ikke altid er saa let at følge, endnu ikke vilde overbevise Alle. En Mængde vigtige Puncter, og netop saadanne, om hvilke Menings-Forskjellen i vor egen Litteratur dreier sig, komme paa Tale i Schillers og Göthes Brevvexling; og da disse to saa høitbegavede Aander ikke fremsatte deres Ideer for Publicum, men yttrede sig privat, for hinanden indbyrdes, altsaa uden al den Forberedelse, uden alle de indskrænkende Betingelser, som det offentlige Foredrag fordrer (thi under deres Brevvexling tænkte de naturligviis ikke paa, at den engang skulde blive offentliggjort), saa udtrykke de sig over alle disse Gjenstande med al den Uforbeholdenhed, som man kan ønske sig, for at erfare deres sande Mening, og selve Udtrykket bærer det friske og livlige Spoer af en øieblikkelig Stemning, medens de udtrykte Anskuelser ikke desto mindre ere Frugten af dybt Studium og modnet Overlæg.

Det er imidlertid ikke min Mening, at vort dannede Publicum skulde i stridige Puncter bestemme sig efter den blotte Autoritet, selv hvor den udøver en saa naturlig Magt, som her; thi i den Maade, hvorpaa Schiller og Göthe fremsætte deres litteraire Domme, er sædvanlig noget Overtydende; og selv hvor dette ikke maatte være aldeles tydeligt udtrykt,

ligger det dog ofte saa nær, at det med ringe Møie kan udfindes og fremhæves. Jeg vil derved have den Tilfredsstillelse, deels at kunne henvise til tidligere, af mig fremsatte æsthetiske Udviklinger, deels at kunne fremsætte nye, grundede paa de af Schiller og Göthe henkastede Ideer. Idet jeg altsaa vil uddrage af denne Brevvexling Alt hvad der i høi Grad er anvendeligt paa vor egen Litteratur, ville de meddeelte Brudstykker snart tjene til Commentar over mine egne allerede fremsatte Ideer, snart frembyde en Text, der giver mig selv Anledning til at commentere.

Jeg vil gjøre Begyndelse med Schillers og Göthes Anskuelse af den poetiske Dilettantismus. Denne Gjenstand har jeg selv havt Leilighed til at afhandle i mit Skrift om Vaudevillen. Mange have fundet den deri fremsatte Anskuelse alt for streng, og Beskyldningen alt for haard. Man vil nu see, om Schiller og Göthe ere mildere i deres Dom. Allerede i „Faust", hvor der paa Bloksbjerg opføres en Comedie, skreven af Dilettanter, og spillet af Dilettanter, lader Göthe en af Personerne sige, at det ikke undrer ham, at finde Dilettanterne paa Bloksbjerg, thi der høre de hjemme. Det er i femte Bind af Brevvexlingen, at denne Gjenstand nærmere afhandles, og jeg vil nu anføre Stederne i den Orden, hvori de følge paa hinanden, som Svar og Gjensvar mellem de to Correspondenterende:

S. 53. „Men overhovedet ville vore Arbeid-over Dilettantismen bringe os, som jeg nok forudseer, i en egen Stilling; thi det er ikke muligt, tydeligen at indsee dens Vanartigheder, uden at blive utaalmodig og uvenlig.“ 29 Mai 1799. Göthe.

S. 54. (I Anledning af et Digt af Frøk. v. Imhof): „Jeg begriber nok, at vor Dilettantindes Digt gjør Dem mindre og mindre Fornøielse, jo nærmere De betragter det. Thi ogsaa deri viser sig især Dilettantismen, at den, fordi den fremgaaer af et falsk Princip, Intet kan frembringe, som jo i det Hele er falsk, og følgelig heller ikke kan modtage nogen væsenlig Hjelp. Min Trøst er, at vi ved dette Værk jo kunne gjøre opmærksom paa dets dilettantiske Herkomst, og at vi, idet vi bevise vor Tolerance derfor, blot lægge vor Humanitet for Dagen, uden at compromittere vor Dom.“ 31 Mai 1799. Schiller.

S. 85. „Men ihvad nu ogsaa dette vil blive til, og hvad Virkning det vil have, saa vil dog vort Arbeide over Dilettantismen indtage en langt større Brede. Dette Arbeide er af største Vigtighed, og det vil være afhængigt af Omstændighederne og Tilfældet, paa hvilken Maade det tilsidst vil blive produceret. Jeg vilde ret gjerne give det en poetisk Form, for at lade det virke deels mere almindeligt, deels mere indsmigrende. Thi hvorledes i enhver Kunst baade Kunstnere og Entrepreneurer og Sælgere og Kjøbere

og Liebhabere ere druknede i Dilettantismen, det seer jeg først nu med Skræk, da vi have gjennemtænkt Sagen saa meget, og givet Barnet et Navn. Vi ville endnu engang med største Omhu gjennemarbeide vore Schemata, for derved at forsikkre os det hele Indhold, og derpaa afvente, om en god Lykke anviser os en Form, hvori vi kunne fremstille det. Naar vi engang aabne vore Sluser, saa vil det give det værste Spectakel, thi vi oversvømme med eet den hele velsignede Dal, hvori Fuskeriet saa lykkeligt har bosat sig. Da nu Fuskerens Hoved-Characteer er Incorrigibilitet,*) og denne Egenskab især i vor Tid er belemret med en ganske bestialsk Indbildskhed, saa ville de skrige, at man fordærver dem deres Anlæg, og naar Vandet er sunket, ligesom Myrer efter en Plaskregn, sætte Alt igjen i den gamle Stand. Dog, det kan ikke hjelpe. Retten maa have sin Gang.

*) Sammenlign hermed min Yttring i Recensionen over Oehlenschlägers Hrolf Krake (Maanedsskrift for Litteratur, 1ste Bind, S. 451, Saml. prof. Skr. III Bd., 1861, S. 317): „Intet Digt, selv ikke det fuldkomneste, er aldeles frit for Pletter; men det som er magtpaaliggende, er heller ikke at anvende Filen i det Uendelige, men kun at have Sands for Correcthed og Præcision. Hos en Digter, som viser Perfectibilitet i denne Henseende“ .... o. s. v.

Vi ville kun først lade vore Søer blive ret fulde, og saa paa eengang gjennembryde Dæmningerne. Det skal give en alvorlig Syndflod." 22 Juni 1799 Göthe.

S. 89. „Da man nu engang ikke kan haabe meget paa at bygge eller plante, saa er det dog allerede Noget, naar man blot kan oversvømme og nedrive. Det eneste Forhold til Publicum, som man ikke fortryder, er Krig, og jeg er meget for, at ogsaa Dilettantismen angribes med alle Vaaben. En æsthetisk Indklædning vilde sagtens skaffe denne Artikel større Indpas hos et aandrigt Publicum; men Tydskerne maa man sige Sandheden saa ligefrem som muligt; og derfor troer jeg, at man ogsaa i den udvortes Indklædning maa lade Alvorligheden herske." 25 Juni 1799. Schiller.

S. 115. „Til Artiklen om Dilettantismen have, som jeg hører, de Weimarske Herrer og Damer givet nyt Stof igaar, da et Privat-Theater aabnedes der." 19 Juli 1799. Schiller.

S. 117. „Dilettantismens Rædsler have vi i disse Dage igjen oplevet, og de ere saa meget skrækkeligere, som Folk virkelig engang imellem fuske ret net, forudsat at man tilsteder, at der skal fuskes. Men utroligt er det, hvorledes allerede ved dette eneste Forsøg den hele selskabelige Underholdning, hvori der forresten Intet er at fordærve, antager en huul,

skab og egoistisk Tournure, hvorledes al egenlig Deeltagelse i Kunstværket ophæves ved denne letsindige Reproduction." — 20 Juli 1799. Göthe.

Da der i det Ovenstaaende har været Tale om den Perfectibilitet, som adskiller Kunstneren fra Dilettanten, saa vil jeg nu anføre et Par Steder (ligeledes af femte Bind), hvor Göthe og Schiller nærmere bestemme denne Egenskab som den sande Correcthed (og herved kan jeg atter henvise til det anførte Citat af Maanedsskrift for Litteratur). Man vil heraf see, hvor megen Vægt de lægge paa den af et vist Parti foragtede Correcthed, selv om ikke deres Værker vare det bedste Beviis for deres Anskuelse i denne Henseende.

S. 141. (I Anledning af en ny Udgave af Göthes Digte). „Epigrammerne ere, hvad Stavelsemaalet angaaer, liderligst udarbeidede, men lade sig lykkeligviis allerlettest forbedre, hvorved ofte Udtryk og Mening vinde. Af de romerske Elegier har jeg udstrøget mange prosodiske Feil, og — som jeg haaber — med Held. I passioneerte Arbeider, f. Ex. Alexis og Dora, er det allerede vanskeligere; dog maa man see, hvorvidt man kan bringe det, og tilsidst skal De, min Ven, have den afgjørende Stemme. Om man ogsaa kun tildeels sætter slige Forbedringer iværk, saa

viser man dog altid sin Perfectibilitet, som og sin Respect for de Fremskridt i Prosodien, hvilke man kan nægte Voß og hans Skole.“ 7 August 17 Göthe.

S. 143. „Til de prosodiske Forbedringer i Digtene gratulerer jeg. Til den sidste Artikel i vort Schema, Fuldendelsen, hører unægtelig ogsaa denne Dyd, og Kunstneren maa heri lære noget af Punctereren. Med Stavelsemaalets Reenhed har det den egne Beskaffenhed, at det tjener til en sandselig Fremstilling af Tankens indre Nødvendighed, hvorimod en Licens mod Stavelsemaalet gjør en vis Vilkaarlighed følelig. Fra dette Synspunct betragtet, er den et stort Moment, og staaer i Berøring med de dybeste Kunstlove. — Med Hensyn paa det nuværende Tidspunct maa det glæde Enhver, som interesserer sig for den gode Smag, at Digte, som have et afgjort Kunstværd, endnu underkaste sig denne Maalestok. Saaledes bekæmpes Middelmaadigheden allerbedst; thi saavel Den, der ikke har Talent til Andet end til at gjøre correcte Vers, og blot arbeider for Øret, som ogsaa den Anden, der troer sig alt for original til at anvende den nødvendige Flid paa Metrum, blive derved reducerede til Taushed.“ 9 August 1799. Schiller. (Herefter følger en Bemærkning om det meget Ubestemte i den prosodiske Lovgivning).

Hermed kan endvidere sammenlignes det Sted i

t „Gjensvar paa Prof. Hauchs Svar," hvor Talen om Correcthed.*)

Selv om de meget omtalte Hiatus siger Göthe ıa et Sted i sjette Bind), at han med Hensyn :paa har gjennemseet sine Digte, for at bortrydde ıne Anstødssteen, overalt hvor det var muligt.

Den blinde Fanatisme, der i den Grad over-:ver den retfærdige Beundring for et udmærket :nie, at den sætter det Væsenlige og det Tilfældige, : Høiere og det Underordnede, det Bestaaende og det ·rgængelige, det Gode og det Slette i dets Frem-ingelser lige høit, har ofte været omtalt; og lige-ı ofte har Talen været om den afmægtige Bestræ-lse efter at gjøre en forbigangen Tids Poesie til t Absolute i Kunsten, og derefter at bedømme Nu-·ens Productioner. Begge Dele berøres, skjøndt n i Forbigaaende, saa dog ret mærkeligt, paa føl-nde Sted:

Sjette Bind, S. 25. (I Anledning af Herders ›rastea). „Herder daler virkelig øiensynligt, og an kunde undertiden fristes til alvorligt at spørge ; selv, om En, der nu viser sig saa uendelig triviel,

*) Flyv. Post for 1830, Nr. 37 under første Spørgsmaal a. Saml. pros. Skr. X Bd.

svag og huul, virkelig nogensinde kan have været overordentlig. Der forekomme Anskuelser i hans Bog, omtrent som man er vant til at finde dem i Politivennen (Originalen har: „im Reichsanzeiger"); og nu denne jammerlige Udkrammen af den ældre og udlevede Litteratur, blot for at ignorere det Nærværende, eller anstille ondskabsfulde Sammenligninger!" 20 Marts 1801. Schiller.

Hermed staaer ogsaa følgende Sted i Forbindelse, som ret passende kan anvendes paa hvad jeg ved forskjellige Leiligheder har kaldet et vist Parties Forstening i Anskuelsen.

Samme Bind S. 24. „Forresten sagde jeg nylig til Meyer: Vi staae i samme Forhold til den nyere Kunst, som Julian til Christendommen, kun med den Forskjel, at vi ere lidt klarere end han. Det er ret besynderligt, hvorledes visse Maader at tænke paa kunne blive almindelige, og i lang Tid vedligeholde sig, og imidlertid virkelig ansees som noget Bestaaende i den menneskelige Natur." 18 Marts 1801. Göthe.

Dette er ogsaa høist anvendeligt paa den hele traditionelle Behandling af Logik og Psychologie ifølge hvilken deels Categorier og Tænkeformer, deels den menneskelige Sjæl betragtes som noget Givet, der analyseres, som det kunde være et tilfældigt Aggregat; hvorfor ogsaa disse Videnskaber ere komne i en dyb Foragt, og medrette; thi da man virkelig ikke

lærer Noget af dem, saa gjøre de en ynkelig Figur ved Siden af de mathematiske, physiske og historiske Videnskaber, som i saa høi Grad udvide vore Kundskaber, og selv i den sletteste Behandling dog i det mindste forsyne os med Stof.

2.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 113.)

Den æsthetiske Critiker befinder sig i en vanskelig Stilling, fordi det æsthetiske System selv er saa langt tilbage i sin Udvikling, hvoraf følger, at det dannede Publicum ikke er i Besiddelse af faste, afgjorte og udisputeerlige Grundsætninger, fra hvilke man kunde gaae ud i sin Undersøgelse. Denne Vanskelighed, som jeg i mine critiske Afhandlinger stedse har havt for Øie, har jeg udtrykkelig omtalt i mit „Svar paa Hr. Prof. Oehlenschlägers Skrift,"*) hvor det hedder: „Seer jeg imidlertid, ved Slutningen af Afhandlingen, tilbage paa dette" (nemlig det æsthetiske System), „saa kan jeg ikke nægte, at det jo foruroliger mig noget, at jeg, som dog blot vilde træde critisk op, er gaaet saa dogmatisk tilværks, at jeg har fremstillet et Udkast til en heel Æsthetik af Poesien, et Udkast som selv kan give Anledning til megen Critik. Imidlertid bør dog, ved

*) Fl. Post, 1828, Nr. 16. Pros. Skr. 1861, III Bd., S. 276.

nøiere Overveielse, denne Omstændighed ingenlunde forurolige mig, thi jeg maatte, inden jeg begyndte min Afhandling, have vidst, at det i den jammerlige Forfatning, hvori Æsthetiken som Videnskab befindt sig, neppe var muligt at beraabe sig paa en eneste Sætning, som afgjort, og at følgelig Alt maatte gjøres om, ligefra Begyndelsen." — Schiller har, som Critiker, følt den samme Vanskelighed, hvilket man seer af følgende Sted i Brevvexlingen:

Første Bind, S. 36. „Maaskee vil det interessere Dem, at læse en Recension, jeg har skrevet over Matthisons Digte, og som staaer i det Nummer af Allgemeine Litteraturzeitung, som udkommer i denne Uge. Ved det Anarchie, som endnu bestandig hersker i den poetiske Critik, og ved den totale Mangel paa objective Smagslove, befinder Kunstdommeren sig bestandig i stor Forlegenhed, naar han vil understøtte sine Paastande med Grunde; thi der gives ingen Lovbog, hvorpaa han kunde beraabe sig. Vil han være ærlig, saa maa han enten ganske tie stille, eller (hvad heller ikke er saa godt) paa eengang være Lovgiver og Dommer. Jeg har i hiin Recension grebet det sidste Parti; med hvilken Ret eller med hvilket Held, det vilde jeg helst høre af Dem."
7 Septbr. 1794. Schiller.

Hvad Schiller saaledes yttrede i Aaret 1794, det gjælder næsten uforandret den Dag endnu, thi

Æsthetiken, som philosophisk Videnskab betragtet, har siden hiin Tid gjort saa godt som ingen Fremskridt, endskjøndt Jean Paul, Brødrene Schlegel (især den yngre), og Tieck have bidraget meget til at ordne Videnskabens Stof, og til at tænde et nyt Lys over enkelte af dens Partier. Men alle disse Forfatteres Mangel deels paa philosophisk Genie, deels paa philosophisk Dannelse, deels paa begge Dele, er Skyld i, at de dog forstørstedelen kun have leveret Brudstykker, som ere construerede ved udvortes Flid og Anstrengelse, men ikke fremgaae af den speculative Idee. Jean Paul er i sin „Vorschule der Aesthetik“ en genial Drømmer, og det er saaledes ganske afhængigt af Tilfældet, om de Lærdomme, han fremsætter, ere sande eller absurde, thi Bogen har ikke Spoer af videnskabelig Methode. Tieck er endda den, hos hvem man snarest finder en væsenlig Total-Anskuelse, thi hans Genialitet og store Øvelse have erhvervet ham et vist practisk Blik, hvorved han som oftest træffer det Rigtige, og endda gaaer temmelig dybt ind i Sagen, uden dog at skjænke Andet end Brudstykker, der med alt det ret vel lode sig forene til et Heelt, uagtet han selv ikke er istand til at gjøre det. A. W. Schlegel har leveret vigtige Bidrag, for saa vidt som den blot historiske Betragtning kan forskaffe dem. F. Schlegel er den, som meest har indladt sig paa det philosophiske Princip, men han har forbet-

meste kun lagt sin Incapacitet til slige Undersøgelser for Dagen. Et hermed overeensstemmende Sted af Brevvexlingen fortjener at anføres:

Femte Bind, S. 283. „Hermed følger en ny Journal, som er bleven mig tilsendt, og hvoraf De til Deres Forundring vil see de Schlegelske Ideers Indflydelse paa de nyeste Kunstdomme. Det er ikke til at afsee, hvad der skal blive af dette Væsen; men hverken for Frembringelsen selv eller for Kunstfølelsen kan denne hule, tomme Grimaceren være til noget Udbytte. De vil undres over at læse deri: at den sande Produceren i Kunsterne maa være ganske bevidstløs, og at man især regner det Deres Genie til et stort Fortrin, at handle ganske uden Bevidsthed. De har altsaa megen Uret i, saaledes som hidtil, ufortrødent at stræbe efter at arbeide med den størst mulige Besindighed, og gjøre Dem Deres Proces klar. Naturalismen er det sande Tegn paa Mesterskab, og saaledes har Sophocles arbeidet." 28 Juli 1800. Schiller.

Det Vigtigste, som den philosophiske Æsthetik har at opvise siden Schillers Tid, er udentvivl Solgers Forelæsninger, som en af hans Tilhørere har udgivet efter hans Død, ved Hjelp af sine Collegiehæfter, unægtelig det meest tilfredsstillende af Solgers philosophiske Skrifter. Men et virkeligt Fremskridt vil Æsthetiken ikke gjøre, førend den slutter sig til den

i vor Tid udviklede philosophiske Anskuelse, som nu i alle Forhold udbreder sig med saa stor en Magt, at det snart ikke længer vil gaae an for nogen Videnskabsmand at ignorere den.

Theater og Publicum ere to Momenter af een og samme Idee, der betinge hinanden gjensidigen. Saa meget bedre kan man under samme Rubrik anføre nogle Bemærkninger over begge Gjenstande, til hvilke vi forresten oftere ville komme tilbage, da Brevvexlingen indeholder Meget herom, thi Göthe var, som bekjendt, Directeur for Hoftheatret i Weimar, og Schiller hans bestandige Consulent, hvem han endog ofte, i sin Fraværelse og under andre Forhindringer, overlod den hele active Bestyrelse.

Femte Bind, S. 273. (Dette er skrevet fra Leipzig, hvor Göthe dengang opholdt sig en kort Tid). „I Theatret vilde jeg ønske, at De blot var nærværende ved een eneste Forestilling. Naturalismen og et løst, uoverlagt Væsen, saavel i det Hele, som i det Enkelte, kan ikke gaae videre. Af Kunst og Anstand intet Spor. En Wiener-Dame sagde meget træffende: Skuespillerne bære sig dog ganske og aldeles ad, som om der slet ingen Tilskuere vare. Ved de Flestes Recitation og Declamation bemærker man ikke paa det Fjerneste den Hensigt, at ville forstaaes.

Deres Venden=Ryg mod Tilskuerne, deres Talen m[illegible] Baggrunden er der ingen Ende paa. Saaledes fr[illegible] fare de i den saakaldte Natur, indtil de paa bet[illegible] lige Steder strax falde til den meest overdrevne Maneer. — Men Publicum, saaledes som det nu engang er, maa jeg lade vederfares Ret: det er yderst opmærksomt: man finder ikke Spoer af Forkjærlighed for nogen Skuespiller, hvilket rigtignok ogsaa vilde være vanskeligt. Man applauderer ofte Forfatteren, eller snarere det Stof, som han behandler, og Skuespilleren erholder sædvanlig kun ved det Overdrevne et lydeligt Bifald. Dette er, som De seer, lutter Symptomer paa et rigtignok uforderbet, men ogsaa udannet Publicum, saaledes som en Messe kjører det sammen." 4 April 1800. Göthe.

Disse faa Ord af Göthe ere talte de profundis, og kunde afgive Stof til hele dramaturgiske Afhandlinger. Hvad han kalder Skuespillernes Naturalisme, og som man ogsaa kunde kalde deres Negligence mod Publicum (et Udtryk, som Wiener=Damens Yttring retfærdiggjør), har sin Grund i en overdreven Bestræbelse efter Illusion, der vel er et væsenligt Princip, men, som ethvert saadant, har sin bestemte Grændse; hvorimod den modsatte Bestræbelse, nemlig at forringe Illusionen, ved mere umiddelbart at henvende sig til Tilskuerne, frembringer, hvor den gaaer for vidt, hvad man (i det mindste hos Damerne)

kalder Coquetteren med Publicum. Begge disse Bestræbelser maae gjensidigen modificere hinanden, thi hvor en af dem mangler, er Fremstillingen ufuldkommen. Med Hensyn paa Illusionens Princip behøver Nødvendigheden ikke her at deduceres, thi at Skuespillet skal være naturligt og illudere, er Noget, hvorom vel Alle ere enige. Men ved Siden af denne objective Fordring, hvis Nødvendighed forstaaer sig af sig selv, bør man ikke oversee det subjective Moment, som Skuespillet, ifølge sin Natur, tillige indeholder, og som aldrig ganske kan eller bør forsvinde deraf. Skuespillerne maae paa ingen Maade bære sig ad, som om de ganske ignorerede Publicums Nærværelse. Publicum selv fordrer denne Opmærksomhed, og medrette. Den hele sceniske Levemaade (om man saa tør kalde den) sanctionnerer denne Fordring. Det er paa Grund af denne, at Skuespillerne ikke uden Nødvendighed vende Ryggen til Publicum, at de træde saa langt hen i Forgrunden, som muligt, og tale ud imod Tilskuerne, thi selv den Tydelighed, som herved vindes, er ikke alene nødvendig for Illusionen, men ogsaa for den skyldige Opmærksomhed mod et forsamlet Publicum. Herhen hører fremdeles, at Skuespillere og Skuespillerinder optræde i elegantere Costumer, end der behøves for den blotte Illusion eller Naturlighed; og omendskjøndt ogsaa dette kan overdrives paa Illusionens alt for

store Bekostning, saa er det dog indenfor en
Grændse rigtigt, eftersom Skuespillet endnu bestan
bærer Præget af en selskabelig Fornøielse, og
Spillende jo vise sig i det størst mulige Selskab,
fremfor ethvert andet har Fordring paa selskabe
Opmærksomhed. Alt dette er allerede saa tradition
ved Skuespilkunsten, at vi ere fuldkommen vante de
til, og at det paa ingen Maade forstyrrer vor Illu
sion. Men foruden dette er der endnu Meget, so
henhører til denne subjective Side. I det græs
Skuespil var Choret ligesom en Bro mellem Scene
og Publicum, en Maade, hvorpaa Handlingens ob
jective Moment, der svarer til det, vi kalde Illu
sionen, smeltede sammen med den umiddelbare Hen
vendelse til Tilskuerne. I den romerske Comedie v
Prologen, der satte Tilskuerne paa det rette Stand
punct, og derved lettede dem Expositionen, fremdel
den bekjendte Slutning «Vos plaudite», der i de
spanske Comedie har vedligeholdt sig, lignende Bind
midler. I den nyere Tids dramatiske Kunst, hv
det objective Moment har uddannet sig til Illusio
som de Gamle egenlig ikke kjendte*), findes endnu b
standig tydelige Spoer af hiin subjective Bestanddee
og det i saameget høiere Grad, som vi gaae længe

*) Fl. Post 1828, Nr. 13, 14 og 15. Saml. pro
Skrifter 1861, III Bd., S. 248 ff.

tilbage i Tiden. Saaledes er hos Holberg den Monolog, der begynder Jacob v. Thyboe, ikke meget forskjellig fra de plautinske Prologer; og i det Hele ere alle Holbergs Monologer tydeligt henvendte til Publicum, hvorimod man i de nyeste Tider meer og meer stræber at give Monologerne en vis objectiv Selvstændighed, saaledes at de paa en naturligere Maade udtrykke den Talendes Tanker, med Udelukkelse af formelige Fortællinger, der forudsætte en Tilhører, som i dette Tilfælde ikke kan være nogen Anden, end Publicum. Men tiltrods for alle Bestræbelser efter fuldkommen at objectivere Dramet, vil der dog altid blive et subjectivt Moment tilbage, der vel kan forringes, men aldrig forsvinde, og navnlig i Monologen, der meer eller mindre dog stedse henvendes til Publicum; ligesom ogsaa en Mængde Smaa-Repliker, f. Ex. de der siges affides (og følgelig ere et Slags Monologer i det Smaa), vilde tabe deres Virkning, ifald de ikke, især naar de ere spøgefulde, henkastedes til Publicum, som desuden finder et naturligt Behag i ligesom umiddelbart at faae Deel i Handlingen, hvorfra det ellers er adskilt ved en uendelig Kløft. Man maa for Alting ikke betragte Dette, naar det kun skeer med den nødvendige Anstand, som et Misbrug eller som en Afvei af Kunsten: thi uagtet Publicum ikke staaer paa Comedie-Placaten, saa er dets Rolle dog ligesaa vigtig for

Stykket, som dettes virkelige Personer, da ingen levende Fremstilling fra Scenen, og ingen Fornøielse paa Tilskuerpladsen er mulig, uden Publicums tydelige Deeltagelse, der forresten kan være meget tydelig uden Applaus, og endog ganske mangle, hvor denne er stormende. Ogsaa de nu saa yndede Slutnings-Repliker og Slutnings-Couplets ere umiddelbare Henvendelser til Publicum, og omskrive kun paa en finere Maade det gamle ligefremme «Vos plaudite». Den store Lykke, som Vaudevillen har gjort, maa, i det mindste i Frankrig, forklares af denne Digtarts stærkere Fremhæven af det subjective Moment, da den i sine Sange næsten stedse henvender sig til Publicum, paa Illusionens Bekostning, og, ligesom den aristophaniske Comedie, gjør Folket til Dommer, og knytter sig til de sociale Interesser, hvilket rigtig nok ethvert Skuespil gjør, men ikke paa denne umiddelbare subjective Maade. Det var især under Désaugiers Pen, at Vaudevillen fik denne Betydning, og det var ikke forunderligt, thi den afløste Beaumarchais' Dramer, i hvilke Illusionen er dreven til det Høieste. Scribe, som i Begyndelsen fortsatte Vaudevillen i den af Désaugiers angivne Retning, har nu siden ført den hen paa en anden Vei, i det han i sine saakaldte Comédie-vaudevilles har forstærket Illusionens Princip, eller nærmet Vaudevillen til Lystspillet. I det spanske, især Calderonske

Drama, der maa ansees som det sidste Trin af dramatisk Poesie*), vinder det subjective Moment en ny Betydning, og bliver til Lyrik, istedetfor at det tilforn var umiddelbar Henvendelse til Publicum, saa at denne Digtart betegnes som det lyriske Drama.

Den Bemærkning af Göthe, at de leipzigske Skuespillere, uagtet al deres Nonchalance, dog paa alle betydelige Steder forfalde til den meest overdrevne Maneer, er vist nok vel grundet, thi denne Modsigelse ligger ganske i Sagens Natur. Hvad han siger om Publicum, at det mere beklapper det behandlede Stof, end selve Behandlingen, er ogsaa træffende, og grunder sig i den raae Smag, der endnu blot har Sands for det Materielle, uden at have faaet Øinene op for det Aandige i Kunsten. Denne Gjenstand har jeg ofte berørt, navnlig i Afhandlingen om Vaudevillen, og i det Stykke i Fl. Post for i Aar Nr. 3—5, under Overskrift: „Hvad man seer og hvad man hører.“**) — Det fortjener forresten at bemærkes, at selv det parisiske Theater-Publicum, der ansees for at have mere Tact end ethvert andet, ogsaa stadigt applauderer hvad Göthe

*) Fl. Post 1828, Nr. 13; Saml. pros. Skrifter 1861, III Bd., S. 243 ff.

**) Saml. pros. Skr., 1861, X Bind.

kalder Stoffet. Naar Dyden belønnes, eller Lasten straffes; naar en Fader, som havde forbandet sin Datter, igjen tager hende til Naade, og trykker hende til sit Hjerte; naar to Elskende, efter en lang Adskillelse, endelig komme i den ønskede Besiddelse af hinanden, og flyve i hinandens Arme; — ved alle disse og lignende Leiligheder applauderer det parisiske Publicum og lægger derved sin Deeltagelse i Handlingen, sin Glæde over dens lykkelige Udfald, for Dagen. At Tilskuerne saaledes tage Parti i den fremstillede Begivenhed, er paa eengang en Bestræbelse efter selv at gjøre det subjective Moment gjældende, og et Beviis paa, hvor stærkt de ere grebne af Illusionen. Det fortjener saaledes ikke i sig selv at dadles, saafremt det ikke er den eneste, udelukkende Smag. Tvertimod bidrager denne Deeltagelse ogsaa til at vedligeholde den nødvendige Vexelvirkning mellem Scenen og Publicum; og det er billigt, at Skuespillet, som ved sit blotte Stof behager den raae Hob, og ved den blotte Form tiltrækker Critikerne, ved begge Elementer virker paa den dannede Masse af Folket, der søger en aandelig Adspredelse, det egenlige Publicum, der holder sig lige langt fra den plumpe Begaben og den forfinede Lorgneren med eet Øie.

3.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 114.)

En Grundmangel ved næsten alle ikke-franske Theatre, Skuespillernes Forsømmelse i at memorere deres Roller, denne Tilsidesættelse af den første og groveste Betingelse for enhver theatralsk Fremstilling, men som man troer at kunne overspringe, saafremt man kun iagttager de høiere Kunstfordringer, uden at betænke, at disse ikke have nogen Gyldighed, undtagen for saa vidt som de staae paa de laveres Basis, denne Grundmangel omtales i Brevvexlingen paa en træffende Maade:

Sjette Bind, S. 194. „Mit lille Lystspil" (formodentlig Der Neffe als Onkel, som Schiller havde bearbeidet efter Picard) „har meget forlystet Publicum, og tager sig virkelig ogsaa ret net ud. Det blev spillet med meget Lune, omendskjøndt det just ikke var indstuderet paa det Bedste, og vore Skuespillere, som De veed, gjerne jaske, naar ikke den versificerede Form holder dem i Respect. Da Plan og Tanke ikke tilhørte mig, og Ordene bleve extemporerede, saa har jeg selv ingen Fortjeneste at rose mig af ved Forestillingen." 30 Mai 1803. Schiller.

Schiller har saaledes ved Forestillingen af dette Stykke ikke gjenkjendt sine egne Ord. Hertil behøves ingen anden Commentar, end «Fiat applicatio». Dog kan man tilføie, deels at der gives Skuespillere, der

ei engang, saaledes som de Weimarske, „holdes i Respect" ved den versificerede Form i Almindelighed, men kun ved det rimede Vers; deels at Damerne pleie at være ligesaa correcte og samvittighedsfulde i deres Memoreren, som Herrerne ofte ere det Modsatte. Det maa ligge deri, at det mandlige Kjøn er det productive, og derfor kan med Sikkerhed tye til sin egen Frembringelses-Evne, naar Hukommelsen slaaer feil, eller det skorter paa Fliden.

Et andet Sted, hvor Characteren af et Theater-Publicum, som en moralsk Person, ogsaa er træffende opfattet, og et Middel til at virke paa samme meget practisk angives, er følgende, som har Hensyn paa Göthes og Schillers Deliberationer om, hvorvidt det kunde være hensigtsmæssigt at opføre Frederik Schlegels Alarcos paa Hoftheatret i Weimar:

Sjette Bind, S. 124. „For Alarcos ville vi gjøre hvad der kun staaer i vor Magt; men ved paany at gjennemsee Stykket, har jeg faaet Betænkeligheder. Desværre er det et saa selsomt Amalgama af det Antike og det Nyest-Moderne, at det hos Publicum hverken vil kunne opnaae Gunst eller Respect. Jeg vil være tilfreds, om vi kun ikke lide et totalt Nederlag dermed; thi dette befrygter jeg næsten. Og det skulde gjøre mig ondt, om det

-ndige Parti, som vi have at kæmpe med, erholdt -nne Triumf. Min Mening er at holde dette -tykkes Forestilling saa fornemt og alvorligt, som -uligt, og at anvende Alt hvad vi kunne bruge af -t franske Sørgespils Anstand. Kunne vi kun bringe -t dertil, at Publicum bliver imponeret, at noget -øiere og Strengere gjenklinger, saa vil det rigtig-ok blive utilfreds, men dog ikke vide, hvorledes det -der i det. Men et Skridt til vort Maal ville ikke gjøre ved denne Forestilling, eller jeg maatte -nske tage feil." 8 Mai 1802. Schiller.

Denne Modsætning af Publicums Gunst og -spect er en træffende rigtig Bestemmelse. Gunst -de de Stykker som more, Respect de som kjede, -n om hvilke man dog har den Mening, at de ere -e, saa at man, af Frygt for at compromittere sin -m og lægge sin ringere Grad af Dannelse for -gen, ikke vover at dadle dem.

I Forbindelse hermed maa jeg anføre et andet -ed, hvor Publicums Dømmekraft, ikke med specielt -nsyn paa Theatret, men i Almindelighed, meget -ffende schematiseres:

Femte Bind, S. 184. „Vore Priistegninger - nu udstillede, Salen er endnu ikke aabnet, og kun -a have seet dem; men det forekommer mig, at den -e Kreds af forskjellige Domme allerede er saa -nmelig gjennemløbet. — Over det Absurde skriger

Enhver høit. Over det Middelmaadige h man sig med Velbehag. Skinnet roser man Forbeholdenhed og ubetinget; thi Skinnet er eg i Empirien det almeen Gyldige. Det Gode, som ikke er fuldkomment, forbigaaer man med T hed; thi det Ægte, som man bemærker ved det G afnøder Agtelse; det Ufuldkomne, som man føler ved, opvækker Tvivl, og hvo som ikke selv kan Tvivlen, skjøtter i dette Tilfælde ikke om at com mittere sig, og gjør ganske Ret deri. Det Fı komne, hvor det er at finde, giver en grundig fredsstillelse, ligesom Skinnet en overfladisk, og ledes frembringe begge en lignende Virkning. – ville nu faae at see, om Publicum beviser sig e mangfoldigere. Paa Deres nuværende Excursion De ogsaa give Agt paa, om De ikke kan compl mit Schema. Det vilde dog være smukt, om bragte det saa vidt, at man vidste, hvad Folk ı dømme." 4 Septbr. 1799. Göthe.

Hvad der behager det hele Publicum, maa saa være enten fuldkomment, eller have Ski deraf. Hvad der mishager det hele Publicum, enten være absurd, eller middelmaadigt godt med en vis Ufuldkommenhed.

Et ogsaa hos os meget anvendeligt Bidra at forstaae de modsigende og forkeerte Kunstdoı som have deres Grund i Publicums ikke noksom

dannede Sands for Formen, som er det Væsenlige i Kunsten, afgiver følgende Yttring:

Sjette Bind, S. 13. „I Stuttgard er, som jeg hører af Meyer, hvem Hartmann har fortalt det, stor Bevægelse og Utilfredshed i Anledning af vore Kunstdomme. Naar man erfarer Detaillen deraf, saa seer man rigtig nok, i hvilken jammerlig Anskuelse de ere fangne. Deres Artikel have de erklæret for et Arbeide af Böttiger. Hvis de ikke forstaae sig bedre paa Stilen i den dannende Kunst, end paa Skribentens, saa seer det rigtignok vindigt ud. Man gjør sig altid Illusion over Menneskene, især over Samtidens. Den Confusion, som opstaaer ved saa mange Individer, af hvilke ethvert har en forskjellig Interesse i at gjøre Dette eller Hiint gjældende, er uendelig." 11 Marts 1801. Göthe.

I intet Punct trænger den offentlige Dom mere til at oplyses og ledes paa rette Spoer, end i de moralske Fordringer til et Kunstværk. Naar man har sagt om et Skuespil eller en Bog, at den er umoralsk, saa troer man at have sagt Alt, og at have bibragt den et Banesaar, som gjør ethvert andet Angreb overflødigt. Hvad det egenlig vil sige, at et Skuespil skal være moralsk, har jeg udførlig af-

handlet i Skriftet om Vaudevillen*). Et til denne Gjenstand henhørende classisk Sted i Brevvexlingen vil jeg nu anføre. Göthe havde meddeelt Schiller et Brev fra Jacobi, hvori denne privat havde fremsat sin Dom over det første Bind af Wilhelm Meister. Det er i denne Anledning, at Schiller skriver:

Første Bind, S. 123. „Den Jacobiske Critik har aldeles ikke forundret mig; thi et Individuum, som han, maa ligesaa nødvendigt saares ved Deres Naturmaleriers uskaansomme Sandhed, som Deres Individuum maa give ham Anledning dertil. Jacobi er En af dem, som i Digterens Fremstillinger kun søge deres egne Ideer, og sætte hvad der skal være høiere end hvad der er; Grunden til Striden ligger altsaa her allerede i de første Principer, og det er fuldkommen umuligt at forstaae hinanden. — Saasnart En lader mig mærke, at der i poetiske Fremstillinger er Noget, som ligger ham mere paa Hjerte, end den indre Nødvendighed og Sandhed, saa opgiver jeg ham. Kunde han vise Dem, at det Umoralske i Deres Skildringer ikke fremgaaer af Objectets Natur, og at den Maade, hvorpaa de behandler dette, kun skriver sig fra deres Subject, saa blev De unægtelig ansvarlig derfor, dog ikke fordi De feilede for det moralske, men fordi De feilede

*) S. 69 ff. Saml. pros. Skr. VI Bind, S. 78 ff.

for det æsthetiske Forum. Men jeg gad nok vide, hvorledes han vilde vise det." 1 Marts 1795. Schiller.

Schiller har her virkelig truffet Hovedet paa Sømmet. Striden har, som han siger, sin Grund i de første Principer, eftersom Nogle fordre, at Kunsten skal fremstille hvad der skal være; Andre, at den skal fremstille hvad der er. Og dette vil sige med andre Ord, at Striden er om det Spørgsmaal, hvorvidt Kunsten skal fremstille Idealer eller Virkelighed. For hvilken af Delene man udelukkende bestemmer sig, bliver Svaret eensidigt, thi hverken den subjective Idealisme eller den objective Realisme udtømmer Kunstens Begreb. Den sande Kunst bestaaer netop i at ophæve denne Modsætning, det vil sige: at finde Idealet i Virkeligheden, at sætte begge som Eenheden af Sjæl og Legeme. Det er naturligviis ogsaa Dette, som Schiller har meent, uagtet han synes at erklære sig for den objective Fremstilling, thi om end Göthe i sin Wilhelm Meister og i sine andre Værker har bygget nok saa meget paa Virkelighedens Grundvold, saa forstaaer det sig af sig selv, at Virkeligheden dog er idealiseret, da det ellers ikke vilde være Poesie. Men hvad han opponerer imod, er Forkjærligheden for de misforstaaede Idealer, som ere rykkede saa langt bort fra Virkeligheden, at Intet i denne svarer til dem, altsaa Idealer som aldrig kunne realiseres, fordi de beroe

paa det overfladiske Princip af en evig Tilnærmelse til Fuldkommenheden. Denne abstracte Forestilling er Kunstens Død, thi saavel det poetiske som det philosophiske Genie seer Ideen realiseret i Virkeligheden, og taaler ingen Adskillelse mellem begge. Moralen er ikke blot en aldrig opnaaet Stræben mod det Gode; tvertimod er dette allerede realiseret i Staten, som er det Godes Idee selv i sin objective Skikkelse. Det er mærkeligt, hvorledes Göthe har forberedet den hegelske Philosophie, der, som bekjendt, opstiller den Grundsætning, at hvad som er virkeligt, er det Fornuftige, og hvad som er fornuftigt, er det Virkelige. Schiller, saa rigtigt han end bedømmer Göthe, nærmede sig dog, i sine egne Frembringelser, mod den idealiserende Side, hvortil Indflydelsen af de Kantiske Ideer især deleshed bidrog. Göthe derimod, som havde en stor Mistro til ethvert philosophisk System, og holdt sig uafhængig af alle Skoler, overlod sig til sin geniale Tact, gik ved dennes Hjelp forbi den hele daværende Philosophie, og naaede practisk det Punct, som siden er blevet det nyeste Systems punctum saliens.

Herfra er Overgangen naturlig til at omtale, hvorledes Schiller betragtede sin Tids Philosophie. Jeg vil til dette Øiemed anføre et mærkeligt Sted,

Hvoraf man vil see, at han fandt meest Beroligelse i det Kantiske System, endskjøndt dette dog endnu ikke tilfredsstillede ham, da han tvertimod indsaae, at det kun var en Forløber for et høiere System. At den Maade, hvorpaa Fichte hyperidealiserede de Kantiske Ideer, mere forekom ham som en Afvei, end som et nødvendigt Fremskridt til den Kantiske Philosophies Overgang i en høiere og mere omfattende Kreds, og at følgelig Menzel, i sin „Deutsche Litteratur", neppe har havt Ret i at see Sporene af Fichtes System i alle Schillers Digtninger, vil man ligeledes erfare af disse Yttringer:

Første Bind, S. 56. „At De er enig med mig i mine Ideer, og tilfreds med Udførelsen af samme, glæder mig ikke lidet, og tjener mig, paa den Vei, som jeg har betraadt, til en meget nødvendig Opmuntring. Rigtignok skulde Ting, som lade sig afgjøre paa den blotte Fornufts Mark, eller dog udgive sig derfor, hvile fast nok paa indre og objective Grunde, og bære Sandhedens Criterium i sig selv; men en saadan Philosophie gives der endnu ikke, og min er endnu langt derfra. Tilsidst beroer dog Hovedsagen paa Følelsens Vidnesbyrd, og trænger altsaa til en subjectiv Sanction, som kun Bifald af Mennesker uden forudfattet Mening kan forskaffe den. Meyers Stemme er mig her af Betydenhed og Værdi, og trøster mig over Herders Modsigelse, der, som det

synes, ikke kan tilgive mig min Kantiske Tro. Jeg venter heller ikke af den nye Philosophies Modstan dere den Tolerance, som man ellers vilde lade vederfares ethvert andet System, om hvis Rigtighed man ikke havde overbeviist sig; thi den Kantiske Philosophie selv udøver i Hovedpuncterne ingen Tolerance, og har en meget for rigoristisk Characteer, til at en Accommodation med den kunde være mulig. Men dette gjør den i mine Øine Ære, thi det beviser, hvorlidet den kan taale Vilkaarlighed. En saadan Philosophie vil derfor heller ikke affærdiges med den blotte Rysten paa Hovedet. Paa Undersøgelsens aabne, lyse og tilgængelige Mark opbygger den sit System, søger aldrig Skyggen og reserverer Privatfølelsen Intet; men saaledes som den behandler sine Naboer, vil den igjen selv behandles; og man maa tilgive den, at den ikke agter paa Andet end Beviisgrunde. Det forfærder mig ingenlunde, at tænke, at Forandringens Lov, for hvilken intet guddommeligt og intet menneskeligt Værk finder Naade, ogsaa vil forstyrre denne Philosophies Form, ligesom enhver anden; men Fundamenterne deri ville ikke have denne Skjæbne at befrygte, thi saa gammel som Menneskeslægten er, og saa længe der gives en Fornuft, har man stiltiende erkjendt denne, og i det Hele handlet efter den." (Dette er aldeles i Overeensstemmelse med de inderste Principer af Hegels Philosophie). — „Med vor gode Ven

Fichtes Philosophie vil det vel neppe gaae saaledes. Allerede reise sig stærke Modstandere i hans egen Menighed, og de ville snart sige høit, at Alt kun gaaer ud paa en subjectiv Spinozismus. Han har foranlediget en af sine gamle academiske Venner, en vis Weißhuhn, til at nedsætte sig her, formodentlig i den Mening, ved ham at udbrede sit eget Rige. Men denne, som, efter Alt hvad jeg hører om ham, er et fortræffeligt philosophisk Hoved, troer allerede at have gjort et Hul i hans System, og vil skrive imod ham. Ifølge Fichtes mundtlige Yttringer (thi i hans Bog var endnu ikke Tale derom) er Jeget ogsaa skabende ved sine Forestillinger, og al Realitet er kun i Jeget. Verden er kun en Bold, som Jeget har kastet, og som det ved Reflexionen griber igjen! Paa denne Maade havde han da virkelig declareret sin Guddom, hvad vi nylig ventede." 28 Octbr. 1794. Schiller.

Endnu et Par andre, i samme Bind indeholdte Steder, som berøre lignende Gjenstande, fortjene at anføres:

S. 180. „Det er høist mærkværdigt, hvilken forunderlig Blanding af Selvbedrag og Klarhed disse Mennesker bruge til deres Existens, og hvad denne Cirkel har gjort sig for en Terminologie, for at vælte fra sig hvad der ikke anstaaer dem, og for at opstille hvad de besidde, som det kunde være Mosis Slange." 19 Juli 1795. Göthe. (Dette var sagt i Anled-

ning af en æsthetisk Afhandling, som var construe[ret] med al den Vilkaarlighed, som Kants og Fichtes Eft[erl]ignere overførte paa deres Gjenstande, og som, da den var undertegnet med et F., blev af Schiller og Göthe tilskreven Fichte, skjøndt med Uret).

S. 205. „Med min Sundhed gaaer det endnu ikke meget bedre. Jeg frygter, at jeg kommer til at bøde for de levende Bevægelser, hvori min Poetiseren har sat mig. Til at philosophere er det halve Menneske allerede nok, og den anden Halvdeel kan udhvile; men Muserne udsuge En.“ 29 Aug. 1795. Schiller. (En ret træffende Fremstilling af Forholdet mellem Poesie og Philosophie).

S. 236. „Vi leve ret i en stridbar Tid. Det er en sand Ecclesia militans, jeg mener „„Die Horen.““ Foruden de Tropper, som Hr. J. commanderer i H., og som Hr. M. lader rykke ud, og foruden W's svære Cavallerie, have vi endnu med det første et drøit Angreb at vente af Nicolai i Berlin. I den tiende Deel af sine Reiser skal han næsten ikke handle om Andet end om „„Die Horen,““ og falde over Anvendelsen af den Kantiske Philosophie, hvorved han ubeseet kaster Alt hvad denne Philosophie har udbruget, det Gode som det Horrible, Altsammen i een Røre. Det var vel værdt at aftale, om man i det Hele skal svare paa disse Platituder. Jeg vilde heller udtænke Noget, hvorved man ret

anskueligt kunde give sin Ligegyldighed derved tilkjende. Men Nicolai skulde vi dog fra nu af, baade i Text og i Noter, og hvor kun Leiligheden viser sig, behandle med den insigneste Ringeagt." 17 October 1795. Schiller.

4.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 115.)

Eenheden af Stof og Form er en væsenlig Betingelse for et poetisk Kunstværk, men den oversees meget ofte, saavel af Digterne, som af Publicum. I Afhandlingen om Vaudevillen har jeg sat den poetiske Dilettantisme især i Miskjendelsen af denne Eenhed, en Miskjendelse, som endog gaaer over til den aabenbare Bestræbelse efter at holde begge Momenter adskilte, at ansee dem som indbyrdes uafhængige, eller det ene som indifferent for det andet. Ingen æsthetisk Overtro (om man saa tør kalde det) er mere udbredt end den, som gjør Stoffet til den høieste aandelige Potens i Kunsten. Derfor hører man idelig den Yttring, at der af enhver interessant Begivenhed maa kunne gjøres et Skuespil; at ethvert interessant udenlandsk Skuespil ogsaa maa kunne interessere i Oversættelse; at det ved Oversættelsen ikke kommer an paa at beholde Originalens Form, naar man kun gjengiver hele dens Indhold, o. s. v. Man

troer nemlig, at al Interesse kommer fra Stoffet og at det er ligegyldigt, om dette behandles episk eller dramatisk, om i denne eller hiin Art af dramatisk Form, o. s. v. Derfor kommer enhver berømt Roman paa Skuepladsen, derfor maa mangt et berømt Lystspil, mangen berømt Tragedie lade sig omstøbe til Opera og Ballet; derfor oversættes endelig mangt et Skuespil, som, idet man afklæder det den oprindelige Form, derved taber det Væsenlige, og følgelig ikke kan behage. Denne Urimelighed har man ikke været sig bevidst, da man bragte de versificerede franske Tragedier og Lystspil paa Scenen, men, for Beqvemmelighedens Skyld, i prosaisk Oversættelse. Schiller og Göthe have udentvivl selv begaaet et Misgreb ved at oversætte Racines Phædra og Voltaires Mahomet paa femføddede Iamber uden Riim. At denne Fremgangsmaade egenlig var hensigtsløs, har Schiller selv tilkjendegivet ved følgende Sted:

Femte Bind, S. 187. „Jeg har nu begynd paa at gjennemgaae Mahomet, og at anmærke E og Andet derved, som jeg skal sende paa Fredag. Saa meget er vist, at naar der skal gjøres Forsøg med et fransk, og især med et Voltairisk Stykke, saa kunde man ikke vælge noget bedre end Mahomet. Ved sit Stof er Stykket allerede bevaret mod Ligegyldighed, og Behandlingen har langt Mindre af den franske Maneer, end de øvrige Stykker, som falde

mig ind. De selv har allerede gjort Meget derfor og vil, uden stor Møie, endnu kunne gjøre Adskilligt af Betydenhed. Jeg tvivler derfor ikke paa, at Udfaldet jo vil være den Umage værd, som Experimentet koster. Ikke desmindre vilde jeg dog tage i Betænkning at foretage lignende Forsøg med andre franske Stykker, thi foruden dette gives der neppe et andet, som duer dertil. Naar man i Oversættelsen tilintetgjør Maneren, saa bliver der for lidt poetisk Menneskeligt tilovers; og beholder man Maneren, og søger at gjøre dens Fortrin gjældende i Oversættelsen, saa skræmmer man Publicum tilbage. — Den Egenskab ved Alexandrineren, at dele sig i to lige Dele, og Rimets Natur at gjøre et Couplet af to Alexandrinere, bestemme ikke blot hele Sproget, de bestemme ogsaa den hele indre Aand af disse Stykker. Personernes Characterer, Sindelag, Handlinger, Alt stilles derved under Modsætningens Regel; og ligesom Musicantens Violin leder de Dandsendes Bevægelse, saaledes leder Alexandrinerens tobenede Natur Sindets Bevægelser og Tankerne. Forstanden opfordres uafbrudt, og enhver Følelse, enhver Tanke tvinges ind i denne Form, ligesom i Procrustes' Seng. — Da man nu med Ophævelsen af det alexandrinske Riim i Oversættelsen borttager den hele Basis, hvorpaa disse Stykker ere byggede, saa kunne blot Ruiner blive tilovers. Man begriber ikke Virk-

ningen, da Aarsagen er falden bort. — Jeg frygter altsaa, at vi af denne Kilde kun ville øse lidet Nyt for vor tydske Scene, hvis det ikke er det blotte Stof.' 15 October 1799. Schiller. (Et Udtryk, som Schiller, og efter ham Göthe ofte bruger, er „Das Stoffartige", det vil sige: Noget, som Formen endnu ikke rigtigt har gjennemtrængt, opløst og assimileret sig; hvorfor de ogsaa betragte det som Noget, Kunsten maa overvinde, f. Ex. i historiske Sujets, endskjøndt det ofte just er Det, hvorved et Kunstværk behager Publicum. Det er det Samme, som jeg pleier at kalde det Materielle, i Modsætning til den kunstneriske Form.)

Til disse Yttringer af Schiller, angaaende den franske dramatiske Skole, kan jeg have den Tilfredsstillelse at anføre et Parallelsted af min egen Anmeldelse af Molieres Tartuffe*). At afskrive det hele med Schillers Yttringer overeensstemmende Sted, vilde blive for vidtløftigt. Kun for dem, som ikke have hiint Nummer af den flyvende Post ved Haanden, vil jeg anføre følgende Linier: „Det er saaledes en næsten alt for blind Enthusiasme for den store Mester, at tiltroe hans Stykker saa mange Fortjenester, at der endnu blive nok tilovers, efter at man har borttaget een af de væsenlige. Men efter en rigtigere Logik er det

*) Fl. Post 1827, Nr. 75. Saml. pros. Skr., VII Bd., 1861, S. 74.

snarere Mangel paa Agtelse for ham, at ansee hans Arbeider som et mechanisk Aggregat af Fortræffeligheder, istedetfor at betragte hvert af dem som en udelelig Eenhed, hvori enhver Subtraction ikke blot formindsker Summen, men forandrer alt Det som bliver tilovers."

De franske i Alexandrinere strevne Skuespil lade sig hverken gjengive i Prosa eller i riimfrie Jamber. Paa den anden Side vilde det, som Schiller meget rigtigt siger, skræmme Publicum tilbage, ifald man beholdt den oprindelige Form. Jeg troer derfor, at den eneste rigtige Maade er at oversætte dem i rimede Vers, men af forskjellig Længde, og mellem disse at anbringe spredte Alexandrinere af og til, eftersom enten den rhythmiske Skjønhed, eller de rhetoriske Antitheser fordre dem.

Schiller, som var mere subjectivt reflecterende end Göthe, bestræbte sig meget for at gjøre sig sin Digtnings-Proces klar. Et Par herhen hørende Steder skulle nu anføres:

Andet Bind, S. 34. „Udrustningerne til et saa forviklet Heelt, som et Drama, sætte dog Sindet i en ganske besynderlig Bevægelse. Allerede den allerførste Operation, at søge en Methode for Arbeidet, er ingen Bagatel. Nu er jeg først ved Knokkelbygningen, og jeg finder, at ligesom i den menneskelige

Structur, saaledes ogsaa i den dramatiske, er Alt afhængigt af denne. Jeg gad vide, hvorledes De i slige Tilfælde gaaer tilværks. Hos mig er Følelsen i Begyndelsen uden bestemt og klar Gjenstand; denne danner sig først sildigere. En vis musikalsk Sindsstemning gaaer forud, og først efter denne følger hos mig den poetiske Idee." 18 Marts 1796. Schiller.

Den saaledes beskrevne Genesis af det poetiske Kunstværk har vel neppe været eiendommelig for Schiller, men er vel meer eller mindre den samme hos alle Digtere. Man sammenligne hermed hvad jeg i Critiken over Tegnérs Frithiof*) har sagt om Digterværkers Stof, Plan og Udførelse, hvorved kun er at bemærke, at Udtrykket „Stof" her ikke er at forstaae om Indholdet, der maa søges i Planen, men betyder den første umiddelbare Spire til Digtet, og at denne netop er bestemt som en „musikalsk Sindsstemning", ganske i Overeensstemmelse med den Erfaring, Schiller har havt med sig selv. Overeensstemmelsen vil endnu tydeligere sees af den paa anførte Sted givne Forklaring over dette saakaldte Stof. Den lyder saaledes: „Det er altid Stoffet, som begeistrer; thi kun dette er poetisk. Det er, som sagt, ikke en vis Begivenhed, ikke en vis Forvikling, ei engang en vis Characteer,

*) Fl. Post 1827, Nr. 81. Saml. prosaiske Skrifter, V Bind, 1861, S. 5 ff.

en noget meget Finere end alt dette, en ligesom
ynlig Duft der omgiver det, en Slags Grundtone,
m ledsager det, noget aldeles Ubeskriveligt, netop
rdi det hører til det Umiddelbare, thi dette kan
'e opfattes i Begreber, og følgelig heller ikke be-
:ives i Ord. Enhver med poetisk Sands begavet
eser, om han ogsaa har glemt hele Indholdet af et
igterværk, som han for lang Tid siden har læst,
holder dog bestandig Indtrykket af denne ubeskrive-
je Duft eller Grundtone; og han kan endnu udsige
n et saadant Værk, at det er poetisk eller upoetisk,
det er skjønt eller uskjønt, uagtet han ikke erindrer
eneste Ord eller en eneste Begivenhed deraf. De
oetiske Læsere have derimod blot Sands for Planen
er Indholdet; Stoffet formaae de ikke at opfatte."
Det er altsaa, som Schiller siger, at Følelsen er
rst uden bestemt og klar Gjenstand; i denne Be-
dning er den det oprindelige Stof, hvoraf Noget
l frembringes; først sildigere danner sig Gjenstanden,
n man i den sædvanlige Betydning kalder Stoffet,
n som jeg her har kaldet Indholdet, forbi den er
eholdt i Planen, og er ligesom et Udtog af denne.
Hermed staaer nu en anden Yttring af Schiller
Forbindelse:
Sjette Bind, S. 148. „Jeg giver Dem fuld-
nmen Ret i, at jeg i mine Stykker mere skulde
centrere mig paa det dramatisk Virkende. Dette

er allerede overhovedet, uden alt Hensyn paa Theater og Publicum, en poetisk Fordring; men ogsaa kun for saa vidt det er en saadan, kan jeg bestræbe mig derfor. Skal nogensinde et godt Theaterstykke lykkes mig, saa kan det kun være paa den poetiske Vei; thi en Virkning ad extra, saaledes som den undertiden ogsaa lykkes et almindeligt Talent og den blotte Duelighed, kan jeg aldrig gjøre mig til Maal og heller ikke opnaae det, selv om jeg vilde. Her er altsaa kun Tale om den høieste Opgave selv; og kun den opfyldte Kunst vil kunne overvinde min individuelle Tendens ad intra, saafremt den kan overvindes. — Jeg troer selv, at vore Dramer kun skulde være kraftfulde og træffende tegnede Skizzer; men dertil høre rigtignok en ganske anden Fylde af Opfindelse, for uafbrudt at vække og beskjæftige de sandselige Kræfter. For mig vilde dette Problem være vanskeligere at løse, end for en Anden, thi uden en vis Inderlighed formaaer jeg Intet, og denne holder mig sædvanlig fastere ved min Gjenstand, end det er billigt." 6 Juli 1802. Schiller.

Dette Citat udtrykker det Samme, som det forrige: Den sande Digter begeistres ikke for det blotte Object (Gjenstanden eller Indholdet); dette er kun en nødvendig Form, hvorunder den oprindelige musikalske Stemning (Stoffet i denne Betydning af Ordet) reflecterer sig, og til hvilken Digteren vender

tilbage i Udførelsen (see længere hen i det sidst citerede Nummer af Fl. Post)*); og da nu Digteren Intet kan frembringe uden „Inderlighed", saa kan han Intet (d. e. intet virkelig Poetisk) frembringe uden denne foregaaende Stemning, thi det er fra denne at Inderligheden kommer. Schiller behøvede derfor neppe at betragte sin Fremgangsmaade som Noget, der just var individuelt for ham. — (Ifølge denne Terminologie sættes Stemning og Stof som identiske, uagtet det Første gjerne tages i subjectiv, det Andet i objectiv Betydning; men Stemningen kunde ikke være, uden Noget, som fremkaldte den; og Dette kunde ikke være, uden at fremkalde den. Dog, denne Duplicitet i det Oprindelige har kun psychologisk Gyldighed; i æsthetisk Henseende finder den ikke Sted, førend Stoffet har udviklet sig til Indhold og Plan).

Den Forskjel, som saaledes finder Sted mellem den sande Digters og en almindelig Poets Frembringelser, idet nemlig Hiin først maa være begeistret af det umiddelbare Stof, medens denne derimod springer det første Trin over (eller rettere sagt, selv overspringes af Begeistringen), og strax kaster sig paa Gjenstanden, udtrykker Schiller endvidere paa følgende Sted:

Samme Bind, S. 97. „Hvad De skriver mig om M., undrer mig næsten, da jeg aldrig har til-

*) Saml. pros. Skr., nærv. Bind, S. 11.

troet ham den Indbildningskraft, at sætte sig ind i Totaliteten af en Tilstand, som man nødvendigviis først maa anskue productivt. Men det forstaaer sig, selv Lærdom og Polyhistorie bringe lidt efter lidt, atomistisk, de Betingelser sammen, af hvilke, ved en maadelig Effort af Phantasien, et bestemt Concretum kan sammenbygges. Saaledes er, i en ganske anden Sphære, i Skuespillet Fust von Stromberg, hvis Forfatter var en meget middelmaadig Digter, en heel og talende Forestilling af Middelalderen kommen mig imøde, uagtet den aabenbart kun er Effecten af den blotte Lærdom." 20 Febr. 1802. Schiller.

At have forskaffet sig en almeen erkjendt Reputation i et vist bestemt Fag, skulde man troe at være en ubetinget Fordeel; men ogsaa denne Rose har sine Torne; thi idet Publicum erkjender det i en vis Retning erhvervede Mesterskab, danner det sig en urokkelig Forestilling om Individet, fastholder det indenfor den engang bestemte Grændse, og er mistroisk mod enhver af dets Bevægelser i andre Retninger. Aarsagen til at Göthes Arbeider over Optiken ikke vandt almindelig Erkjendelse, søger derfor Schiller i den Omstændighed, at Göthe allerede iforveien var saa erkjendt som Digter; thi man værgede

sig mod den Tanke, at en Digter skulde kunne præstere Noget i et strengt videnskabeligt Fag. Dette udtrykker han saaledes:

Første Bind, S. 253. „Anderledes har det aldrig været, og anderledes vil det aldrig blive. Vær overbeviist om, at naar De har skrevet en Roman, en Comedie, saa maa De evig skrive en Roman, en Comedie. Andet ventes ikke af Dem, og Andet erkjendes ikke. Havde den berømte Hr. Newton debuteret med en Comedie, saa vilde man længe have ignoreret ikke blot hans Optik, men endog hans Astronomie. Havde De for Løiers Skyld ladet Deres optiske Opdagelser komme til Verden under Navnet af * eller en lignende Catheder-Helt, saa vilde De have giort Mirakler dermed. Det ligger vist mindre i selve Innovationen, end i den Person, hvorfra den kommer, at disse Philistere saaledes forhærde sig imod den.“ 25 November 1795. Schiller.

Dette Sted kunde man anføre til Forsvar for Walter Scotts Napoleon, dersom ikke den afgjørende Dom over dette Værk allerede var fældet ifølge indre Criterier. I Henseende til Göthes Optik, da ere Meningerne endnu deelte, thi medens Physikerne fordetmeste ikke ville erkjende Rigtigheden af hans Anskuelse, har det hegelske System ganske optaget den i sin Naturphilosophie.

Tilsidst et Par Bagateller, til at slutte med for denne Gang.

I Anledning af Götz v. Berlichingen:

Sjette Bind, S. 199. „Det gammeltydske, igjen opstaaede Drama omdanner sig nogenlunde med Lethed. Jeg veed ikke ret, om jeg skal sige, at det organiserer eller crystalliserer sig, hvilket dog tilsidst, efter de forskjellige Skolers Sprogbrug, kan komme ud paa eet." 5 Juli 1803. Göthe.

I Anledning af det velbekjendte, affecterede Kunst-Sværmeri:

Første Bind, S. 42. „Hr. v. Ramdohr har her, som jeg hører, ikke talt meget fordeelagtigt om den Modtagelse, han har fundet hos Dem i Dresden. Han er her i saa høi Grad anseet for en Kunstkjender, at K. førte ham med sig til Snedkeren, for at lade ham tage en ganske almindelig Commode, som han havde bestilt, i Dieshyn." 29 September 1794. Schiller.

5.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 118 og 119.)

Den Eenhed, som forlanges af en poetisk Composition, tage mange Læsere i en ganske materiel Betydning, og forstaae den blot om Indholdet. Saaledes finder man Eenhed i et Digterværk, naar Handlingen

har den nødvendige Begyndelse, Fremgang og Ende, naar alle Motiver deri ere tilstrækkelig benyttede, naar ingen Forventninger med Hensyn paa Begivenhederne opvækkes, uden at realiseres, naar der ingen saakaldte Huller findes i Begivenhedernes Gang, naar Forholdet mellem Hoved- og Bi-Partierne er rigtig anlagt, saa at det Hele er let at overskue, og Læseren ikke forledes til at oversee det Væsenlige i Handlingen, og derimod skjænke det Underordnede en altfor stor Interesse. Men saa vist som alt Dette er nødvendigt til at frembringe den tilsigtede Eenhed, saa forslaaer det dog endnu ikke, thi Eenheden tilveiebringes først, naar det hele Værk gjør et bestemt Total-Indtryk, men et saadant beroer ikke blot paa hine af Indholdet abstraherede Betingelser, det er tillige afhængigt af en vis musikalsk Grundtone, som maa søges deels i det umiddelbare Stof, der fra først af begeistrede Digteren (Ordet „Stof" forstaaet saaledes som jeg i forrige Nummer af denne Afhandling har forklaret det), deels i Digterens Tilbagevenden dertil igjennem Udførelsen af Digtet. Herhen hører følgende Sted i Brevvexlingen:

Andet Bind, S. 76. „Jeg har nu paany, skjøndt kun meget flygtigt, gjennemløbet alle otte Bøger af Romanen" (nemlig Wilhelm Meister), „og allerede Massen er saa stor, at jeg i to Dage neppe er bleven færdig dermed. Medrette burde jeg derfor idag endnu

ikke skrive noget derom, thi den forbausende og uhørte Mangfoldighed, som i egenligst Forstand er skjult deri, overvælder mig. Jeg tilstaaer, at jeg hidtil vel har fattet Continuiteten, men endnu ikke rigtigt Eenheden, omendskjøndt jeg intet Øieblik tvivler paa, at jeg ogsaa med Hensyn paa denne vil komme til fuldkommen Klarhed, da ved Producter af denne Art Continuiteten dog endnu ikke er meer end den halve Eenhed." 2 Juli 1796. Schiller.

Ved Continuiteten forstaaer Schiller naturligviis Handlingens fremskridende Bevægelse til det bestemte Maal, men denne er, som han siger, kun den halve Eenhed. Meer end denne Halvhed opfatte de Fleste ikke. Heraf følger, at man ofte seer Skuespil forkortede paa den Maade, at man udelader de Scener og Repliker, som ikke ere nødvendige til Indholdets Udvikling, uden at betænke, at de kunne være nødvendige til at frembringe den høiere Eenhed i Grundtone. Saaledes har man i Oehlenschlägers Hakon Jarl borttaget Scenen mellem Auden og Olaf, fordi denne Scene ikke er nødvendig for Handlingen; men ikke desmindre er den væsenlig med Hensyn paa Stykkets Grund-Idee: Hedenskabets Kamp med Christendommen; og enhver saadan Grund-Idee staaer altid i poetisk Henseende høit over den fremstillede Handling, hvis Interesser følgelig ikke maae befordres paa Bekostning af hiin. Men rigtignok er det, især i

dramatiske Værker, af Vigtighed at undgaae enhver saadan Strid mellem den poetiske Eenhed og Continuiteten. I et fuldkomment Drama maae begge disse Hensyn selv danne en tæt sluttet Eenhed, saaledes at Alt hvad der anslaaer den poetiske Grundtone, tillige er nødvendigt til Handlingens materielle Fremgang, og omvendt. I et saadant Stykke vilde da selv den meest haardnakkede æsthetiske Materialist Intet finde at afkorte.

Denne samme Modsætning, som Schiller først havde bestemt under Benævnelserne Continuitet og Eenhed, fremstiller han længer hen under Bestemmelserne af det Historiske og det Æsthetiske:

Samme Bind, S. 113. (I Anledning af det hemmelige Selskab, der har antaget sig Wilhelm Meisters Opdragelse, og usynligt leder alle hans Skridt). „Den ottende Bog giver nu rigtig nok en historisk Forklaring over alle de enkelte Begivenheder, som ere virkede ved hiint Maskinerie; men den æsthetiske Forklaring over hine Anstalters indre Aand og poetiske Nødvendighed giver den ikke tilfredsstillende nok; ogsaa jeg selv har først ved den anden og tredie Læsning kunnet overbevise mig derom." 8 Juli 1796. Schiller.

Det var efter Gjennemlæsningen af det ham betroede Manuscript, at Schiller fældede disse og lignende Domme over Wilhelm Meister. Göthe tog

meget Hensyn paa disse Indvendinger, og forandrede Adskilligt, ifølge sin Vens Raad. Men da han med alt Det forudsaae, at Schiller, ihvor meget han end forandrede, dog endnu bestandig vilde finde nyt Stof til Critik, saa skrev han til denne:

Samme Bind, S. 180. „Ogsaa Romanen giver igjen Livstegn fra sig. Til Deres Ideer har jeg fundet Legemer efter min Maade. Om De vil gjenkjende hine aandelige Væsener i deres jordiske Skikkelse, veed jeg ikke. Næsten kunde jeg fristes til at sende Værket i Trykkeriet, uden at vise Dem det oftere. Det ligger i vore Naturers Forskjellighed, at det aldrig ganske kan tilfredsstille Deres Fordringer; og selv det vil sikkert, naar De engang erklærer Dem om det Hele, igjen give Anledning til mangen skjønne Bemærkning." 10 August 1796. Göthe.

Da nu Göthe havde tilsendt ham det første trykte Exemplar af Wilhelm Meisters sidste Deel, yttrede han sig paa følgende Maade derom:

Samme Bind, S. 226. „Med denne Dags Pakke har De ret gjort mig en uventet Glæde. Jeg kastede mig strax over Meisters ottende Bog, og modtog paany den hele fulde Ladning af samme. Det er forbausende, hvorledes den episke og philosophiske Gehalt sammentrænger sig deri. Hvad som ligger indenfor Formen, udgjør et saa skjønt Heelt, og udentil berører den det Uendelige, Kunsten og Livet.

Medrette kan man sige om denne Roman: den er intetsteds indskrænket, undtagen ved den reent æsthetiske Form, og hvor Formen ophører deri, der hænger den sammen med det Uendelige. Jeg kunde sammenligne den med en skjøn Ø, der ligger mellem to Havflader." 19 October 1796. Schiller. (Herefter kommer Schiller tilbage til nogle af sine forhen yttrede Indvendinger, paa hvilke han finder at Göthe har taget et heldigt Hensyn i Omarbeidelsen, skjøndt dog ikke allevegne tilstrækkeligt).

6.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 119.)

Schiller og Göthe, som Polemikere, ere ogsaa et interessant Phænomen, der fortjener nøiere at betragtes. De mange og stærke Angreb, som de rettede mod den tydske Litteratur, fremfor alt i den bekjendte Epigram-Samling, som de gave Navn af Xenier, og som var en Krigs-Erklæring mod næsten alle dengang gjældende litterære Reputationer, opvakte naturligviis en Hær af Modstandere imod dem, og det saavel i Litteraturen som i de private, selskabelige Forhold. Maaden, hvorpaa de aftalte og forberedte slige Angreb, saavelsom den Tactik, de iagttoge under den af den fremkaldte Opposition, ere værd at be-

mærke. Jeg vil derfor sammenstille nogle characteristiske, Xenierne betræffende Steder.

Andet Bind, S. 193. „Deres Disticher ere overordenlig skjønne, og de ville sikkert gjøre en fortræffelig Effect. Hvis det er Tydskerne muligt at begribe, at man kan være en god, dygtig Karl, uden just at være en Philister eller en Mads, saa maae Deres Udsagn fuldende det gode Værk, eftersom de store Forhold af den menneskelige Natur ere fremstillede med saa megen Adel, Frihed og Kjækhed.“ 17 August 1796. Göthe.

Samme Bind, S. 240. „Endelig har nu det første trykte Angreb paa Xenierne fundet Sted; og hvis de alle ligne dette, saa have vi rigtignok intet at gjøre derved. Dette Angreb staaer i — Reichsanzeiger. Schütz har meddeelt mig det; det bestaaer af et Distichon, men hvori Pentametret staaer foran Hexametret. De kan ikke forestille Dem noget Ynkeligere. Xenierne udskjældes for at være rænke- og ondskabsfulde.“ 28 October 1796. Schiller. (Sammenlign med Beskrivelsen over dette Distichon f. Ex. de i Kjøbenhavns-Posten i indeværende Aargangs Begyndelse indrykkede polemiske Disticha, hvilke, om jeg mindes ret, endog førte Navn af Xenier; og fremdeles andre lignende Vers).

Samme Bind, S. 253. „Endnu tilføier jeg et Blad Hexametre (!), som ere gjorte i Breslau af en

Champion af Hr. Manso, og som gaae ud over Dem eller mig. Det er dog mærkeligt, at vore hidtilværende Angribere forulykkes allerede i Stavelsemaalet. 13 November 1796. Schiller. (Denne Omstændighed er et tilstrækkeligt Motiv for en Digter, til ei at besvare Angrebet).

Samme Bind, S. 258. „I Kjøbenhavn er man yderst opbragt over Xenierne; det erfarer jeg idag af et Brev fra Grevinde Schimmelmann, som dog har en liberalere Sentimentalitet, og — dersom hun blot kunde, gjerne vilde være retfærdig imod os. Men Det maae vi overhovedet slet ikke tænke paa, at man skulde vurdere vort Product ifølge dets Natur. De, som mene det bedst med os, bringe det kun til Tolerance. — Mig bliver ved alle Domme af denne Art, hvilke jeg endnu har hørt, den miserable Rolle af den Forførte tildeel; De har dog endnu den Trøst at være Forføreren." 18 November 1796. Schiller.

Samme Bind, S. 265. „Jeg haaber, at Kjøbenhavnerne og alle dannede Beboere af Østersøens Kyster ville i vore Xeniér hente et nyt Argument for Djævelens virkelige og uigjendrivelige Existens; og derved have vi da gjort dem en meget væsenlig Tjeneste. Rigtignok er det paa den anden Side meget smerteligt, at den ubetalelige Frihed til at

være tom og flau, forspildes dem paa saa uvenlig en Maade." 19 November 1796. Göthe.

Samme Bind, S. 277. „Omendskjøndt jeg formoder, at vore Gjæsters" (nemlig de Forfattere, mod hvilke Xenierne vare stilede) „onde Villie ogsaa har skaffet Exemplarer til Jena, saa sender jeg dog her mit. Det er lystigt at see, hvad der egenlig har ærgret denne Menneske-Race; Det hvormed de troe at kunne ærgre En igjen; hvor flau, tom og gemeen de ansee en fremmed Existens for at være, siden de rette deres Pile mod Udenværkerne; hvor lidet de endog kun ane, i hvilken utilgængelig Borg det Menneske boer, for hvem det kun bestandig er Alvor med sig selv og med Tingene." 5 December 1796. Göthe.

Samme Bind, S. 279. „Det smudsige Product imod os, til hvilket M. Dyk i Leipzig skal være Forfatter, er allerede for nogle Dage siden faldet i mine Hænder. Jeg haabede, at det skulde blive Dem ubekjendt. Visse Folks Ømfindtlighed kan rigtignok ikke tage et noblere Udbrud; men det er dog kun i Tydskland muligt, at ond Villie og Raahed tør regne paa, ved en saadan Behandling af agtede Navne ei at forskjerse sig alle Læsere. Hvor ingen Skam er, skulde man dog kunne regne paa en vis Frygt, der holdt disse Syndere i Tøilen; men det er ligesaa galt fat med Politiet, som med Smagen. — Det

Ubehagelige herved er, at de velvise Herrer Moderatister, saa lidet de end kunne tage et saadant Product i Beskyttelse, dog ville triumfere, og sige, at det er vort Angreb, som har ført dertil, og at det er os, som have fremkaldt Scandalen. — Forresten ere disse Distichen den meest glimrende Retfærdiggjørelse for vore; og hvo som endnu ikke mærker, at Xenierne ere et poetisk Product, han staaer ikke til at hjelpe. Reenligere kunde Grovhed og Fornærmelse ikke bortdistilleres fra Aand og Humor, end det her er skeet; og det hele Dyk'ske Parti seer sig nu i den ufordeelagtige Stilling, at være gaaet uendelig videre i det, som det til Nød havde kunnet bebreide os. Jeg er dog begjærlig efter at see, om der ikke af sig selv skulde hæve sig nogle Stemmer tilbedste for Xenierne; thi vi kunne naturligviis ikke svare paa saadant Noget som Dette." 6 December 1796. Schiller.

Samme Bind, S. 283. „Jeg sender Dem atter en Elegie, som jeg ønsker Deres Bifald. — — — Med denne ønsker jeg, at De vilde aabne det nye Aar af „„Die Horen"", paa det at Folk maae see, at man paa enhver Maade staaer fast, og er udrustet for ethvert Tilfælde. — Det Dyk'ske Udfald har jeg, da jeg saalænge kjender Tydskerne, ikke fundet besynderligt; vi have Mere af det Slags at vente. Tydskeren seer kun Stof, og troer, naar han har gjengjældt et Digt med Stof, da at have sat sig paa

lige Fod; ud over Stavelsemaalet strækker sig ikke deres Begreb om Form. — Men naar jeg skal være oprigtig, saa er disse Folks Maade at tage Tingen paa, ganske efter mit Ønske; thi det er en ikke noksom kjendt og øvet Politik, at Enhver, som gjør Fordring paa noget Navn hos Efterslægten, bør tvinge sine Samtidige til at give fra sig Alt hvad de have in petto imod ham. Indtrykket deraf tilintetgjør han bestandig igjen ved Nærværelse, Liv og Virken. Hvad hjalp det mangen beskeden, fortjenstfuld og klog Mand, som jeg har overlevet, at han ved utrolig Eftergivenhed, Uvirksomhed, Smigreri, Tilbagerykken og Accommoderen erholdt en taalelig Reputation i levende Live? Strax efter hans Død sidder Djævelens Advocat ved Liget, og Engelen, som skulde holde ham Stangen, gjør fordetmeste en ynkelig Mine. — Jeg haaber, at Xenierne ville virke paa lang Tid, og holde den onde Aand i Activitet imod os; imidlertid ville vi fortsætte vore positive Arbeider, og overlade ham Negationens Qvaler. Ikke førend de igjen ere ganske rolige, og troe sig sikkre, maae vi, dersom vor Humor bliver frisk, endnu engang ret ærgre dem fra Fundamentet af." 7 December 1796. Göthe.

(In parenthesi maa jeg anføre et Parallelsted til nogle af disse Ord: Samme Bind, S. 223: „Spidshunden paa Giebichenstein" — Reichardt — „maae vi nu lade gjøe en Tidlang, indtil vi en-

gang endnu dygtig kunne ramme ham. Overhovedet bør alle Oppositionsmænd, som lægge sig efter at negere, og gjerne vilde plukke noget fra Det som er, behandles som hine Benægtere af Bevægelsen: man maa kun uafladeligt og ganske roligt gaae op og ned lige for deres Øine." 19 October 1796. Göthe).

Samme Bind, S. 286. „Tak for hvad De sendte mig iforgaars. Elegien gjør et eget, dybt, rørende Indtryk, som ikke kan forfeile nogen Læsers Hjerte, saafremt han har et. — — — Kun Dette giver jeg Dem at betænke, om det nærværende Moment ogsaa er ret gunstigt til Digtets Bekjendtgjørelse? I de næste to til tre Maaneder, frygter jeg, kan hos Publicum endnu ikke ventes nogen Stemning til at være retfærdig mod Xenierne. Den formeentlige Fornærmelse er endnu for frisk; vi synes at være i Tort, og denne Sindsstemning hos Læserne vil forhærde dem. Men det kan ikke feile, at vore Modstandere, ved deres Modværges Hæftighed og Plumphed, endnu mere ville komme tilkort, og opbringe de Vedbretænkende imod sig. Da, tænker jeg, vilde Elegien først gjøre Triumfen fuldkommen." 9 December 1796. Schiller.

Samme Bind, S. 290. „At De glæder Dem over Elegien, er mig særdeles kjært; jeg formoder, at nogle Kammerater snart ville følge den. Hvad dens Trykning angaaer, saa overlader jeg det ganske

til Dem; jeg er ogsaa ret vel tilfreds med, at den hviler noget. Jeg vil imidlertid i Haandskrift meddele den til Venner og Velyndere; thi jeg har det af Erfaring, at man ved opstaaet Strid og Gjæring ikke kan omvende sine Fjender, men har Aarsag til at styrke sine Venner." 10 December 1796. Göthe.

Vi have allerede seet, hvorledes de gangbare, ofte forkeerte Domme i Kunst-Anliggender mangen Gang oprørte Schillers og Göthes finere Følelse og modnere Indsigt. Her atter et Par Exempler:

Andet Bind, S. 263. „Ved denne Artikel er det overhovedet meget paafaldende, at Læseren maa forholde sig meget productiv, naar han vil tage Deel i nogensomhelst Production. Paa passiv Deeltagelse har jeg desværre igjen oplevet de bedrøveligste Exempler, og det er altid kun en Gjentagelse af det gamle Refrain: jeg kan ikke faae det i mit Hoved. Det forstaaer sig, Hovedet fatter ikke noget Kunstproduct, uden i Selskab med Hjertet. — Saaledes har En nylig skrevet mig til, at han har gjort det Sted i Wilhelm Meisters andet Bind: „„Nei! raabte han, du bilder dig ind, du uddøde Verdensmand, at du kan være en Ven. Alt hvad du kan byde mig, opveier ikke den Følelse, som binder mig til disse Ulykkelige!"" til Middelpunctet af det Hele,

s har draget sin Omkreds derfra, men at den sidste Deel ikke passer dertil, og at han derfor ikke veed, vad han skal gjøre ved denne. — Saaledes forskrede mig en Anden, at min Idyl var et fortræffelt Digt; kun var det ham endnu ikke klart, om an ikke gjorde bedre i at separere det i to eller tre igte. — Maa ikke ved saadanne Yttringer Hippoene fryse sammen til Iis, og Pegasus fælde sine aar! Dog, det var ligesaa for fem og tyve Aar en, da jeg begyndte, og vil blive saaledes, naar for længe siden har endt. Dog kan man ikke egte, at det jo seer ud til, som om visse Indsigter ; Grundsætninger, uden hvilke man egenlig ikke ilde nærme sig noget Kunstværk, lidt efter lidt vilde ive almindeligere." 19 November 1796. Göthe.

Samme Bind, S. 254. „Den forlangte Bog" - et Skrift om Iffland — „følger hermed. Et adant Flikke- og Lappeværk er der ikke lettelig tage til. Dersom Kunstnere og Kunstværker ikke ēdse stillede sig selv igjen paa Benene, ligesom de laa Hyldemænd med Bly i, saa maatte de ved adanne Venner for evig være plantede med Hovet i Snavset." 13 November 1796. Göthe.

Hvor stor en Forskjel der er paa at skrive til ornøielse for sig selv eller sine Venner, og for det

store Publicum, og hvor vaersom man følgeli[g]
være i at bestemme for Trykken hvad der oprind[e]
kun var beregnet paa en mindre Kreds, eller [
hensigtsløst kastet paa Papiret, eller at betragte
Forstudium til et strengere Arbeide, Dette udtr
meget vel paa følgende Sted:

Andet Bind, S. 236. „Paa det sidste S
af „„Die Horen““ for i Aar, og paa de første S
af næste Aargang har jeg ogsaa allerede tænkt;
desværre veed jeg endnu intet Raad. Hvad je
af gamle Sager, har ingen rigtig Skikkelse,
egenlig forlagte Vare. Dagbogen over min
fra Weimar til Rom, mine Breve derfra, og
der forresten deraf findes mellem mine Papirer,
blot redigeres af mig selv; desuden har Alt hv
i denne Epoche har opskrevet, Characteren
Menneske, som snarere viger for et Tryk, end
i Friheden; det bærer Kjendetegnene af en Stræ
som først lidt efter lidt bemærker, at han ikke
Gjenstande voxen, hvilke han har isinde at tileg
og som ved Enden af sin Løbebane føler, at ha
nu var istand til at begynde forfra. Ombanne
en planmæssig Composition vilde slige Actstykke
kunne opnaae noget Værd; men saaledes i deres
Natur, ere de alt for naive.“ 26 Octbr.
Göthe.

Ikke desmindre maa dog enhver Digter,

Skribent ofte befinde sig i det Tilfælde, at være sig sin Gjenstand mere voxen, efterat have forelagt Publicum sit Værk, end førend han begyndte dette. En offentlig Skribent danner sig for en stor Deel just ved at skrive offentligt. Ved det private Forstudium alene vilde han dog ikke bringe det videre, end den bekjendte Mand, der ikke vilde gaae i Vandet, førend han kunde svømme; men heraf følger ofte, at han, efter at have endt, først er rigtig istand til at begynde. Göthe selv siger jo:

„Dichter lieben nicht zu schweigen,
„Wollen sich der Menge zeigen,
„Lob und Tadel muß ja seyn;" —

og det Samme gjælder om Skribenten i Almindelighed.

Om Calderon er allerede skrevet saa Meget, men neppe har Nogen characteriseret denne Digter bedre end Göthe, som dog blot kjendte nogle faa af hans Stykker i Schlegels Oversættelse:

Sjette Bind, S. 259. (I Anledning af Calderons Drama: „Den standhaftige Prinds"). „Af mange Aarsager bliver man ved dette Stykke, ligesom ved de forrige, forstyrret i Nydelsen af det Enkelte, især ved den første Læsning. Men naar man er kommen til Ende, og Ideen hæver sig for Aan-

dens Øine, ligesom en Phønix af Flammerne, saa troer man, aldrig at have læst noget Fortræffeligere Det fortjener vist at staae ved Siden af „„Andagten til Korset““, ja man ordner det høiere, maaskee fordi man har læst det sidst, og fordi Gjenstanden saavel som Behandlingen er i høieste Betydning elskværdig. Ja jeg kunde fristes til at sige, at naar Poesie ganske var forsvunden af Verden, saa kunde man restaurere den af dette Stykke.“ 28 Januar 180– Göthe.

De sidste Ord ere træffende. Hvad vil det sige andet, end at Calderons Dramer ere ligesom den fineste Extract af al Poesie, eller at de have al anden Poesie til deres Forudsætning? Det er det Samme, som jeg har udtrykt, ved at sætte det calderonske Drama som det sidste Trin af den dramatiske Poesie*). At Meget imidlertid, som Göthe siger, indvirker forstyrrende under den første Læsning, ligger deri, at Dramet paa denne sin Udviklings høieste Spids begynder at gaae udenfor sit eget Begreb, thi just Fuldendelsen er Opløsningens Princip.

---

*) See min Disputats om Calderon og Fl. Post 1828, Nr. 13 (Saml. prof. Skr. III Bd. 1861, S. 244–246) og 1830, Nr. 37 (Saml. prof. Skr. X Bd.)

7.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 122.)

I Afhandlingen om Vaudevillen har jeg udførlig omtalt den overhaandtagende Bestræbelse efter at slaae heterogene Digtarter sammen i en umulig, eller i det mindste utilladelig Eenhed. Herhen hører følgende Sted i Brevvexlingen:

Tredie Bind, S. 380. „Det er mig ret paafaldende, hvoraf det kan komme, at vi Moderne ere saa meget tilbøielige til at blande de forskjellige Genres, ja at vi ikke engang ere istand til at adskille dem fra hinanden. Det synes at komme deraf, at Kunstnerne, som egenlig skulde frembringe Kunstværkerne indenfor disses rene Betingelser, altfor føielige give efter for hiin Stræben hos Tilskuere og Tilhørere: at finde Alt fuldkommen sandt. Meyer har bemærket, at man har villet drive alle Arter af den dannende Kunst til Maleri, fordi dette ved Holdning og Farver kan fremstille Efterligningen som fuldkommen sand. Saaledes seer man ogsaa i Poesiens Gang, at Alt trænger sig til Dramet, d. e. Fremstillingen af det fuldkommen Nærværende. — — — De har vist hundrede Gange hørt, at man efter Læsningen af en god Roman har ønsket at see Gjenstanden paa Theatret, og hvor mange slette Dramer ere ikke derved opstaaede! Saaledes ønske ogsaa Folk strax at

see enhver interessant Situation stukken i Kobber, for at der ikke skal blive nogen Virksomhed tilovers for deres Imagination; saaledes skal Alt vorde sandselig sandt, fuldkommen nærværende, dramatisk; og det Dramatiske selv skal stille sig ved Siden af det virkelig Sande. Disse egenlig barnagtige, barbariske, smagløse Tendenser skulde nu Kunstneren modsætte sig af alle Kræfter, affondre Kunstværk fra Kunstværk ved uigjennemtrængelige Tryllekredse, vedligeholde ethvert ved dets Egenskab og dets Egenheder, saaledes som de Gamle gjorde, og derved bleve og vare saa store Kunstnere." December 1797. Göthe.

8.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 123 og 124.)

Hvorvidt Læredigtet er at betragte som en virkelig Digtart, eller som en utilladelig poetisk Afart, derom disputeres pro et contra. I denne Anledning blive følgende Steder at anføre:

Fjerde Bind, S. 55. „Efter dette Forspil" — Beretningen om Tilberedelserne til en Hoffest i Weimar — „passer den Efterretning godt, som jeg har isinde at give Dem om Darwins berømte engelske Digt: Den botaniske Have. Jeg vilde kun ønske,

jeg ogsaa for Deres Øine kunde fremstille dette
jelske Modeskrift, saaledes som det her ligger for
g, i stor Quart, indbundet i Saffian. Det veier
Pund accurat, hvorom jeg igaar selv har over-
et mig. Da nu vore „„Taschenbücher““ kun veie
trent ligesaamange Lod, saa er det rimeligt, at vi
aa fra denne Side forholde os til Englænderne,
n 1 til 32, med mindre vi ere istand til, med 32
Taschenbücher““ at opveie en saadan engelsk Mode-
npe. Skriftet er pragtfuldt trykt paa glattet Pa-
r, udziret med affindigen allegoriske Kobbere af
eßli, og ovenikjøbet smykket hist og her med bota-
ke og antiquariske Liebhaber-Fremstillinger; det har
bledninger, Indholds-Angivelser, Noter under
xten, Noter bag Texten, i hvilke Naturlære, Chemie,
turhistorie, Jordbeskrivelse, Botanik, Fabrik- og
ndelsvæsen, men især berømte Navne af Døde og
ende ere paa bedste Maade producerede, saa at
, ligefra Ebbe og Flod, til sympathetisk Blæk, godt
indsees og begribes. — Men det Besynderligste
alle disse Besynderligheder synes mig at være:
man i dette botaniske Værk kan finde Alt, kun
en Vegetation. I det Mindste med Hensyn paa
ste Deel gjælder dette næsten bogstaveligt. Her
De Indholdet af den anden Sang: Tiltale til
omerne. Jorden bliver ved en Vulcan kastet ud
Solen; dens Atmosphære, dens Reise gjennem

Dyrkredsen. Afvexlingen af Dag og Nat, saavelsom af Aarstiderne. Oprindelige, lykkelige Øer, Paradiset eller Guld=Alderen. Venus stiger op af Havet. De første store Jordrystelser; faste Lande stige op af Søen; Maanen bliver udkastet af en Vulcan, har ingen Atmosphære, og er frossen; Jordens daglige Bevægelse retarderes, dens Axe inclinerer meer og meer, den dreier sig tilligemed Maanen om et nyt Midtpunct. Kalkstenens Oprindelse af en vandagtig Opløsning, Kalkspat, hvid Marmor, antik Statue af Hercules, som udhviler efter sine Arbeider, Antinous, Apollo af Belvedere, Venus af Medicis, Lady Elisabeth Foster og Lady Melbourne af Hr. Damer. Om Moradser. Hvoraf Jordens Salt kommer. Saltminer ved Krakau. Salpetrets Frembringelse. Mars og Venus fanges af Vulcan. Jernets Frembringelse. Hr. Michels Forbedring af kunstige Magneter. Staalets Anvendelse ved Landbrug, Skibsfart og Krig. Dyrernes Oprindelse. Hvorfra Kiselsteen, Strandsand, Gibs, Asbest, Fløts, Onyx, Agat, Mocka, Opal, Saphir, Rubin, Diamant have deres Oprindelse. Jupiter og Europa. Leer frembringes. Porcelains=Manufactur i China, Italien og England. Hr. Wedgewoods Værker i Etruria i Straffordshire. Camee, forestillende en sort Slave i Lænker, forestillende Haabet. Figurerne paa Portland= eller Berberini=Vasen forklares. Kul, Svovlkiis, Naphtha, Obsi=

dian og Ambra. Doctor Franklins Opfindelse, at tage Lynilden fra Uveiret. Americas, Irlands, Frankrigs Frihed. Gammel, underjordisk Central-Ild. Frembringelse af Tin, Kobber, Zink, Bly, Mercurius, Platina, Guld og Sølv. Mexicos Ødelæggelse. Slaveriet i Africa. Undergang af Cambysis Armeer. Gnomer som Stjerner paa en Himmel-Maskine, Søens Indbrud standses, Klipperne bebygges. Materien circulerer. Gjødning er for Planterne, hvad Melkesaften er for Dyrene. Planter stige op af Jorden. Sanct Peder forløses af sit Fængsel. Materiens Vandringer. Adonis' Død og Opstandelse. Gnomernes Bortfjernelse. — Her har de altsaa Schemaet til et Digt. Saaledes maa et Læredigt see ud, der ikke alene skal lære, men ogsaa undervise. Nu kan De tænke Dem, hvad for Beskrivelser, Allegorier, Lignelser der spøge omkring i Værket, og hvorledes det hele Material ei engang er sammenbundet med et Spor af poetisk Følelse. Versene ere, som mig synes, ikke ilde, og mange Steder have en rhetorisk Tournure, som tilhører Versemaalet. Kort sagt, Detaillen erindrer En om saa mange engelske Digtere, der have arbeidet i det Didactiske og Beskrivende. Hvor meget maa ikke den engelske, distraherede Verden fornøie sig ved enkelte Steder, naar saadan en Mængde theoretisk Tøi, hvorom det allerede saa længe har ringet for dens Øren, nu igjen

foresynges den i det bekjendte Versemaal!" 27 Januar 1798. Göthe.

Samme Bind, S. 63. „Darwins Skrift vilde sagtens kun gjøre liden Lykke i Tydskland. Tydskerne forlange Følelser, og jo plattere disse ere, desto almindeligere ere de velkomne; men denne Spillen af Phantasien med Begreber, dette Allegoriens Rige, den kolde Intellectualitet og versificerede Lærdom kan ene tiltrække Englænderne i deres nuværende Kulde og Ligegyldighed. Dette Skrift viser imidlertid, hvilken Function man pleier at anvise Poesien i en stor og respectabel Folkeclasse, og giver Philisterne en ny glimrende Triumf over deres poetiske Modstandere. — Jeg troer iøvrigt ikke, at Stoffet er ubrugeligt, eller aldeles uskikket for Poesien. Den forulykkede Skikkelse skriver jeg ganske paa Digterens Regning. Naar man kun strax fra Begyndelsen af gjorde Afkald paa al saakaldet Belæren, og blot søgte at bringe Naturen i dens rige Mangfoldighed, Bevægelse og Samvirkning nærmere til Phantasien, opstilte alle naturlige Frembringelser med en vis Kjærlighed og Agtelse, respecteerte hos enhver dens selvstændige Existens, og saa videre, saa maatte en levende Interesse kunne opvækkes. Men af den Kjøkkenseddel, som De giver mig af Bogen, maa jeg slutte, at For-

ıtteren har handlet ganske modsat, og har søgt at pvække den poetiske Interesse blot ved Tilgiften, ikke Sagen selv, og at hans Arbeide følgelig er blevet :t contradictorisk Modsatte af et godt Digt." 30 Ja- ıar 1798. Schiller.

Ogsaa her synes Schiller at have truffet det tte Udtryk for Tingen. De fleste Læredigte beroe Sandhed paa den trivielle Forudsætning, at den emstilte Lære er en nyttig, men tør og ubehagelig ijenstand, som maa skjules under en Luxus af Poe- :ns unyttige, men skjønne og behagelige Blomster; ntrent ligesom man til en virksom, men ubehagelig Ledicin pleier at føie en uskadelig, men velsmagende Substans, for at den lettere skal glide ned. Naar :rfor Læredigteren, efter at have doceret paa nogle Blade, ligesom seer paa sit Uhr, og betænker, at han u ikke længer tør kjede sine Læsere, saa afvexler an med en poetisk „Tilgift," hvori han maner Guder og Gudinder frem; og naar han nu troer, t Læserne alle ere blevne vaagne, saa begynder han jjen at docere, afbryder derpaa atter paa beleilig :id, og saaledes fremdeles. Denne philanthropiske Skoleholder-Maneer i Poesien maa dog vist nok, om Schiller mener, snarere skrives paa Digternes nd paa Digtartens Regning. Den Maade, hvorpaa an forlanger Læredigtet behandlet, er vel af hans venstaaende Yttringer ikke saa ganske klar, men ikke

desmindre ere disse Ytringer saa meget mærkeligere, som han selv i sit bekjendte Digt „Die Götter Griechenlands“ har taget de mythologiske Forestillinger i Forsvar mod den nyere Tids physiske Anskuelser. For at Læredigtet skal vinde Agtelse, maa det forstaae at vinde en udeelt Interesse ved sin Gjenstand og dens rigtige Udtryk; det maa derfor ganske gjøre Afkald paa al poetisk „Tilgift,“ men derimod lægge det Poetiske i selve Gjenstandens simple, for Indbildningskraften fattelige Udtryk. Vilde Digteren lægge det Poetiske mere i selve Gjenstanden end i dens Udtryk, saa vilde der opstaae et saadant Digt, som Schiller synes at antyde, naar han siger, at Phantasien skal bemægtige sig og gjennemtrænge selve Gjenstanden, men denne Art vilde neppe længer kunne føre Navn af Læredigt. Et Exempel herpaa afgiver Göthes „Die Metamorphose der Pflanzen,“ hvori Læren, om man saa tør kalde den, ganske er underordnet Digtets erotiske Characteer. Men som et Mønster paa det sande Læredigt, hvori det er Udtrykkets Præcision som fremstiller Begrebet for Indbildningskraften, og forsmaaer al uvedkommende, saakaldet poetisk Tilsætning, troer jeg at kunne anføre det i den flyvende Post for nogen Tid siden optagne „nye Vaftrudnersmaal.“ — I Frederik Schlegels „Geschichte der alten und neuen Litteratur“ findes interessante Bemærkninger over den romerske Lit-

urs Læredigte. Forf. mener, at Georgica ere, i
nseende til Ideen, et ligesaa ægte nationalt Digt
n Aeneis er det i samme Henseende, thi med Hen-
t paa Udførelsen er der Meget at indvende mod
ge; han troer derfor, at Virgil burde have sammen-
eltet begge disse Digte i eet, og at paa denne
aade det ægte romerske Epos vilde være blevet
liseret.

9.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 126.)

Man er meget tilbøielig til at forlange af ethvert
nstværk, at det skal give et bestemt Resultat som
bytte, og dette sættes enten i en vis, med rene
rd udtalt Lære, eller i et historisk Indhold, eller i
pvækkelsen af høie og ædle Følelser. Kunstværker,
m, fordi de ikke udtale nogen bestemt Hensigt, der-
r synes hensigtsløse, ynder man ikke i vore alvor-
je nordiske Lande. I denne Anledning hedder det:
Fjerde Bind, S. 67. „Igaar have vi hørt en
Opera. Cimarosa viser sig i denne Composition
m en fuldendt Mester. Texten er i den italienske
laneer, og jeg har derved gjort den Bemærkning,
orledes det kan være muligt, at det Taabelige, ja
ld det Absurde saa heldigen kan forbinde sig med

Musikens høieste, æsthetiske Herlighed. Dette skeer ene og alene ved Humor, thi denne, selv uden at være poetisk, er en Art af Poesie, og hæver os, ifølge sin Natur, over Gjenstanden. Tydskeren har saa sjelden Sands derfor, fordi hans Philisteragtighed kun lader ham æstimere enhver Taabelighed, der har et Skin af Følelse eller Menneskeforstand." 31 Januar 1798. Göthe.

Samme Bind, S. 69. „Deres Bemærkninger over Operaen har igjen tilbagekaldt mig de Ideer, hvorover jeg i mine æsthetiske Breve udbredte mig saa meget. Det er vist, at saalidet som det Æsthetiske kan fordrage Tomhed, saa staaer dog Frivoliteten ikke i saa stor en Modsigelse dermed, som Alvorligheden; og da det er langt naturligere for Tydskeren at beskjæftige og bestemme sig, end at sætte sig i Frihed, saa har man allerede vundet noget Æsthetisk hos ham, naar man kun befrier ham for Stoffets Tyngde; thi hans Natur vil nok af sig selv sørge for at hans Frihed ikke ganske bliver uden Kraft og Gehalt. Jeg foretrækker derfor meget at see Forretningsmænd og Philistere overhovedet i en saadan spillende Stemning, end de ledige Verdensmænd, thi hos disse bliver Spillet stedse tomt paa Kraft og Gehalt. Man skulde altid kunne opvarte Enhver i Overeensstemmelse med hans Fornødenhed, og derfor

vilde jeg sende den ene Deel i Operaen, og den anden i Tragedien." 1 Febr. 1798. Schiller.

Dersom ikke Schillers Navn stod herunder, saa vilde man ved slige Yttringer høre et Rama=Skrig af alle vore litterære Fanatikere: Hvorledes? Frivoliteten skulde mindre staae i Opposition mod det Æsthetiske, end Alvorligheden? — Dog, saaledes staaer her nu engang, og det er Schiller som siger det. — Ja, naar saa er, ville Fanatikerne nok vide at finde sig deri; de kunne jo i Nødsfald forklare Schillers Ord saaledes, at de faae deres egen Mening ud af dem. — Efter Schillers Tid have Tydskerne mere end tilforn lagt Vind paa at frembringe lette og spillende Productioner, der mangen Gang endog ere frivole nok; men det klæder dem ikke at dandse; den alvorlige, paraderende Gang, eller den majestætiske Flugt ere tjenligere for deres hele Væsen og Maneer. Det er mærkeligt, at vi Danske paa Aandens Landkort ere et sydligere Folk, end Nord=Tydskerne; hos os findes dog Sands for det Overgivne, d. e. det Lystige uden alle Bihensigter. Thi uagtet det tydske Folks tungere Anskuelse ikke er uden Indflydelse hos os, saa vil dog vor nationale Characteer aldrig ganske kunne fornægte sig, om end eensidige Critikere stræbe at indbilde os, at det tydske Mønster er det danske Ideal.

10.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 134 og 135.)

Enhver, som tiltroer sig selv at være Digter, pleier ogsaa at ansee sig som berettiget, ja forpligtet til at gjøre Göthes personlige Bekjendtskab, naar Leiligheden maatte tilbyde sig. Det kan maaskee interessere at høre Göthe bedømme en saadan sig præsenterende Digter. Jeg vil anføre de herhen hørende Steder i deres Sammenhæng:

Tredie Bind, S. 180. „Jeg har underrettet min nye Friedberger Poet, Schmidt, saavelsom Hölderlin, om Deres nærforestaaende Ankomst til Frankfurt; det kommer nu an paa, om de Godtfolk have Courage til at komme Dem for Øie. Det vilde være mig meget kjært, og ogsaa Dem vilde disse poetiske Figurer maaskee ikke være uvelkomne i det prosaiske Frankfurt.“ 28 Juli 1797. Schiller.

Samme Bind, S. 190. „Schmidt fra Friedberg har været hos mig; det var ikke noget ubehageligt, men heller ikke noget velgjørende Phænomen. I det Hele et smukt ungt Menneske, et lille Hoved paa maadelige Skuldre, fortræffelige Been og Fødder, stramt, reenligt, anstændigt klædt efter herværende Maade. Ansigtstrækkene smaa, og nær ved hverandre; smaa, sorte Øine, sorte Haar, sansculottisk afskaarne

r ved Hovedet. Men om Panden har Gubernes
der smeddet ham et Jern=Baand. Med Munden
rde han underlige Grimacer, som om han endnu
›e lægge et vist eiendommeligt Udtryk i hvad han
de. Han er Søn af en velhavende Kjøbmand,
ı bestemte ham til Præst; derved er Mennesket
ıske blevet rykket ud af sin Bane. Jeg troer, at
ı, anviist til en indskrænket Handel og Livsvandel,
ıde bleven ret god, da han synes at have Energie
en vis Inderlighed; under en Nationalgarde saae
ham allerhelst. Tiden maa vise det; men jeg
gter for, at der ikke bliver nogen Glæde at op=
e med ham. Altsaa forudsat, at det ikke er et
›trykt Menneske, men En, som, at dømme efter
ıs Udsagn, hans Skikkelse, hans Klædning, lever
taalelig Velstand, saa er det et slet Tegn, at
et Spoer til Stræben, Liberalitet, Kjærlighed,
tro aabenbarer sig hos ham. Han fremstilte sig
mig med den philisteragtige Egoismus af en
=Student. Men derhos var intet Spoer af
aheb, intet Skjævt i hans Opførsel, undtagen
imacerne med Munden. Jeg antog som Basis
min Behandling, at De sender ham til mig,
forudsatte i denne Betydning Meget; men ikke
Mindste, hverken Almindeligt eller Særskilt, gav
enklang, heller ikke da vi talte om Reinholdt og
hte, hvilke han dog begge har hørt. Overhovedet

kunde jeg ikke aflokke ham Noget af Betydenhed, undtagen at han for et Aar siden havde faaet visse særegne Anskuelser af Verden, ved hvilke han følte sig oplagt til Poesie (hvad jo kan være ret godt), men at han ogsaa var overbeviist om, at kun i en vis Forbindelse af Philosophie og Poesie bestaaer den sande Dannelse. Hvorimod jeg Intet har at indvende, naar jeg kun ikke maatte høre det af et ungt Menneske. Forresten gik han bort, som han var kommen, uden at den mindste Samtale var bleven indledet, og han var mig betydelig nok for dette korte Moment. Hans tilbageholdne Maade erindrede mig om Hölderlin, omendskjøndt han er større og bedre voxet. Saasnart jeg har seet denne, vil jeg opvarte med en nærmere Parallel. Da flere Naturer af denne Art, især i tidligere Aar, ere komne mig imøde paa min Livsvandring, og jeg har erfaret, hvor de egenlig ville hen, saa vil jeg endnu tilføie et Ord i Almindelighed. Mennesker, som fra Kjøbmands-Standen gaae over til Litteraturen, og især til Poesien, have og beholde en egen Tournure. Hos Nogle er et vist Alvor, en vis Inderlighed kjendelige, en vis Dvælen og Fastholden; hos Andre en levende, virksom Bestræbelse; men de synes mig udygtige saavel til Opløftelse, som til Begrebet, hvorpaa det egenlig kommer an. Maaskee gjør jeg denne Caste Uret, og der ere Mange af de andre Stammer, hvilke

et ikke gaaer bedre. Gjennemtænk engang Deres
rfaring; der gives sandsynligviis ogsaa Undtagelser."
luguſt 1797. Göthe.

Samme Bind, S. 210. „Af min Protégé,
)r. Schmidt, har jeg kun havt liden Ære, saavidt
g seer, men jeg vil haabe det Bedste, saalænge til
g ikke kan mere. Jeg er nu engang i det fortvivlede
ilfælde, at det maa være mig magtpaaliggende, om
ndre Mennesker due noget, og om der kan blive
loget af dem; derfor vil jeg saa silbigt som muligt
pgive disse Herrer Hölderlin og Schmidt. — Hr.
Schmidt, saaledes som han nu er, er rigtignok den
odsatte Caricatur af den Frankfurter empiriske Verden,
g ligesom denne ikke har Tid til at gaae ind i sig
lv, saa kunne han og hans Lige aldeles ikke gaae
denfor dem selv. Her, kunde man sige, see vi Fø-
lse nok, men ingen Gjenstand derfor, hist den nøgne
mme Gjenstand uden Følelse. Og saaledes ere
veralt kun Materialierne til Mennesket tilstede, men
ere adspredte, og have ikke indbyrdes grebet hin-
nden. — Jeg gad vide, om disse Herrer Schmidt,
lichter, Hölderlin vilde absolut og under alle Om-
ændigheder være blevne saa subjective, saa over-
ændte, saa monotone? om Grunden ligger i noget
rimitivt, eller om det kun er Mangel paa en æsthe-
ſk Næring og Indvirkning udenfra, og Oppositionen
den empiriske Verden, hvori de leve, mod deres

ideale Retning, som have frembragt denne ulykkelige Virkning? Jeg er meget tilbøielig til at antage det Sidste; og om ogsaa et mægtigt og lykkeligt Naturel seirer over alle Hindringer, saa troer jeg dog, at mangt et dueligt Talent gaaer tabt paa denne Vei. — Det er sikkert en meget sand Bemærkning, som De gjør, at et vist Alvor, en vis Inderlighed, men ingen Frihed, Ro og Klarhed findes hos dem, som fra en vis foregaaende Stand komme til Poesien o. s. v. Alvor og Inderlighed ere den nødvendige og naturlige Følge, naar en Tilbøielighed og Beskjæftigelse finder Modstand, naar man er isoleret og reduceret til sig selv; og en Kjøbmandssøn, der gjør Digte, maa allerede være istand til en større Inderlighed, alene fordi han kan falde paa saadant Noget. Men ligesaa naturligt er det, at han hælder mere til den moralske end til den æsthetiske Side, fordi han føler en lidenskabelig Hæftighed, fordi han drives ind i sig selv, og fordi Gjenstandene snarere støde ham tilbage, end holde ham fast, og han følgelig aldrig kan komme til en klar og rolig Anskuelse. — Omvendt finder jeg, som Bilag til Deres Bemærkning, at de som komme fra en liberal Stand til Poesien, vise en vis Frihed, Klarhed og Lethed, men lidet Alvor og liden Inderlighed. Hos hine fremstikker det Characteristiske næsten caricaturagtigt, og stedse med en vis Sensibighed og Haardhed; hos

ðse derimod ere Characteerløshed, Fladhed og næsten
lauhed at befrygte. I Henseende til Formen, kunde
an sige, ere disse nærmere ved det Æsthetiske, hine
rimod i Henseende til Indholdet. Ved en Sammen-
ɜning mellem vore jenaiske og weimarske Digter-
der har jeg stødt paa Bemærkninger, som jeg for-
holder mig at meddele." 17 Aug. 1797. Schiller.

11.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 135 og 136.)

Den Modsætning, som Schiller i dette Brev
:tyder imellem Digteren Schmidt og den Frankfurter
ıpiriske Verden, har Hensyn paa nogle i et andet
rev indeholdte Yttringer af Göthe, som jeg nu vil
føre, tilligemed Schillers Svar derpaa.

Tredie Bind, S. 187. (Dette er skrevet fra
:ankfurt am Mayn). „I høi Grad paafaldende er
t forekommet mig, hvorledes det egenlig er be-
ıffet med en stor Stads Publicum. Det lever i en
stadig Tummel af Erhverven og Fortæren, og Det,
m vi kalde Stemning, lader sig hverken frembringe
er meddele. Alle Fornøielser, selv Theatret, skulle
n adsprede, og det læsende Publicums store Til-
ieligheð til Journaler og Romaner opstaaer just

deraf, fordi hine stedse og disse fordetmeste bringe Adspredelse i Adspredelse. — Jeg troer endog at have bemærket en Art af Skræk for poetiske Productioner, idetmindste for saa vidt som de ere poetiske; og af samme Aarsager forekommer dette mig ganske naturligt. Poesien forlanger, ja befaler Samling, den isolerer Mennesket imod dets Villie, den fornyer bestandig sin Paatrængenhed, og er i den brede Verden (for ei at sige: i den store) saa ubeqvem som en tro Elskerinde." 9 August 1797. Göthe.

Tredie Bind, S. 209. „Den Forestilling, som De giver mig om Frankfurt og store Stæder i Almindelighed, er ikke trøstelig, hverken for Poeten eller Philosophen, men Sandheden deraf er indlysende, og da det nu engang er et fastsat Punct, at man kun philosopherer og digter for sig selv, saa er Intet at sige derimod; tvertimod, det bestyrker En paa den betraadte gode Vei, og afskærer enhver Fristelse til at bruge Poesien som noget Udvortes. — Saa Meget er ogsaa blevet mig ved mine faa Erfaringer klart, at man i det Hele taget ved Poesien ikke kan virke velgjørende paa Folk, men derimod ret ubehageligt. Man maa incommodere dem, fordærve dem deres velbehagelige Tilfredshed, sætte dem i Uro og For-

aufelse. Som en af Delene, enten som Genius
ller som et Spøgelse, maa Poesien staae for dem.
)erved alene lære de at troe paa Existensen af en
'oesie, og erholde Respect for Poeten. Jeg har
eller aldrig fundet denne Respect større end hos
enne Klasse af Mennesker, endskjøndt heller aldrig
ia ufrugtbar og uden Tilbøielighed. Hos Alle er
loget, som taler for Poeten, og De maa være en
ok saa vantro Realist, saa maa De dog tilstaae, at
ette X er Idealismens Frøkorn, og at det blot er
ette, som hindrer, at det virkelige Liv med sin
emene Empirie forstyrrer al Modtagelighed for det
'oetiske. Vel er det sandt, at den egenlig skjønne
g æsthetiske Stemning langt fra endnu ikke beforderes
erved, at den meget mere ofte forhindres derved,
gesom Friheden ved de moralske Tendenser; men det
: allerede meget vundet, at en Udgang fra Empirien
: aabnet." 17 August 1797. Schiller.

12.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 136 og 137.)

Mellem de mange Steder, hvor Schiller criti-
:rer „Wilhelm Meister", vil jeg anføre et, der ikke
:a meget gaaer ud paa Enkeltheder i Bogen, som

paa denne i det Hele, og tillige fremstiller et Slags Parallel imellem den og „Herrmann und Dorothea." — Göthes Svar paa denne Critik er ogsaa høist mærkeligt.

Tredie Bind, S. 310. „For nogle Dage siden sendte Böttiger os to skjønne Exemplarer af Deres Herrmann, hvilket meget glædede os. Altsaa er Herrmann nu kommen ud i Verden, og vi ville høre, hvorledes en homerisk Rhapsodes Røst vil tage sig ud i den nye, politisk-rhetoriske Verden. Jeg har nu atter læst Digtet med det gamle, usvækkede Indtryk og med ny Bevægelse; det er aldeles fuldkomment i sin Art; det er pathetisk mægtigt, og dog yndigt i høieste Grad; med eet Ord: det er skjønt. — Ogsaa Meister har jeg for ganske kort siden læst paany, og det har endnu aldrig været mig saa paafaldende, hvad en udvortes Form dog betyder. Meisters Form er, som overhovedet enhver Romanform, aldeles ikke poetisk; den ligger heel og holden kun paa Forstandens Enemærker, staaer under alle dens Fordringer, og participerer ogsaa i alle dens Grændser. Men da det er en ægte poetisk Aand, som har betjent sig af denne Form og heri har udtrykt de meest poetiske Tilstande, saa opstaaer en besynderlig Vaklen mellem en prosaisk og poetisk Stemning, for hvilken jeg ikke veed noget rigtigt Navn. Jeg kunde sige: det mangler Meister (nemlig Romanen) paa en vis poetisk Dristig-

hed, fordi den, som Roman, stedse vil gjøre Forstanden det tilpas; og det mangler den igjen paa et egentligt sat Væsen (hvorpaa den dog i visse Maader gjør Fordring), fordi den er udsprungen af en poetisk Aand. Bogstaveer dette sammen, som De kan; jeg meddeler Dem blot min Følelse. — Da De staaer paa et saadant Punct, hvor De maa gjøre de høieste Fordringer til Dem selv, og hvor det Objective absolut maa smelte sammen til Eet med det Subjective, saa er det aldeles nødvendigt at sørge for, at det, som Deres Aand kan lægge i eet Værk, ogsaa stedse maa gribe den reneste Form, og Intet deraf gaae tabt i et ureent Medium. Hvo føler ikke i Meister Alt hvad der gjør Herrmann saa fortryllende? Hiin mangler Intet, slet Intet af Deres Aand; den griber Hjertet med alle Digtekunstens Kræfter, og forskaffer en stedse fornyet Nydelse; og dog fører Herrmann mig (og det blot ved sin rene poetiske Form) ind i en guddommelig Digterverden, da Meister ikke ganske lukker mig ud af en virkelig Verden. — Da jeg dog engang er ifærd med at criticere, saa vil jeg endnu gjøre en Bemærkning, som ved Læsningen paatrængte sig mig. I Meister er der aabenbart for Meget af Tragedien; jeg mener det Anelsesfulde, det Ubegribelige, det subjectivt Underfulde, som vel kan forenes med den poetiske Dybde og Dunkelhed, men ikke med den Klarhed, som maa herske i Romanen, og som ogsaa

i saa høi Grad hersker i denne. Det incommoderer at komme paa disse Bundløsheder, da man overalt troer at føle fast Bund under sig, og at støde paa slige Gaader, da ellers Alt opløser sig saa skjønt for Forstanden. Kort, mig synes, at De her har betjent Dem af et Middel, hvortil Værkets Aand ikke berettigede Dem. — I Øvrigt kan jeg ikke nokfom sige Dem, hvor meget Meister ogsaa ved denne nye Læsning har beriget, oplivet, henrevet mig. Der flyder deri en Kilde, hvoraf jeg kan øse Næring for enhver Sjælekraft, og især for den, som er den forenede Virkning af alle." 20 October 1797. Schiller.

Samme Bind, S. 320. „Det glæder mig, at Herrmann er i Deres Hænder, og at den holder sig. Hvad De siger om Meister, forstaaer jeg ret godt; hvert Ord er sandt, og endnu Mere. Netop dens Ufuldkommenhed har kostet mig den største Umage. En reen Form hjelper og bærer, medens en ureen overalt hindrer og gjør Bryderier. Den maa nu forresten være hvad den er; det vil ikke lettelig hændes mig igjen, at jeg griber feil i Gjenstanden og i Formen, og vi ville afvente hvad vor Genius vil unde os i Livets Høst." 30 October 1797. Göthe.

Til Slutning et lidet Efterslet af Steder, som angaae Xenierne:

Tredie Bind, S. 16: „Har De læst hvad
ampe har svaret paa Xenierne? Det angaaer egenlig
n Dem, og han har ogsaa ført sig ret høfligt op,
n paany bekræftet Pedanten og Vaskerkonen.*)
ad Smagens Archiv og Tidens Genius have bragt
Torvs, har De vel allerede læst, som og Wandsbecker
udets ynkelige Vers.“ Januar 1797. Schiller.
Samme Bind, S. 18: „Af Xenialiske Ting
r jeg i denne Tid intet hørt. I den Verden,
ori jeg lever, er der intet Litterært, som giver
iten Forklang eller Efterklang; det Øieblik,
ori Tonen anslaaes, er det eneste, som bemærkes.“
) Januar 1797. Göthe. (Et saare træffende Ord).

13.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 138 og 139.)

Mellem Schillers lyriske Digte findes, som be-
endt, en Ballade, under Titel: „Die Kraniche des

---

*) Formodentlig en Allusion paa Campes borneerte Stræben efter Correcthed; en Stræben, hvis Eensidighed han ogsaa lagde for Dagen i sin barbariske Omhu for at rense det tydske Sprog fra alle Ord af fremmed Oprindelse.

Ibycus." Indholdet er i faa Ord følgende: Digteren Ibycus, som vandrer til de isthmiske Lege, bliver ihjelslaaet af Røvere, i samme Dieblik, som han seer en Flok Traner drage over Himlen. Disse vandrende Fugle anraaber han som Vandringsmand, og siger, at de, som de eneste Vidner til den blodige Gjerning, skulle anklage Gjerningsmændene. Morderne ere imidlertid vandrede til den corinthiske Isthmus, hvor de gaae hen i Theatret, for at see Legene. Under Skuespillet drager en Flok Traner over Theatret. En af Morderne, allerede forfærdet i sin Samvittighed ved Erinnyernes Chor, som har aabnet Skuespillet, seer Tranerne, og udraaber uvilkaarligen: „See Ibycus' Traner!" Nogle af Tilskuerne blive opmærksomme paa dette Udraab. Morderne fængsles, og bekjende deres Mord; og saaledes have Tranerne da virkeligen opfyldt den døende Sangers Begjæring.

Ligesom Schiller og Göthe ideligen correspon derede om de Værker, som de havde i Arbeide, og gjensidigen styrkede hinanden med Raad og Daad, saaledes findes der ogsaa i Brevvexlingen en Række af Steder, som angaae denne Ballade, idet Göthe ved sin Critik faaer Schiller til at forandre og forbedre den. Disse Steder skulle her anføres som et mærkeligt Exempel paa den samvittighedsfulde Flid og Omhu, som disse to store Digtere anvendte selv

paa deres mindste Frembringelser. Balladen er i Henseende til Omfang en Bagatel, der kan læses paa mindre end fem Minuter. I disse Tider, da Enhver pleier ugeneert at skrive Løst og Fast, ligesom det falder ham ind, vil man undres over at see, hvor mange Forberedelser der ere trufne for at give dette lille Digt den høiest mulige Fuldendelse.

Tredie Bind, S. 214. „Endelig erholder De min Ibycus. Gid De maatte være tilfreds med den! Jeg tilstaaer, at jeg ved nærmere Besigtigelse af Stoffet fandt flere Vanskeligheder, end jeg i Begyndelsen ventede; imidlertid synes mig, at jeg for største Delen har overvundet dem. De to Hovedpuncter, hvorpaa det kom an, syntes mig at være: først at bringe en Continuitet i Fortællingen, som den raae Fabel ikke havde; dernæst at frembringe en Stemning for Effecten. Den sidste Haand har jeg endnu ikke kunnet lægge derpaa, da jeg først igaar Aftes er bleven færdig, og det er mig alt for magtpaaliggende, at De snart skal læse Balladen, for at jeg endnu maa kunne gjøre Brug af Deres Erindringer. Det Behageligste vilde være mig, at høre, at jeg i væsentlige Puncter var kommen Dem imøde." 17 August 1797. Schiller.

Samme Bind, S. 217. „Ibycus' Traner ere, som det synes mig, meget vel lykkedes; Overgangen til Theatret er meget skjøn, og Eumenidernes Chor

paa rette Plads. Da denne Vending engang er opfunden, saa kan nu hele Fabelen ikke bestaae uden denne: og jeg vilde, forudsat at jeg endnu gad tænke paa min Behandling,*) ligeledes maatte optage dette Chor. — Kun endnu nogle Bemærkninger: 1) Tranerne skulde, som Trækfugle, være i en heel Flok, som flyver saavel hen over Ibycus, som over Theatret. De komme som Natur-Phænomener. Ogsaa bliver det Underfulde derved borttaget, eftersom det ikke behøver at være de samme Traner; der er maaskee blot en Afdeling af den store vandrende Hær, og det Tilfældige udgjør egenlig, eftersom mig synes, det Anelsesfulde og Besynderlige i Historien. 2) Dernæst vilde jeg efter det 14de Vers,**) hvor Erinnyerne have trukket sig tilbage, endnu tilføie et Vers, for at fremstille den Sindsstemning, hvori Chorets Indhold har sat Folket, og gaae over fra de Godes alvorlige Betragtninger til de Ryggesløses samtidige Adspredelse,***) og derpaa lade Mor-

---

*) Man seer af denne og andre Yttringer, at Göthe selv har tænkt paa at skrive en Ibycus.

**) Nu det 17de.

***) Dette er nu skeet i det 18de og 19de Vers.

'eren, endnu stedse dumt, raat og lydt, men dog kun
ydeligt for Naboernes Kreds, udraabe sine gabende
Bemærkninger. Deraf vilde der opstaae Stridigheder
tellem ham og de nærmeste Tilskuere, derved vilde
'olket blive opmærksomt, o. s. v. Paa denne Vei,
tavelsom ved Tranernes Tog vilde Alt spille ganske
det Naturlige, og, efter min Følelse, Virkningen
›rhøies, da nu det 15de Vers begynder for høit og
etydende, og man næsten venter Andet. Naar De
ıdnu hist og her anvender nogen Omhu paa Rimet,
ta vil det Øvrige let være gjort, og jeg ønsker Dem
l Lykke ogsaa med dette heldige Arbeide." 22 August
797. Göthe.

Samme Bind, S. 221. „Til hvad jeg igaar
gde om Balladen, maa jeg idag endnu føie Noget,
r større Tydeligheds Skyld. Da Midten er lykkedes
em saa godt, saa ønskede jeg, at De ogsaa vilde
:vende nogle Vers paa Expositionen, da Digtet
suden ikke er langt. Meo voto skulde Tranerne
lerede sees af den vandrende Ibycus; sig, som
eisende, skulde han sammenligne med de reisende
ıgle; sig, som Gjæst, med disse Gjæster; han skulde
raf uddrage en god Betydning, og skulde nu, under
Morderens Hænder, anraabe de allerede bekjendte
raner, sine Reisekammerater, som Vidner. Ja ifald
an fandt det fordeelagtigt, saa kunde han allerede

paa Skibsfarten have seet disse Tog.*) De seer hvad jeg allerede igaar sagde: at det er mig vigtigt at gjøre disse Traner til et langt og bredt Phænomen, som atter, ifølge min Forestilling, vilde lade sig godt forbinde med Eumenidernes lange indviklende Traad. I Henseende til Slutningen har jeg allerede sagt min Mening. Forresten havde jeg i mit Anlæg intet Videre, som De kan bruge i Deres Digt."
23 August 1797. Göthe.

Samme Bind, S. 228. „I dette Øieblik indtræffer Deres sidste Brev, og det til vor uventede store Glæde. Hjertelig Tak for hvad De siger mig om Ibycus. Hvad jeg kan benytte af Deres Vink, skal visselig skee. Det er mig ved denne Leilighed igjen ret føleligt, hvor meget en levende Erkjendelse virker ogsaa i Det, som man opfinder. Mig ere Tranerne kun bekjendte af nogle faa Lignelser, til hvilke De gav Leilighed, og denne Mangel paa en levende Anskuelse fik mig her til at oversee den skjønne Brug, som kan gjøres af dette Natur-Phænomen. Jeg vil søge at give disse Traner, som dog nu engang ere Skjæbnens Helte, en større Brede og Vigtighed. Hvorledes jeg skal forandre Overgangen til Morderens Udraab, er mig ikke strax klart, om-

*) Dette er nu ligeledes skeet i det 3die Vers.

dskjøndt jeg føler, at der her er Noget at gjøre.
og ved den første gode Stemning vil det vel finde
g." 30 August 1797. Schiller.

Samme Bind, S. 244. „Det glæder mig,
De vil benytte hvad jeg har skrevet om Ibycus;
t var den Idee, hvorpaa jeg egenlig vilde bygge
in Udførelse; forbunden med Deres iøvrigt lykke-
ge Behandling, kan det Hele kun derved vinde
ılbstændighed og Runding." September 1797.
öthe.

Samme Bind, S. 251. „Med Ibycus har
g, ifølge Deres Raad, foretaget væsenlige Foran-
inger; Expositionen er ikke længer saa nødtørftig;
elten i Balladen interesser mere; Tranerne opfylde
saa Indbildningskraften mere, og bemægtige sig
pmærksomheden tilstrækkeligt, til ved deres sidste
:emtræden endnu ikke at være forglemte. — Men
ad Deres Erindring med Hensyn paa Catastrophen
gaaer, saa var det mig umuligt, heri ganske at
fylde Deres Ønske. Lader jeg Morderens Udraab
n høres af de nærmeste Tilskuere, og mellem disse
staae en Bevægelse, som først med sin Foranled-
ng meddeler sig det Hele, saa paabyrder jeg mig
Detail, som her, ved en saa utaalmodigt frem-
:nde Forventning, alt for meget embarasserer mig,
ækker Massen, fordeler Opmærksomheden, o. s. v.
ׅin Udførelse skal ikke gaae i det Underfulde; selv

ikke ved den første Concept faldt det mig ind; kun havde jeg ladet det for ubestemt. Det blot naturlige Tilfælde maa forklare Catastrophen. Dette Tilfælde fører Tranernes Tog henover Theatret, Morderen er mellem Tilskuerne, Stykket har ikke egenlig rørt eller sønderknuset ham, det er ikke min Mening; men det har erindret ham om hans Gjerning, og altsaa ogsaa om hvad der forekom derved; hans Sind er frapperet; Tranernes Ankomst maa altsaa i dette Øieblik overraske ham; han er en raa, dum Knægt, over hvem det momentane Indtryk har al Magt; det lydelige Udraab er under disse Omstændigheder naturligt. — Da jeg antager, at han sidder foroven, hvor det simple Folk har sin Plads, saa kan han for det Første see Tranerne, inden de endnu svæve over Theatrets Midte; derved vinder jeg, at Udraabet gaaer forud for Tranernes virkelige Fremkomst, hvorpaa det her meget kommer an, og at altsaa deres virkelige Fremkomst bliver betydningsfuldere. Jeg vinder for det Andet, at han, ved at raabe fra den øverste Plads, bedre kan høres; thi nu er det slet ikke usandsynligt, at hele Huset kan høre ham skrige, om ogsaa ikke Alle og Enhver forstaae hans Ord. — Indtrykket selv, som hans Exclamation frembringer, har jeg endnu helliget en Strophe; men den virkelige Opdagelse af Gjerningen, som Følgen af hiint Skrig, har jeg med Flid ikke villet fremstille om-

stændeligere; thi saasnart kun Veien er aabnet til at udfinde Morderen (og det skeer ved Udraabet og den derpaa følgende forlegne Skræk), saa er Balladen ude; det Øvrige er ikke længer Noget for Poeten. — Jeg har sendt Balladen, i dens nu forandrede Skikkelse, til Böttiger, for af ham at erfare, om der ikke findes noget Stridende mod de gammel-græske Skikke. Saasnart jeg faaer den tilbage, lægger jeg den sidste Haand derpaa, og iler saa med at lade den trykke. I mit næste Brev haaber jeg at sende Dem den aftrykt, tilligemed hele Resten af Almanaken." 7 Septbr. 1797. Schiller.

Samme Bind, S. 268. „Med mine Traner har Böttiger været meget vel tilfreds, og Tid og Local, hvorom jeg spurgte ham tilraads, har han fundet meget rigtigt fremstillede. Han tilstod ved denne Leilighed, at han aldrig rigtigt har kunnet begribe, hvorledes der kunde gjøres Noget af Ibycus. Denne Tilstaaelse har meget forlystet mig, da den saa ganske characteriserer sin Mand." 15 Septbr. 1797. Schiller.

Samme Bind, S. 272. „Jeg ønsker nu meget, at Tranerne, i den Skikkelse, hvori De nu læser dem, maae tilfredsstille Dem. Vundet have de unægtelig ved den Idee, som De gav mig til Expositionen. Ogsaa tænker jeg, at den nye Strophe, som jeg endnu har indrømmet Furierne, i Begyndelsen har manglet

til disses nøiagtige Betegnelse." 22 Septbr. 1797. Schiller.

Samme Bind, S. 277. „Det glæder mig, at Begyndelsen af Deres Ibycus har ved mit Raad vundet en større Brede og Udførelse; med Hensyn paa Slutningen maa De vel beholde Ret; Kunstneren maa selv bedst vide, hvorvidt han kan betjene sig af fremmede Forslag." 25 Septbr. 1797. Göthe.

Samme Bind, S. 303. „Ibycus er lykkedes meget vel, efter min Mening; og ved Slutningen finder jeg heller intet mere at erindre." 14 Octbr. 1797. Göthe.

14.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 142 og 143.)

Ikke blot Betragtningen over Digtekunstens objective Væsen og Betingelser, ogsaa Oplysninger om Digterens subjective Stemning under Digtningens Proces have Interesse, naar de angaae to saa udmærkede Aander, der selv i deres Subjectivitet mere eller mindre ere Udtryk for det objectivt Gyldige i Kunsten. Nogle herhen hørende Steder ere følgende:

Tredie Bind, S. 8. „Jeg vilde ønske at jeg kjendte Chronologien af Deres Værker; det vilde

være besynderligt, om der ikke i Deres Væsens Udviklinger lod sig paavise en vis nødvendig Gang i Menneskets Natur i Almindelighed. De maa have havt en vis, ikke meget kort Epoche, som jeg vilde kalde Deres analytiske Periode, hvori De ved Deling og Adskillelse stræbte til et Heelt, hvor Deres Natur var ligesom i Strid med sig selv, og søgte ved Kunst og Videnskab at restaurere sig. — Nu, synes mig, vender De, uddannet og moden, tilbage til Deres Ungdom, og vil forbinde Frugten med Blomsten. Denne anden Ungdom er Gudernes Ungdom, og udødelig som denne. — Deres lille og store Idyl, som og nylig Deres Elegie, udvise dette, og saaledes ogsaa de gamle Elegier og Epigrammer. Men jeg gad ogsaa kjende de tidligere Værkers, selv Wilhelm Meisters Historie. Det er ikke spildt Arbeide, at skrive op hvad De veed derom. Uden det, kan man ikke ganske lære at kjende Dem. Gjør det altsaa, og nedlæg ogsaa hos mig en Copie deraf."
17 Januar 1797. *Schiller.*

Samme Bind, S. 11. „I dette Øieblik modtager jeg Deres kjære Brev, og nægter ikke, at den besynderlige Epoche, hvori jeg indtræder, er mig selv mærkværdig; endnu er jeg desværre ikke ganske beroliget i denne Henseende, thi jeg slæber endnu saa Meget med mig fra den analytiske Tid, og kan ikke *blive det qvit, og neppe forarbeide det.* Imid-

lertid bliver mig intet Andet tilovers, end at styre mit Fartøi paa denne Strøm, saa godt som jeg kan."
18 Januar 1797. Göthe.

Herved er at bemærke, at disse afvexlende Dispositioner ere grundede i Tingenes objective Magt. Man begynder med en umiddelbar Anskuelse, gaaer derfra over i Reflexionens analyserende (adsplittende, delende, sønderlemmende) Tilstand, og vender derfra ved en Synthesis tilbage til den totale Anskuelse.

Mere subjectivt characteristiske ere følgende Steder:

Samme Bind, S. 13. „Med mit Arbeid gaaer det nu langsomt, fordi jeg netop er i den vanskeligste Crisis. Det seer jeg nu klart, at jeg ikke kan vise Dem Noget, førend jeg er paa det Rene med mig selv. Enig med mig selv kan ikke De gjøre mig, men De skal hjelpe mig til at gjøre mit Selv overeensstemmende med Objectet. Hvad jeg altsaa forelægger Dem, maa allerede være mit Hele; jeg mener ikke just mit hele Stykke, men min hele Idee deraf. Den radicale Forskjel af vore Naturer, med Hensyn paa Arten, tilsteder overhovedet ingen anden ret velgjørende Meddelelse, end naar det Hele stiller sig ligeover for det Hele. I det Enkelte kan jeg sagtens ikke gjøre Dem usikker, fordi De hviler fastere paa Dem selv, end jeg, men De vilde derimod let kunne kaste mig overende. Dog, herom mundtligt Mere." 24 Januar 1797. Schiller.

Samme Bind, S. 202. (Skrevet fra Frankurt, paa en Reise, som Göthe foretog sig i det sydige Tydskland). „Jeg er kommen paa en Idee, om jeg strax vil meddele Dem, da den kan blive af Betydenhed for min øvrige Reise, hvorfor jeg ønsker it høre Deres Mening om hvorvidt den er rigtig, og hvorvidt jeg gjør vel i at overlade mig til dens Førelse. Jeg har, idet jeg gik min rolige og kolde, agttagende Vei, ja blot gav mig af med at aabne Dinene og see, meget snart bemærket, at det Regnkab, som jeg gjorde mig over visse Gjenstande, havde en Art af Sentimentalitet, som i den Grad var mig paafaldende, at jeg strax lokkedes til at eftertænke Grunden, og jeg har da fundet Følgende: Det, som jeg i Almindelighed seer og erfarer, slutter sig ret godt til alt det Øvrige, som ellers er mig bekjendt, og er mig ikke ubehageligt, fordi det udfylder en Plads i den hele Masse af mine Kundskaber, og hjelper til at formere Capitalen. Derimod veed jeg endnu Intet, som paa den hele Reise har givet mig nogen Art af Følelse; tvertimod er jeg idag saa rolig og ubevæget, som jeg nogensinde har været det ved de sædvanligste Omstændigheder og Begivenheder. Hvorfra altsaa denne tilsyneladende Sentimentalitet, om er mig saa meget mere paafaldende, som jeg i ang Tid ikke har fundet noget Spoer dertil i mit Bæsen, undtagen i den poetiske Stemning? Mon der

altsaa ikke her skulde være en poetisk Stemning, ved en Gjenstand som ikke er ganske poetisk, og hvorved en vis Mellem-Tilstand frembringes? — Jeg har derfor nøie betragtet de Gjenstande, som frembringe en saadan Effect, og til min Forundring bemærket, at de egenlig ere symboliske, d. e., som jeg neppe behøver at sige: det ere eminente Tilfælde, hvilke i en characteristisk Mangfoldighed staae som Repræsentanter for mange andre, indeslutte en vis Totalitet i sig, fordre en vis fortsat Række, opvække Lighed og Forskjel i mine Tanker, og saaledes, baade uden- og indenfra gjøre Fordring paa en vis Eenhed og Alhed. De ere altsaa hvad et lykkeligt Sujet er for Digteren, lykkelige Gjenstande for Mennesket; og da man, idet man recapitulerer dem med sig selv, ikke kan give dem nogen poetisk Form, saa maa man dog give dem en ideal, en menneskelig i den høiere Betydning, hvilket jeg, med et saa meget misbrugt Udtryk, kaldte sentimentalt. Og De vil sagtens ogsaa, om ikke lee, saa dog smile, naar jeg hermed, til min egen Forundring, maa vedkjende mig, at dersom jeg nogensinde skulde optegne Noget af mine Reiser, enten for Venner eller for Publicum, jeg da sandsynligen vil komme i Fare for at skrive følsomme Reiser. Men De kjender mig, og veed, at jeg ikke vilde frygte noget Ord, selv ikke det værst berygtede, saafremt Behandlingen kunde

retfærdiggjøre mig, og jeg kunde være saa lykkelig at give et berygtet Navn dets tabte Værdighed tilbage. — Jeg beraaber mig paa hvad De selv saa skjønt har udviklet, paa hvad der er Sprogbrug imellem os, og vedbliver: Naar er et sentimentalt Phænomen (hvilket vi ikke bør foragte, om det end er nok saa meget til Besvær) utaaleligt? Jeg svarer: naar det Ideale umiddelbart er forbundet med det Gemene. Dette kan kun skee ved en tom, indholds- og formløs Maneer, thi begge Dele tilintetgjøres derved, saavel Ideen som Gjenstanden; hiin, som kun kan være af Betydenhed og beskjæftige sig med det Betydelige, og denne, som kan være ret vakker, brav og god, uden at være af Betydenhed. — Hidindtil har jeg kun fundet to saadanne Gjenstande: den Plads, hvorpaa jeg boer, hvilken med Hensyn til sin Beliggenhed og Alt hvad som foregaaer derpaa, er symbolisk i ethvert Moment, og min Bedstefaders Huus med sin tilhørende Gaard og Have, hvilket fra den høist indskrænkede Tilstand, hvori en gammel Fredsdommer i Frankfurt levede, er ved kloge og virksomme Mennesker blevet forandret til den nyttigste Vare- og Torveplads. Ved en besynderlig Skjæbne gik denne Anstalt tilgrunde i Bombardementet, og er nu, skjøndt for største Delen en Gruusdynge, med alt Det dobbelt saa meget værd, som hvad de nuværende Besiddere for elleve Aar siden betalte derfor

til min Familie. For saa vidt man nu kan tænke, at det Hele igjen kjøbes og istandsættes af en ny Entrepreneur, saa seer De let, at det i meer end een Betydning maa staae for min Anskuelse som Symbol paa tusind andre Tilfælde i denne industriøse Stad. — I dette Tilfælde kommer rigtig nok en kjærlig Erindring til; men hvis man, gjort opmærksom ved disse Tilfælde, fremdeles paa den fortsatte Reise ikke saa meget henvendte sin Opmærksomhed paa det Mærkværdige, som paa det Betydende, saa maatte man tilsidst vinde en skjøn Høst baade for sig og Andre. Jeg vil først endnu forsøge her hvad jeg kan bemærke af Symbolisk, men især øve mig paa fremmede Steder, som jeg seer første Gang. Hvis det lykkedes, saa maatte man, uden at ville forfølge Erfaringen i Breden, dog, naar man paa enhver Plads, i ethvert Moment gik saameget i Dybden, som det forundtes, bringe Bytte nok med sig fra bekjendte Lande og Egne. — Siig mig i en god Time Deres Tanker herom, for at jeg kan udvide, befæste, bestyrke og glæde mig. Sagen er vigtig, thi den hæver strax og heldigt den Modsigelse, som engang laae imellem min Natur og den umiddelbare Erfaring, og som jeg i tidligere Tid aldrig kunde løse. Thi jeg tilstaaer Dem, at jeg heller vilde være vendt lige hjem, for at bringe alleslags Phantomer frem af mit Inderste, end jeg endnu engang vilde,

saaledes som tilforn (thi Optællingen af det Enkelte er nu engang ikke givet mig) slaaes med Empiriens milliondobbelte Hydra; thi hvo som ikke søger Lyst eller Fordeel hos denne, han gjør bedst i at drage sig tilbage itide. — Saa Meget for idag, omendskjøndt jeg endnu havde et andet, beslægtet og vigtigt Capitel at afhandle, hvilket jeg ogsaa med det Første vil foretage, og udbede mig Deres Tanker derom. Lev ret vel, hils Deres Familie, og lad Ingen, uden de Nærmeste, vide eller erfare Noget om mine Breve."
17 August 1797. Göthe.

Samme Bind, S. 255. „Deres næstsidste Brev af 17 August fik jeg meget sildigen, da Böttiger, som skulde besørge det, var fraværende. Det sentimentale Phænomen i Dem forundrer mig slet ikke, og mig synes, at De selv har tilstrækkelig forklaret Dem det. Det er en Trang for poetiske Naturer, om man ikke i Almindelighed vil sige: for menneskelige Gemytter, at taale saa lidet Tomt omkring sig, som muligt, at tilegne sig ved Følelsen saa meget Verden, som man kan, at søge Dybden af alle Phænomener, og overalt at fordre en Totalitet af Menneskehed. Er Gjenstanden, som Individ betragtet, tom, og følgelig i poetisk Henseende indholdsløs, saa vil Idee-Evnen forsøge sig derpaa, og fatte den fra dens symbolske Side, og saaledes gjøre et Sprog for Menneskeheden deraf. Men stedse er det Sentimentale (i den gode

Betydning) en Effect af den poetiske Stræben, som, det være sig nu af Grunde som ligge i Gjenstanden, eller af saadanne som ligge i Sindet, ikke ganske opfyldes. En saadan poetisk Fordring, uden en reen poetisk Stemning og uden en poetisk Gjenstand, synes at have været Deres Tilfælde, og hvad De erfarede hos Dem selv, er saaledes intet Andet end den sentimentale Følelses-Maades almindelige Historie, og bekræfter alt det, som vi have fastsat med hinanden i denne Anledning. — Kun Eet maa jeg endnu erindre derved. De udtrykker Dem, som om det her kom meget an paa Gjenstanden, hvilket jeg ikke kan indrømme. Unægteligen maa Gjenstanden betyde Noget, ligesom den poetiske maa være Noget; men tilsidst kommer det dog an paa Sindet, om en Gjenstand skal betyde Noget derfor, og saaledes synes mig det Tomme og Indholdsrige at ligge mere i Subjectet end i Objectet. Det er Sindet, som her afstikker Grændsen, og det Gemene eller Aandrige kan jeg her, som overalt, ogsaa kun finde i Behandlingen, ikke i Valget af Stof. Hvad de to anførte Steder have været for Dem, det vilde, under andre Omstændigheder og ved en aabnere poetisk Stemning, enhver Gade, enhver Bro, ethvert Skib, en Ploug eller hvilketsomhelst andet mechanisk Værktøi maaskee have været. — Men frem for Alt maa De ikke fordrive disse sentimentale Indtryk; giv dem derimod et

Udtryk, saa ofte som De kan. Intet, undtagen det Poetiske, renser Sindet saa meget fra det Tomme og Gemene, som denne Anskuelse af Gjenstandene; en Verden lægges derved i det Enkelte, og de flade Phænomener vinde derved en uendelig Dybde. Om det ogsaa ikke er poetisk, saa er det dog, som De selv udtrykker det, menneskeligt, og det Menneskelige er stedse Begyndelsen til det Poetiske, som kun er Kronen deraf." 7 Septbr. 1797. Schiller.

15.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 145.)

Schillers og Göthes store Respect for det objectivt Bestaaende i Kunsten, for de af selve Tingen udledede Regler, for Kunst- og Digtarternes faste Grændser, o. s. v. udtaler sig paa mange Steder, af hvilke allerede nogle ere blevne anførte. Her følger et andet, henhørende under samme Categorie:

Fjerde Bind, S. 251. „Men nu opstaaer det Spørgsmaal, hvad der i en Tid som vor kunde ventes af en Skole for Kunsten. Hine gamle Skoler vare Opdragelses-Skoler for Lærlinge; de nyere maatte være Correctionshuse for Tugtelsesværdige,*)

*) Originalen har „Zöglinge" og Züchtlinge."

og derhos, formedelst Armod paa productivt Genie, bevise sig mere critiske end skaberisk dannede. Imidlertid er det intet Spørgsmaal, at allerede Meget vilde være vundet, naar der et eller andet Sted kunde findes et fast Punct, hvorom det Overeensstemmende forsamlede sig; naar der i dette Foreningspunct blev fastsat, hvad der kan gjælde for canonisk, og hvad der er forkasteligt, og naar visse Sandheder, som ere regulative for Kunstneren, udtaltes og overleveredes i runde og gedigne Formler. Saaledes vilde der opstaae visse symboliske Bøger for Poesie og Kunst, og jeg indseer ikke, hvorfor Sect-Aanden, som strax pleier at komme i Bevægelse for det Slette, ikke ogsaa skulde kunne vækkes for det Gode. I det mindste synes mig, at der kunde siges ligesaa Meget til Fordeel for en æsthetisk Confession og Menighed, som imod en philosophisk." 23 Juli 1798. Schiller. (Dog indsees ikke, hvad der kunde siges til Fordeel for hiin fremfor denne, saa meget mindre, som den første dog ikke vel kunde finde Sted, uden under Forudsætningen af den anden.)

16.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 150.)

Den lyriske Characteer af Schillers Tragedier retfærdiggjør Digteren selv paa følgende Maade:

Fjerde Bind, S. 272. „Jeg længes efter at høre Deres nye Ideer om det Episke og Tragiske.*) Midt i et tragisk Arbeide**) føler man særdeles levende, hvor utrolig langt begge disse Digtarter gaae ud fra hinanden. Jeg fandt dette paa en for mig selv overraskende Maade, ved Arbeidet paa min femte Act, som fuldkommen isolerede mig fra alt Roligt-menneskeligt, fordi der her maatte fixeres et Dieblik, som nødvendigt maa være forbigaaende. Denne stærke Contrast, som min Sindsstemning her dannede imod alle andre, friere menneskelige Tilstande, opvakte næsten en Frygt hos mig, for at jeg skulde befinde mig paa en altfor pathologisk Vei,***) thi jeg

*) Bebudede af Göthe i et foregaaende Brev.

**) Wallenstein.

***) En af Schiller og Göthe i andre, foregaaende Breve antagen Grundsætning er, at den nyere Poesie har til Formaal at skildre Sjælens pathologiske Gjennemgange, og mindre, end den antike Poesie, kan fremstille de normale Tilstande.

tilskrev mit Individuum hvad mit Arbeides Natur førte med sig. Men saaledes er det mig et Beviis meer for at Tragedien kun behandler enkelte overordentlige Øieblikke i Menneskeheden, den episke Digtekunst derimod (da hiin Stemning ikke vel kan forekomme derved) det blivende, det roligt bestaaende Hele, og derfor ogsaa tiltaler Mennesket i enhver Sindsforfatning. — Jeg lader mine Personer tale meget, udtale sig med en vis Brede; De har ikke sagt mig Noget derom, og synes ikke at dadle det. Ja Deres egen Usus saavel i Dramet som i det Episke synes mig at tale derfor. Det er vist nok, at man kunde komme ud af det med færre Ord for at ind- og afvikle den tragiske Handling; ogsaa maatte dette synes mere overeensstemmende med handlende Characterers Natur. Men de Gamles Exempel, hvilke gik samme Vei, og aldeles ikke vare ordknappe i det som Aristoteles kalder Maximerne og Meningerne, synes at tyde hen paa en høiere poetisk Lov, som just heri fordrer en Afvigelse fra Virkeligheden. Saasnart man erindrer sig, at alle poetiske Personer ere symbolske Væsener, at de, som poetiske Figurer, altid have det Almindelige af Menneskeheden at fremstille og udtale, og naar man fremdeles betænker, at Digteren saavelsom Kunstneren overhovedet skal paa en offentlig og ærlig Maade fjerne sig fra Virkelig-

heden og erindre om at han gjør det, saa er der Intet at sige mod denne Brug. Desuden vilde, synes mig, en kortere og mere laconisk Behandlingsmaade ikke blot falde meget for fattig og tør ud, den vilde ogsaa blive meget for realistisk haard, og i hæftige Situationer uudstaaelig, hvorimod en bredere og fuldere Behandlingsmaade stedse frembringer en vis Ro og Behagelighed,*) selv i de voldsomste Tilstande, som man skildrer." 24 August 1798. Schiller.

17.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 153.)

I vore Tider gjør man ikke store Fordringer til Digteren. Schiller og Göthe derimod gjorde dem saa store, at hver af disse Tvende betragtede sig selv og den Anden kun som det halve Complement til en heel Digter. Vi have allerede anført flere Steder, som antyde dette; her følge nogle flere, som ere

---

*) Originalen har „Gemüthlichkeit."

mærkelige ved den udtrykkelige Bestemmelse af det skjønne Totalitets-Forhold mellem begge Digtere.

Fjerde Bind, S. 1. „Deres eiendommelige Art og Maade, at alternere mellem Reflexion og Production, er virkelig misundelses- og beundringsværdig. Begge Forretninger adskille sig ganske hos Dem, og just dette gjør, at begge, som Forretning, udføres saa reent. De er virkelig, saa længe De arbeider, i Mørke, og Lyset er kun i Dem; og naar De begynder at reflectere, saa træder det indre Lys ud af Dem, og bestraaler Gjenstandene for Dem og Andre. Hos mig blande begge disse Virkningsmaader sig med hinanden, og ikke meget til Sagens Forbeel." 2 Januar 1798. Schiller.

Samme Bind, S. 9. „Det skal være en afgjort Sag, at jeg aldrig vælger andre end historiske Stoffer; frit opfundne vilde være en Klippe, hvorpaa jeg vilde strande. Det er en ganske anden Operation at idealisere det Realistiske, end at realisere det Ideale; og det Sidste er egenlig Tilfældet ved frie Fictioner. Det staaer i min Evne, at oplive en given, bestemt og begrændset Materie, at opvarme og ligesom udbløde den, idet et saadant Stofs objective Bestemthed holder min Phantasie i Tøilen, og modstaaer min Vilkaarlighed." 5 Januar 1798. Schiller.

Samme Bind, S. 11. „Den gunstige Sam-
:ntræffen af vore Naturer har allerede forskaffet os
ıngen Fordeel, og jeg haaber, at dette Forhold vil
›blive at virke. Hvis jeg tjener Dem til Repræ-
ıtant for mangt et Object, saa har De derimod
:t mig fra den alt for strenge Jagttagelse af de
vortes Ting og deres Forhold tilbage til mig selv.
: har lært mig, med større Billighed at anskue
angesidigheden af det indre Menneske, De har for-
ffet mig en ny Ungdom, og igjen gjort mig til
:gter, hvilket jeg havde saa godt som ophørt at
re. — Høist besynderligt sporer jeg endnu Effecten
min Reise. Det Material, jeg har erhvervet paa
ıme, kan jeg ikke bruge til Noget, og jeg er
nmen ud af al Stemning til at gjøre Noget. Fra
ligere Tider erindrer jeg mig lignende Virkninger,
det er mig af mange Tilfælde og Omstændigheder
vel bekjendt, at Indtrykkene længe maae hvile
s mig i det Stille, inden de findes villige til
:tisk Brug. Jeg har derfor ogsaa ganske pau-
et, og venter nu kun paa at see hvad mit første
›hold i Jena vil bringe mig." 6 Januar 1798.
öthe.

18.

(Kjøbenhavns flyvende Post, 1830, Nr. 153.)

Det er almindeligt, at Copier ofte vinde større Bifald end Originaler. Den originale Frembringelse maa bryde Isen; Copien derimod kan med Lethed bevæge sig paa den engang aabnede Bane. Desuden besidder hiin en vis Genialitet, som, for at opfattes af Publicum, gjør Fordring paa deres Selvvirksomhed; hvorimod Copien, formedelst sin ringere Genialitet, kan nydes paa en mageligere Maade. Herom hedder det i Brevvexlingen:

Fjerde Bind, S. 74. „Idyllen er virkelig igjen et forunderligt Phænomen. Atter et næsten qvindeligt Talent; smukke, ungdommelige Anskuelser af Verden; en venlig, rolig, sædelig Følelse. Hvis det nu var Tydskerne muligt at danne sig, og en saadan Person lærte hvad der dog er at lære, med Hensyn paa Digtets ydre og indre Form, saa kunde deraf opstaae noget ret Godt, istedetfor at det nu maa beroe ved en vis ligegyldig Nethed. — — Det er ikke at nægte, at jo Herrmann og Dorothea allerede har virket paa denne Natur, og det er virkelig mærkeligt, hvorledes vore unge Naturer rive til sig hvad der i en Digtning kan opfattes ved Gemyttet, repro-

ducere det paa deres Maade, og derved imellem frembringe noget ganske Taaleligt, men ogsaa strax nedværdige til Maneer hvad man ved sin Naturs hele Kraft, stræbte at hæve til Stiil, saaledes at de, just ved mere at nærme sig til Publicum, ofte vinde et større Bifald end Originalen, af hvis Fortjenester de kun hist og her have løsrevet Noget." 3 Febr. 1798. Göthe.

Da Schiller havde besluttet at ophøre med Redactionen af „Die Horen," skrev han til Göthe:

Fjerde Bind, S. 51. „Vi ville, som det forstaaer sig selv, ikke gjøre nogen Eclat ved Ophørelsen; og da desuden det 12te Stykke for 1797 neppe vil udkomme før i Marts d. A., saa vil Journalen af sig selv sove ind. Ellers kunde vi ogsaa optage i dette tolvte Stykke en desperat politisk-religiøs Artikel, som kunde foranledige et Forbud mod Journalen; og dersom De skulde vide en saadan, saa er der endnu Plads til den." 26 Januar 1798. Schiller.

Herpaa svarede Göthe:

Samme Bind, S. 60. „At De vil lade vore Veninder sove ind, var mig ikke ganske uventet. Men

hvad siger De til den Tanke, at man blot skulde udgive Maanedsskrifter paa et Aar? Man samlede f. Ex. i 1798, og udgav i 1799 tolv Stykker, og saaledes fremdeles naar man var i Gang, maaskee dog altid med en Pause. Man maatte foreskrive sig en stor Mangfoldighed, interessante, ikke for lange Artikler, for at Alt kunde være afsluttet i een Aargang, og denne sælges som et heelt Værk."
27 Januar 1798. Göthe.

Det nyere Dramas Opgave.

(Intelligensblade, 1843, Nr. 31.)

›er Titel, „Et Ord om Dramaet," læser man i
›relandet" Nr. 1261 en fra det tydske Morgen=
 oversat Afhandling af Dr. Hebbel, Forfatter
kuespillene „Judith" og „Genoveva." Det er in=
sant at see, hvorledes den Erkjendelse, at Dramet
 udvikle sig til en ny Form, bestandig bliver meer
ıere udbredt. Dr. Hebbels Afhandling er et nyt
esbyrd derom. Der har saa ofte i Intelligens=
:ne været Tale om det tilkommende Drama og
›e Spor til et saadant, som findes i de allerede
rende Værker, at netop nærværende Tidsskrift
 glæde sig, hvergang denne Gjenstand bliver bragt
Bane, og saaledes gjerne knytter nogle Betragt=
:r til den nævnte tydske Forfatters Fremstilling,
neget mere som denne paa flere Steder har be=
de væsenlige Momenter, men tillige har forvirret
og bragt Uklarhed ind i Ideerne. Det synes, at

Dr. Hebbel, med en Anelse om det Sande, dog ikke besidder den Tankens Dannelse, som udfordres til den sande Fremstilling. Flere af hans Anskuelser, f. Ex. hans Betragtning af Historien, kunde derfor let forekomme at være bornerede, dersom det ikke paa den anden Side lod til, at han dog har meent det noget anderledes, end han har sagt det; og det vil derfor komme an paa, om man formaaer at bringe Orden tilveie i hans Begrebsforvirring, og reducere hans halvsande, halvfalske Paastande til den Bestemthed, som udelukker Halvheden. Han selv har maattet føle sin egen Uklarhed, siden han i Slutningen af sin Artikel gjør ligesom en critisk eller philosophisk Bankerot, idet han, i Følelsen af sin theoretiske Insolvens, giver Læseren Anviisning paa sin Praxis, nemlig paa de to af ham forfattede Dramer, „Judith" og „Genoveva," i hvilke han haaber at have „gjort det tydeligt, hvad han mener." Men jeg befrygter, at disse Arbeider snarere ville gjøre hans Mening endnu mere utydelig, da det, idetmindste efter „Judith" at dømme — „Genoveva" kjender jeg ikke — viser sig, at hans practiske Insolvens er endnu større end hans theoretiske, idet hans Evne til plastisk Ideefremstilling — saaledes som den dramatiske Poesie fordrer det — er endnu svagere end hans Raisonnement over Kunsten. Det er her ikke Stedet at criticere „Judith," og at vise

esthetiske Misgreb, hvorved dette Stykke, blot som terværk i Almindelighed, uden Hensyn paa nogen mt Digtart, er forkasteligt; men som Drama agtet viser det Forfatterens practiske Mangel i aadan Grad, at det næsten gjør ham latterlig. er Udarbeidelsen af Stykket har nemlig Forfatteren libet tænkt endog blot paa Muligheden af en ørelse, at han siden, for at tilveiebringe denne, maattet gjøre et ganske andet Stykke deraf. Thi har ikke alene maattet udslette alle de egenlige itsteder i sit Arbeide, men han har maattet berøve g det givne Sujet al Saft og Kraft, idet han den meest upractiske Forsagthed har udviisket det s Pointe: Judiths personlige Opoffrelse, som netop her var Kunsten at fremstille, uden at støde nod Theatrets Decorum, men uden hvilken Judith længere er en Judith, men ligesaavel kan kaldes Charlotte Corday. Dr. Hebbels „Judith" ligner, den Operation, hun har undergaaet for at bringes Scenen, et Isenbodsuhr, som Børn antage for irkeligt Uhr, da de see, at det baade har Timetal Visere.

Enhver Nation har sine Indskrænkninger. Hos skerne skorter det, som bekjendt, paa practisk Sands, eraf følger, at det i deres Poesie maa skorte dem en dramatisk Litteratur, thi den dramatiske Digte- t, som fremstiller Handling, er selv en Handling,

og det i langt eminentere Betydning, end det kan siges om de andre Digtarter. Al Praxis gaaer nemlig ud paa at overføre i Verden, hvad som forhen kun levede i Tanken. Den lyriske og den episke Poesie overføre vel Digterens Tanker til andre Individer, men de føre dem kun over i Disses Tanker, de komme ikke udenfor Følelsen og Phantasien, og vedblive saaledes at være et Indvortes. Men Dramet fører Poesien fra Tanken over i den umiddelbare, empiriske Virkelighed, da det lader den sceniske Kunst fremføre den for vort legemlige Øie, saa at vi selv umiddelbart ere tilstede ved Handlingen, og selv opleve den, istedenfor at modtage den igjennem Beretningens Reflex. Derfor er den dramatiske Digten selv en Handling, og fordrer, som al Handling, et practisk Greb paa Tingen, som ingenlunde følger af den theoretiske Indsigt og Productionsevne. De tydske Digtere komme, ligesom den tydske Nation, i det Hele ikke udenfor Tankens Enemærker; den dramatiske Evne er dem saaledes nægtet, og det „nye Opsving," som, ifølge Dr. Hebbel, det tydske Drama synes at tage, har derfor neppe stort at betyde. De eneste tydske Dramatikere, som man kunde kalde practiske, ere Iffland og Kotzebue, men for det Første ere de ikke Digtere, og for det Andet er deres Praxis ikke Andet end den simple Haandværkers Routine, ikke — hvad den sande Praxis er — Genie. Schiller er, saa at sige, Tydskernes eneste

dramatiske Digter, men selv han — og endnu mere Göthe — har dog langt mere digtet for en indvortes, en imagineret Scene, end for en virkelig existerende, og deres Værker tage sig derfor langt bedre ud ved Læsningen end ved Opførelsen; de tilhøre Litteraturen, uden iforveien at have tilhørt Theatret. Vistnok indeholde de derfor poetiske Skjønheder, som vilde være gaaet tabt under Theatrets Indskrænkning, ifald de virkelig havde passet for dette; men deels gjælder her Göthes eget Ord:

„In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister,“

deels kunde hine Værker have opnaaet en endnu friere poetisk Skjønhed, dersom deres Forfattere havde aldeles renonceret paa Theatret, istedenfor at holde sig i en Halvhed, som havde til Følge, at deres Formaal maatte i begge Retninger partielt forfeiles. Göthes „Faust“ er digtet uden alt Hensyn paa Scenen, og aldeles ikke bestemt for denne, og det er derfor ogsaa kun de tydske Skuespilleres og Theaterdirecteurers Smagløshed, som har bragt den paa Scenen i fragmentarisk Tilstand. I samme frie Form som „Faust“ burde vel egenlig alle de berømteste tydske Dramer været affattede, de vilde da langt bedre svare til deres Bestemmelse; thi et Nationaltheater vil Tydskland dog for det Første ikke erholde, og naar der klages over, at de tydske Theatre vedligeholdes ved Oversættelser

af maadelige franske Stykker istedenfor ved Nationens egne, originale Mesterværker, saa skulde man betænke, at Grunden hertil ikke alene ligger i Publicums Slethed, men deri, at disse maadelige Arbeider mangengang ere bedre lempede efter Theatrets Fordringer, end hine Mesterværker. Men rigtignok følger heraf, at Theatret maa komme i et Slags Foragt, hvilket ogsaa er blevet Tilfældet i Tydskland, hvor den dannede Verden trækker sig meer og mere tilbage derfra. Thi det Spørgsmaal paatrænger sig uvilkaarligt: Hvorfor skal Theatret existere, naar Poesien ikke kan holde det vedlige? Isaafald maa det jo hellere afskaffes, eftersom det hverken er til Nytte eller til sand Fornøielse. Ialfald synker det ned til de Forlystelser, som man tolererer, fordi de give den ørkesløse Mængde en uskadelig Tidsfordriv.

Man distinguerer hyppigt mellem de Skuespil, som ere bestemte til at læses, og dem, som ere bestemte til at sees, og man er endog tilbøielig til at betragte hine som gedignere poetiske Værker, der gjøre Litteraturen større Ære. Men denne Mening, selv om den skulde være rigtig, indbefatter en Fordømmelse over Theatret, thi hvis dette blot formaaer at fremstille de ringere Digterværker, saa har det forbrudt sit Liv, og bør afskaffes som en foragtelig Institution, og det er da i høi Grad inconsequent, at man alligevel ønsker dets Bestaaen, ja at endog de samme Dig-

tere, som troe, at deres Værker tabe ved den sceniske Fremstilling, alligevel vedblive at lempe disse efter Theatret. Vistnok kan der ved den frie dramatiske Behandling, som ikke tager Hensyn paa Scenen, opnaaes overordenlige Skjønheder, paa hvilke det virkelige Drama maa renoncere, men Dette siger ikke Andet, end at hver Digtart har sine Fortrin fremfor de andre, og at navnlig den lyriske og den episke Poesie kunne realisere Idealer, som ligge udenfor Dramets Omfang. Virkelig ere ogsaa de blot til Læsning bestemte Skuespil ikke Andet end lyrisk-episke Digterværker, der have antaget den udvortes Form af et Drama, uden dog at være et saadant. Det sande, det virkelige Drama er altid bestemt for Scenen, og opnaaer udenfor denne, eller hvis det mislykkes i Udførelsen, aldrig nogen reel Existens; dets synlige Fremstilling er dets eget nødvendige Supplement, dets Sjæls Halvdeel, ligesom Qvinden er Mandens. Først naar det ad denne Vei er gaaet over i Folkets Bevidsthed, kan det indtage sin rette og blivende Plads i Litteraturen. Men derfor maa det fra først af være digtet efter denne Idee; thi at omkalfatre det, for at transportere det fra den indvortes Scene paa den udvortes, saaledes som Dr. Hebbel har gjort ved sin „Judith,“ og som man hos os har gjort ved „Aladdin,“ er ikke Andet end Flikværk og Lapperi.

Vil man derfor tale om det nyere Dramas Op-

gave, saa kommer det an paa, om man mener det virkelige Drama, eller blot hiint lyrisk-episke Skin-Drama, som er for fornemt til at underordne sig de sceniske Fordringer, og alligevel ikke har den Forstand at blive borte fra Scenen. Kun naar man mener det virkelige Drama, har Spørgsmaalet Interesse, thi ellers er der jo ikke Tale om Dramets fremtidige Udvikling, men om Poesiens i Almindelighed, og uagtet det sidste Spørgsmaal staaer i væsenlig Forbindelse med det første, ja endog med endnu mere omfattende Qvæstioner, saa trænger det dog til hiin nærmere Bestemthed, for ikke at besvares blot in abstracto. Dette lader ogsaa til at være Dr. Hebbels Mening, men isaafald maa man endnu mere protestere mod de Data, som kunne hentes fra et ogsaa i denne Henseende saa mislykket Product som hans „Judith," paa hvilket han giver Anviisning.

Men det er dog ikke alene sig selv, som han giver Anviisning paa, men ogsaa Gutzkow. Af denne Forfatter skulle vi altsaa abstrahere, hvilke Fordringer Tidsalderen gjør til den dramatiske Digter, og hvad det er for et „nyt Opsving," som det tydske Drama „synes at tage." Og herved kommer det tillige i Betragtning, at ethvert Opsving, som det tydske Drama tager, vil ikke alene være „nyt," men absolut nyt, eftersom det vil være det første. Jeg har allerede bemærket, at Tydskerne, formedelst

deres upractiske Natur, vanskeligen vilde bringe det til noget Opsving i Dramet, og at det nyere Drama, hvis Fremkomst man venter overalt, neppe vil lade sig fødes i deres forjættede Land, uagtet den i saa mange andre Retninger fra dem udgangne Cultur — med Flid bruger jeg et perfectum — sikkerlig vil blive af en væsenlig Indflydelse paa den nye Skabning. Men naar man kan indbilde sig, at Gutzkow staaer som Repræsentant for nogensomhelst ny Retning i det Dramatiske, saa maa man hverken vide, hvad det Dramatiske eller hvad en ny Retning vil sige, og man maa da have stillet sig paa de nødtørftigste Forbringers beskedne Standpunkt. Thi Gutzkow er saa langt fra at bebude noget Nyt, at han i Grunden ikke er Andet end den gamle Iffland, som ved en Sjælevandring er bleven gjenfødt i vor Tid, og derfor i sin nuværende Skikkelse kun forsaavidt er forskjellig fra hvad han var i den forrige, som han er neddukket i vor Tids „Atmosphære," for at bruge et Udtryk af Dr. Hebbel selv. Men i denne Atmosphære ere vi Alle uden Undtagelse neddukkede, saa mange som vi ere fra den Første til den Sidste. Vil man derimod maale Gutzkow, ikke efter Tidsalderens Atmosphære, som her Intet har at sige, men efter Tidsalderens Aand, som er det eneste rette Maal for en Digter, saa ville vi finde, at han er saa langt fra at repræsentere denne Aand, at han tvertimod

maa siges at staae udenfor den. For ham er Tidsaanden ikke Andet end Atmosphære, og han selv kan idethøieste gjælde for et af dens Barometre, da det blot er Tidsalderens underordnede Phænomener, som han formaaer at angive, medens han, idet han tager disse for Tidsalderens Væsen, staaer uberørt af dens Ideer, uvidende om deres Tilværelse.

Dr. Hebbel nævner fire Stykker af Gutzkow, af hvilke vi skulle lære det tydske Theaters nye Opsving at kjende, nemlig: „Richard Savage," „Werner," „Patkul" og „Die Schule der Reichen." Rigtignok siger han, at „de gjøre i deres Heelhed et mere tilfredsstillende Indtryk, end hvert for sig; de ere aabenbar Correlata, som belyse den selskabelige Tilstand med skarpe, skjærende Lysglimt paa dens Høider og i dens Fornedrelse." (Thi det Gutzkowske Drama er, ifølge Forfatteren, det sociale Drama, medens andre Forfattere have slaaet ind enten paa det historiske eller det philosophiske, han selv derimod har forenet alle tre Retninger i sin „Judith" og sin „Genoveva"). Det er imidlertid indlysende, at hvis intet af de anførte fire Dramer indeholder noget Nyt, saa kunne de heller ikke alle tilsammentagne eller „i deres Heelhed" angive nogen ny Retning, eftersom fire Nuller, adderede sammen, ikke give Andet end Nul.

„Richard Savage, oder: der Sohn einer Mutter" fremstiller en ung, talentfuld Mand, en udmærket Dig-

ter, hvis Liv forbittres derved, at han ikke kjender sin egen Herkomst, og da han endelig opdager, at han er en uægte Søn af en fornem Dame, og født til Verden inden Dennes Ægteskab med en fornem Mand, som nu er død, tilkjendegiver han sig for Moderen, men da hun ikke vil anerkjende ham som sin Søn, saa gaaer han tilgrunde af Fortvivlelse over ikke at kunne gjøre sine sønlige Adkomster gjældende. Jeg vil nu slet ikke videre analysere alt det Unaturlige og Overspændte, som ligger i Sujettets Behandling, men alene spørge, hvad Nyt der kan findes i et Stykke af denne Art. Tvertimod er det en ikke alene hundrede Gange iforveien behandlet, men endog forældet Idee at gjøre den selvstændige menneskelige Personlighed absolut afhængig af en tilfældig Familie-Nexus. Det er en aristocratisk Tanke, der er saa meget mere borneret, som den ei engang er støttet paa Adels-Aristocratiets historiske Basis, men kun paa en vague, reent abstract Følelse. Havde Gutzkow været berørt af Tidens Aand, og ikke blot neddukket i dens Atmosphære, saa maatte hans Drama være kommet til et modsat Resultat. Ligesom det nemlig er den vordende Philosophies Opgave at befrie Personligheden ud af Substantialitetens Hylster, og ligesom det er den samme Idee, der ligger til Grund for Nutidens Stræben efter individuel Frihed og constitutionelle Statsformer, saaledes vilde Richard

Savage først have viist sig som baaren af Tidsaandens Vinger, dersom han, foragtende sin Causalforbindelse med en uværdig Moder, havde fundet Trøst i sin egen Personligheds Autonomie. Henført til Religionsbestemmelser, er dette Stykke ikke christeligt, men jødisk, men hvad ny Retning kan ligge i Jødedommen?

„Werner, oder: Herz und Welt" er, som Dr. Hebbel selv indrømmer, „snarere fremgaaet af en Følelse end af en Idee." Det Samme er nu vistnok det Høieste, der kan siges om alle de andre Stykker, men hvad er det netop her for en spidsborgerlig og forældet Følelse, som ligger til Grund! Allerede en Modsætning mellem „Herz und Welt," maa, for at have Gyldighed, gestalte sig ganske anderledes i vor Tid end tilforn; det maa være ganske anderledes berettigede Ideer, som træde imod hinanden, end de, som ligge i det fattige Begreb af en Mesalliance. Thi i vore Tider høre Mesallianccer til Dagens Orden, og gjøre ei engang Opsigt, undtagen de forefalde i de allerførste Familier; for den dannede Middelstand gives ikke længere andre Mesallianccer end de, som Afstand i Dannelse og Mangel paa Sympathie betegne som saadanne. Den Idee, som fremstilles i „Werner," er følgelig saa langt fra at angive nogen ny Retning, at den tvertimod hører til det meest Fortærskede i den dramatiske Litteratur.

Og hertil kommer, at Behandlingen af det forældede Sujet er uden alt dramatisk Talent. Finder man Behag i at vende tilbage til saadanne, af Dannelsen allerede overvundne Standpuncter, da har man i Göthes „Clavigo" en kraftig fremstilt Modsætning mellem „Herz und Welt," men hos Gutzkow er det den pure Trivialitet.

Om „Patkul" siger Dr. Hebbel, at dette Stykke „viser, hvem der ved et Hof er den meest afhængige Person," og at det isaafald „er ligegyldigt, om Tegningen passer paa August den Stærke eller ikke." Men uden at tale om, at det maa være et besynderligt „nyt Opsving," der gaaer løs paa en saadan Realisme som den, at vise, hvem der ved et Hof er den meest afhængige Person, saa kan det ingenlunde indrømmes, at det er ligegyldigt, om Tegningen passer paa Frederik August, eller ikke. Thi selv om Stykket skal regnes til „de sociale," ikke til „de historiske," saa er det dobbelt ubehændigt at vælge et saa nyt og saa bekjendt historisk Sujet, i hvis Behandling den forfeilede Colorit kan opdages af ethvert ungt Menneske, som i Smug har læst den forbudne Bog »La Saxe galante.« Men ogsaa heri viser den dramatiske Stræben sig som forældet. Nutiden elsker det Brillante i Kunsten; ja man kan sige, at intet Kunstværk trænger igjennem, uden at det i en eller anden Henseende brillerer; ved enhver æsthetisk Anretning

venter man en Champagne mousseux. Men til hine brillante Effecter havde der nu netop været Leilighed i Skildringen af den sachsiske Churfyrstes Hof, og selv den ovennævnte, med Urette berygtede Bog kunde have afgivet fortrinlige Elementer dertil, dersom Forfatteren havde forstaaet at benytte dem, hvorimod nu det brogede og bevægede Liv, som man havde ventet afbildet, er indskrumpet til den tørreste Fremstilling.

„Die Schule der Reichen," som paa en reent umiddelbar Maade skildrer Overgangen fra Rigdom til Fattigdom, er ganske og aldeles beregnet paa det simpleste Publicum, og kommer ikke engang i Berøring med den dannede Verdens Ideekreds. Allerede heraf kan man vide, hvilket „nyt Opsving" der kan findes i dette Stykke. Det har ogsaa et ældgammelt Forbillede i „Brødrene Foster," som imidlertid ikke er nær saa usammenhængende og forceret. Slige Stykker passe godt i en By som Hamborg, der ikke kjender andre Categorier end Rigdom og Fattigdom, og hvor — som Heine siger — ikke Macbeth hersker, men Banco. Men den dannede Verden er for længe siden kommen ud over saa crasse Interesser i Kunsten, og det forudsætter betydelig Blindhed for de gjærende Ideer, at troe, at saadanne gamle realistiske Retninger betegne den Bane, som den fremtidige Kunst vil bryde sig.

Hertil kommer, at selv fra det lyriske Moments, fra Dictionens Side er der i disse fire Stykker Intet, som ikke tilhører forældede Skoler, hvilke allerede Göthes classiske Form har reduceret ad absurdum, endskjøndt de af og til dukke op igjen. De ere alle fire skrevne i en Prosa, som oscillerer mellem den bredeste Trivialitet og den tykkeste Svulst. Mellemleddene mellem Extremerne udfyldes af det Pretentiøse, det Affecteerte o. s. v.

Men vi ville see bort fra Dr. Hebbels practiske Anviisninger, der alle falde saare uheldigt ud, og vi ville derimod fæste Blikket paa hans Theorie.

Meget af hvad han her forebringer, lader sig godt sige, og man vilde ikke betænke sig paa, heri at erklære sig for enig med ham, dersom man kunde være vis paa, at man forstod Sætningerne paa samme Maade som han. Men her kommer netop megen Tvetydighed frem, fordi, som allerede bemærket — Forfatteren endnu ikke har formaaet at klare sin Tænkning. Han staaer endnu paa det abstracte Standpunct, hvor Mediationen er ham en Hemmelighed; og naar han derfor urgerer en bestemt Side af Sandheden, veed man ikke, om man skal give ham Ret eller ei, fordi man ikke seer, om Tiltrædelsen til hans Mening skal udelukke Bekræftelsen af Sagens modsatte Side. Saaledes vilde man gjerne strax admittere hans første

Sætning, at „Kunstens Gjenstand er Livet, det indre og det ydre," dersom man ikke befrygtede, at han tager Livet i en abstract Betydning, nemlig i dets Adskillelse fra de objective Magter, som bestemme det. Men isaafald vilde man da komme til den usande Paastand, at Kunsten, og navnlig den dramatiske Kunst, idet den fremstiller Individer, ikke kan fremstille Andet end et reent individuelt Liv, at den følgelig ikke kan fremstille dette som et Moment i det Evige, ikke kan vise den guddommelige Verdensstyrelses Virken i det Individuelle. Hermed vilde da Kunstens egenlige Idee være fornægtet, de største dramatiske Digteres Total-Anskuelse maatte betragtes som forfeilet, og et underordnet, tildeels tilbagelagt Standpunct vilde sættes som Maalet for Dramets fremtidige Udvikling.

Paa hvilken Maade har nu Forfattereu meent det? Vil han, at Livets Fremstilling skal være abstract og exclusiv eller ei? Det er vanskeligt at sige det; dog er der i det Følgende Adskilligt, som taler for, at han tager Livet i en abstract Betydning, ligesom han i det Hele staaer paa et abstract Standpunct. Thi hvorledes kunde han ellers, efter at have gjort den rigtige og smukke Bemærkning, at Skildringen af Livet maa holdes mellem det Værende og det Vordende, mellem Tilstanden og Forandringen, — en Bemærk-

ıg, som, rigtigt forstaaet, leder til den Erkjendelse, Livet maa sees som Moment i Ideen, — komme det absurde Resultat, at det, „er i dramatisk Hen- ndde fuldkommen ligegyldigt,' om Helten strander ı en fortræffelig eller en forkastelig Bestræbelse?" ri synes den abstracte Anskuelse at være tydelig alt. Det er altsaa virkelig blot det individuelle , som er Kunstens Opgave; det er blot den per- lige Helt, vi skulle interessere os for, men ikke Be- fenheden af den Idee, som opfylder ham, og som st formaaer at gjøre ham til Helt. Maaden, hvor- ı Forf. kommer til dette bizarre Resultat, er dun- thi Mellemleddene ere for en Deel oversprungne. nkegangen synes imidlertid at være følgende: Dra- t fremstiller Individet, staaende ligeoverfor det le, hvoraf det dog vedbliver at være en Deel. Det med andre Ord: det fremstiller den menneskelige hed. Og denne Staaen ligeoverfor det Hele, rved den frie Villie er betinget, indbefatter allerede øden, uden Hensyn paa Villiens øvrige Beskaffen- . Men det er jo aabenbart, at denne Stilling indbefatter Brødens Mulighed, ingenlunde dens dvendighed, undtagen forsaavidt som Arvesynden ɛs i Betragtning; men denne vil Forf. netop have lukket, thi han siger udtrykkelig, at „den dramatiske ɔde ikke, som den christelige Arvesynd, først ud-

springer af den menneskelige Villies Retning, men fremgaaer umiddelbart af Villien selv, af Jegets ubøielige, egenmægtige Udstrækning." Hvilket Chaos af forvirrede Begreber! Men den Forbindelse, man kan udfinde mellem Forfatterens Udgangspunct og hans Conclusion, er, at da Dramet fremstiller Livet, altsaa de frie Individers Handlinger, saa er Brøden derved betinget; og da det blot fremstiller Livet, men intet Andet, saa ledsager Brøden ligemeget de fortræffelige og de forkastelige Bestræbelser, saa at disses eiendommelige Natur bliver ligegyldig for Dramet. Men heraf følger da ligeledes, at Brøden bliver staaende som uophævet, forladt af sin Forsoning, og det nyere Dramas Formaal er følgelig sat i en Dissonans. Men Dette er naturligviis aabenbar falsk, thi en Dissonans kan idethøieste være en nødvendig Gjennemgang, men aldrig det Ideal, hvorhen en Tidsalder stræber i nogensomhelst Retning.

Til Bestyrkelse for den Mening, at det individuelle Liv er Dramets egenlige Opgave, bemærker Dr. Hebbel fremdeles, at hos de Nyere er Fabelen bleven et underordnet Moment, hvorimod hele Interessen falder paa Characterernes Behandling. Her havde der været Anledning til at kaste et Blik ind i Fremtiden, for idetmindste at ane den Vei, som det moderne Drama vil tage. At Fabelen er nedsat til

et underordnet Moment ligger i den nyere Tids Idealisme, som gjør alt materielt Stof til et simpelt Substrat, et Vehikel for Ideen. Medrette nævner Forf. Shakspeare som Den, hos hvem allerede Fabelen blev underordnet Charactererne, men han seer ikke deri nogen Rørelse af den nyere Tids Idealisme, og dog var det kun i dennes Lys, at han kunde see Dramets fortsatte Bevægelse, ja endog forstaae Shakspeare selv, som et Moment i denne. Thi at Shakspeare betragtede Fabelen blot som et Vehikel for Charactererne, var al den Idealisme, som man paa hans Tid kunde forlange. Nu derimod at blive staaende paa samme Standpunct, er at forvandle hiin Idealisme til Realisme, og stereotypere Bevægelsen. Den idealistiske Fremgang fordrer, at Charactererne nu skulle sees i deres Afhængighed af Ideen, og at følgelig denne skal indtage det Overherredømme, som inden Shakspeares Tid var indrømmet Fabelen. Det hører til den nyere Tids Udvikling, at der mere spørges om Hvad end om Hvem. Ogsaa i det nyere Drama vil derfor Interessen mere hvile paa den fremstilte Idee, paa hvad man kunde kalde Dramets Tendens, end paa Charactererne, tagne umiddelbart for sig selv, thi nu er Touren til dem at nedsættes til Momenter. Vel frembringes der endnu bestandig Dramer, i hvilke hele Interessen

hviler umiddelbart paa een eller flere Personer, men saadanne Stykker staae eo ipso paa et forældet Standpunct, og ere kun Reminiscenser fra allerede tilbagelagte Stadier. Man kan ogsaa opfatte Sagen paa følgende Maade: den nyere Tid har ikke Isolationens, men Foreningens Tendens; Alt stræber mod et Midtpunct; Religion, Kunst og Videnskab ville ikke længere, indbyrdes uberørte af hinanden, stræbe hver for sig mod sit eiendommelige Maal, men de ville alle forene sig i Bestræbelsen mod et eneste Maal. For Poesien følger heraf, at den æsthetiske Nydelse vil være forbunden med Erkjendelsen, og saaledes vil Læredigtet paa en Maade blive indsat i sine tabte Rettigheder, skjøndt i en ganske anden Betydning end tilforn, og derfor ogsaa med et andet Navn; thi der vil ikke blive Spørgsmaal om endelige Kundskabers Meddelelse i en udvortes poetisk Form, men om en saadan Eenhed af det Speculative og det Poetiske, at det sande poetiske Værk giver den dybere Erkjendelse et virkeligt Udbytte. Charactererne, denne psychologiske Side af Dramet, hvori Dr. Hebbel vil lægge Alt, ville saaledes ikke hvile i dem selv, men i det Heles Idee, og kun forsaavidt vedblive at være Centralpuncterne i Dramet, som de selv rotere om et endnu dybere Centrum. Der hører ikke stor Observationsgave til at see, at denne Stræben allerede

ubevidst rører sig hos alle de dramatiske Forfattere, som ere neddukkede i „Tidens Atmosphære", og selv i de mislykkede Producter vil man spore dens ufuldkomne Tilstedeværelse. Saaledes hos Gutzkow. I alle hans Dramer ere hans Characteerfremstillinger underordnede en usynlig Totalitet; men det Aandløse hos ham ligger deri, at denne Totalitet ikke er opfattet som nogen Idee, men som en factisk social Tilstand, der i sit prosaiske Raaderum giver sig Mine af at være det gamle gigantiske Fatum. Ja, Dr. Hebbel selv er ikke uberørt af hiin den nyere Tids Tendens, men han veed ikke selv af det; han gaaer derfor idelig over Aaen efter Vand, thi ligesom han staaer ved det Rigtige, forblindes han af sine Abstractioner, og seer det ikke. Meget smuk er saaledes hans Bemærkning om den menneskelige Handlen, at den „stedse, paa samme Tid, som den søger at manifestere et indre Motiv, tillige afføder et modstræbende Ydre, der er beregnet paa atter at tilveiebringe Ligevægten", og at „kun derved bliver Dramet levende". Men hvor nær laae det ikke her at see Ideens Reflex i Charactererne og deres Handlen, og saaledes at ophæve Begrebet af en blot mechanisk Ligevægt? Ikke mindre heldigt har han udtrykt det Rigtige, naar han siger, at „det fuldkomneste Livsbillede fremgaaer, naar Hovedcharacteren bliver det Samme for Bi- og Modcha-

ractererne, som Skjæbnen, med hvem den kjæmper, er for den;" men hvad er det, som gjør Hovedcharacteren til en saadan Skjæbne for de Andre? Det Samme, som gjør et Andet til Skjæbne for den, altsaa et Høiere, hvori Characteren selv maa finde sin Hvile, istedenfor at sættes som det Absolute i Dramet.

Men naar nu Dr. Hebbel, idet han med Rette anfører Shakspeare som Den, der har ladet Fabelen være Charactererne underordnet, tilføier, at man, ved at tage et shakspearesk Stykke for sig, blot behøver at spørge sig selv, „hvad der har opflammet Digteren: Historien eller de Mennesker, som han lader optræde", saa maa man ikke lukke Øinene for den Subreption, hvormed han her stiller „Historien" paa „Fabelens" Plads, thi Dette er ikke Andet end en let gjennemskuelig Taskenspillerkunst. Fabelen, det vil her sige, Dramets Stof eller materielle Indhold, er, selv om den er historisk, noget ganske Andet end Historien. Det historiske Stof, som saadant, har vistnok været Shakspeare temmelig ligegyldigt, men visselig ikke Historiens Aand. d. e. Historien selv; tvertimod er det netop det Store hos denne Digter, at han seer alle Enkeltheder i Historiens Lys, og lader dens ubøielige Nemesis holde Dommedag over alle Charactererne. Men hvad Anskuelse af Historien kan man vente sig

af den Forfatter, der ikke seer Andet i den, end „den vexlende Tids Vundfald“? Et saadant Udtryk er betegnende for Forfatterens Dannelsestrin, og viser allerede, at neppe han bliver den Messias, som det nyere Drama venter paa. I Overeensstemmelse hermed ere hans efterfølgende Yttringer om Historiens Forhold til Dramet. Det vilde, efter hans Mening, være trivielt at spørge, om et historisk Drama virkelig svarer til Historiens Fordringer, fordi man saaledes kun spørger om „den næsten ligegyldige Overeensstemmelse imellem det første og det andet Portrait, ikke imellem Billede og Sandhed“. Dette er altsaa Forfatterens kummerlige Anskuelse: at Historien er et dødt Portrait af Begivenhederne, ikke Tidernes levende og uforgængelige Aand. Ja, isaafald har Poesien Intet at gjøre med den, men forholder det sig anderledes, da baade kan og skal Poesien tilegne sig den.

Den samme abstracte Synsmaade, som her lægger sig for Dagen i Forfatterens Adskillelse af Historien fra de menneskelige Characterer og den menneskelige Handlen, viser sig igjen i den Cruditet, som han forebringer angaaende hvad han kalder „philosophiske Dramer“. „Ved disse“, siger han, „beroer Alt paa, om Metaphysiken fremgaaer af Livet eller om Livet skal fremgaae af Metaphysiken. I det ene Tilfælde vil der fremkomme noget Sundt,

men egenlig ingen ny Digtart, i det andet et Monstrum". Men denne hele Distinction er jo atter en tom Abstraction. At Metaphysiken fremgaaer af Livet, forhindrer ikke det omvendte Forhold. I al høiere Teleologie ere Grund og Følge i Vexelforhold, og Poesien, som staaer paa det Forbigangnes og Nærværendes Grund, skal med det Samme svæve over det Tilkommende.

Gjensvar til Hr. Doctor Hebbel.

(Intelligensblade, 1843, Nr. 37—38.)

Læseren vil erindre, at en Doctor Hebbel, hvis Navn hidtil havde været Publicum aldeles ubekjendt, skrev for nogle Maaneder siden i det tydske Morgenblad en Artikel under Titel „Ein Wort über das Drama," hvoraf „Fædrelandet" leverede en Oversættelse, som foranledigede min i Intelligensbladene meddeelte Afhandling: „Det nyere Dramas Opgave." Det ene Skridt trækker det andet efter sig: Min Afhandling har givet Dr. Hebbel Anledning til et Svar, som han har ladet trykke i Hamborg, under Titel: „Mein Wort über das Drama! Eine Erwiderung an Professor Heiberg in Copenhagen." Og dette Svar giver nu mig Anledning til et Gjensvar, hvormed man da tør haabe, at den lange Række af Foranledninger vil være sluttet, eftersom Hr. Dr. Hebbel i sit sidste Skrift idelig forsikkrer, at hans Forsvar egenlig er unødvendigt, ligesom han ender med at erklære, at

han mener, nu at have tilkæmpet sig Ret til at tie stille, en Ret, hvoraf han „vermuthlich“ vil gjøre Brug, selv om Angrebene skulde naae ham, hvilket — som han mener — dog ikke er rimeligt, da han med det Første forlader Tydskland. Ogsaa jeg finder, at Hr. Dr. Hebbel har ved sit Skrift erhvervet sig Ret til herefter at tie stille; og uagtet jeg mener, at jeg selv er i Besiddelse af samme Ret, skjøndt jeg ikke ønsker at grunde den paa de samme Adkomster, saa vil jeg dog ved denne Leilighed endnu ikke benytte mig af min Ret, men hellere give nogle Bidrag til Opklaring af Differenspunctet mellem Dr. Hebbel og mig, ihvor overflødigt end dette Arbeide kan synes, deels fordi det lader til, at meget Faa her i Landet have læst det hebbelske Stridsskrift og det naturligviis ikke kan være mig magtpaaliggende eller være min Hensigt at forsvare mig for Udlandet, deels fordi det Eneste i Skriftet, som direct opfordrer til et Gjenmæle, er en Beskyldning, som sikkert Ingen fæster Lid til.

Dr. Hebbel begynder nemlig sit Svar med to Personalia, af hvilke det første angaaer ham selv, og det andet mig.

Han forsikkrer for det Første, at det aldeles ikke er min Afhandling, som bevæger ham til at svare; Gjendrivelsen af denne vilde han til enhver anden Tid have overladt „dem hochgebildeten dänischen

Publikum;“ men i dette Øieblik kan han det ikke, fordi der just nu er „ved hans Konges Høimodighed bevilget ham et Reisestipendium“ — „zum Behuf seiner weiteren Entwickelung;“ og „han kan ikke indstændig nok bede om, at man tilstrækkelig vil vurdere denne eneste Bevæggrund til hans personlige Fremtræden, og betænke, at han, i et saadant Øieblik som dette, ikke kan tie til Beskyldningen for en philosophisk eller critisk Bankerot, uagtet han vel veed, at hans Forsvar neppe kan bevise Andet, end at det var unødvendigt“*). — Det er nu vist nok, at dersom hans Forsvar ikke havde anden Hensigt end den her angivne, saa var det unødvendigt; og at bevise Forsvarets Unødvendighed ved at skrive det, var selv en Unødvendighed. Thi at man opponerer mod en Forfatters umodne enten poetiske eller critiske Producter, kan dog ikke involvere den Paastand, at et Reisestipendium ikke skulde kunne tilkomme ham, især naar han faaer det „zum Behuf seiner weiteren Entwickelung.“ I denne Henseende kan Hr. Dr. Hebbel være rolig; hans Adkomst til Reisestipendium kan være ligesaa grundet som mangen Andens, der hverken har skrevet en „Judith“ eller „Ein Wort über das Drama.“

Det andet af hans Personalia er en Anklage for

*) S. 11.

mislig Omgang med Manuscriptet af hans Judith. Denne Beskyldning imod mig, at jeg skulde have gjort utilladelig Brug af et mig anbetroet Manuscript, er den, om hvilken jeg yttrede, at sikkert Ingen vilde fæste Lid til den. Forresten klinger Anklagen gefærlig nok. Jeg, hvem Dr. Hebbel, for at forøge min Ansvarlighed, endog gjør til Theaterdirecteur, skal nemlig have begaaet den store Indiscrētion, offentlig at recensere et Manuscript, og ovenikjøbet et Manuscript, der var mig meddeelt paa Embedsvegne. Vilde jeg have recenseret Judith, saa skulde jeg have gjort det efter den trykte Bog, som er udkommen hos Hoffmann og Campe i Hamborg, ikke efter et Manuscript, som i Meget afviger fra den af Forfatteren udgivne og autoriserede Bog; thi nu har jeg tilsidesat den af Lessing foreskrevne moralske Betingelse for al Critik: ikke at kjende mere til en Forfatter, end hvad hans Værk forkynder. Men endnu galere er det, at jeg har misbrugt min Embedsstilling til at komme i Besiddelse af en Kundskab, som skulde være hemmelig, og som jeg ikke desminidre har forraadt. For en saadan Misbrug af Embedsstilling ere endog „passende Straffe" bestemte*). — Saaledes omtrent lyder Anklagen, og paa Tydsk klinger den naturligviis endnu værre, saa at jeg vel maa takke min gode Skjæbne

*) S. 11—12.

for, at Dr. Hebbel er saa ædelmodig at lade Sagen falde, og ikke gjør Fordring paa „en passende Straf." Hvad der — om muligt — endnu forøger det høist Ubehagelige ved denne Sag, er, at det aldrig i Verden er faldet Dr. Hebbel ind, at faae sit Stykke opført, enten her eller hisset, det vil sige, enten i Kjøbenhavn eller i Berlin; men i Berlin kom Theatret selv ham imøde med største Beredvillighed, og betydelige Kunstnere trængte ind paa ham for at erholde hans Drama;*) i Kjøbenhavn derimod var det „ein geistreicher dänischer Schriftsteller, Hr. P. L. Møller," som var ligesaa beredvillig og ligesaa indtrængende, og hvem han ikke kunde nægte hans Begjæring, „da han lærte at agte og skatte ham" **). Herved er blot at bemærke — forsaavidt som det er Umagen værdt at bemærke Noget i denne Anledning, — at den Judith, som var indsendt til Theaterdirectionen og circulerede mellem Censorerne, var ikke skreven, men trykt, og var endydermere ikke indrettet for Theatret, men bar alt muligt Præg af at være i sin oprindelige Skikkelse, idet alle Forandringer, hvorved Stykket skulde lempes efter Scenen, vare anbragte som i et Tillæg, paa nogle Blade, der — saavidt jeg mindes — ligeledes vare trykte. Om iøvrigt denne trykte Bog var

*) S. 13.
**) S. 12.

den hos Hoffmann og Campe udkomne, eller en anden Udgave, derom har jeg visselig ikke bekymret mig. Men hvorledes kan Dr. Hebbel da tale om et Manuscript? Jeg kan ikke forstaae det anderledes, end at hans Stykke maa være, hvad man kalder „trykt som Manuscript,“ og af det er denne Udgave, hvoraf den „geistreiche dänische Schriftsteller, Hr. P. L. Møller,“ — „som han lærte at agte,“ har indsendt et Exemplar til Theaterdirectionen. Thi det er ikke ualmindeligt, at tydske Forfattere lade deres Skuespil trykke i Manuscript, for deslettere at kunne sende dem til alle Theatre. Saaledes pleier f. Ex. Gutzkow at gjøre. Men imod denne Forklaring taler den allerede anførte Omstændighed, at Stykket er trykt i den Skikkelse, hvori det umuligt kunde opføres, men blot kunde være bestemt til Læsning, ligesom det jo og maa ansees for usandsynligt, at en Forfatter, der efter sin egen Forsikkring aldrig har tænkt paa at faae sit Stykke opført, skulde have ladet trykke et heelt Oplag, for dermed at forsyne alle Theatre. Men selv om det skulde forholde sig saa, selv om Dr. Hebbel, der allerede to Gange er bleven voldtagen, først af betydelige Kunstnere, siden derimod af „ein geistreicher dänischer Schriftsteller,“ — „som han lærte at agte,“ skulde med saa stor Resignation have fundet sig i sin Skjæbne, at han nu for Fremtiden tilbyder sig selv i en Masse af Exemplarer, saa vil man let

indsee, at et „Manuscript" af den Beskaffenhed ikke vel kan ansees for at være en Hemmelighed, især efter at Bogen, om end i en anden Udgave, er kommen i Boghandelen. Den eneste Indiscretion maatte da være at søge deri, at jeg har benyttet de i et Tillæg staaende Forandringer, forsaavidt som disse, mod Formodning, ikke skulde have været trykte. Men da disse Forandringer upaatvivlelig ere de samme som de, der i Berlin ere blevne foretagne med Stykket, saa havde de jo allerede ved Opførelsen paa det derværende Theater og ved Theatercritikerne i en Masse af Blade erholdt Publicitet. Dersom jeg havde seet Stykket opføres i Berlin, saa havde det dog vel været mig tilladt at skrive en Recension over det; men enten jeg nu har seet det opføres, eller jeg har læst det i den Form, hvori det er blevet opført, gjør jo Intet til Sagen, thi hverken i det ene eller det andet Tilfælde har jeg at gjøre med nogen Hemmelighed.

Dog, jeg har allerede spildt for mange Ord paa dette intetsigende Angreb, og vender mig nu til Sagens Realitet. Den første af mine Bemærkninger, som Dr. Hebbel her gaaer imøde, er den, at han, ved at lempe sin Judith efter Scenens Fordringer, har taget al Saft og Kraft ud af den, saa at Stykket herved er blevet til et ganske andet Stykke, der ei engang længere medrette kan benævnes Judith, men

ligesaavel kunde hedde Charlotte Corday. Herimod gjør Forf. en Indvending, som i factisk Henseende er grundet, og som det derfor skal være mig en Fornøielse at indrømme ham. Han siger nemlig, at i den bibelske Fortælling om Judith nævnes Intet om hvad jeg har kaldet hendes personlige Opoffrelse, og at hun selv tvertimod forsikkrer at være urørt af Tyrannen. Ved at efterse den apocryphiske Bog i det gamle Testament, hvori Judiths Historie indeholdes, finder jeg, at Dr. Hebbel har Ret. Holofernes er vel forelsket i Judith, og har isinde at gjøre hende til Bytte for sin Lidenskab, men ved Gjæstebuddet bliver han saa drukken, at han strax falder i Søvn paa sin Seng, og Judith nærmer sig kun Sengen for at hugge Hovedet af ham. Imidlertid er det vist, at den almindelige Tradition lyder anderledes, og at de Malere, som have behandlet dette Sujet, f. Ex. Horace Vernet, have temmelig bestemt antydet det Punct, som mangler i den bibelske Beretning, men som indeholdes i den gængse Tradition; og det er jo ikke saa uforklarligt, at man netop ved en apocryphisk Bog ikke har været saa samvittighedsfuld i at gjengive det reent Factiske, og at Phantasien ikke har havt Betænkelighed ved at modificere det til et rigere og interessantere Indhold. Jeg bekjender gjerne, at denne Forskjel mellem den oprindelige og den silbigere Tradition var mig ubekjendt,

indtil jeg ved Dr. Hebbel blev gjort opmærksom paa den; men ikke desmindre kan den aldrig tjene Judiths Forfatter til Forsvar, thi han har jo aabenbart i sit oprindelige Stykke fulgt ikke den strenge bibelske, men den nyere Tradition, og hvis nu denne, hvad han selv indrømmer, og hvad Enhver vistnok maa indrømme, først bringer en tragisk Pointe ind i Stykket, hvis han endog, hvad han ligeledes selv bemærker, endmere har skærpet denne ved sin egen Opfindelse, nemlig at lade Judith bære en Søn, og dermed en Modermorder og en Nemesis, i sit Skjød*): saa er det jo indlysende, at han, ved at slaae en Streg over alt Dette, ja endog over sin egen Opfindelse, har taget den tragiske Pointe bort, og følgelig berøvet sit Arbeide al Saft og Kraft, idet han omarbeidede det for Scenen. At det i denne fornyede Skikkelse stemmer bedre overeens med den bibelske Tradition, kan han aldrig selv betragte som en Roes, da denne Overeensstemmelse jo kun er tilfældig, ikke tilveiebragt af Respect for Bibelens Autoritet, men af Eftergivenhed for det berlinske Theaters Fordringer. Det er om denne Fremgangsmaade jeg har sagt, at den er Tegn paa en upractisk og følgelig udramatisk Aand, thi Kunsten bestod her netop i at beholde den tragiske Pointe uden at støde an

*) S. 15.

mod Theatrets Decorum. At kaste den bort, er et simpelt Huusraad, der ikke passer i den dramatiske Oeconomie; det er hvad man paa Fransk kalder: casser les vitres, det vil sige, at slaae Ruderne ud for at see ud af Vinduet. Ligesom Malerkunsten har formaaet i dette Sujet at antyde det Væsenlige uden at blive anstødelig, saa skulde nu den samme Opgave løses af den dramatiske Digtekunst; kun saaledes var det en Opgave, ellers er det Ingenting. Ved saadanne talentløse Omkalfatringer kommer man til at tænke paa det bekjendte Nummer i en Auctions-Catalog: „En Kniv uden Blad, NB. Skaftet mangler." For at bringe sin Kniv paa Scenen, har Dr. Hebbel maattet tage Bladet af den, men derved er Skaftet gaaet istykker, og selv Illusionens Haand har nu Intet at gribe fat i. Og om end Judiths Indretning for den berlinske Scene er foretagen „uden Forfatterens Vidende og af en fremmed Haand" *), saa har han jo selv sanctionneret den, ikke blot ved at tilstede Stykkets Opførelse i denne Form, men ogsaa ved at lade det med de samme væsenlige Forandringer præsentere for det danske Theater ved „ein geistreicher dänischer Schriftsteller," — „som han lærte at agte." Og desuden vilde vel ingen fremmed Haand have omarbeidet Forfatterens Værk, dersom hans egen

*) S. 13.

Haand havde formaaet at gjøre det paa en tilfredsstillende Maade. Heri viser sig da endnu bestandig Forfatterens practiske Mangel.

Forresten seer man, at ihvor ivrigt end Dr. Hebbel strider for sin omarbeidede Judith, saa er der dog i dette Punct ingen Strid imellem os, thi deels indrømmer han temmelig utvethydigt Bearbeidelsens Slethed, ja søger endog at vælte Skylden fra sig selv over paa fremmede Hænder, (ved hvilken Leilighed man dog fristes til at spørge ham, hvorfor han da har villet lade disse fremmede Hænder udstrække deres Indflydelse lige til Kjøbenhavn), deels erklærer han sig for „fuldkommen enig" med mig i det Princip, at Dramet og Theatret ikke bør skilles fra hinanden*). Men i hans videre Udvikling af dette Princip maa den fuldkomne Enighed forsvinde, idetmindste for mit Vedkommende. Jeg havde gjort opmærksom paa, at det netop var i Tydskland, at denne Adskillelse mellem Theater og Drama ikke blot først var fremkommen, men saa godt som uafbrudt havde vedligeholdt sig, og heri saae jeg et Spor af Tydskernes upractiske Sands og Mangel paa Kald til det Dramatiske. Dr. Hebbel synes for en Deel at indrømme Dette, men alligevel troer han, „at jeg vilde komme i nogen Forlegenhed, dersom han opfordrede mig til at paa-

*) S. 16.

vise, hvor der siden Aaret 1770 er udført større dramatiske Gjerninger end i Tydskland" *). „Doch" — tilføier han — „das ist gleichgültig." Nei, det er ikke „gleichgültig." Vi ville see, om ikke Dr. Hebbel kommer i større Forlegenhed ved Svaret, end jeg ved Spørgsmaalet. Svaret lyder kort og godt: I Danmark. Dersom dette Svar skulde blive bekjendt i Tydskland, da vilde det sagtens forekomme yderst anmassende og fremkalde mangt et medlidende Smiil, men det skulde jeg ikke tage ilde op, da jeg altfor vel indseer de mange Aarsager, som med Nødvendighed bevirke, at den danske Litteratur ikke kan være synderlig kjendt i Tydskland. Men af Dr. Hebbel, som er dansk Undersaat, og som „ved sin Konges Høimodighed har erholdt et Reisestipendium," — „zum Behuf seiner weiteren Entwickelung," — turde man vel forlange, at han selv skulde kunne besvare sig Spørgsmaalet paa den anførte Maade, og at han inden sin „weitere Entwickelung" havde tilegnet sig den nærmere, som han kunde faae her i Landet og uden Reisestipendium. Mit Svar paa det Spørgsmaal, der skulde bringe mig i Forlegenhed, lyder altsaa som anført, og især naar det er en dansk Undersaat, som spørger mig, thi af ham kan eller idetmindste burde det ikke misforstaaes. For en Udlæn-

*) S. 16.

ding, som gjorde mig det samme Spørgsmaal, vilde jeg med større Beskedenhed nævne Frankrig som det Land, hvori, selv efter 1770, Dramet fornemmelig har blomstret; det er tilstrækkeligt at nævne de to Navne Beaumarchais og Scribe, som have udøvet en verdenshistorisk Indflydelse paa Theatret, og som have vedligeholdt det franske Drama som et universelt og cosmopolitisk. Schiller, om hvem der i Tydskland næsten ene og alene kan være Tale, (thi Lessing, der udentvivl var begavet med et mere practisk dramatisk Anlæg, gav dog egenlig kun Impulser), er vistnok Digter i ulige eminentere Betydning end hine to franske Forfattere, men for Theatret har han ikke virket Meget, hvilket jo ogsaa sees deraf, at Tydskland endnu den Dag idag ikke har formaaet at bringe det til noget virkeligt Nationaltheater, et saadant, som taaler Sammenligning med Théâtre français i Paris. Naar man siger, at Schiller og maaskee endog Göthe ere store dramatiske Digtere, saa er det under den Forudsætning, at man skiller Dramet fra Theatret, hvilket man jo, efter Dr. Hebbels egen bestemte Erklæring, ikke skal gjøre. Hertil kommer, at Schiller kastede sig med hele sin Kraft over Tragedien, men Tragedien alene kan aldrig begrunde et Nationaltheater; hertil udfordres væsenlig Comedien, som deels ved sit større Omfang og sit mangfoldigere Indhold langt fuldstændigere formaaer at

afspeile den nationale Bevidsthed, deels ved sin større Popularitet er mere tilgængelig for det hele Folk. Men nu er det en bekjendt Sag, for hvilken vist Ingen forlanger Beviis, at den comiske Sands og den comiske Productions-Evne er meget svag hos Tydskerne, og at denne Indskrænkning netop er en af de characteristiske Sider i deres Nationalitet. Men heraf følger da ligeledes, at de hverken have eller efter al Rimelighed ville faae et Nationaltheater, og at, naar Talen er om virkelig dramatisk Digtekunst, Tydskland næsten ikke kan komme i Betragtning. Men det tydske Folk har saa mange andre væsenlige Fortrin, har saa mange udødelige Fortjenester af Kirke, Kunst og Videnskab, at det let kan finde sig i denne partielle Indskrænkning; kun naar Tydskerne ikke ville erkjende den, maae de erindres om den.

Men uagtet nu Dr. Hebbel indrømmer, at Adskillelsen mellem Drama og Theater ikke skal og ikke bør finde Sted, saa mener han, at den alligevel finder Sted, og ikke alene i Tydskland, men over hele Verden, at den altsaa er et Factum, som vel ikke burde være, men som nu engang er, og ikke kan raisonneres bort. Og Grunden til dette Misforhold søger han deri, at det moderne Theater har den oprindelige og første Bestemmelse at være Tidsforbriv, men denne Bestemmelse kan ikke altid forenes med

det høiere Formaal, som Poesien stedse maa have for Øie. Kun eengang — siger han — nemlig hos Grækerne, blev Theatret realiseret som et Ideal-Theater, idet Dramet fremgik af Religionen, og var helligt baade i Stof og Form; det moderne Theater derimod har altid meer eller mindre svævet i Luften; det har vel af og til hævet sig til et National-Udtryk, men aldrig til en National-Act, og kunde det ikke. Under Englands jomfruelige Dronning vakte de shakspeareske Stykker neppe saa megen Opsigt som Bjørnekampene; og i Frankrig, under den classiske Tid, var Interessen for Theatret National-Forfængelighed, ikke en indvortes Trang, hvis Tilfredsstillelse førte Folkets Bevidsthed over paa et høiere Trin*). I disse Ytringer ligger vel en partiel Sandhed; men just fordi den er partiel, beviser den ikke, hvad den skulde. Om det moderne Theater vil kunne erholde den nationale Betydning, som det havde hos Grækerne, kan man lade staae ved sit Værd. At det er blevet en Tidsfordriv, kan være sandt, men heraf følger ikke, at det, ifølge sit Begreb, har ophørt at være en Dannelses-Anstalt, endskjøndt det i sin Realitet kun altfor hyppigt taber dette væsenligere Formaal af Sigte. Idet Theatret har tabt sin religiøse Betydning, og altsaa er blevet verdsligt eller

*) S. 16—17.

profant, er det vel nærmest at betragte som en Forlystelse, men det er en Forlystelse paa Kunstens Gebeet, og heri ligger et ganske andet Formaal og uendelig Mere end den blotte Forlystelse. Dets Adskillelse fra Dramet, det vil sige, fra Poesien, kan altsaa umuligen være betinget ved denne Omstændighed, der tvertimod maa ansees for at betinge Ikke-Adskillelsen. Men vel ligger der heri en ny Vanskelighed for den dramatiske Digter, som skal bringe Forlystelsen og den poetiske Idee i Vexelvirkning, saaledes, at den ene bliver Middel for den anden. Værre er det, at Forlystelsen, som paa Kunstens Gebeet baade er Maal og Middel, og forsaavidt endnu et værdigt Princip for Theatret, synker i slappe Tider, som de nærværende, ned til at blive Adspredelse eller Tidsfordriv, hvilken da ikke, saaledes som Dr. Hebbel gjør, maa ansees for det moderne Theaters factiske Princip, men som et factisk Affald fra Principet, en uberettiget Tilstand, som Digteren under ingen Omstændighed kan ville bringe noget Offer. I denne Tilstand skeer det vel, som Dr. Hebbel meget rigtigt bemærker — at Theatret, efter at have været en Forlystelse (ikke, som han kalder det, en Tidsfordriv) for Folket, der, i det Hele betragtet, aldrig er uden Phantasie og sund Dømmekraft, nedsynker til en Tidsfordriv (her er Ordet rigtigt anbragt) for den blaserede Menneskeclasse, som kalder

sig det dannede Selskab, og for hvem Theatret fordetmeste er et Underholdningsmiddel efter Bordet, medens Fordøielses-Processen foregaaer*). Da indsnærper den naturlige gode Smag til den sygelige Fiinhed, den „alberne Decenz," som Forfatteren characteriserer meget godt ved at sige, at dersom den var consequent, saa maatte den gaae irette med sin egen Moder, forbi hun har født den til Verden, og ikke har tvunget Naturen til at gjøre en Undtagelse fra den gamle plumpe Regel**). Vel er denne mørke Skildring ingenlunde uden Sandhed. At Theatret næsten overalt er kommet i Forfald, at det mindre og mindre tiltrækker Folket, jo mere det tiltrækker den blaserede Menneskeclasse, er almindelig erkjendt, og det er et Beviis mere paa, hvor fremmed Dr. Hebbel maa være i den danske Litteratur, at han, endog til Gjengjæld for den practiske Mangel, som jeg har tillagt ham, kan sige, at jeg selv mangler practisk Blik***), forbi jeg har „overseet denne reent practiske Side, denne Tingenes factiske Tilstand"****), ligesom om Nogen hyppigere og ivrigere, end jeg, havde bemærket og criticeret den.

*) S. 17.
**) S. 18.
***) S. 15.
****) S. 18.

Men jo slettere Tingenes Tilstand er, desto mindre kan Poesien gaae paa Accord med den. Enten maa denne bemægtige sig Theatret og undertvinge baade det og Publicum, i hvilket Tilfælde den da netop ophæver Skilsmissen mellem Drama og Theater; eller ogsaa maa den aldeles opgive Theatret, og isaafald indtræder rigtignok Skilsmissen, men i en grundigere og værdigere Betydning end den, som Dr. Hebbel mener, naar han vil, at den dramatiske Digter skal skrive uden Hensyn til Theatret, det vil sige abstract, og siden lade det beroe paa Omstændighederne, om Værket kan komme til Opførelse, og i hvilken Skikkelse *).

Hidtil har Talen været om Dr. Hebbels Forsvar for sin egen poetiske Praxis, og jeg kommer nu til Forsvaret for hans Theorie. Inden jeg imidlertid forlader den practiske Deel, maa jeg bemærke, at jeg, siden jeg skrev den foregaaende Afhandling, har gjort Bekjendtskab med hans „Genoveva," og med Fornøielse seet, at dette Arbeide indeholder et betydeligt Fremskridt ud over det judithske Standpunct, fornemmelig med Hensyn paa Compositionens Klarhed og den ethiske Idee. Det er min Hensigt, ved en anden Leilighed at gaae ind paa en nærmere Analyse af dette Drama, og at sammenligne det med Tiecks

*) S. 18.

Behandling af samme Sujet. For Theatret er det imidlertid ligesaa ubrugeligt som Judith; men som et poetisk Værk i Almindelighed, som et abstract Drama, frembyder det nogle interessante Synspuncter.

Altsaa nu til den theoretiske Deel! — Men her gaaer det mig med Hr. Dr. Hebbel saa aldeles paa samme Maade, som det er gaaet ham med mig, at jeg endog maa gjøre hans egne Ord til mit Motto: „Aber nun kreuzen sich die seltsamsten Sophismen so wunderbar, daß ich kaum weiß, wo ich mit meiner Berichtigung anfangen und wo ich enden soll*)."

Jeg havde i Forfatterens Afhandling om Dramet fundet en saa stor Uklarhed og Forvirring i Principerne og i Raisonnementet, og — reent ud sagt — en saadan Raahed i hans Tænkning, at jeg deels mangengang maatte ansee det for saare tvetydigt, hvorledes hans Ytringer vare at forstaae, deels, hvor det blev muligt at opfatte hans virkelige Tankegang, maatte vise, hvilke betydelige Mellemled han havde oversprunget, ikke blot paa Papiret, men i selve Tankegangen, og hvilke absurde Sætninger der snart ligge til Grund for denne Tankegang, snart med Nødvendighed følge af den. Denne min Fremgangsmaade søger nu Dr. Hebbel at stemple som et

*) S. 19.

sophistisk Consequensmageri. Men denne Bestræbelse er ikke Andet end et fortvivlet Nødværge, for at redde sit philosophiske Livs-Ophold, et Middel, der er saa almindelig brugt, at man dog vel omsider maa være kommen paa det Rene med det og have gjennemskuet det. Naar man i en Dispute foreholder en Mand en aabenbar absurd Sætning, hvorpaa hans Raisonnement beroer, eller som følger deraf, da vil han sjeldent være saa haardnakket at indrømme Sætningen, men han vil forbetmeste benægte Consequensen. Og dersom man foreholder ham en almindelig erkjendt Sandhed, som han i sit Raisonnement er gaaet udenom, medens den burde være lagt til Grund for samme, saa vil han give sig Mine af, at den er implicite tilstede, og kun af den Grund ikke explicite, at den maa forudsættes som almindelig bekjendt og antagen. Men paa den Maade er det ikke tilladt at forsvare sig, thi derved gjør man sig Sagen altfor let, da Alt, hvad som ikke meer eller mindre expliceres, kan siges at være implicite tilstede. Det er da en let Sag at sige, at Alt, hvad som er oversprunget, blot er oversprunget paa Papiret, men ingenlunde i Tanken. Men heldigviis er dette Kunstgreb ikke mindre let at opdage, eftersom selve Tankegangen, forsaavidt som den staaer paa Papiret, snart vil røbe, hvad der har været i Forfatterens Bevidsthed, selv om det ikke udtrykkelig er nedskrevet, og

hvad som derimod har manglet. Og endnu tydeligere vil det røbe sig, naar Forfatteren skal til at føre et Forsvar for denne sin Bevidsthed, thi det vil da lettelig vise sig, om de ikke udtalte Sandheder, som han indrømmer, virkelig ere de sande Mødre til de explicite Yttringer, eller om de ikke ere Andet end leiede Goldammer, som man giver en temporær Ugeløn, saalænge man behøver deres Tjeneste. Thi i ethvert nogenlunde dannet Menneskes Hoved hviler en Mængde af baade theoretiske og practiske Principer, hvis Gyldighed han ikke sætter i Tvivl, og som han derfor er beredt til at vedkjende sig, hvergang han opfordres dertil; det er en Gave, som han har modtaget ved Opdragelsen og Dannelsen. Men hvad det kommer an paa, er, hvor meget han har aagret med denne Gave, hvorvidt hine Principer have været frugtbare i hans Tænken og Handlen, hvorvidt de ere immanente deri, selv uden at være udtrykkelig udtalte, eller om de staae unyttede i hans Pulterkammer, og blot tages frem i paakommende Tilfælde. Saaledes er det, for at bruge Dr. Hebbels egne Exempler, vist ikke nødvendigt, naar man taler om Æbler, at bemærke, at Æbler voxe paa Træer, og at Træerne have deres Rod i Jorden*); men har man først røbet, at man anseer Æbler for Æg, saa

*) S. 20.

redder man sig ikke ud af denne Forlegenhed ved at sige, at det forstaaer sig af sig selv, at de voxe paa Træer. Og fordi man nævner Bogstavet D, er det vist ikke nødvendigt at bemærke, at foran D findes A, B og C*); men har man engang, selv om det var i Distraction, gjort D til Alphabetets Begyndelse, saa maa man rette denne Feil, dersom Indrømmelsen af den rette Begyndelse skal have nogen Vægt.

Saaledes er Forholdet mellem Dr. Hebbel og mig. Snart dolerer han over, at jeg tillægger ham Meninger, som han ikke har, fordi han ikke har udtalt dem, snart over, at jeg frakjender ham Meninger, som han har, men som han heller ikke har udtalt, fordi deres Sandhed var i sig selv indlysende. Hvorledes Dette er at forstaae, derom har jeg i ovenstaaende generelle Bemærkning givet et Vink til en Forklaring, hvis Anvendelse paa de specielle Tilfælde vil godtgjøre den generelle Forklarings Rigtighed. Men i denne Henseende at omtale enhver Specialitet, vilde blive altfor vidtløftigt og lidet lønnende baade for Skribenten og for Læseren. Jeg vil derfor, saavidt muligt, samle Dr. Hebbels enkelte Ytringer til en æsthetisk Totalitet, og, efter at have

*) S. 29.

sprængt denne, lade dens afsplittede Rudera blive liggende, hvor de falde.

Til Basis for denne Construction af den hebbelske Æsthetik vælger jeg Forfatterens Anskuelse af Historien og af sammes Forhold til den dramatiske Poesie; og her ere hans Udtryk saa bestemte og saa betegnende, at han hverken kan smutte fra dem selv eller fra deres Præmisser og Resultater. Man veed, at han har kaldet Historien „den vexlende Tids Bundfald*).“ Men ved dette danske Ord gjør han nu Vanskeligheder, idet han urgerer, at han paa Tydsk hverken har sagt „Hefe“ eller „Bodensatz,“ men „Niederschlag,“ og i denne Anledning holder han mig en lang og meget unødvendig Forelæsning over Betydningen af det tydske Ord „Niederschlag“**), en Forelæsning, som han hellere skulde have holdt i rette Tid for Den, som har oversat hans Artikel paa Dansk, thi det er jo hans Oversætter, og ikke mig, som har brugt Ordet „Bundfald;“ jeg har bedømt hans Artikel efter den danske Oversættelse i „Fædrelandet,“ ikke efter Originalen, som jeg ikke kjendte, og som jeg først nu har læst, efter at Forfatteren har ladet den optrykke i sit Svar til mig. Men forresten kan der vel ikke være Noget at indvende

*) Intelligensblade, III, S. 167. Ovenfor S. 351.

**) Hebbels Brochure, S. 36—37.

imod, at Ordet „Niederschlag" just i nærværende Tilfælde er blevet oversat ved „Bundfald," thi Andet har Forf., hvad vi snart skulle see, ikke tænkt sig derved; og ifald han virkelig — som han siger — „har lært at agte" den „geistreiche dänische Schriftsteller," som har oversat hans Artikel, saa bør han, af saa ringe en Grund som et Ord, ikke berøve ham det Mindste af Agtelsen. „Niederschlag" svarer nemlig, som Dr. Hebbel selv bemærker, til det chemiske Udtryk „Præcipitat"*). Vel er det nu vist, at dersom Stjernerne, efter Gruithusens Mening, ere et Præcipitat af Ætheren**), saa ere de dog ikke et Bundfald, eftersom de ikke ere faldne paa nogen Bund. Mindre vist er det derimod, naar man med Immermann gjør Læren til Forskningens Præcipitat***), om da ikke denne fra Forskningen adskilte Lære, denne fixerede, sin Frihed berøvede Dogmatismus bliver et virkeligt videnskabeligt Bundfald; og dog siger Forf., at det er netop i denne Betydning, at han har kaldet Historien Tidens Præcipitat****). Ordet „Præcipitat" skal, ifølge Forfatterens Forklaring betyde „det i enhver Generations- og Organi-

*) S. 37.
**) S. 36.
***) S. 36.
****) S. 36.

sations-Proces Varige og Blivende, som lader sig fixere i Modsætning til de fordunstende Elementer" *). Heraf maa man altsaa slutte, at Præcipitatet altid er det Substantielle, det Ædlere, og derimod Elementerne, som have frembragt det, det Accidentelle, det Ringere, Det, som er bestemt til at forsvinde eller kastes bort. Men at det Omvendte ligesaa ofte finder Sted, behøver vel ikke at bevises; det er tilstrækkeligt at spørge Dr. Hebbel, om han, naar hàn har en Flaske gammel Portviin for sig, vil nyde Bundfaldet, Præcipitatet, eller hvad han nu helst vil kalde det, og kaste Vinen bort. Ved at redressere Ordet „Bundfald" til „Præcipitat" eller „Niederschlag" har Dr. Hebbel følgelig ikke vundet Noget, thi det ene Udtryk garanterer ligesaa lidt som det andet, at han betragter Tidens Præcipitat som ædlere og substantiellere end Tiden selv, og dog er dette det eneste Argument, som han bruger.

Idet saaledes Forfatterens eget Forsvar her aldeles svigter baade sig selv og os, der vilde komme paa Spor af hans rette Mening, maae vi sætte det anførte Udtryk i Forbindelse med andre, der formaae at kaste Lys paa det. Man vil erindre, at han i sin første Afhandling fritog Digteren for nøiagtigt at følge Historien, forbi det maa ansees for næsten lige-

*) S. 37.

gyldigt, om det første og det andet Portrait stemme overeens med hinanden*). Herved er tydeligt nok sagt, at Historien er et Portrait af Tiden, og det historiske Drama igjen et Portrait af Historien, eller Portraitet af et Portrait, og Dette er igjen med andre Ord: at Tidernes Aand ikke findes i Historien, og Historiens Aand ikke i Poesien. I Overeensstemmelse hermed er en anden i samme Afhandling forekommende Yttring: „at Efterverdenen ikke bekymrer sig om at vide, hvorledes vore Bedstefædre have afbildet sig i vore Hoveder, men hvorledes vi selv vare beskafne“**). Jeg vil ikke opholde mig ved det Falske i denne Modsætning, idet nemlig Maaden, hvorpaa vore Bedstefædre have afbildet sig i vore Hoveder, er et væsenligt Moment i Erkjendelsen af vor egen Beskaffenhed; men jeg vil blot bemærke denne Sætnings Overeensstemmelse med den forrige, idet den udsiger, at det for Efterverdenen ikke kommer an paa at besidde vore Afbildninger, d. e. Portraiter, af det Forbigangne, men vore Portraiter af os selv. I denne hele Anskuelse ligger da, enten det saa er Forfatteren bevidst eller ei, at Historien er uden Strømning, at den ene Tidsalder ikke meddeler sig selv til den anden, men kun sit Portrait eller sit Skyggerids.

*) Intelligensblade, l. c. Ovenfor S. 351.

**) Hebbel S. 9.

Historien er altsaa fixeret paa ethvert Punct, og det maa den ogsaa være, for at kunne kaldes et Præcipitat. Men da dette Præcipitat er udskilt af Tidernes bevægelige Strøm, saa er det selv ubevægeligt, og følgelig aandløst. Men saaledes kan det ikke være Substansen, saa meget mindre, som det selv er et yderst tvetydigt Product, der maa analyseres i Digler og Retorter, inden man veed, om det er værdt at gjemme, eller om det kun duer til at kastes bort; det er nemlig „ein ungeheurer Wust von zweifelhaften Thatsachen" *), og den Sandhed, som indeholdes deri, „kan vel være godtgjort med Brev og Segl, men kan derfor ogsaa ligesaavel være forfalsket med Brev og Segl" **). Men saaledes fortjener denne Masse ikke noget bedre Navn end „et Bundfald," en Grums, som det blot kan falde gamle Kjellinger ind at ville læse Skjæbnen i. Da Historien saaledes er uden Strømning, saa kan den heller ikke strømme ind i Kunsten, og det historiske Drama bliver da selv en ligesaa præcipiteret, en ligesaa ubevægelig Existens.

Dog, lad os gaae varsomt tilværks, for at vi ikke skulle komme til at gjøre Forf. Uret. Paa de to sidst citerede Steder taler han udtrykkelig om „den

*) S 5—6.
**) S. 37.

materielle Historie" og om „Historiens materielle Halvdeel." Det er altsaa ikke Historien selv, men blot Krøniken, hvilken han characteriserer som et Bundfald, og fritager Digteren for at binde sig til. Men hvad er da isaafald at indvende? Jeg for min Part har blot villet vindicere Historien, men ingenlunde den materielle, blot factiske Krønike, der ligesaa ofte er falsk som sand, en ædlere Stilling saavel i sig selv som i sit Forhold til Kunsten. Men saaledes synes det da, at Striden blot dreier sig om et Ord, og at Dr. Hebbel og jeg maatte være fuldkommen enige, naar vi blot vare enige om at sætte „Krønike" for „Historie."

Men imod Antagelsen af dette gunstige Tilfælde hyppe sig altfor mange Vanskeligheder. For det Første maatte isaafald Dr. Hebbel, da han vilde forsvare sig mod mit Angreb paa hans Anskuelse af Historien, have bemærket, at han blot havde meent Krøniken, som efter den almindelige Sprogbrug jo ofte bruges synonymt med Historien. Men langt fra at gjøre Dette, har han tvertimod paastaaet, at netop ved at betragte Historien som Tidernes Bundfald har han lagt for Dagen, paa hvilket høit Standpunct han stiller Historien*), idet han sammenligner den med Stjernerne og med den af Forskningen resulterende Lære. Han

*) S. 37.

vedkjender sig altsaa, at han ikke har meent Krøniken, men Historien. Fremdeles er det indlysende, at dersom han virkelig havde meent Krøniken, saa maatte han have kaldet den Historiens Bundfald, ikke Tidernes. Idet han nemlig har paa den ene Side den bevægelige Tid, paa den anden det fixerede Bundfald, saa maatte han jo i Midten af disse abstracte Extremer, hvoraf ingen er substantiel, have den Substans, der paa eengang er bevægelig som Tiden og varig som Bundfaldet, og Dette vilde være Historien, der ene formaaer at give Tidens indifferente Strøm Selvbestemmelse, og at udskille det materielle Residuum, som kan gribes med Hænder og lægges paa Hylden i Archiverne. Men eftersom dette Mellemled nu væsenligen mangler i Dr. Hebbels Anskuelse, saa er det Spilfægteri, naar han vil give sig Mine af at have underforstaaet den. Da han lader de materielle Facta umiddelbart være Tidens, ikke Historiens Bundfald, saa mangler Historien i hans Total-Anskuelse, og hvad han tillægger dens Navn, er ikke Andet end Krøniken. Men da nu Dr. Hebbel, ligesom ethvert i Almindelighed dannet Menneske, veed, at der tilkommer Historien en høiere Stilling end den her udtalte, da han veed Dette, som man veed de almindelige Principer, der ere udenfra indprentede, og ganske umiddelbart hvile i Tanken, saa fralægger han sig naturligviis den indskrænkede Syns-

maade, og kommer herved i modsigende Yttringer; men Dette er kun en Følge af hans Tænknings Mangel paa Dannelse og Disciplin, og heraf maa man ikke lade sig confundere, naar man vil fremstille hans virkelige Total-Anskuelse, saaledes som den er immanent i hans Tænkning og virker i denne, ikke saaledes som den, udenfra modtagen, hviler uvirksom i Baggrunden af hans Tanker. Ligesom han derfor i sit Forsvar for sin Synsmaade idelig kommer til at godtgjøre, at han har den modsatte af den, som han forsvarer, saaledes ligger Dette ogsaa tydeligt for Dagen i et af ham selv valgt Exempel, som han fremsætter til nærmere Forklaring*). Han siger nemlig, at da Carl den Store upaatvivlelig har været større end det Billede (Portrait), som hans Skriver har meddeelt Efterverdenen, saa maa Digteren være fritagen for ængstelig at copiere dette Billede, men berettiget til at fremstille Keiseren saaledes, som hans Skikkelse dukker op i Digterens egen Aand, naar denne har fordybet sig i den Tid, som Carl den Store beherskede. Ganske vist! Men det vil jo sige med andre Ord, at Digteren skal med et Genieblik selv construere Historien, og ikke blive staaende ved Krøniken, fordi denne ikke er den sande Historie; han skal ikke fordybe sig i Bundfaldet, men mane Aan-

---

*) S. 37.

den frem; men denne Aand er Historien selv, som ikke opgiver en eneste af sine Fordringer til det historiske Drama. Som practisk Regel for Digtekunsten kommer nu vel Dr. Hebbels Forskrift til det samme Resultat, men det er væsenligt afgjørende for hans Anskuelse, at han opfatter Historien som Krønike, der altsaa ikke kan være bindende for Digteren, og saaledes betragter Digterens Fremmanen af Tidernes Aand som en Operation, der foregaaer udenfor Historiens Enemærker, som en Distillation ud af Tiden selv, istedenfor af Tidens sande Historie. Det viser sig da igjen, at Historiens rette Begreb mangler i Dr. Hebbels æsthetiske Theorie, og uagtet hans Fordring til det historiske Drama practisk træffer sammen med den sande Regel, saa vilde dog, naar en Digter, der har samme Anskuelse som Dr. Hebbel, skrev et historisk Drama, hans Praxis snart komme til at bære Præg af hiin theoretiske Mangel.

Og Dette viser sig nu allerede i de første Consequenser. Thi hvorledes er det historiske Drama beskaffent, som Dr. Hebbel forlanger i Overeensstemmelse med sin æsthetiske Theorie? Vi have seet, at det ikke skal være en ængstelig Copie af den materielle Historie, men at Digteren skal fordybe sig i den Tid, han vil skildre, og lade dens Skikkelser dukke op for sit Blik. Dette er med andre Ord, at

han skal fremstille den aandelige Historie, uden at binde sig til den materielle; men den aandelige Historie er det Samme som Historiens Aand, hvis Fremstilling eller Gjenfødelse man jo vel og er enig om at ansee som den historiske Digtnings Opgave. Udentvivl vilde Dr. Hebbel selv, dersom Spørgsmaalet forelagdes ham, svare, at saaledes har han ogsaa meent sine Ord; men Dette vilde da kun være et nyt Beviis paa hans uklare Tankegang, der bringer ham til at oversee de skarpeste Differenser, naar de ligge nær ved hinanden, og naar Sprogbrugen leder til at confundere dem. Thi hvad Dr. Hebbel vil have reproduceret af Digtekunsten, er ingenlunde Historiens Aand, men Tidernes Aand. Vel bruger man nu hyppigt disse Udtryk isleng, og det vilde være Chicane at urgere Distinctionen hos en Forfatter, der, støttende sig paa Sprogbrugen, lagde for Dagen, at han ikke strengt tillagde det ene af Udtrykkene noget eiendommeligt Værd fremfor det andet, hvorimod det bliver uundgaaeligt at udhæve Distinctionen, naar en Forfatter, idet han deciderer sig for det ene af Udtrykkene, aabenbart tilkjendegiver, at han negerer det andets Realitet, og er polemisk stemt imod det. Og saaledes er det her, uagtet Dr. Hebbel rimeligviis ikke selv veed det. Tidernes Aand er nemlig, naar man tager den i Modsætning til Historiens Aand, et meget ubestemt Begreb,

uden al positiv Holdning, thi denne Aand kan lige-saavel være en slet, som en god Aand. Hvilke Mis-brug der kan drives med at paaberaabe sig Tids-aanden, have vi daglig for Øie, idet den saakaldte Tidens Aand mangengang ikke er Andet end Tidens Lune eller Tidens Mode. Tidsaanden er saaledes forgængelig, vexlende, bestemt til at ophæves. Men dens Dommer er Historiens Aand, som ene seer den i dens Begrændsning og Intethed. Poesien, som fremstiller Tidsaanden, maa derfor ikke selv være gre-ben af denne, men maa i sin Fremstilling af den staae paa Historiens Standpunct. Dersom Dr. Hebbel havde meent det saaledes, da vilde det være urimeligt at gjøre Ophævelser over den Vægt, som han lægger paa „Tiderne," naar han siger, at Digteren skal for-dybe sig i dem; ja man maatte endog isaafald lade et Udtryk som „Tidernes Atmosphære" drage ucriti-ceret forbi. At jeg nu i min første Afhandling cri-ticerede dette Udtryk*), derover er Dr. Hebbel bleven meget vred**), idet han bemærker, at Ordet er brugt figurligt, og giver at forstaae, at det maa være af ond Villie, at jeg underlægger det en anden Betyd-ning. Men det kunde heller aldrig falde Nogen ind at ville hænge sin Hat paa dette Udtryk, dersom det

*) Intelligensblade, III, S. 154. Ovenfor S. 337—338.
**) Hebbel, S. 23.

ikke netop hos Dr. Hebbel havde været saa fortrinligt valgt til at betegne hans Synsmaade, thi for ham er Tidernes Aand ikke saameget en Aand, som snarere (i moralsk Forstand) den Luft, hvori Alle til en vis Tid leve, og som tilfører dem sine Epidemier og smitsomme Sygdomme, ligesaavel som sine forfriskende Virkninger. Naar man nemlig, som Dr. Hebbel, sætter Tiden og dens Bundfald imod hinanden, uden at lade Historien forbinde disse Extremer, saa er Aanden med det Samme udelukket af det Hele, thi den abstracte Tid er ligesaa aandløs som dens Bundfald, og hvis man endnu taler om dens Aand, saa kan man ikke mene Andet end dens moralske Atmosphære, idet da Ordet netop ikke tages som et figurligt Udtryk for Aanden, men som et (om end bestandig figurligt) Udtryk for dens Modsætning. Valget af dette Udtryk, som hos mange andre Forfattere kunde gaae forbi uden Anstød, er da hos Dr. Hebbel ingenlunde tilfældigt, men i bedste Consequens med hans hele Anskuelse, og characteristisk betegnende for den. Og allerede i hans første Afhandling er der meget Andet, som godtgjør, at det virkelig er saaledes meent. Han siger*), at et Dramas sande historiske Characteer aldrig ligger i Stoffet, men at et reent Phantasiebillede, selv et Kjærlighedsmaleri, kan være meget

*) S. 9. („Fædrelandet," S. 10115).

historisk, naar kun Livets Aand vifter deri, og bevarer det frisk for Efterverdenen. Heri kan man gjerne give ham Ret. Jeg vil i denne Betydning sige, at »La Camaraderie« af Scribe er en historisk Comedie, uagtet alle Personerne ere fingerede. Hvad den skildrer, er Tidsaanden, men en slet og fordømmelig Tidsaand. Hvis nu Digteren selv havde været greben af denne Aand, saa kunde hans Arbeide vel være blevet et daarligt Portrait af en daarlig Aand, men ingen historisk Comedie; Dette bliver det først derved, at Digteren staaer paa Historiens Standpunct, hvor han, selv uberørt af Tidsaanden, seer denne i dens Forgængelighed og holder Dom over den. Denne lille Omstændighed, hvorpaa Alt kommer an, har Dr. Hebbel overseet i sin Fordring til det historiske Drama, og maatte nødvendig oversee den, fordi Historien ikke har nogen Plads i hans Anskuelse. Og Dette røber sig atter i hans Bedømmelse af Gutzkow. Thi — som jeg allerede i min første Afhandling har viist — hos Gutzkow findes ingen nye, men kun forældede Ideer. Naar han da ikke desmindre røber sig for Betragteren som en modern Digter, saa ligger det kun deri, at han bærer sin Tids Præg, men saaledes som Alle bære det, naar de ere neddukkede i dens Atmosphære; han er selv greben af Tidsaanden, og fører den derfor med sig, ligesom man i sine Klæder kan bringe Luft fra Gaden ind i Stuen;

men han staaer ikke paa noget historisk Standpunct, hvorfra han kan maale og dømme Tidsaanden; og dog er det aabenbart, at Dr. Hebbel betragter hans Stykker som historiske, nemlig i den Betydning, at de bære deres egen Tidsalders Præg, baade naar deres Fabel er fingeret, og naar den er hentet fra en historisk Kilde. Men i denne Betydning er Alt i Verden historisk, saafremt det kun er overleveret fra en forbigangen Tid. Enhver Mønt, som graves ud af Jorden, er et historisk Actstykke, selv om den som Kunstværk er nok saa slet; selv en pompejansk Suppekjedel har historisk Betydning, og dog vil Ingen paastaae, at Suppekjedler ere historiske Frembringelser, i hvilke Historiens Aand lever og rører sig. I samme Forstand er ethvert Skuespil historisk, forsaavidt som det, selv uden dets Forfatters Vidende og Villie, nødvendigen kommer til at bære et Præg af den Tid, hvori det er skrevet, og saaledes kan tjene til at oplyse en eller anden Side af denne. Men det er da, som Enhver indseer, en betydelig Forskjel, om man giver det historiske Dramas Navn til alle de Frembringelser, som blot ere en Reflex af deres Tid, følgelig til alle, eller om man indskrænker Benævnelsen til dem, som fra et verdenshistorisk Standpunct skildre enten deres egen eller en forbigangen Tidsalder. I første Tilfælde gjøres det historiske Drama til Tidens Barn, i det andet til Histo-

riens. Hiint kaldes da historisk, fordi det fører „Tidens Atmosphære" med sig; dette, fordi det aabenbarer Historiens Aand. Men derfor har ogsaa Tidsbestemmelsen en ganske anden Indflydelse paa hiint end paa dette; thi om hiint maa man sige, at det ikke i sig selv er historisk, men først bliver det, naar det er gammelt nok til, at en tilkommende Archæologie kan gjøre det til sit Stof; hvorimod det sande historiske Drama allerede er historisk i sig selv, saasnart det existerer, og, da det ikke har modtaget sin Berettigelse fra Tiden, men fra Historien, heller ikke behøver at vente paa, at Tiden skal stemple det som historisk. Derfor maa det ogsaa ved det sande historiske Drama ansees for ligegyldigt, enten det skildrer sin egen eller en forbigangen Tid; det er i det ene Tilfælde hverken meer eller mindre historisk end i det andet. Hiint Tidens Barn derimod svarer bedst til sin Bestemmelse, naar det umiddelbart skildrer sin egen Moder og ikke hendes Forfædre. Dette har jo ogsaa Dr. Hebbel udtalt aldeles bestemt i det oven citerede Udtryk „at Efterverdenen vil vide, hvorledes vi selv vare beskafne, ikke, hvorledes vore Bedstefædre have afbildet sig i vore Hoveder." At Dr. Hebbel altsaa har opfattet det historiske Drama som umiddelbar Skildring af forhaandenværende Tilstande, af hvilke Efterverdenen skal lære den forbigangne Tid at kjende, men ikke den poetiske Aand, som behersker,

maaler og dømmer den, er saa udisputabelt, at han aldrig vil kunne snoe sig derfra, om det saa end vil lykkes ham at afsløre nok saa mange Modsigelser mod sine egne Ord.

Det er derfor saare lidet magtpaaliggende, om han ikke lægger fuldt saa stor Vægt paa Gutzkow, som jeg ifølge hans Ytringer troede, og jeg skal saaledes ikke indlade mig paa Forfatterens vidtløftige og haartrukne Forsvar i denne Henseende*). Nok er det, at han har bedømt Gutzkow efter den omtalte Maalestok, og at han betragter denne som den absolut gyldige. Vi komme derfor heller ikke videre ved det Tillæg, som han siden har føiet til sin første Bedømmelse**), og ifølge hvilket Themaet i det Gutzkowske Drama skal være Mennesket i Kamp med Selskabet, dog ikke saaledes som denne Kamp tidligere er bleven skildret, nemlig som tilfældig, som en Collision mellem enkelte bestemte Characterer, men derimod fremstilt i sin dybere Nødvendighed. Dette klinger nu meget godt, men finder kun ikke nogen ret Anvendelse paa Gutzkow, der, forudsat, at han virkelig kan siges at have fremstilt denne Kamp, dog neppe har opfattet den anderledes end som en forhaandenværende factisk Tilstand, hvoraf han selv er afficeret, hvilket da netop

*) S. 21—22 og S. 24.

**) S. 24—25.

maa forhindre ham fra at see den i dens dybere Nødvendighed. Og Dette indrømmer jo Dr. Hebbel selv, idet han siger, at Gutzkow er gaaet mere instinctmæssig tilværks, end med afgjort Klarhed, uagtet han i sine to sidste Stykker, især i sin „Patkul," skal være bleven mere Herre over sit Stof, en Paastand, som dog ikke videre godtgjøres.

Gjennem Dr. Hebbels Anskuelse af Historien og det historiske Drama føres vi naturligviis længere ind i hans æsthetiske og philosophiske Labyrinther, og han selv er saa god at være Veiviser, idet han paa et af de vildsomste Steder har opslaaet de Ord: „Hier ist mein eigener Gedankengang" *). Og betræde vi denne „Gedankengang," saa føres vi ad en meget sandet Vei**) til et Sted, hvorom det er vanskeligt at sige, hvad det er, men hvor man ialfald ikke kan føle Lyst til at slaae sig til Ro. Dr. Hebbel taler her paa sin sædvanlige uklare Maade om Kunstens og Philosophiens Opgave, og kommer tilbage til sin tidligere Paastand, at det „er i dramatisk Henseende fuldkommen ligegyldigt, om Helten strander paa en fortræffelig eller en forkastelig Bestræbelse" ***); dog føier han nu til, at „naar det meest rystende Billede skal

*) S. 29.

**) S. 30—32.

***) Intelligensblade, III, S. 162. Ovenfor S. 345.

komme istand, saa er det endog nødvendigt, at Hiint skeer, og ikke Dette." Men altsaa er det jo ikke ligegyldigt, om Bestræbelsen er fortræffelig eller forkastelig. Tvertimod, det er jo ene og alene det Fortræffelige i Bestræbelsen, som gjør Tragediens Hovedperson til Helt; det Forkastelige, i og for sig, kan jo blot stemple ham til et almindeligt Menneske eller endog til et slet Individ. Men Sagen er, at hos den tragiske Helt kommer den fortræffelige Bestræbelse i Collision med bestaaende Magter, der ogsaa have Gyldighed, og hvorved den faaer Uret i sin Ret. Dette kunde Forf. lære af „Mesterstykkernes Mesterstykke, Antigone" *), som han foreholder mig, for at jeg derved kan komme til den Kundskab, at det er ligegyldigt, om Helten strander paa en fortræffelig eller en forkastelig Bestræbelse. I den hele nye Udvikling af denne Gjenstand seer jeg intet Nyt. Det er igjen den almindelige menneskelige Syndighed, som ligger til Grund for den tragiske Brøde, og denne Syndighed bestaaer atter deri, at Mennesket, som Individ, stiller sig ligeoverfor det Hele; og det er igjen ikke Villiens Retning, men Villien selv, som constituerer Syndigheden og Brøden. At Villien kan være Villie til det Gode saavelsom til det Onde, kan Forf. endnu ikke forstaae. Det Eneste, man kunde kalde

*) Hebbel, S. 31.

nyt, er, at Arvesynden, som, ifølge Forfatterens første Fremstilling, udtrykkelig var udelukket af denne Brødens Genesis*), nu skal være „indelukket“ i samme**), og ikke være Andet end en af hiin oprindelige Syndighed „afledet, christelig modificeret Consequens“***). Men selv Dette bør ikke kaldes nyt, thi det er ikke nyt, at Forf. modsiger sig selv.

Jeg havde, for dog at finde en Traad i Dr. Hebbels Tankegang, for dog at vindicere den en vis Consequens, som er Fornuftens første Betingelse, sat hele denne Anskuelse, hvilken jeg rigtignok betegnede som absurd, i Forbindelse med en anden, af ham ligesaa utvetydigt udtalt Mening: at det nyere Dramas Opgave maa sættes i Characteer-Udviklingen, denne tagen abstract, i sin Adskillelse fra de objective Magter, som bestemme, og (hvad jeg rigtignok ikke udtrykkelig har sagt, men som forstaaer sig af sig selv) bedømme eller snarere dømme Livet; thi saaledes er det indlysende, at al Interesse hviler paa Individerne, at det ikke kommer an paa deres Villies Retning, men paa deres Villies Existens, og at det er lige interessant i dramatisk Henseende, om de gaae

*) S. 4.
**) S. 31.
***) S. 30.

tilgrunde paa den ene eller paa den anden Bestræbelse. Men hverken hiin consequente Forbindelse eller den sidst nævnte Mening vil Dr. Hebbel vedkjende sig. At han skulde have overseet Individernes Forhold til det Almindelige, derimod maa han saa meget mere protestere, som derved ikke blot Kunstens Idee, men ogsaa dens Mulighed vilde være ophævet*), thi ethvert Drama, paa hvilket Standpunct det forresten staaer, er grundet i dette Forhold. Her have vi da et nyt Exempel paa, hvor rask Hr. Dr. Hebbel ophæver Grændsen mellem det Implicerede og det Explicerede. Implicite er Forholdet vistnok udtrykt i ethvert Drama, fordi det er uadskilleligt fra Virkeligheden, idet Individet aldrig kan reelt løsrive sig fra det Hele, ganske paa samme Maade som ethvert Drama er historisk, forsaavidt som det er nødt til at bære sin Tids Præg. Men et ganske Andet er, hvorvidt dette Forhold har været bevidst hos Digteren og expliceret i hans Værk. Alt, hvad Dramet allerede har bragt det til, og i Fremtiden vil bringe det til, ligger implicite eller som Spire paa ethvert af dets Udviklingstrin, selv paa det første og ufuldkomneste; men her er kun Spørgsmaal om, hvorvidt det er explicite tilstede, ikke som Spire eller som Forudsætning — en Categorie, som

*) S. 27.

Forf. idelig beraaber sig paa, — men som virkelig Organisme. Havde Dr. Hebbel betænkt Dette, da vilde han have forstaaet, hvad det vil sige, at „i det nyere Drama vil Interessen mere hvile paa Ideen, end Charactererne“ *), og han vilde ikke sige, at enten har Dette altid været Tilfældet, eller jeg foreskriver Dramet et Skridt, som det aldrig vil gjøre **). Og naar jeg ved samme Leilighed siger, at „Charactererne ville herefter ikke hvile i dem selv, men i det Heles Idee,“ saa kunde han, med lidt bedre Erkjendelse af den omtalte væsenlige Forskjel mellem det Implicerede og det Explicerede i Kunsten, have sparet sig at tabe Næse og Mund i den Grad, at han endog ønsker sig at kunne udstøde alle Interjectioner paa eengang, foruden „Wie“ og „Was,“ alene for at udtrykke sin Forundring ***). Og naar han i denne Anledning siger ****), at „han abstraherer sit Begreb om den dramatiske Kunst af Kunstværkerne, og vogter sig meget for at optage i samme et Moment, der savnes hos Sophocles og Shakspeare,“ saa betegner han jo derved, at han ikke vil have Dramet udviklet til noget høiere Standpunct end det, hvortil

*) Intelligensblade, III, S. 165. Ovenfor S. 347.

**) Hebbel, S. 33.

***) Sammesteds.

****) S. 34.

det allerede er udviklet, — en Mening, der ikke mindre characteristisk er udtalt i de Ord, at „Shakspeare ikke foreskrev Dramet noget andet Maal, men kun anvendte dets Midler anderledes, og forøgede dem“ *). Men selv om Forf. vil indskrænke det nyere Drama indenfor de Grændser, som allerede ere stukne, saa kan han hos Calderon lære, hvad det vil sige, at Charactererne ere absorberede i det Heles Idee; og netop fordi denne Digter fremstiller Forholdet indtil en yderlig Grad af Abstraction, som det nyere Drama ikke kan admittere, vil man hos ham saa meget skarpere kunne see, hvad Mening det har.

Og hermed haaber jeg, at Striden er til Ende. Jeg venter, at Hr. Dr. Hebbel vil gjøre Brug af sin saa grundigt erhvervede „Ret til at tie stille,“ eller at han idetmindste vil klare sin Tænkning, inden han igjen fremsætter „seinen eigenen Gedankengang,“ som blot kan tjene til at confundere de Ubefæstede, og til at forarge Dem, som alvorligt have tænkt over Gjenstanden.

*) S. 35.

